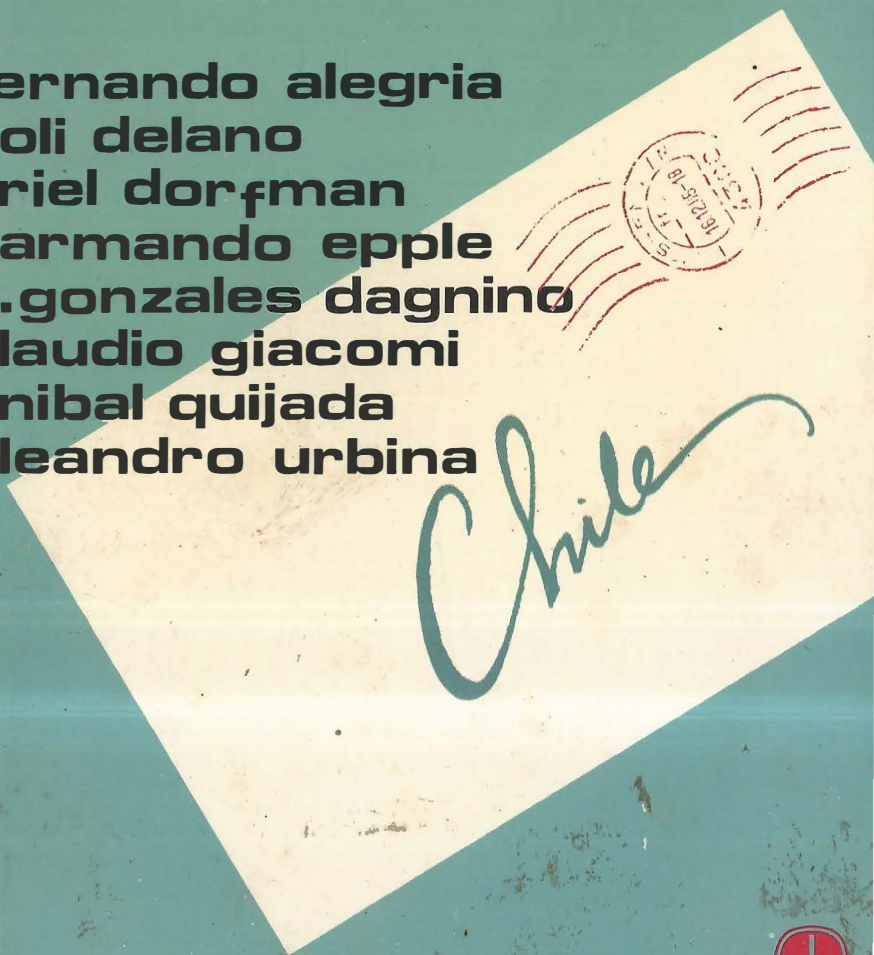
SÜRGÜNDEKİ ŞİLİ

fernando alegria
poli delano
ariel dorfman
j.armando epple
a.gonzales dagnino
claudio giacomi
anibal quijada
j.leandro urbina

Çeviren:
H.OKAN ALKAR

SÜRGÜNDEKİ ŞİLİ

SÜRGÜNDEKİ ŞİLİ

(seçme öyküler)

genel dizi : 39
öykü : 3
ocak : 1986

de yayınevi : de basım yayın ltd. şti. ankara cad. vilayet han. k: 2 N: 205 • *dizgi - baskı -* cilt : özdem kardeşler matbaası 526 77 87 • *kapak düzeni:* h. metin tan • mas matbaacılık.

SÜRGÜNDEKİ ŞİLİ

(Seçme Öyküler)

ALFONSO GONZALES DAGNİNO
JUAN ARMANDO EPPLE
ANİBAL QUİJADA
FERNANDO ALEGRİA
POLİ DELANO
CLAUDİO GİACOMİ
JOSE LEANDRO URBİNA
ARİEL DORFMAN

Çeviren
H. OKAN ALKAR

DE YAYINEVİ

ÖNSÖZ

11 Eylül 1973'de, Salvador Allende başkanlığındaki anayasal hükümeti deviren askeri darbeden sonra, Şili'de her tür demokratik anlatıma karşı zalim bir baskı başladı. Üniversiteler askerlerce işgal edildi; gazeteler, dergiler ve kitaplar ağır bir sansüre uğradılar; öğrenci örgütleri dağıtıldı; konuşma özgürlüğü için hâlâ mücadele veren güçleri yoketmek üzere bir muhbirlik ağı kuruldu.

Şili kurumlarına ve bireylerine karşı yapılan bu acımasız saldırının sonuçları alabildiğine yıkıcı olmaktaydı. Binlerce üniversite profesörü, aydınlar, sanatçılar ve yöneticiler sürgüne gittiler. Halk Birliği yıllarında (1970-73) gelişen, hükümetin desteklediği Quimantu sayesinde geniş okur kitlesine ulaşan Şili yazını faşist baskılar altında derin acılar çekti. Askerler Quimantu'ya el koydular, bir generali yeni yöneticisi yaptılar. Çok geçmeden, Nobel ödüllü Pablo Neruda'nın kitapları yok edildi. Garcia Marquez ve Cortazar gibi ünlü Latin Amerika yazarları yasaklandılar. Yüzden fazla yazar yaşamlarını ve çalışmalarını sürgünde sürdürmek üzere Şili'yi terkettiler.

Neruda'nın öldürülmesi ve Santiago'daki evinin yıkılması herkesçe biliniyor. Paha biçilmez kitaplar ve müsveddeler ya yakıldı ya da çalındı. Neruda'dan kalanlar zengin bir Şilili ailenin mezarına gömüldü, son-

ra Cunta'nın emriyle çıkartılıp bir duvar dibine yeniden gömüldüler.

Kalmaya karar veren bazı Şilili yazarlar sorgu ve aramalara maruz kaldılar. Protesto edebilmekten yoksun, yeraltı yayını kanallarıyla dışarıya şifreli mesajlar göndererek, gururlu ve acı dolu bir sessizlik içinde yaşadılar.

Sürgündeki yazar ve sanatçılar Şili halkının başındaki zorbalara karşı sürekli bir mücadele verdiler. Çok sayıda dergi Avrupa'ya, Birleşik Devletler'e, Kanada'ya ve Latin Amerika'ya yayıldı; bunlardan iki tanesi sürgünün resmi sesi oldu: **Araucaria** ve **Literatura Chilena en el Exilio.** Meksika, Kanada ve Fransa'daki gösterişsiz ama dinamik yayınlar genç Şilili şair ve romancıların eserlerini tanıtıyordu. Oyun yazarları ve oyuncular Karakas'ta, San Jose'de, Costa Rica'da, ve Madrid'te başarılı topluluklar kurdular. Küba, İsveç, Belçika, Hollanda, İngiltere ve öteki ülkelerde çalışan çok sayıda film yapımcısı, ressamlar, heykeltraşlar ve müzikçiler vardır. Şili kültürü oldukça canlı ve üretkendir; askeri diktatörlüğün yoketmeyi başaramadığı görkemli hümanist geleneğin muhafızlığını yapmaktadır.

Bu antoloji, sürgün yaşamındaki tüm zorluklara karşın, Şili halkı adına etkin bildiriler üreten bir grup yazarın dile getirdikleridir. Burada üç kuşaktan yazarlara yer veriliyor: Fernando Alegria, 1938 kuşağını temsil ediyor; Poli Delano, Ariel Dorfman, ve Claudio Giacomi 1950 kuşağının sözcülüğünü yapıyorlar; Juan A. Epple ve Leandro Urbina sürgün yıllarında olgunlaşan daha genç yazarları temsil ediyorlar. Bir doktor olan Alfonso Gonzales Dagnino ve bir devlet görevlisi olan Anibal Quijada'nın yazarlıkları, Şili'de darbe sırasındaki ve darbeden sonraki deneyimlerin bir sonucudur.

SUNU

Şili, Gabriela Mistral, Pablo Neruda ve Nicanor Parra gibi olağanüstü yenilikçilerin şiirleriyle tanınmıştır. Ne var ki Şilili romancılar, öteki ülkelerin yazınsal geleneklerini özümsemek eğilimindeler. Yirminci yüzyılın ilk yarısında, Şilili romancılar «toplumsal gerçekçilik»i geliştirdiler. Eserleri, kırsal kesimdeki sahildeki ya da şehirlerdeki yaşamı inançla anlatıyor, daha alt tabakaların toplumsal uyanışını olduğu kadar, kendini göstermeye başlayan orta sınıftaki çatışmaları da betimliyordu. Toplum istikrarsız, karmaşık ve muhalif olarak görülüyordu; daha güvenilir ve şerefli bir yaşam yaratmak gerekliliği bir olasılıktan çok, bir düş gibiydi. Toplumsal gerçekçilik şimdiki zamanın eleştirel çözümlemesiyle, geleceğin kopyasını çıkaramıyordu. Bu dönem yazınının en belli başlı özelliği kaderci olmasıdır.

Bununla birlikte, 1938'deki Halk Cephesi Hükümeti deneyinden sonra yazarlar daha umutlandılar. Bu kuşağın yazınında, Fernando Alegria, Guillermo Atias, Volodia Teitelboin, Fransisco Coloane, Oscar Castro, Nicodemes Guzman, Reinaldo Lomboy, Andreas Sabella ve Juan Godoy gibi yazarlarla, ulusal bir kimlik arayışı, yeni olan, değişiklikler ve vaadlerle dolu bir

tarihi deneyimle rastlaşır. Roman kişileri yalıtılmış varlıklar olmayı kesip kollektif bir sürecin tipik figürleri olurlar. Dünyanın betimlenmesi yeni bir tutarlılık kazanır.

Daha sonra, 1964'de, 1970'de Salvador Allende'nin hükümeti olacak olan halkçı hareket tek vücut olmaya başladı, 1938 günlerini anlatan üç roman yayımlandı: Fernando Alegria'nın «Yarının Savaşçıları» (Manana los Guerros), Luis E. Delano'nun «Savaş Çığlığı» (El Rumor de la Batalla), ve Guillermo Atias'ın «Günün Gölgesi» (A la Sombra de los Dias) zengin bir çıraklık ve yaratma döneminin kapanış eserleriydi.

Şimdi gerçekçi gelenek, daha önce Şili şiirine özgü olan yeniliklerle bütünleşti, ki bu, özellikle Vicente Huidobro, Pablo de Rokha ve Pablo Neruda'nın ilham verici ve sezgisel deyişlerinin etkisiyleydi. Romancılar dilin şiirsel olanaklarını araştırarak eserlerini zenginleştirdiler. Bu, artık dünyayı sadece açıklamakla kalmayan, ama çok yönlü bir anlamlar evreni yaratan bir anlatıcı aracılığıyla başarıldı. Anlatılan dünya, üzerine anlatıcının yaratıcı bilincinin yansıtıldığı uzam oldu. Bu yolla, yazın eseri aynı zamanda tarih ve şiirsel serüven olur. Anlatıyla şiir arasındaki bu diyalog sonraki Şili yazınının en göze çarpan özelliği oldu. 1938 kuşağından iki yazarın yeni romanlarında - «Savaş Korosu», Fernando Alegria; ve «İç Savaş», Volodia Teitelboin.- insan bu yaratıcı bütünleşmenin simgesi olarak, Neruda türkülerinin yankılandığını duyabilir. Neruda, gelecekle söyleşmek için, bu sayfaları ziyaret ediyor gibidir.

1960'lı ve 70'li yıllarda Şili'nin politik yaşamında hızlı değişiklikler oldu: Jorge Alessandri'nin muhafazakar hükümeti (1958-64), Eduardo Frei'nin Hıristiyan demokrat hükümeti (1964-70), ve Salvador Allende

başkanlığındaki «Sosyalizme uzanan Şili yolu» adlı hükümet (1970-73), ve bunu izleyen, 1973'deki askeri darbe ve diktatörlük. Şili yazını, doğal olarak, bu politik ve toplumsal değişikliklerden etkileniyordu.

1960'ların ortasında Poli Delano, Antonio Skarmeta, Ariel Dorfman, Carlos Olivares gibi genç yazarlar, Şili yazınına yeni bir ritm vermeye başladılar: deneyimlerin ve çağrıların daha korkusuz bir dille anlatıldığı bir yeniden canlanma. Önceki kuşakların tedbirli akılcılığına karşın, yeni yazarlar özgürlük düşlerini ve yalnızlığı dile getirdiler. Bir onaylama edimiydi bu; birey, isteğin bir tür Prometheuscu büyümesi içinde kutlanıyordu. Yeni bir estetik dilin araştırılması —uyarıcı, saygısız, ve düzeni bilerek bozulmuş—, farklı bir dünyadaki yaşamak ve düş kurmak olanaklarının araştırılmasının doğal ve gerekli sonucu olarak belirdi.

Bu yeni, canlı yazın son yıllarda dikkat çekecek şekilde olgunlaştı. Başlangıçta, bu eserler serüvene, kollektif bir meydan okuma olarak algılanmış ortak bir deneyime açık bir çağrıydı. Onlar için, yaşamın sezgisini şiirsel biçimde dile getirmek, gerçekliğin katı bir yorumunu vermekten daha önemlidir.

Ne var ki askeri darbe Şili'nin kültürel gelişmesini felce uğrattı. Aydınların ve sanatçıların çoğu sürgüne gitmeye zorlandılar; Şili'de yaşamaya devam edenlerse sansürü ve yazınsal kapıların kıtlığını sineye çekmek zorunda kaldılar. Bu yeni durumu anlatırken, Antonio Skarmeta şuna dikkat çeker:

«Şilili yazarlar için, özgürlük öyle ortada, öyle açık olmuştu ki doğal bir bağış gibi görünüyordu. Özgürlüğün ansızın kaybedilmesi, nedeni ne olursa olsun, bir yaratıcıya günlük yaşamın belli bir boyutunun eksikliğinden daha fazla şeyler ifade eder. Bu kayıp ön-

celikle metafiziksel bir krizdir. Şairden, solunumunu yeni bir iklime uydurmasını, bunu anlamaya çabalamak sorununa ve bunun içinde sağ kalmak çabasına bir tepki vermesini ister. Bazı yazarlar Şili'de kalıp gerilimle çevrelenmiş olarak yaratmaya devam ettiler; öfkelerini mizahi, metaforik ve alegorik biçimlerde, ama şurası kesin ki, dil içinde anlatmaya giriştiler. Ötekiler sürgünde yazdılar. Bir metin ister aşkla, doğayla, düşlerle, şehirle, ister iç gözlemlerle ilgili olsun, insan bunun içinde, sonlu olanın, geçici olanın, yeni başlayan nostaljinin, uyumsuzluğun, tehlikenin kuvvelti sezgisine dikkat etmeden geçemez. Yazınımız, bir sürgün **obra**'sından farksız, ve sadece coğrafi anlamda da değil üstelik. Ayaklarımızın altından kayan toprak —sadece bizim değil, Şili'de yaşayan vatandaşlarımızın ayaklarının altından da kayıyor— yaşamın kendisinden, ve cesurca, kendiliğinden birlikte büyüdüğümüz yaşam kavramından daha az bir şey değil.»

Şili'nin içinden çağdaş eserler ya yeraltı yazınından ya da hükümet -tasdikli yayınlardan gelir. İlk yazın öncelikle belgesel ve açıklayıcıdır; ikincisi ise ağırlıklı olarak metaforik ve simgeseldir, okuyucunun Şili yaşamının gerçekliğiyle ilişki kurabileceği şifreler ve göndermelerle doludur. Sürgündeki yazın ise aynı şekilde önemli engeller ve endişelerle karşı karşıyadır: öteki kültürlerle diyalog, çeviri sorunları, ve, hepsinden çok, Şililinin bir yabancı ülkedeki yaşamının anlamının araştırılması.

İster Şili'de ister sürgünde yazılmış olsun, bütün bu yeni yazın aynı yönde ama kırık bir kanatla uçmaya çalışan bir kültürün anlatımıdır. Ülkenin içinde yazanlar, seslenmek istedikleri uluslararası kitleden yalıtılmış olarak yetiştiler. Sürgün yazını ise bu kitle-

ye ulaşmış bulunuyor, ama doğal yuvasından uzak bir yerde.

Bu paradoks, Şili'deki bir grup genç yazarın çıkardığı bir dergi olan «Bisiklet»in (La Bicicleta) son sayılarından birinde irdelendi:

«Sürgündeki Şilili sanatçıların sahip oldukları anlatım özgürlüğü eğer eserleri sadece memleketin yitirilmesini anlatabiliyorsa anlamsızdır. Onlar sansürle, yaratının kaynağında karşılaşıyorlar, tıpkı bizim, sansürle, kendimizi sanatsal olarak anlatma yolunda karşılaştığımız gibi. Biz yaşadığımızı anlatmak için izin istemek zorundayız, onlarsa anlatmak istediklerini yaşamak için buraya gelme izni istemek zorundalar.»

Darbeden hemen sonra, politik sarsıntıyı ve toplama kamplarındaki hayatı anlatan etkileyici bir belge yazını ortaya çıktı. Kendilerini açıkça yazından ayıran bu eserler arasında en çok okunanları, Hernan Valdes'in Tejas Verdes, 1974'ü (şimdiden birçok dile çevrildi), ve Anibal Quijada'nın Dikenli Tel'idir.

İnsan çağdaş yazındaki yeni Şili gerçekliğinin başlangıçtaki açıklayıcı dökümünden, bu tarihsel kâbusun derin nedenlerini araştıran bir başka perspektife uzanan gelişmeyi görebilir. Bu süreç, sözgelimi, Fernando Alegria'nın «Şili Baharı» ve «Savaş Korosu» adlı romanlarında açıkça gösterilmiştir. Son olarak bu yazın, Şili yazarlarına yeni ufuklar açan sürgündeki tekil ve karmaşık yaşam deneyimlerini birleştiriyor. Bu yazarlar, yazında yeniden anlatılan bu kollektif tarihin bir bölümünü paylaşacak geniş bir okur kitlesine sesleniyorlar.

Juan Armando Epple
(Oregon Üniversitesi)

içindekiler

alfonso gonzales dagnino, ilk günler, ... 13

juan armando epple, düşenler ve dayananlar 63

anibal quijada, dikenli tel 81

fernando alegria, savaş korosu 107

poli delano, sırtlan gibi 171

claudio giacomi, st. elizabeth 191

jose leandro urbina, güzelim buenos aires 225

ariel dorfman, putamadre 238

İLK GÜNLER

Alfonso Gonzales Dagnino

Araba dağlara doğru gidiyordu. Arka koltukta kaykılmış, sisli halelerin sardığı civalı sokak lambalarına bakıyordu Gormaz. Biraz önce Nicanor, buluşmalarının yararsızlığından bahsetmiş, Gormaz da felaketi önlemenin hiçbir yolu kalmadığını eklemişti. Her gün önemsiz değişikliklerle aynı konuşmayı yaparlardı. Koşullar, Parti yoldaşlığının ötesinde karşılıklı bir güven vermişti onlara.

«Darbe olunca evimin ordaki fabrika işçilerine katılacağım,» demişti şoför, «bu dünyayı terketmeden önce hiç olmazsa bir iki faşisti de yolcu ederim!» gülmüştü... «O boklar yeldeğirmenine saldırınca savaşçıya ihtiyacımız olacak, bürokratlara değil.»

Gormaz şoföre baktı ve her şeyi hazırlamanın, örgütlemenin tüm sıkıntısını çekip bir de kırılan tabakların faturasını ödeyen bürokratları düşündü. «Zavallı bürokratın tekiyim ben,» diye düşündü, avuntuyla.

«Evine geliyoruz,» dedi Nicanor. «Önce bir tur atalım mı?»

«Evet.»

Gormaz geç geldiğinde her zaman yaparlardı bunu, çevrede şüpheli biri olmadığından emin olmak için. Her gün bomba tehdidi alıyordu. Öyle önem verdiğinden değil —aynı şey liderlik konumundaki herkese oluyordu. Ama bazı önlemler almalıydı. Caddenin biraz yukarısından eve geri döndüler.

«Yarın ne zaman alayım seni?» diye sordu Nicanor, demir kapıya vardıklarında.

«Sen gelme. Bakanlığa kendi arabamla gideceğim. Yarın biraz geç uyanayım diyorum,» diye yanıtladı Gormaz.

Araba uzaklaşırken Gormaz kapıyı açtı. Eli tabancasının kabzasında, bahçeyi gözden geçirdi, eve girmeden önce hep yaptığı gibi. Arka avluda, yüzme havuzu ekip fenerlerinin mavi ışığını yansıtıyordu; duvar boyunca, huş ağaçları pudralanmış maskelere benziyordu. Burası da ölümün pusuya yatmış olabileceği başka yerler gibiydi. İşler bu duruma kadar gelmiş miydi gerçekten? Çiçek açan şeftali ağacına baktı; çiçeklenmesi doğaldı ya, aklına gelmemişti bu düşünce. Birkaç taç yaprağı düşmüş, ağacın çevresinde mavimsi kardan bir çember yapmışlardı.

«Bir şey mi var?» diye fısıldadı karısı, oturma odasının penceresinden. «Ne yapıyorsun orada?»

Gafil avlanmıştı, kendini acemi hissetti.

«Geliyorum,» diye yanıtladı.

Eve girdiğinde, elinde bir Agatha Christie romanıyla yatağa dönmüştü karısı; Magallanes radyo istasyonunu dinliyordu. Son günlerde radyo açık uyuyorlardı; darbe hakkında doğru bilgi veren tek istasyondu Magallanes.

«Haber var mı?»

«Yeni bir şey yok,» diye yanıtladı karısı. «Bitacora'da teröristlerin son eylemlerini söylediler. Bu sü-

rekli şikayet sadece hayal kırıklığına uğratıyor insanları.»

Nerede olduğunu sormadı karısı, soru sorulamayacağına dair sözsüz bir anlaşma vardı aralarında. Gormaz soyunmaya başladı. Kılıfından yarı çıkarıp, şifonyerin üstüne koydu tabancayı. Ancak pantolonu çıkaracak gücü kaldığını hissediyordu. Birden, kısa bir kahkaha attı karısı.

«Komik bir şey mi var? Neye gülüyorsun?»

«Bilmem, öyle grotesk ki.»

Gormaz omuzunu silkti. Karısının politik durumama mı yoksa çıplak etine mi güldüğünü anlayamadı. Ona kalsa üstündekilerle atardı kendisini yatağa. Günlerdir uykusuzdu. Pijamalarını giymek heveslendirip canlı tuttu onu. Her gece aynı şeyler tekrarlanır, derken sorardı karısı, «Neyin var, hasta mısın?» Uykusuzluktan da kötüydü bu.

Radyonun sesine kulak verdiler: «Bu tangoyu bu gece Summar fabrikasında nöbet tutan tüm işçiler için çalıyoruz orada işler nasıl? Epey soğuk, ha...»

Ses rahatlatıcı geliyordu. «Tüm partililer nöbette bu gece,» diye düşündü Gormaz, «bir gece daha; bakalım bu gece başarabilecek miyiz?» Işığı söndürürler. Ne de mutlu kahkahası vardı Salinas'ın! «Siz her şeyi kötü yanından alırsınız. Burada anayasaya uygun kurulmuş bir ordumuz var, sizin düşmanlarınız da aşırı uçtakiler-MIR, Anayurt, Özgürlük Partisi.» Neredeyse inanacaktı ona. Meclis üyesinin dudakları, konuşurken bir yarış atınınkiler gibi öne uzanıyordu. «Hepimiz bu oyunun içindeyiz, oyunun adı da Demokrasi, işte. Biz muhalefetiz ve hükümet olmak istiyoruz; kanuna aykırı yanı yok bunun.» Kalın dudakları yayıldı: «Bizden yardım falan beklemeyin!»

Gelgelelim bunun için oradaydılar -yardım için. «Sizinle diyalog kurmaya gelmiştik...» Tabii muhalefet pek eğlenceli buluyordu onları. Duvarda, cenaze giysisi içinde, mumya suratıyla Frei'nin bir portresi asılıydı. Terlemeye başladı, kalbi şiddetle çarpıyordu. Biliyordu ki, az sonra çevresinin boşluğu duygusu, dehşet verici, zamanın tükendiği sanısı gelecekti. Neyse ki psikiyatrist bu acı anların normal tepkiler olduğunu anlatmıştı ona. «Minik bir Valium ya da Librium aldın mı bir şeyciğin kalmaz!»

Işığı açıp komodini aradı. Valium'u buldu ve 10 mg. lık bir tablet aldı.

«İyi değil misin?»

Karısı, dirsekleri üstünde doğrulup dikkatle ona baktı.

«Hayır; uyumama yardım ediyor. Bir süredir uyumakta güçlük çekiyorum.» Işığı söndürdü.

« Hep bu belirsizlik yüzünden,» dedi karısı, «böyle devam ederse aklımızı kaçıracağız. Faşistler istediklerini yapsınlar diye kollarımızı kavuşturup bekliyoruz!»

«Provokasyona yol açmamalıyız,» diyecekti, ama ağzını kapalı tuttu. Hem haksız da sayılmazdı. Konuyu değiştirdi. «Çocuklar nasıl?»

«İyiler. Ödevlerini yapıp yattılar.»

Gormaz, çocukları öpüp iyi geceler diyeceği zaman evde olmadığını hatırladı. «Eskiden aralarında yatıp onlara masal okuduğumu düşünüyorum da...»

Radyo Meksika müziği çalıyordu.

«Ne düşünüyorsun?»

«Hıristiyan Demokratlarla görüştük bu akşam.»

«Niye görüştünüz?»

«Anlaşmaya varmak, çoğunluk kazanmak ve Tıp Birliği denen grevi geciktirmek için. Müsteşar ve Juan Bravo'yla gittik.»

Tekrar güldü, «Sonucu kestirebiliyorum...»

«Öyle.»

Sessizdiler. Gormaz, Valium'um etkisini göstermeye başladığını hissetti. İçinde bir şeyler gevşiyordu.

«Başkan, istedikleri tüm imtiyazları verdikten sonra, » dedi, «faşistlerin grevi sürdürmelerine izin verdiler. Şimdi de diyorlar ki muhalefette oldukları için bize yardım edemezlermiş. Meclis üyesinin demokrasi hakkındaki sözlerini duyacaktın. Sesleri bile sahte.»

«Lastikli laflar işte.»

«Çoğul ifadeler,» diye düzeltti Gormaz, «Salinas'ta Frei'nin imzalı bir resmi var. Frei de darbenin içinde mi diye sorduğumda gülüp, «Bilinmez ki... bu zat kapının arkasına saklanıp her şey hazır olunca uzatır burnunu,» dedi.»

«Alaycı piçler» diye çıkıştı Maria Luisa. «Tabii onlarla görüşmeye gittiğine göre sen de aptal olmalısın.»

Gormaz tartışmayı sürdürmek istemedi. Belki uyuşukluğunun da payı vardı bunda.

II

Telefon ısrarla çalıyordu. Maria Luisa telaşla uyanıp saate baktı. 8.15'di. Yataktan fırlarken bağırıyordu, «Yine uyuyakaldık! Her gece böyle geç yatmaya gelemiyoruz. Çocuklar, kalkın geç kaldınız.» Telefonu açtı. Tito'ydu, Alfredo'nun olağanüstü hal bölgesine gidip gitmediğini soruyordu. »Bekle bir dakika,

uyandırayım,» dedi. «Alfredo, arayan Tito. Bakanlığa gidiyor mu diye soruyor!»

Gormaz homurdandı, «Ancak kalkıyor, hemen gidecek de.» Duşa gitti, gözleri yarı kapalı. Sıcak su hücumu bütün vücudunu sarstı. Telefon tekrar çaldı.

«Yine Tito. Hemen konuşmak istiyor seninle!» diye seslendi karısı.

«Duş alıyor, on beş dakikaya kadar evden çıkacak, de.»

«Şimdi konuşmakta ısrar ediyor.»

«Bok herif!» diye söylendi Gormaz, her yana su damlata damlata telefona gelirken.

O gelirken, Maria Luisa durumu açıkladı, «Seni bir daha arayamayacağını söylüyor, hatlar meşgulmüş.»

Ahizeyi sertçe aldı, «Alo Tito... Sana yoldayız dedik.»

«Götoş! Radyoyu dinlemiyor muydun? İşitmedin mi radyoyu?» Tito'nun sesi kızgın geliyordu.

«Yo, yo bir şey işitmedim.» Radyonun çalışmadığını o sırada farketti.

«Şehir merkezi yanıyor, her yer topa tutuluyor. Niye açmadın radyoyu?»

«Başka?» dedi. O sırada radyoyu tartışamazdı, «Demek başladı, ha?»

«Başladı ya.» Tito son derece heyecanlıydı:

Carlos seni aradı mı? Ne oluyor?»

«Aramadı orospu çocuğu! Ne yapacağız?»

«Fernando'nun orada buluşalım.»

«Kaça kadar?»

Gormaz düşünmek için bir an durdu, ama hiçbir şey düşünemedi. «Bir saat içinde.»

«Oldu. Eyvallah!»

Sabunu akıtmak için yeniden duşa seğirtti, bir yandan bağırıyordu, «Darbe! Darbe! Anne, hemen çocukları giydir, gidiyoruz burdan.»

Karısı hızla dolaşmaya başlamıştı bile; çocukları uyandırmaya gitti. Acelesiz sesiyle, dedi ki, «Korkmayın. Üstünüzü giyin ki hemen gidebilelim.»

Ağlamaya başladılar.

«Ağlayacak bir şey yok. Her şeyimiz hazır... hatırlasınıza, konuşmuştuk bunu, buradan uzaklaşmalıyız çünkü buralar karşı-devrimcilerle dolu ve onların eline geçecek. Bize güvenin, ne yaptığımızı biliyoruz; şimdi çabuk olun.»

Çocuklar olanca hızlarıyla giyindiler. Maria Luisa radyoyu açmak istedi.

«Hayır» diye bağırdı Gormaz, «zaman kaybetmekten başka işe yaramaz! Ne yapacağımızı biliyoruz.»

Gormaz giyinirken, Maria Luisa battaniyeleri katlıyordu. Birden bir düşünce sarstı onu: kâğıtlar. Kâğıtları unutmuşlardı. Masaya koşup arkasına saklanmış bir kutu çekti. Kutuda üç dosya vardı. Yanlış ellere düşerlerse sadece Gormaz'ı ve bir düzine başka companero'yu astırmakla kalmaz, Halk Birliği içinde çatışmalara da neden olabilirdi.

Dosyaları şömineye koyup arka verandaya çıktı ve gazyağı tenekesiyle geri geldi. Dosyaları yırttı, kâğıtların üstüne gaz döktü, tutuşturdu. Kızılımsı bir alev kara dumanla yükseldi. Bir değnekle kâğıtları karıştırdı —«Kahrolası kağıtlar yanmıyor.» Dosyaları iyice ayırmamıştı. Kağıtları ayırıp yeniden denemek için ateşin sönmesini beklemesi gerekiyordu.

Gormaz, kavrulmuş kâğıt yığınını çıkarırken, Maria Luisa başka bir dosya yırttı. İlk bölümde Parti kartları vardı. Bunları ateşe atmadan önce bir an tereddüt ettiler. Kartlardan sonra sertifikalar, mektup-

lar, adres defterleri, telefon numaraları geldi. Her şey bu dosyaların içindeydi. Önceden hepsini birarayа toplayıp sınıflamışlardı. Onları tehlikeye sokacak hiçbir şey kalmıyordu evde; o üç yıllık dramatik dönemden tek bir parça bile. Yeniden: gaz, ateş, değnek.

«Baba! Asker kamyonları geçiyor!» diye haykırdı küçük kız.

Maria Luisa, demir kapıyı açtı, motoru kızdırmak için arabayı çalıştırdı. Gormaz kâğıtları birkaç kez daha karıştırdı. Hiçbir şey kalmadığından iyice emin olmak istiyordu. Garip bir huzur hissediyordu şimdi. Arabaya bindi. Karısı sürücü koltuğunu ona bıraktı ve Gormaz bahçeden çıkardı arabayı, demir kapıya, hafta sonları deniz kıyısına giderlerken gösterdiği aynı özenle yaklaşmak için patikada yavaşlayarak. Salı günü de olsa akrabalarını ziyarete gittiklerine falan inandırabilirlerdi. Ele avuca gelir yükleri yoktu, çocuklar en güzel pazar elbiselerini giymişlerdi, tabancalar da koltuğun altındaki küçük kutuda, yoldaki bir aramaya karşı emniyetteydiler.

Los Condes üzerinden şehir merkezine inen yolu tuttular, orta hızla gidiyor, yoldaki askeri kamyonlarla çatışmamak için sağ yandan uzak kalmaya dikkat ediyorlardı. Hava Kuvvetleri, muhafızlar çoktan kapıların arkasına yerleşmişlerdi. Miğfer yerine bere takıyor, sadece makineli tüfeklerini taşıyorlardı. Ağır silahlar çatıdaydı belki de. Kennedy çevre yoluna girdiler, ancak polis, trafiği geri çeviriyor, araçlar ana yola çıkmak için daire çiziyorlardı. Yalnız orada sinirliliğin tüm şehre yayılmaya başladığını farkettiler. Araçlar çevre yolu üzerinde yıldırım okları gibi akıp gidiyorlardı. Yolun kıyısında birkaç otomobil ters dönmüş ya da parçalanmıştı.

Archbishop köprüsüne vardıklarında, bir araba zinciri yollarını kesti; asker dolu düzinelerce kamyon yolun iki yanından geçiyordu. Trafik yeniden ilerlemeye başladığında, Mapocho Nehri'ni geçip Las Lilas'a doğru trafik akışına girdiler. Rotayı daha önce çalışmışlardı, karşılaşabilecekleri engellere hazırlıklı olmak için.

Askerlerin, polislerin yönetiminde sık dönüşler yapmaları gerekiyordu. Askerler çarpışma alanlarını halktan yalıtıyorlardı tabii, gelgelelim silah sesi falan duyulmuyordu. Yayalar, sürücülerin çılgınlığından etkilenmemiş görünüyorlardı. Her zamankinden daha yavaş yürüyorlardı; belli bir yönleri yoktu herhalde. Bazı arka sokakları geçerlerken, top oynayan küçük çocuk kalabalıklarına rastlayınca kornaya basmaları gerekiyordu. Gormaz, arabanın bir arıza yapabileceğinden, uçsuz bucaksız şehirde yolda kalacaklarından korkuyordu; çok dikkatli sürüyordu. Böylesi bir durumda her şey ters gidebilir: vites sıkışır, direksiyon boşalır, lastikler patlayıverir. Kazalardan çevreye yayılmış kırık camlarla, bu son olasılık gerçekti.

Sonunda, planladığı gibi ulaştılar Gallardo'nun evine. Kör büyükanne onları bekliyordu. Gormaz arabada kaldı, sesini yükseltmemeye çalışarak ailesini indirdi. Tüm işlem birkaç saniyede tamamlandı. Ayrılmadan önce hepsini teker teker öpüp veda etti.

Santa Rosa üzerinden San Joaquin yolunu tuttu, sonra ana bulvara yöneldi: La Gran Avenida. Tehlike olup olmadığını görmek için «Fernando'nun Yeri»nin önünden geçti. Her şey yolunda görünüyordu böylece köşeyi dönüp yarım blok kadar ötede durdurdu arabayı. Tek katlı evlerin sıralandığı fakir bir mahalleydi burası. İnsanlar küçük gruplar halinde ora-

da burada durmuş konuşuyorlardı; kimse dikkat etmedi ona.

Köşeye doğru yürüdü. Kırmızı elbiseli bir kadın »Fernando'nun Yeri« nin kapısına yaslanmıştı. Kapıdan geçip çimento döşenmiş küçük bir avluya girdi. Merdivenlere oturmuş yaşlı bir kadın iki küçük çocuğa çorba içiriyordu. Ona merhaba dedi ve işine devam etti. Ne yapması gerektiğini kestiremiyordu, bu yüzden orada durup bekledi.

«İçerde oturacak yer var,» dedi yaşlı kadın.

Gormaz, penceresiz bir odaya girdi. Daha önce hiç gelmemişti bu eve. Kapının aralığından karışık bir yatak odası gördü.

«Kahve ister misiniz?» diye sordu yaşlı kadın, dışarıdan.

Belli belirsiz bir yanıt verdi. Oda soğuktu, her şey akışlarından öylesine uzaklaştırılmış görünüyordu ki, nereden başlayacağını bilemedi.

«Kimse gelmedi mi buraya?» diye sordu sonunda.

«Hiç kimse, efendim,» diye yanıtladı yaşlı kadın.

«Ama bir mesaj bekliyordum!»

«Ya...» Kadın, çocuklara çorbalarını içirmeye devam etti. O sırada kız odaya geldi. Gormaz, onunla rahatça konuşabileceğini hissetti.

«Burada iki kişiyle buluşacaktım. Daha kimse gelmedi mi?»

«Bir adam geldi ama gitti.»

Tedbirli oldukları belliydi; adama compañero demiyorlardı.

«Mesaj bırakmadı mı?»

«Hayır.»

«Ne kadar kaldı burada?»

«Kısa bir süre.»

«Ya. Ne zaman döneceğini söylemedi mi?»

«Hiçbir şey söylemedi.»

«Gideli ne kadar oldu?»

«On dakika falan.»

Gelen Tito olmalıydı. Zamandan kazanmak için adamlarıyla konuşmaya gitmişti herhalde; çok geçmeden dönerdi. Başka talimat almadığı için Tito'nun da yapabileceği pek bir şey yoktu. Çünkü talimatları Carlos getiriyordu ve Tito, telefon görüşmeleri sırasında Gormaz'ın anladığı kadarıyla, Carlos'u henüz görmemişti. Beklemekten başka yapacak şey yoktu. Kapıya gitti. «Pekala. Bir çay içeyim.»

«Ne karışıklık!» diye düşündü. «Tek çare beklemek.» Yaşlı kadına gülümsedi, «Köşeye kadar gidip biraz hava alayım.»

Kadın başını salladı.

Köşede bir gazete büfesi vardı, çevresini ufak bir topluluk sarmıştı. Başlıkları açık seçik görebiliyordu. Büfenin daha alçak yanında «El Siglo» nun kırmızı harfleri duruyordu. Sayfanın başında şunu okudu: «Herkes çarpışma yerlerine.» «Oldu,» diye düşündü Gormaz, «ben benimkindeyim.»

Büfenin çevresinde dolandı. İçeride, tahta sıraya oturmuş bir çocuk transistörlü radyosunu dinliyordu. Radyoda ne olduğunu anlamak zordu; belki seyyar vericiler devreye sokulmuştu, belki de emirleri radyodan veriyorlardı. Ancak Gormaz, emirlerinin ona Carlos'la iletildiğini biliyordu ve eğer gelen Carlos bile olsa, yine dönmesi gerekiyordu. İşi, Tito'yla Gormaz'a taimatlarını vermekti. Herkesin bu işte oynadığı, oynayanın dışında da kimsenin bilmediği bir bölüm vardı. Tüm güvenlik önlemlerini almışlardı.

«İşler nasıl?» diye sordu gazeteciye.

Çocuk omuzunu silkti. «Her şey karmakarışık.»

Saatine baktı: 10.30. Yürümeye başladı.

İnsanlar büyük kalabalıklar halinde San Joaquin'den Santa Rosa'ya doğru ilerlemeye başlamışlardı. İş elbiseleri içinde kadınlı erkekli; kadınlar tek tip yün süveterler içinde, konuşmadan yürüyorlardı. «İşe gidiyorlar,» diye düşündü Gormaz. Ama hemen bunun çok aptal bir düşünce olduğunu farketti. Tersine, belki de işten eve gidiyorlardı... İnsan sıraları giderek büyürken, Gormaz kaldırımda bir grup seyirciyle durdu. Birden, onların arasında Mandiola'yı seçti- yorgun mavi gözleri ve yarım gülümsemesiyle Mandiola'ydı tabii. Mandiola ona yaklaştı.

«Burada ne yapıyorsun?»

«Birini bekliyorum... ya sen?»

«Gazeteleri dolaşacağım. Rastladığım ilk compañero'sun. San Bernardo'daki evimden geliyorum. Bizi Santa Roza'dan dolaştırdılar, otobüsleri normal yollarından geçirmiyorlar.»

«Gazetelerle ne işin var?»

«Emir almak için bekleyeceğim. Bir de galiba yeni bir baskı yapacağız.»

«Deli misin? Emirler şehir merkezine gitmeyin diyor. Hem bütün gazeteler çarpışmanın göbeğindeyken ne gazetesi çıkaracaksın? Oralardan uzak dursan iyi edersin.»

«Gitmem gerek... tek sayfa falan çıkaracağız, teksir makinesinde olsa da. Durum ne gösteriyor?»

«Şehir merkezinde bombardıman var. Ancak talimatlara göre hareket etmeliyiz, yoksa işler karışır.»

«Doğru, benim talimatlarım da gazetelere bakmak. Bana yardım edebilir misin?»

«Savaşın ortasında bir gazetede görünmek delilik,» diye düşündü Gormaz. Yine de «Pekala», dedi, «arabamla bırakırım seni, sonra buraya döneceğim. Gidip evdekilere haber vereyim.» Gormaz uzaklaştı.

Dönünce Mandiola, Allende'nin La Moneda'daki Başkanlık Sarayı'nda olduğunu ve ne çekileceğini ne de teslim olacağını açıkladığını söyledi. Gazetecinin oradakiler bunu konuşuyorlarmış.

«Bu gidişle sarayı bombalarlar,» diye ekledi.

Şehir merkezine doğru baktılar. Aynı alan üstünde peşpeşe dalışlar yapan iki uçak görünüyordu. Okyanus tarafından gelip bindiriyor, Cordillera'nın (dağların) oralarda yine yükseliyorlardı. Döndüler, galiba kuzeye doğru, neredeyse yokolmuşlardı yolda, oyun oynarcasına dönüp aynı manevrayı yineleyecek iki kara leke gibi. Patlama sesi gelmiyordu.

«Hazırlanıyorlar,» dedi Mandiola.

«Onları yere indirmek kolay olacak,» dedi Gormaz. «İki makinelinin çapraz ateşi böyle bindirirlerken yakalar onları.»

Gazete büfesine gittiler.

«Sarayı bombalamayı düşünüyorlarmış,» dedi çocuk. «Yalan... iki uçakla mı?»

«O bok herifi oradan defetmenin zamanı geldiydi artık,» diye bağırdı bir delikanlı; yüzünde vahşi bir bakış vardı.

Birkaç kişi başıyla onayladı, öbürleri anlatımsız kaldılar. Delikanlı galiba kavga çıkarmak istiyordu ve çok heyecanlı görünüyordu, ama kimse aldırmayınca çekip gitti.

«İhtiyar kavga çıkaracak,» dedi Gormaz.

«Kıçlarını yırtsalar çıkaramazlar onu oradan,» diye araya girdi gazeteci çocuk.

Oradan uzaklaştılar.

«Bizimkiler de hazırlanıyordur, mutlaka,» dedi Mandiola.

Gormaz uçakları izlemeye devam etti. Her daldıklarında sadece bir dönüş görmeyi umuyordu,

ya da hiç, ancak olmuyordu bu. Aralarındaki mesafe bile değişmiyordu.

Arabaya doğru yürüdüler. Gormaz anteni çıkarıp radyoyu açtı. «Bildiri dört, tekrar ediyoruz, Askeri Cunta'nın birinci, ikinci ve üçüncü bildirilerini de tekrar ediyoruz». Sinirli sinirli başka bir istasyon aradı. Bütün istasyonlarda aynı şey vardı.

«Radyo istasyonlarını ele geçirmişler,» dedi Gormaz sıkıntıyla, «yedek vericiden iz bile yok. Bu herif de hiç vaktinde gelmez zaten! Neler olduğunu bile bilmeden bekliyorum burada!»

«Gazeteye gidelim,» dedi Mandiola, «zamanı iyi değerlendirmeliyiz.»

Arabayı çalıştırıp San Joacquin yolunu tuttular. O noktadan sessizlik içinde Santa Rosa'ya döndüler. Köşede bir polis trafiği durduruyordu.

«Aynı şey Gran Avenida'da oluyor,» dedi Mandiola. «Yürüyerek gideceğiz.»

Gormaz, U-dönüşü yaptı ve Gran Avenida'nın karşısında durdular. «Sonra görüşürüz,» dedi Mandiola «Dikkatli ol. Şüpheli gördükleri herkesi tutukluyorlar. Köşede durma.»

Gormaz omuz silkti. «En kötüsü emirlere uymamak olur. O zaman her şey gerçekten bitti demektir.»

III

Bu sırada işçiler hazırlıklarını tamamlıyor, aralarında konuşuyorlardı. Bazıları, fabrikayı savunmanın, silahların gelmesine bağlı olduğunu, bazıları da, silahlar gecikirse ellerindekilerle dayanabileceklerini düşünüyorlardı: bir makineli tüfek, on dört tabanca, bir de çifte. Fabrika küçüktü, girmek zordu. Yalnız, fabrikanın bir yanında, cadde boyunca evler vardı ki

askerleri korumaya yarayabilirdi. Bina aynı zamanda yüksek bir çimento duvarla çevriliydi.

Çatıya çıktılar, silah kamyonunun geleceği giriş yollarından birini gözleyebiliyorlardı buradan. Telefonda çevirdikleri tüm numaralar meşgul çalıyor, bu da silahların o sırada en önemli fabrikalara dağıtıldığı haberini kuvvetlendiriyordu. İki radyo alıcısı onları haberdar ediyordu, ancak şimdi tüm radyo istasyonları faşistlerin elinde olduğu için pek aldırmıyorlardı bunlara. Magallanes Radyosu'nda son duydukları yayın, Allende'nin sonuna kadar dövüşeceğini bildiren konuşmasıydı.

Nicanor henüz gelmişti, askerlerin içeriye gözyaşartıcı gaz bombaları atmalarını önlemek için pencerelerin tahtayla kaplanmasına yardım ediyor, ön girişe ve başka yerlere barikat kurmak için iri kum torbalarını taşıyordu. Daha gazyağını taşıyacaktı. Dört companero mutfakta büyük kazanlarla su kaynatıyorlardı; su yaralıların tedavisinde ve bir de savunmada, askerlerin başlarından aşağı dökmekte kullanılacaktı. Üstüne şilte yaydıkları bir çift masayla mutfakta ufak bir acil odası kurmuşlardı. Uydurma hastane yataklarının yanıbaşlarına pamuk, hidrojen peroksit, bandajlar, öksürük şurubu ve belladon koymuşlardı. Her şeyi avlunun karşısındaki klinikten sağlamışlardı, karşılıklı ateş bir başladı mı hiçbir şey bulmak mümkün olmayacaktı.

Vakit geçiyor, gerginlik artıyordu; silahların geç kalışına protestolar duyulmaya başladı.

«Pekala,» dedi ateşçi, hareketin başı gibi davranıyordu. «Son derece açık: beğenmeyen gider.»

Tutumu işçileri sıktı.

«Hayır!» dedi birisi. «Cehennemin eşiğinde bile olsak hepimiz savunmak zorundayız fabrikayı.»

«Ancak huzursuz insanlarla olmak daha kötü,» diye ısrar etti ateşçi.

«Öyleyse oylamaya koyalım da,» dedi birkaç kişi, «herkes düşüncesini açıklayabilsin.»

«Bırak bokluğu,» diye çıkıştı ateşçi. «Niye her şeyi oylayacakmışız? Burayı çoğunluk yönetir, o kadar.»

«İyi ya biz de bunu oylayacağız.»

«Hadi halledelim şu işi,» diye ısrar etti ötekiler.

Herkesi avluya çağırdılar. Çatıdakilerin gelmesini beklerlerken, bazıları sigara içerek oraya buraya oturdu, bazıları da kan dolaşımlarını ayarlamak için jimnastik yaptılar. Yüzlerinde sıkıntılı bir anlatım vardı ve bazen küçük bir gruptan bir şaka yankılansa da, kahkaha kısa ve acıydı.

Herkes avluda toplanınca, dövüşmek istemeyenlerin gidip gidemeyeceklerini oylayacaklarını açıkladılar.

Bir işçi dedi ki, «Ben gitmek isteyenlerdenim ve nedenimi size açıklamak istiyorum. Bu fabrika, orduyla girilen bir çarpışmada on dakikadan fazla dayanmayacak; askerlik yaptığım için biliyorum bunu. Şimdiye kadar makinelileri kurmamız lazımdı, keskin nişancılar ön çatıya yerleştirilmeliydi ve bir iletişim sistemi olmalıydı ki gerektiğinde takviye istenebilsin ya da geri çekilme çağrısı yapılabilsin. Eğer dışarı çıkamayacaksak yanan bir fabrikada neyi koruyacağız? Sadece külleri. Hazırlıkların hiçbiri yapılmadı, boğazlarlar bizi. Companeram hamile ve iki küçük çocuğum var. Dövüşmek isterim ama bir ölüm tuzağı bu. Durup dururken öldürecekler bizi.»

«Peki, dinledik seni,» dedi biri. «Nutuk çekme zamanı değil. Oylayalım.»

«Bu adamların gitme fikrini destekleyenler ellerini kaldırsınlar.» dedi ateşçi.

Yirmi el kalktı. Nicanor ve kadın işçilerin dördününki de aralarındaydı. Sadece sekiz işçi kaldırmadı elini.

Ateşçinin cesareti kırılmıştı. «Neyse, birkaç yoldaşımız varmış burada!» dedi alayla, «ateş kızışınca hepsi eriyorlar. Biz de eve gidip çocuklarımıza bakabiliriz demek,» duraksadı. «Şimdi de kendi isteğiyle kalmak isteyenler, hadi bakalım, kaldırın ellerinizi!»

Yirmi altı el kalktı. Yalnızca ilk konuşanla bir adam daha ellerini kaldırmamışlardı.

«Allah kahretsin,» dedi ateşçi, uzun bir duraksamadan sonra, «burada kalıyoruz! Hadi gidelim. Herkes görev başına. Daha torbalar taşınacak, gazyağı dağıtılacak.»

İşçiler görevlerine koştular. Kalplerinin sevinçle dolduğunu hissediyorlardı. Kadın işçilerden biri küçük kızıyla birlikteydi.

«Niye ağlıyorsun, anne?» diye sordu küçük kız, mutfağa doğru yürürlerken.

«Anlamazsın, tatlım,» dedi kadın.

Nicanor onlara yaklaştı. Bir kadının, daha beş yaşında bile olmayan kızını buraya getirmesi düşüncesizlikti.

«Dinle, companera...» dedi Nicanor, «hâlâ vakit var. Niye çocuğu eve götürmüyorsun?»

«Niye?» diye sordu kadın, kaşlarını kaldırarak, «birbirimizden başka kimsemiz yok. Bu şekilde birbirimizi yalnız bırakmıyor ve daha rahat oluyoruz. Hem, birinin kaderi öbürünün de kaderidir.»

Nicanor, düşüncelerini anlayarak uzaklaştı onlardan. Bıçak kemiğe dayanmıştı artık. Binanın merdivenlerinin üçüncü basamağına sıçradı, fabrikanın

en uzak köşesine gidip üçüncü kattan aşağıya gaz dağıtmaya başladı. Gaz tenekelerinin kapaklarını çıkarıyor, ağızlarını ıslak bezle kapıyordu. Güvenli bir mesafeye pamuk tomarlarını, kibrit kutularını bırakıyordu. Canalıcı nokta avlunun öbür ucunda, giriş kapısının ötesindeydi, oraya ateş altında ulaşmak mümkün değildi. Silahsız adamlardan birinin bu işe ayrılacağına karar veren ateşçiyle meseleyi konuşmaya gitti. Yaralanacaklardan birinin silahını alma şansının uçup gittiğini gören adam söylendi, ama razı oldu.

Birazdan her şey hazırdı, herkes yerini almıştı. Saat 11:30'du. Ateşçi tüm radyoların kapatılmasını emretti. «Valla, faşistlerin gevezelikleriyle ilgilenmiyoruz.» En son, ülke bayrağını demir kapının üst kısmına gerdiler. Gitmeye karar veren iki işçi veda etti. Kapı açıldı, dışarı kaydılar.

Nicanor, üçüncü kat pencerelerine yerleşmiş iki companero'nun yanında duruyordu. Çıt çıkmıyordu; işçiler stok edilmiş sigara izmaritlerini içerlerken dalgındılar.

Kamyonların sesini duydular. Silahların geldiğini düşündüler, ancak çatıdan, dört askeri aracın geldiği bildirildi.

«Belki de buraya gelmiyorlardır,» dedi birisi.

Kamyonlar belli bir uzaklıkta durdular. Megafonla işçilere seslendiler: «Dikkat, dikkat! Fabrikadakiler: Yüce hükümetin emirleri uyarınca binaya gireceğiz. İçeride kimse varsa, ellerinizi başınızın üstüne koyup hemen çıkın, size hiçbir şey olmayacak.»

Yere bir toplu iğne düşse duyabilirdiniz. Çağrı yinelendi, yanıt gelmeyince, askerler kamyonlardan inip duvarlara karşı kırmızı yüzlerle binaya yaklaştılar. Çatıdan ve pencerelerden işçiler ateş açtı. Üç

asker düştü, kalanlar geri çekildiler. Tek bir silah sesi duyulmadadn birkaç dakika geçti. Sonra, birkaç asker, çarpışma düzeninde yayılarak berideki evlere doğru sokağa geçmeye başladılar. Her biri sokağı geçerken tabanca sesleri duyuluyordu. Birkaç mermi hedeflerine isabet etmiş olmalıydı, asfaltta kan görünüyordu.

Birdenbire silah sesleri her yandan, en çok da fabrikanın iki yanını çeviren öndeki evlerden duyulmaya başladı. Askerler çatılara makinelileri yerleştirmişlerdi, bina çapraz ateş altındaydı. Avludaki torbaların arkasında duran işçiler kendilerini saklamak için umutsuzca duvara doğru itiyorlardı torbaları.

İşçiler, makinelilere ateş edebilmek için binanın iki ucunda yoğunlaştılar. Ancak hedefler küçük olduğu için isabet ettirmek zordu. Birdenbire sevinç çığlıkları yükseldi: bir asker makineli tüfeğin önünde aşağıya düştü... ceset hızla oradan uzaklaştırıldı, makineli susmuştu. Ancak sevinç uzun sürmedi: birkaç saniye sonra, ateş yeniden başladı. Diğer makineli tüfekler öndeki evlerin damlarından ateş ediyordu şimdi.

İşçilerden bir kısmı ölmüş ya da yaralanmıştı. En yakındakiler hemen bunların silahlarını almışlardı. Nicanor bir tabanca, biraz da mermi alıp üçüncü kattaki stratejik pencerelerden birine yerleştirmişti kendini. Yaralı companero'ları tarafından mutfağa taşınmıştı.

Nicanor dikkatle nişan alarak ateş ediyordu. Hedef olarak, ana girişe doğru ilerleyen askerleri seçiyordu. Vuracağından emin olmak için askerler tam önüne gelene dek beklemeye karar verdi. Şarjörü çı-

karıp, son devirde iyice kızan namluyu üfleyerek soğuttu. Sonra yeniden doldurup bekledi.

Nicanor, penceredeki bir çatlaktan dışarıyı gözetliyor, kalbi iki kez daha hızlı çarpıyordu: hemen birkaç adım ötede ve tam önünde, üç asker açık bir kapının arkasında saklanıyorlardı. Damdan açılan ateşten korunmak için caddenin karşısındaki bir girişe yerleşmişler, fabrikanın yan girişine saldırmak için emir bekliyorlardı. En iyi görebildiği askere dikkatle nişan aldı. Göğsü hedef seçti ve ateş etti. Askerin bacakları büküldü, öne düştü. Nicanor, şarjörünü öteki askerlerin üstüne boşalttı. Biri daha düştü ve kendini evin içine çekip gözden kayboldu. Üçüncüsünü de vurup vuramadığını anlayamadı. O anda mermiler pencereye dolu gibi yağdı ve sol omuzunda ağır kör bir nesne gibi kara bir darbe hissetti. İçinde garip bir sarsıntının yayıldığını hissediyordu. Acı yoktu yine de. Eline baktı: bir kan çizgisi parmaklarından yere akıyordu. Elini, kolunu oynatmaya çalıştı, ama beceremedi.

O sırada askerler girişe saldırmaya başladılar. Fabrikadan açılan ateş gözle görülür ölçüde yavaşlamıştı. Makineli tüfek mermilerinin püskürtüsü kapı kilidinin çevresinde bir delik açtı, sustu. Bir iki devir daha menteşelere sıkıldı, sonunda tümüyle yıktılar kapıyı. İçeri koşan bir asker kalabalığı, kum torbalarını barikat yapmış işçilerin sıktıkları mermilere hedef oldular. Birkaç tanesi düştü, kapının iki yanına yapışmış diğerleri de mermilerle kalbura döndüler. Çılgına dönmüş askerler içeride kalan birkaç direnişçiye saldırırken bina avlusundan açılan ateşle vuruluyorlar, çığlıklar, bağırtılar duyuluyordu. Av başlamıştı. Askerler delirmiş gibiydiler; işçiler girişlerden

ateş ediyorlar, ancak makineli tüfeğin çatırtılarıyla düşüyorlardı.

Nicanor kalkıp köşeye yürüdü. Üç teneke gazı yere boşalttı, pamuk topağı aldı, bir kolu kımıltısız asılı durduğu için öteki eliyle tutuşturup küçük gölün ortasına fırlattı. Büyük bir alev yükseldi. Orada beklemedi, koşarak, tavan arasına çıkmak için kurdukları merdivene tırmandı. Tam o sırada belli belirsiz ilk nöbeti hissetti. Trabzana dayanarak tepeye çıkabildi. Bacakları bir parça güçsüz gibiydi, baygınlık duygusu daha da güçsüz kılıyordu onu. Küçük merdiveni çekip yere yatırdı. Sonra aynı hareketlerle tavan arasındaki gaz tenekesine gitti. Bu daha uzun zamanını aldı; şimdi tenekeleri boşaltmak daha zor geliyordu. Yanan pamuk topağı fırlatırken harcadığı enerjiyle daha da güçsüz kaldı. Bitkin bir hareketle belindeki tabancayı kavradı: askerler tavan arasına girmeden avluya açılan girişe varmalıydı.

Uzanınca kendini daha iyi hissediyordu, böylece boylu boyunca sürünerek ilerlemeye karar verdi. Arkasından ateşin çatırtısını duyuyor, bununla rahatlıyordu. Uzaklık 15 metreden fazla değildi. Zaman zaman nefes almak için duruyor, sonra devam ediyordu; vakit kaybedemezdi. Ateşçinin siperini geçerken onu belinden sarkar durumda buldu, gözleri açıktı. Makineli tüfek elinden düşmüş, Nicanor'un az uzağında duruyordu. Tüfeği aldı, dolu olduğunu gördükten sonra ilerlemesine devam etti.

Dışarıda, askerler cesetleri bir araya yığmış, yaralıları duvara yaslamış ve dört companera'yı, küçük kızı ve sağ kalan iki işçiyi yığının üstüne oturtmuşlardı. Birkaç asker önlerinde durmuş bir şeyler konuşuyorlardı; Nicanor onları duyamıyordu. Makineli tüfeği çerçeveye dayadı, asker topluluğuna nişan al-

dı ve şarjörü üstlerine boşalttı. Sonra silahını bıraktı ve düştü, vücudunun yarısı pencereden dışarı sarktı. Öfke çığlıkları ve tüfeklerin sesi duyuldu... Nicanor'un cansız vücudunu boş yere mermilerle doldurdular.

Bir ateş sütunu avlunun öbür yanından yükseliyordu; tutuşmuş elbiseleriyle bir adamın, ateşin içinden geçtiği görüldü. Görülür görülmez de mermilerle kalbura çevrildi, askerlerin ayaklarına cansız düştü.

«Onları bana bırakın, teğmenim,» diye haykırdı bir asker «n'olur efendim, lütfen bana bırakın onları!»

«Bırak şimdi, herkes ateşe hazır olsun!» diye bağırdı teğmen.

Ve tüfekler, biraraya yığılmış ölülerin ve canlıların üstüne boşaldı, geride kol ve bacak ve parçalanmış kafa yığını bıraktı. Küçük kızın cesedi görünmüyordu, üstten düşenlerle kaplanmış olmalıydı.

«Ellerindeki şu sidikli silahlarla yaptıklarına bakın!» diye bağırdı asker.

«Teğmenim!» dedi soluksuz düşen bir asker, «arka taraftan yakmışlar, alevler çatıdan geliyor!»

«Öyleyse bu boklar da beraber pişsinler!» diye yanıtladı teğmen.

IV

Mandiola inince Gormaz yavaşça geri geri sürdü arabayı, insan seli artmıştı çünkü. «Fernando'nun Yeri» nde mesaj yoktu, kimse gelmemişti.

Yola devam edip köşede durdu. Biraz caddede gezinip taş banklardan birine oturdu. Saatine baktı: öğle vakti. Uçaklar dönmelerine devam ediyorlardı. Herhalde beklenmeyen bir şey olmuştu. «Belki de Tito'yla Carlos'u yakaladılar,» diye düşündü, «ama

birisini emirlerle göndermiş olmalılar yine de.» Bir doktor olarak, hizmet sunan hastanelerden birinde olması gerektiğini düşündü... hastaneler yaralı insanlarla dolu olmalıydı. Ancak bunun, özel durumu hakkında Parti'de varmış oldukları karardan uzaklaşmak anlamına geleceğini biliyordu; darbeden hemen sonra yeraltına girecek ve liderlerden emirleri bekleyecekti. Kendi kendine bu sözcüğü yinelemeye devam etti: bekle... bekle.

Belki ötekiler de aynı durumdaydılar, «budala olduğumu düşünüyorlardır,» diye düşündü kızgınca. Kalkıp köşeye döndü. Şimdi daha az insan geçiyordu, ama geçmiş olanlar koşuyorlardı.

«Niye koşuyorlar?» diye sordu gazeteci çocuğa.

«Sokağa çıkma yasağı ilan ettiler.»

«Kimler etti?»

Çocuk güvensizlikle baktı ona. «Kimler sanıyorsun? Askerler tabii...»

«Yani başa mı geçtiler?»

«Aptal mısın nesin be? Neler olduğunu farketmedin mi?»

Gormaz şaşkın şaşkın çocuğa baktı. Uçaklar artık görünmüyordu.

«Yasak ne zaman başlıyor?»

«Önce 6:00 dediler, şimdi de 3:30 diyorlar.»

Gormaz saate baktı. Şimdiden 2:30 olmuştu.

«Bunun için mi koşuyorlar?» Yoldakileri işaret etti.

Çocuk yanıt vermedi. Gormaz eve döndü.

«Kimse geldi mi?»

«Gelmedi.»

Taş sıraya döndü. Artık kimsenin gelmeyeceğinden emindi. Boğazında bir yumru, her şeyde bir boşluk hissetti. Gözleri yaşla doldu, Maria Luisa'yla ço-

cukları düşündü. Yaşamı bir düş gibi görünüyordu. Ya Allende? Tabii ki yakalanmazdı... onu öldüremezlerdi kuşkusuz. Emirlerinin yolda olduğundan yine umutlandı.

Sokakta kimse yoktu artık. Saatine baktı: 4:30. Yasağı hatırlayınca eve döndü ancak kapıyı kapalı, kilitli buldu. Kadın açana kadar vurdu kapıya. Kadın çok ürkmüş görünüyordu.

«Yasak ne demek bilmez misiniz siz? Sokakta gördüklerini anında vururlar. İçeri girseniz iyi olur.»

«Sağolun... bana bir şey var mı?»

«Hayır! Kaç kere söyledim size buraya kimse gelmedi diye?»

Emirlerin gelmesi şimdi gerçekten olanaksız görünüyordu.

«Gidiyorum. Yarın dönerim, gelen olursa beklemesini ya da mesaj bırakmasını söyleyin. Sabahleyin dönerim.»

Arabaya gitti, çalıştırdı ve Santa Rosa yoluna koyuldu. Gallardo'nun evine yaklaşırken köşeye yanaşıp durdu. Oradan sonrasını yürüyerek gitti. Evin kapısını çaldı. Neredeyse o an kapı hızla açıldı ve Maria Luisa'yla çocuklar bir anda boynuna sarıldılar.

«Öldürüldün sandık,» diye hıçkırdı Maria Luisa. «Saat beş oldu, yasaksa üç buçukta başladı; bu saatten sonra dışarıda olanı vuracağız dediler.»

«Sakin ol,» dedi. «Tehlikede değildim... sadece biraz geç kaldım.»

«Hiçbir şey anlamıyorsun,» dedi Maria Luisa. «Şuurun yerinde değil... Darbe başarılı oldu... Allende'yi öldürdüler... radyoda feci şeyler söylüyorlar!»

«Biliyorum,» dedi Gormaz, -yalan söyleyerek- «çok yorgunum, biraz dinlenmek istiyorum,»

Yatak odasına gitti. Yatağa uzandı, mendilini çıkarıp, gözlerini kapaması ve tam bir karanlıkta olmak için başına doladı, sonra yavaşça kendi kendine dedi ki: «Allende'yi öldürdüler... bu ne demek, anlamalıyız... Allende'yi öldürdüler.»

Uyandığında kulakları yanıyor, ayakları üşüyordu. Karanlık bastırmıştı. Yemek odasında gümüş aletlerin tıkırtısını duyabiliyordu. Alçak bir sesle karısı, çocuklara gürültü yapmamalarını söylüyordu. Gormaz bir süre yatakta oturduktan sonra ayağa kalktı. Sisteki bir hayalete benzeyen pijamalarını gördü, kaldırıp dikkatle inceledi. Dünya çökmüştü ama pijamaları her zamanki tavırlarıyla onu bekliyordu. Eğlenceliydi. Bütün bu olanlar garip bir mizah yaratmıştı sanki.

Yemek odasına yürüdü. Gallardo'yla kör büyükannesi de dahil, herkes oradaydı.

«Çorba yaptık,» dedi karısı.

Gallardo masanın başından gülümsedi. Grileşen bıyıkları Gormaz'da rahatlık duygusu uyandırdı. Karısı sitemli bir bakış atıp gözleriyle çocukları işaret etti.

«Gece sokağa çıkma yasağı uygulamasının ne demek olduğunu biliyorsun,» dedi, sesinin tonunu vurgulayarak.

Gormaz karısını düşündü... gerçekten çekiciydi.

«Bu gece uygulamaları nerede oluyor peki?» diye sordu, yüzünde çapkın bir gülümsemeyle.

«Her yanda,» diye atıldı Gallardo, halesini gösterir gibi sağ eliyle başının üstünde bir daire çizdi, «ama kötüye yormuyorlar.» Bıyığını burdu.

«Ah ha!»

Dışarıda bir kamyon duydular.

«Devriyelerdir,» dedi Gallardo.

Yo, bu bir helikopter sesi,» diye araya girdi kör büyükanne .

Hep birden pencereye gittiler ama bir şey göremediler. Gormaz'la Gallardo dama açılan bir çatıkatı penceresinden bakmaya gittiler. Öyleydi, kırmızı ve yeşil ışıklarla parlakça aydınlatılmış bir helikopter geçti. Birden parlak bir ışık demeti gönderdi ve geniş bir alan sarı sarı parıldadı.

Silah seslerinin daha arttığı duyuluyordu. Sesler kulaklarında çınladı.

«Yanıbaşımızdalar sanki,» dedi Gormaz.

«Yere yatın!» diye bağırdı Maria Luisa. «Bu yana ateş ediyorlar!»

Kadının sözüne güldüler. «Niye ateş edeceklermiş buraya? Milleti korkutmaya çalışıyorlar, hepsi bu.»

Bir süre sonra ışık solmaya başladı... Maria Luisa oradan çekilmeleri için bağırıp duruyordu.

«Buradan iyi bakılıyor,» diye seslendiler aşağıya.

«Neye bakacaksınız, aptallar?» Maria Luisa kızgındı şimdi.

Gallardo'yla Gormaz ona aldırmadılar. «Oğlum burada uyur,» dedi Gallardo.

Işık tümden gitmişti şimdi, gökyüzü simsiyahtı. Aşağı indiler. Maria Luisa'yla Gabriela bulaşık yıkıyorlardı, yaşlı kadın çevresindeki her şeyi dinleyerek sakin sakin oturuyordu salonda.

«Buraya gel, anne,» dedi Gallardo. «Sobayı yakacağım.»

Herkes sobanın çevresinde oturuyordu şimdi; Gormaz, ısınsın diye ayaklarını uzatmış, çocuklar battaniyelerine sarınmışlardı. Küçük kız Maria Luisa'nın, oğlan da Gormaz'ın kucağında oturuyorlardı. Bütün ışıkları söndürdüler, karanlıkta, gece havasında

çınlayan silah seslerini duyabiliyorlardı... Gormaz ağzının kuruduğunu hissetti. Maria Luisa'ya piposunu bile içemediğini söyledi -vazgeçemediği bir alışkanlıktı bu-. Kısa bir süre alçak seslerle konuştular, sonra herkes yatmaya gitti.

Ertesi sabah hükümet sokağa çıkma yasağının yirmi dört saat daha uzatıldığını ilan etti. Gormaz bunun, emirlerini alma şansının olmadığı bir başka gün anlamına geldiğini düşündü kızgınca, ancak kimseye bir şey söylemedi. Kahvaltıda biraz kuru ekmek yiyip tavanarasına çıktılar. Çocuklar arka avluda oynuyorlardı, top oynarlarken Gormaz bir süre katıldı onlara. Işıl ışıl, bulutsuz bir bahar günüydü. Güneş sıcaktı ve deriyi yakıyordu.

«Bağırmayın,» dedi Maria Luisa. «Komşular burada olduğumuzu bilmemeliler.»

Birdenbire üç uçak ölümcül bir hızla parıldayıp geçti üstlerinden, Kuzeye gidiyorlar ve galiba El Bosque üssünden geliyorlardı. Her yandan silah sesleri geliyordu; dışarıda durumun ne olduğunu kestirmek olanaksızdı.

«Uçaklar Summar'a gidiyor,» dedi Maria Luisa, bunu kesin hissederek. «İşçiler oraları da orduya devrediyorlar,» diye ekledi Gallardo.

Gormaz sokağa kayıverdi. Şehrin içinde çarpışma varsa sokağa çıkma yasağı kendiliğinden bozulmuş olurdu. Köşeye yürüyüp durdu: tek bir insan bile yoktu ortalıkta. «Ne çarpışması?» dedi kendi kendine, yalnızlıkla pekişmiş asfalt yola bakarak. Dönüp eve gitti.

Maria Luisa'yla ihtiyar kadın radyoyu dinliyorlardı. T.V. istasyonları daha yayın yapmıyordu. Tüm bulabildikleri, radyodaki askeri yayınlardı. Gormaz,

radyoyu duymamak için elinden geleni yaptı... rahatsız vicdanı buna dayanamazdı.

«Daha ne kadar dinleyeceksiniz şu bok aleti?» Karısı radyoyu kapattı.

«Elden bir şey gelmiyor işte.» Gormaz neredeyse yutarak söyledi bunu.

Birazdan Maria Luisa kalktı. «Yemeği hazırlayayım.»

Birisi gürültüyle kapıyı çarptı. Aşçı olarak çalıştığı Gonzales Cortez Hastanesi'nden dönen Gallardo'nun karısıydı. Yanında iki hademe vardı: ikisi de beyaz üniforma giyiyorlardı, keyifleri yerinde gibiydi. Evlerine gidip neler olup bittiğini öğrenmek ve haber olup olmadığını sormak için ambulansların birine takılmışlardı. Bildiklerini evdekilere anlattılar, durum iyiydi, Komiteleri, Allende'nin sağ olduğu haberini almıştı, ancak yaralıydı. San Miguel'de, Palestro'larla birlikte karşı saldırı hazırlığında olduğunu söylediler.

Tartışma bir süre devam etti; gidişatın sabah yeni bir yön alacağını ileri sürdü iki hademe, Gallardo da katılıyordu buna. Maria Luisa'yla Gormaz daha iyi biliyorlardı. Hademeler çok geçmeden hastanedeki işlerine döndüler. Gormaz, Gallardo ve Maria Luisa ertesi gün erkenden kalkmayı kararlaştırdılar: yasak, sabah 7'de kalkıyordu.

Ertesi sabah erkenden kalkıp kahvaltı ettiler. Saat yediyi vurduğunda araştırma için sokaktaydılar. Sadece Gallardo'yla Gormaz'ın evden çıkması ve dönüşlerinde, Maria Luisa'yla birlikte, topladıkları bilgilere göre hareket planı yapmaları kararlaştırıldı.

Biraz yürüyünce, arabanın hasara uğramış olduğunu gördüler. Polis belli ki aramıştı arabayı, ama neyse ki tabanca kutusuna el değmemişti. Gormaz

arabayı çalıştırmayı denediğinde motor devir bile yapmıyordu. Yakından inceleyince, elektrik kablolarının sökülmüş olduğunu farkettiler. Boş yere onarmaya, yeniden bağlamaya çalıştılar.

«Ne şans,» dedi Gallardo. «İşin yoksa yürü şimdi.»

Arabayı kilitleyip yol kıyısında bıraktılar, sonra Gran Avenida'ya doğru yürümeye başladılar.

Yolda, caddenin boşluğu içinden, yaklaşan küçük kara bir nokta gördüler. Nokta yaklaştıkça, insan dolu bir otobüs olduğunu seçtiler. Otobüs yaklaştıkça insanların, Hava Kuvvetleri askerleri olduğunu, ve aracın üstünde büyük bir makineli taşıdıklarını gördüler. Askerler geçerken bir şeyler bağırdılar onlara, ama Gormaz'la Gallardo ne dediklerini anlamadılar.

Birdenbire ikisi de birer makinelinin enselerine dayanmış soğuk namlularını hissettiler. İki polis, bir duvarın arkasından atlamışlardı.

«Peki, küçük ibneler, nereye böyle?»

«İşe,» diye yanıtladı Gallardo, zorlukla.

«Yasağın öğleye kadar uzatıldığını duymadınız mı?»

«Hayır ,efendim.»

«Alâ... bir yerinizi delmeden geldiğiniz yere dönün.»

Gallardo'yla Gormaz hızla uzaklaştılar, dirsekleri bükülü, hareketleri çevikti; onlara nişan almış makinelileri hissedebiliyorlardı.

«Buradan dönsek iyi olur,» dedi Gallardo, başını çevirmeden, «yoksa şaşırıp vurabilirler bizi.»

Boş bir sokaktan aşağı indiler. Gallardo kravatını sıkıştırıp kareli bir mendille yüzünü sildi.

Öğleyin tekrar çıktılar. Barros Luco Hastanesi'ne yaklaşırlarken, hastanenin yerle bir edilmekte olduğunu gördüler. Tüfek ve top sesleri neredeyse olanaksız kıldı bilgi edinmelerini. Saldırganlar, Hava Kuvvetleri askerleriydi. Hastanenin giriş kapısına ve onun hemen yanındaki duvara ateş ediyorlardı; ve şimdiden süzgeçe çevirmişlerdi bunları. Kaldırımdan, sokağı koruyan arabaların arkasından ateş ediyorlar, bazıları Avenida parkındaki fundalığın içinde saklanıyorlardı. Gormaz, neler olduğunu anlayamadı, çünkü kapı açıktı ve binadan ateşe karşılık veren yoktu.

«Halkı korkutmaya çalışıyorlar işte,» dedi Gallardo, «bak, nasıl havaya ateş ediyorlar.»

O sırada, iki uçak neredeyse çatıları sıyırarak hastanenin üstünden geçti. Gallardo'yla Gormaz, şehir merkezine varana kadar sokağın karşı yanından yürümenin daha güvenli olacağını hissettiler. Bir köşeden bir grup asker, makineli tüfekle ağaçların tepelerine ateş ediyorlardı. Gallardo'yla Gormaz, geçmeden önce yanlarına dikilip durmalarını beklediler. Askerler kibirle onlara baktılar.

«Ne yapıyorsunuz orada?» diye sordular.

«İşe gidiyorduk,» diye yanıtladı Gallardo, «geçmek için bitirmenizi bekliyorduk,»

«Geçin öyleyse,» diye karşılık verdi tetikteki adam, bir parça şaşkınlıkla.

Gıda Dağıtım Merkezi'nde neler olduğunu görmek için Avenida Matta'dan Santa Rosa'ya çıktılar. Merkezin girişindeki demir kapılar iri deliklerle oyulmuştu, duvarlar baştan aşağı, araları düzenli küçük gaga izleriyle doluydu. Pencerelerden büyük bir karışıklık görülüyordu: mobilyalar ters dönmüş,

her yana kâğıtlar saçılmış, perdeler yanmıştı, bazı eşyalar hâlâ tütüyordu.

«Constructora'ya gidelim,» dedi Gallardo. «Mimarın bürosunun anahtarı hâlâ bende. Bizim hücrenin kayıtları orada. Onları yakmak en iyisi.»

«Pekala. Bunu düşünmemiştim.»

Kapılar sonuna dek açıksa da, Constructora saldırıya uğramış görünmüyordu. Köşedeki bir polis devriyesi içeri girmelerini izledi; şehir merkezini kontrol etmek üzere görevlendirilmişler, ağır silahlarla donatılmışlardı; Gormaz'la Gallardo'ya pek dikkat etmediler. Üst kata çıkıp büroyu açtılar. Gallardo kâğıtları, risaleleri, eski Parti kartlarını, bazı başka şeyleri çıkarıp hepsini masaya koydu. Sonra çekmeceleri aradı.

«Ne şans!» dedi, «tam bir karton sigara!»

Ceplerini sigara paketleriyle doldurdu.

Masada birkaç fihrist vardı; bunları karıştırıp çok sayıda companero'yu aradılar, ancak kimse yanıt vermedi. Sadece, Ulusal Sağlık Dairesi Arşivi'nden Dummel'i bulabildiler.

«Durum nedir?» diye sordular ona.

«Çok iyi,» diye yanıtladı Dummel, kuru bir sesle.

«Peki adamlarımız?»

«Her hücre iş başında.»

«Oraya geliyoruz.»

Bodruma inip bütün kâğıtları yaktılar. Biraz zaman aldı bu, gazyağları yoktu ve kartların üstündeki plastik kartlar yanmıyordu. Sonunda çıkabildiler.

Köşeyi geçerlerken, tanır gibi oldukları bir adam, «Uzaklaşın,» dedi, «polis az kalsın yakalıyordu sizi, neyse ki radyodan çağrı aldılar.»

Şüphe çekmemek için ayrılmaya karar verdiler. Onbeş dakika sonra McIver'la Monjitas'ın köşesinde

yeniden buluştular. Gallardo sağa döndü Gormaz da Forestal Park'a doğru ilerledi.

Gormaz, Mapocho Nehri'ne gitmeye, buluşma yerlerine dönerken de Mosqueta'dan geçmeye karar verdi. Güzel Sanatlar Sarayı'nın önünden geçerken, nehrin kıyısında bağırıp gülen bir grup kadın gördü... onlara yaklaştı. «Sinek-şekilli» kara güneş gözlükleri takmışlardı; bazılarında eldiven ve mücevher vardı. Gormaz korkuluğa yanaştı. Bağırtıları ve kahkahaları, akıntıyla sürüklenen cesetler uyandırıyordu. Cesetler, kuklalar gibi sıçrayarak, teker teker ya da ikili, üçlü gruplar halinde yüzüyorlardı. Islak yüzleri paramparçaydı. Bazıları çıplaktı, ötekilerin üstünde palyaço giysileri gibi renkli kumaş parçalarıyla yamanmış eski püskü giysiler vardı. Gormaz bunu gördü, ancak anlamadı... o kahkahayı, geçip giden cansız ıslak gövdeleri. Garip bir eğlenceydi. Birden korktuğunu hissetti... cesetlerden değil, daha çok bu kadınlardan. Koşarak terketti orayı.

«Hiçbirinin yüzü yoktu,» dedi kendi kendine, «hepsi yüzsüzdü; hepsi birbirinin aynı.» Gallardo'nun oğlunu düşündü. O sırada Sağlık Bakanlığı'nı geçiyordu. Bürosunda bir bakış yakalamak umuduyla başını kaldırdı, ama büro yerine, tüm gördüğü iri kara bir açıklıktı. Gallardo birkaç adım ötede durmuş onu bekliyordu.

«Yüzünün hali ne öyle,» dedi Gallardo, «hayalet görmüş gibisin.»

Bir kamyon geçti; üstündeki askerler makineli tüfeklerini farklı yönlere çevirmişlerdi. Gallardo, Ulusal Sağlık Servisi'ndeki bütün hücrelerin çalıştığı haberine şaşırmış, bunu araştırmaya karar vermişlerdi. Kamyon geçer geçmez, ana girişe doğru yolu geçtiler. Koyu paltolu bir adam binadan çıktı. Onları

görür görmez, gözlerini iyice açıp yüzüyle işaret etmeye başladı. Kalçasına bitiştirdiği elini sinekleri kovuyormuş gibi sallıyordu.

«İçeri giriliyor mu?» diye sordu Gormaz yumuşak bir sesle, birkaç adım öteden.

«Evet, ama dışarı çıkılmıyor çünkü giren herkesi tutukluyorlar.» Adamın dudakları oynamıyordu sanki ve onlara bakmaksızın hızla uzaklaştı.

«Gitsek iyi olur,» dedi, Gallardo.

Plaza de Armas'a doğru yürüdüler. Orası oldukça kalabalıktı, insanlar bir tür ayindelermiş gibi döneleyip duruyorlardı.

«Bunlar işe gidemeyenler,» dedi Gormaz.

«Hayır... onlar bizden, bağlantı kurmaya çalışıyorlar.»

Yürüyüşe katıldılar, Angelika karşı yandan yaklaşıyordu; onlara katıldı ve çemberler halinde dolaşmaya devam ettiler.

«Ne yapacağımızı bilmiyoruz,» dedi Gormaz, «Parti'yle bağlantıyı kaybettik.»

«Emirler işte alınır,» diye karşılık verdi Angelica.

«Çalıştık, ama içeri giren herkesin tutuklandığını söylediler.»

«Sabahleyin her şey farklıydı. Bazı companero' lar gittiler ve geri geldiler, çünkü yapacak bir şey yoktu. Burada bağlantı kurup talimat almak üzere sözleştiler.»

«Pek yeni bir buluş değil,» diye araya girdi Gormaz.

«Dr. Marino'nun kurşuna dizildiğini söylüyorlar,» dedi Angelica.

Gormaz kalbinin durduğunu hissetti.

«Birisi Barros Luco Hastanesi'nden haber getirdi.»

«Yeni olmalı.»

«Öyle...»

Dolaşmaya devam ettiler. İnsanlar, aceleleri varmış gibi hızla döneleyip duruyorlardı. O bir turist gibi burada beklerken, arkadaşı öldürülüyordu. Bunları başında anlamak kolay değildi.

Angelica'dan ayrılmadan önce, her gün aynı saatte orada buluşmak üzere sözleştiler.

«Parti'yle ilişkiye geçene kadar işe gitmesen iyi olur,» dedi Gallardo, «Dr. Marino'ya ne olduğunu görüyorsun.»

«Merkez Komite'ye gidelim,» dedi Gormaz, ciddi bir şey teklif edeceği zaman kullandığı aynı ses tonuyla. Gallardo kabul etti.

Merkez Komite binası bombalanmıştı. Pencerelerden siyah dumanlar çıkıyordu. Parçalanmış bir borudan fışkıran su ana girişin önüne akıyordu.

«Başkanlık Sarayı'na gidelim,» dedi Gallardo.

La Moneda'da gördükleri daha da kötüydü. Ayakta kalan tek şey duvarlardı ve kara bir isle kaplıydılar. İçeride birkaç iri tahta parçası hâlâ tütüyordu... çatı çökmüştü, yanmış birkaç kiriş düz parmaklar gibi boşluğa uzanıyordu. Ana girişin önünde, koca bir moloz yığını vardı. İnsanlar mutlak bir sessizlikle bakıyorlardı harabeye. Daha yaşlı olan bazıları kol kola girmiş, harabenin çevresinde dolaşıyorlardı. Gormaz onlara baktı, gözlerinde bir ışık, yüzlerinde bir anlatım, robot olmadıklarını gösterecek bir şey sezmek umuduyla... ancak hiçbir şey bulamadı. Yansıttıkları tek şey sıkıcı, çirkin bir sessizlikti.

Plaza de la Constitucion'a döndüler. Gormaz, Allende'nin ofisine, onunla defalarca buluşup konuştukları yere gitmek istedi, ancak yok olmuştu ofis.

«Belki de göremediğimiz bir şey kaldı,» diye düşündü ve ardından, «sanki bir şeyi değiştirirdi bu!»

Geri döndüler. Şehir merkezinde bazı dükkanlar açılmıştı, insanlar stok yapıyorlardı. Bir kahvede, iki adam küçük bir masada oturmuş konuşuyorlardı. Kahvede başka kimse yoktu ve adamlar oldukça heyecanlı konuşuyorlardı. Onları daha yakından izlemek için kapıda durdu.

«Gel hadi, companero, öyle dikilip durma... kimse gözetlenmeyi sevmez.» Gallardo bir parça şaşırmıştı arkadaşına.

Çoğu evde bayraklar asılıydı, sanki bütün mahallelerde Özgürlük Bayramı kutlanıyordu. Sokaklarda çocuklar top oynuyorlar, yeni okul tatilinin tadını çıkarıyorlardı. Bazı delikanlılar, geniş boya fırçaları ellerinde, Halk Birliği'nin sloganlarını siliyorlardı. Görevlerini, genç militanların duvarlara resim yaparken gösterdikleri aynı hevesle yerine getiriyorlardı. HB yazılarını silen yumuşaklık şaşırtıcıydı.

Yarı sarhoş sefil bir ihtiyara rastladılar. Gallardo, ona saygı dolu bir selam verip iki sigara ikram etti. İhtiyar, hızla sigaraları elbisesinin içine sakladı. Hava durumunu konuştular. Mevsimin ilk sıcak dalgaları daha şimdiden bastırıyordu.

«Yarın şöyle karşılıklı oturup bir ufak yuvarlar, konuşuruz belki, ha?» dedi Gallardo, ayrılırken.

«Kim bu ihtiyar?»

«Adını bilmiyorum. Don Filo diyorlar. Ufak tefek bilgiler sağlar bize. İşi bu, senin anlayacağın. En önemli özelliği herkesi tanıması ve burada olup biten her şeyi bize anlatabilmesidir. Aram iyidir onunla, çünkü param oldukça bira ya da sıkı bir yarım litrelik ısmarlarım.»

Eve gelince, Maria Luisa'ya gördüklerini anlattılar, ancak onu ürkütmemek için pek üzerinde durmadılar. Konuşmalarının ortasında, bir şaka bile yaptılar; askerlerin, güpegündüz Sosyalist Parti merkezinden götürdükleri hırsızlardan bahsettiler. Eğlenceli oluyordu şu askerleri seyretmek; miğferleri başlarında, tüfekleri hâlâ bir omuzlarında asılı halde, mobilyaları, daktiloları sırtlarında taşıyorlar, at gibi terliyorlardı. Ancak Maria Luisa gözlerini yumup sessiz sessiz ağladı, ağzını bir mendille kapayarak.

«Allande'yi öldürdükleri doğru mu?» diye sordu çocuklar.

«Daha kimse tam bilmiyor; sadece bir söylenti.» diye yanıtladı Gormaz, «beklemek zorundayız.» «Beklemek» sözcüğünü kullandığı iyimserlikle kendisini bile şaşırttı. «Yalan söylemek, alışkanlığımız oluyor,» dedi kendi kendine.

O öğleden sonra, mahalleden iki çocuk onları ziyarete geldi. Şişman olanın portlamış gözleri vardı ve gözlerini bir Gormaz'a bir Gallardo'ya çevirerek habire konuşuyordu. Arabadan bahsediyordu; askerler arabanın kilidini kıran birini yakalamaya çalışmışlardı. Askerler tüfeklerle kovalamışlardı adamı. Askerlere bulaşmamak en iyisiydi. Maria Luisa konuyu değiştirmeye çalıştı, ama oğlan vazgeçeceğe benzemiyordu.

«Şey herhalde siz buralı olmadığınız için bilmiyorsunuz,» dedi. «Bu mahalle hırsızlarla doludur. Siz nereli oluyorsunuz?»

«Chillan.»

«Dedim ya. Güney'de kimse hırsızlık yapmaz. Şimdi, gizlemek için diyorlar ki araba silah ve cephane doluymuş da askerler kilidi falan kırıp aramış-

lar içini. Arabanın Bay Gallardo'nun bir misafirine mi ne ait olduğunu öğrenince de bir komünist doktor onunla saklanıyor diye söylenti çıkarmışlar. Bir komünist doktor! Siz doktor değilsiniz değil mi?»

«Ben muhasebeciyim,» diye yanıtladı. «Defter filan tutarım. Belli olmuyor mu?»

Şişman çocuk şaşırmıştı. Arkadaşı bir şey söylemedi. Sonunda ikisi de kalkıp veda ettiler. Çıkıp kapıyı arkalarından kapadılar.

Durumu gözden geçirmeleri ve kesin bir karara varmaları gerektiği, Maria Luisa'nın fikriydi.

«Hayır,» dedi Gallardo, «korktular. Bunlar arabaya girmeye çalışanlardı, kendilerini suçlayacağımızdan korktular.»

«Pluto hırsızdır,» dedi büyükanne, «her zaman da hırsız olmuştur. Sesi de her zaman hırsız sesiydi; üstelik şimdi daha feci oldu.»

Ertesi gün, sürülmemiş arazide kuytudan çıkan bir ayak gördüler. Sarhoşun biri sandılar, ama yaklaştıkça vücudun mermi delikleriyle dolu olduğunu farkettiler. Ceset kanla kaplanmış, başı paramparça olmuştu.

«Don Filo bu!» diye haykırdı Gallardo. «Üstündeki geçen ay verdiğim pantolon. Tanrım!»

«Birisi ihbar etmiş onu,» diye düşündü Gormaz, «pek çok insanın sonu geliyor galiba... muhbirler ortaya çıktılar.»

«Gitsek iyi olur,» dedi Gormaz, sonunda, «yapabileceğimiz pek bir şey yok; cesedi yanımıza alırsak başımıza neler gelir kimbilir.»

Duvarları beyaza boyayan delikanlılar gitmişlerdi. Bu güzelim duvarların boyanabilmesi ve yoldan geçenlerin buna hiç de aldırmamaları şaşırtıcı bir şeydi. Gormaz ve Gallardo, nedenin korku olduğunu

anladılar; bütün şehir korkuyla sindirilmişti. Eğer tüfeklerini enselerine dayayan polislerin canları az daha sıkkın olsaydı, oracıkta öldürülmeleri işten bile değildi. Çöle dönmüş bir arazide ortaya çıkacaklar ve insanlar onları görür görmez kaçacaklardı.

Polis ve inzibattan sakınmak için ellerinden geleni yaptılar. Mahalledekiler, nedensiz yere adam öldürdüklerini söylüyorlardı. Angelica ve başka compañero'lar, bir yeri yağmalayan askerlere rastlarlarsa özellikle dikkatli olmaları için uyarmışlardı onları, çünkü hemen ateş açarlardı. Yine bu aynı insanlar, hiçbir parti hücresinin Ulusal Sağlık Merkezi'nde faaliyet göstermediğini söylemişlerdi. Yerel Komite'yle bağlantı yoktu, ama yakında kurulacağından emindiler.

Birkaç gün, birbirlerinin peşinde şehir merkezine yaptıkları bu gezileri pek de yol almadan tekrarladılar. Her fırsatta «Fernando'nun Yeri» ne gidiyorlardı, ancak haber yoktu. Sonunda Gallardo oraya gitmekten vazgeçmelerini teklif etti: bağlantının kurulamadığı belliydi.

Haberler bölük pörçük de olsalar, bir araya getirildiklerinde durumun bazı belirgin özellikleri ortaya çıkıyordu: Başını almış giden bir vahşet, kurşuna dizmeler, ırza tecavüz, karanlık cinayetler, yabancılara ve hatta çocuklara karşı zalimce davranışlar... alınan bütün haberlerde vardı bu olaylar. Galiba, iki yerde kurulmuş büyük tutuklama merkezleri vardı: Ulusal Stadyum ve Estadio Şili.

Şehir merkezine inmek hergün biraz daha zorlaşıyordu. Bir seferinde Gormaz, faşist Anayurt ve Özgürlük Partisi'nden olduğunu bildiği bir doktorla yüzyüze buldu kendini. Bir an donakaldılar ve Gormaz hızla kalabalığa karıştı. Bir başka seferinde, bir

kadın, askere adamın birini işaret etti. Adam Gormaz'ın birkaç adım ötesinde yürüyordu. Asker, tüfeğini adamın ensesine dayamış, öylece alıp götürmüştü adamı. Gormaz için zor bir deneyim, ölümün bir anda sıyırıp geçmesiydi bu. Sonradan da bu kadını nerede gördüğünü hatırladı. Nehrin kenarında durup, yüzen cesetleri seyredenlerden biriydi.

İçlerindeki telefon numaralarıyla tüm fihristleri yakmak bir felakete dönüşüvermişti. Sadece bir iki numarayı hatırlayabiliyordu, biri de Tito'nunkiydi. Ancak her seferinde öteki uçta bir kadın sesi çıkıyor, sabırsız bir tonda, «Burada değil,» deyip kapatıyordu. Öteki numaraları anımsamaya çalıştı ama aklı durmuştu sanki. Zaten telefon numaralarını, adresleri, banka hesaplarını ya da doğum günlerini hiç aklında tutmazdı. Bu tedbirsizlik için kendini azarladı.

Söylentiler mahallede gezindi durdu. Don Filo' nun öldürülmesi, sorunları daha da artırmıştı. Eve dönen Gallardo'nun karısı dükkanda bir konuşmaya tanık olmuştu; mahalleli, bir grup ihtilalci doktorun evlerinde saklandığından bahsediyordu.

Gormaz'la Maria Luisa, çok geçmeden birinin onları ihbar edeceğini anladılar Maria Luisa, Juan Bravo'yu aramaları gerektiği kanısındaydı, telefon numarasını da hatırlıyordu, böylece Gormaz onu aradı. Koşullar taşınmaya zorluyordu onları; kalacak başka bir yer aramalıydılar. Juan'la, ertesi gün buluşmak üzere anlaştılar.

Gallardo'yla Plaze de Armas'da buluşmayı sürdürmeye karar verdiler; Gormaz yerine Maria Luisa da gelebilirdi buluşmaya... bu daha güvenliydi. Ne yapacaklarını öğrenmek için Yerel Komite'yle bağlantı kurmaları gerekiyordu. Gallardo işe gidip gitmeye-

ceğinden emin değildi, ama şu da var ki, pek tanınan bir komünist değildi. Gitmek, Maria Luisa'ya göre, hata olurdu çünkü er ya da geç ihbar edilecekti. Her iş yerinde, her mahallede komünistleri bilmeyen mi vardı? Yerel gazetede isimleri bile yayımlanıyordu... birdenbire tanınmayan bir insan olmak imkansızdı, hele de HB hükümetinde görev almış biri için.

Gidecekleri gün, Gallardo onu bir kenara çekti. «Companero, bunu söylememe gerek var mı, bilmiyorum, ama buraya her zaman dönebileceğini biliyorsun. Koşullar ne olursa olsun sizi seve seve ağırlarız.»

«Sağol,» dedi Gormaz.

«Oğluma ne olacak? Darbeden beri haber alamadım ondan. Don Filo'yu gördükten sonra, onu düşünmemek elimde değil. Kafam biraz karıştı, companero. Bunca şey gördükten sonra, sanki artık yaşamıyormuşuz gibi geliyor. Anlatmasını bilmiyorum ama, bazen duyuyorum bunu. Karıma bahsetmiyorum... her gece oğlumuz için ağlıyor. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi şimdi de sen gidiyorsun. Oğlumu öldürürlerse ne yaparım ben?»

Gormaz birden bu adamın kardeşi olduğunu hissetti. «Elden ne gelir?... Senden ayrılmak beni de üzüyor... biz birbirimize yakınız, ama yaşam uzaklaştırıyor bizi. Çok garip günler geçirdik, düş gibi. Dünya tersine döndü.» Gormaz, dostça bir hareketle kolunu Gallardo'ya dolayıp dedi ki, «Oğlun mutlaka dönecek. Dönüşüne her şeyi hazır etmelisin.» Ağlamak üzere olduğunu hissetti, yine de sürdürdü konuşmasını. Gallardo'nun gözlerinde umut ışıldamaya başladığını görmüştü. «O dönene kadar Parti yeniden düzenlenir. O vakte kadar karşı saldırıya başlanır, ezer geçeriz onları.»

«Evet,» dedi Gallardo, «bırakmamalıyız. Dediğini yapacağım. Oğlumla Güney'e ineriz. Sonra bu piçlerle uğraşmak vakti geldiğinde geri döneceğiz. Doğru hemen başlamalıyız kendimizi hazırlamaya.»

Gormaz elini uzattı, «Chao...»

«Chao,» dedi Gallardo, elini uzattı. «Yine görüşürüz.»

VI

Yüzleri anlatımsız insanların doldurduğu otobüsler şehirde gidip geliyor, makineli tüfek taşıyan askerlerin kontrolünden geçiyorlardı. Gormaz neden bu kadar sıkı bir takip olduğunu anlamadı.

«Karşı saldırı söylentisini çok ciddiye alıyorlar. diye düşündü, «ne aptallar.»

Irarrazabal Cd. otobüsüne binmek için Bustamante Parkı'nı yürüyerek geçmeleri gerekiyordu. Parkta Arcadio'yla arkadaşına rastladılar. Bağlantı kurabilmek umuduyla her gün aynı yere geliyorlardı. Viola onlara bir polisin söylediklerini anlatmıştı: «Bu kadar kolay olacağını hiç düşünmemiştik. Hele liderleri tutuklarken fena halde canımız sıkıldı, sinek gibi düştüler. Organizasyon diye bir şey kalmamış ve bütün liderler öldürülmüşse hangi direnişten bahsedilebilir?»

«Sadece uluslararası durum bizim lehimize,» diye ekledi.

Juan onları bekliyordu, arabasıyla evine götürdü onları. Bekardı ve yılın büyük bölümünü Osorno' daki çiftliklerinde geçiren ailesiyle birlikte kalıyordu. Ev geniş bahçesi olan gösterişli bir İspanyol konağıydı. Juan bütün hizmetçilerin gittiğinden ve ev işlerinin kendisine kaldığından yakındı.

Antik mobilyalarla dolu salona geçip oturdular. Juan biraz sinirliydi, içki hazırlamaya başladı. Gormaz, neredeyse alışkanlıkla kütüphaneye gitti.

«Juan,» dedi Gormaz, konuya girerek. «Kaçıyoruz. Aranıp aranmadığımızı bilmiyoruz ama saklansak iyi olur gibi geliyor. Önlerine geleni tutukluyorlar.»

«İyi edersin,» dedi Juan. «Tıp Fakültesi'nde senden nefret ederler. Benim durumum farklı. Tek politik etkinliğim Süt Dağıtım Komisyonunda çalışmamdı. Bir yanlış anlama olursa kolayca düzeltilebilir.»

«Bu saatten sonra yanlış anlamayı düzeltmek kimin umurunda?» dedi Maria Luisa.

«Şey,» dedi Juan, «hükümeti destekledim, çünkü çocuklara süt veriyordu. Herhangi bir hükümetle de aynı şekilde çalışırım. Ağır ağır işimden uzaklaştırıldım ama perşembe günü dönüyorum. Herkes çok korkuyor, bazıları da abartıyor,» dedi, «ama benim korkacak bir şeyim yok. Yanlış bir şey yapmadım.»

Bir süre konuşmadan durdular.

«Askerlerin suratlarını sevmem, insanların sessizliğinden de nefret ederim,» dedi Gormaz. «Çünkü ikisinin ardında da biraz korku vardır.»

Juan kendini güçsüz hissediyordu. «Evet,» dedi, «doğru. Nefret... Başkanlık Sarayı'nı bombalarlarken babam yukarıya şampanya almaya çıktı. Babam -bilirsiniz ya- dürüst bir adamdır.»

«Başına dert açmak istemiyoruz,» diye ekledi Gormaz, «ancak gidebileceğimiz fazla yer yok. Sadece sen ve babam, ama kendisi gibi arkadaşları da faşist olduğu için onun evi de tehlikeli. Bu yüzden oradan ayrılmayı tercih ettik. Sen ne düşünüyorsun?»

«Seve seve evimde ağırlar ve durum kontrolüm altında olduğu sürece korurum sizi,» dedi Juan, garip bir hırsla.

Gormaz omuzunu silkmekle yetindi. «Çaresiz alışacağız buna,» diye yanıtladı, «bu geceyi geçirelim, yarın gideriz.»

«Jeronimo'yu arayayım, bir çaresine bakar belki,» dedi Juan.

Az sonra, Jeronimo'nun yolda olduğunu söyleyerek geri döndü. Tam o anda kapı çalındı. Hepsini şaşırttı bu. Juan pencereye gidip perdenin aralığından baktı.

«Marcos Villarroel,» dedi. «Uğrayacağını söylemişti.»

«Ondan bir şeyler öğrenmeye çalış,» dedi Gormaz, «Marino'yu öldürmüşler mi öğren.»

«Olur, ama saklanın. Çocuklara göz kulak olun, ortaya çıkmasınlar.»

İki adam birlikte oturma odasına girdiler. Villarroel masadaki bardakları gördü. «Zamansız mı geldim?» diye sordu.

«Yo, iki arkadaş vardı, az önce gittiler.»

Villarroel, yavaşça odaya bakınarak oturdu. «Gerçekten güzel bir ev,» dedi. Yırtıcı bir sakinlik yayıyordu sanki. Derken gözlerini Juan'a dikti. «Juanito, sosyal yaşamı kessen iyi edersin. Unutma, ev hapsindesin.»

«Profesör bundan bahsetmemişti.»

«Yerine ben söylüyorum.» «Yerine ben» oldukça katı gibiydi.

«Peki ev hapsindeysem sen niye geldin buraya?»

«Zorluk çıkarma, Juan... yoldan da çıkma. Ben nereye istersem gidebilirim. Sana saygım var ve yar-

dım etmek istiyorum, ancak sen de üstüne düşeni yapmalısın,»

«Herhalde ailemi görebilirim.»

«Pek tabii. Onlar saygıdeğer insanlar. Ancak başka kimseyi kabul edemezsin. Gormaz'la filan ilgilenmeyi de düşünme. O adam ölü sayılır.» Bunu gösteren bir hareket yaptı. «Buldukları yerde yedirecekler bunu. Seni ararsa cevap verme sakın.»

«Onu arıyorlar mı?»

«Niye soruyorsun bunu?»

«Hiç canım... öldürmeye devam edecekler demek. Marino'yu da öldürdüler, oysa sadece teknisyendi o.»

«Öyle, yeraltı hastanesinde bir teknisyen sadece. Hem öldürüldüğü falan yok. Tutuklu, mahkemeye çıkacak. Bu hükümetin yasal işlemlere saygısı vardır. Sana dediklerimi düşün ve perşembeye bildir yanıtını. Şimdi gitmem gerek.»

Villarroel gittikten sonra, Juan kokteylini dikti. Gormaz'la Maria Luisa oturma odasına geldiler.

«Tanrım,» dedi Juan bir süre sonra. «Az kalsın elim ayağıma dolaşacaktı.»

Az sonra Jeronimo geldi. «Burada önemli biri olduğundan şüphelenmiştim zaten,» dedi, mutlu bir sesle. «Benimle öyle bir konuştu ki sanki ağır bir hastaya çağırıyordu. Artık şifreli konuşuyoruz telefonda. Askerler dinliyorlarsa Santiago'nun yarısı hasta sanırlar.» Ellerini ovuşturup Gormaz'a döndü. «Peki siz daha iltica isteğinde bulunmadınız mı? Faşizm bu! Millet faşizmden bahseder ama ne olduğunu pek bilmez. Ama ben Yahudi'yim ve iyi bilirim. Fırınlar, yavaş yavaş başlayan bir sürecin son sözüdür... hep biraz daha sıkışır vida. Başında herkes dehşet içindeydi... derken alıştılar, fırına gidene kadar. Şimdi başka bir katliam yöntemi var ki yakında buraya da ge-

lir. Fırına inmesek bile ötekine yakalanmamız kesin. Serbestken zamanı kullanmalıyız. Yarın pasaport işleriyle uğraşacağım, sonra da bu ülkeyi terkediyoruz. Yapacağım tek şey dolar alıp buradan sıvışmak. Burada yapacak bir şey kalmadı artık... Halk Birliği dümdüz edildi. Faşizmin geleceği yok. Hâlâ Noel Baba'ya inanıyorlar. Perşembe günü teslim olmamız için çağrı yaptılar ama gitmek için beyinsiz olmak lazım. Hepimizi yakalayacaklar! Ben sadece Halk Birliği sempatizanıyım ve seçimde HB'ne oy verdim. Ne Tıp Fakültesi boykotuna katıldım ne de başka bir şeye. Juan'a anlattım ya. Ama o pek saf. Askerlerin kötü olmadığını sanıyor. Onu ikna etmeye çalışın! Size gelince, zaman kaybetmeden iltica edin.»

«İltica işini düşünmemiştim sahiden,» dedi Gormaz. «İlk kez birinin bundan bahsettiğini duyuyorum. Her neyse, ölü ağırlıktan başka bir şey olmadığımızı anlamak bayağı kötü yapıyor insanı. Sevdiğin şeyi bırakıp gitmek kendini yıkmak gibi bir şey; bir de formlar filan doldurmak, Elçi'den randevu rica etmek anlamsız olurdu.»

«Ne yapman gerekiyorsa yap,» dedi Maria Luisa. «Hazırlık yapmakla hiçbir şey kaybetmeyiz.»

«Perşembe günü evime gelin, sabah erkenden. Bu iki günü sizler ve kendim için gerekli anlaşmaları yapmakla geçireceğim. Siz burada mı kalıyorsunuz?»

«Hayır,» dedi Gormaz, «sadece bu geceliğine, yarın babamın evine gideceğiz.»

«Ben oraya gitmem, sana söyledim,» dedi Maira Luisa. «Çocuklarım da öyle.»

«Ne yapacağız yani?» diye sordu Gormaz, «yarın nereye gideceğimizi söyler misin?»

«Bilmiyorum, ancak oraya gitmeyi kabul etmem.» Gözleri kızgınlık ve keder yaşlarıyla ışıldıyordu.

«Sakın itiraz etme. Yarın Maria Luisa'yla çocuklar benim eve geliyorlar. Size iki yatak yeter ha? Hem aynı yerde olmamız daha iyi.» Jeronimo, idareyi ele almış gibiydi. Herkes adına karar veriyordu.

VII

Maria Luisa, sabahleyin buluşmaya giderken, Gallardo'ya kocasıyla kendisinin iltica olasılıklarından bahsetmeye karar verdi. Önceden bir bağlantı kurulmuş da olabilirdi. Plaza El Portal'ın köşesinde buluştular. Çevreye aldırmadan çarşıda yürüdüler. Şehir birkaç gün içinde normale dönmüştü. İnsanlar büfede kahve içiyorlar, bazıları alışveriş yapıyorlardı. Mucize eseri, dükkanlarda darbeden önce bulunmayan şeyler birdenbire bol bol ortaya çıkmıştı. Bir bolluk krallığındaydılar. Kimi insanlar yüzlerinde neşeli bir anlatımla, kimileri de ölümcül bir kasvetle seyrediyorlardı. Eğer kıtlık bir an uydurma görünmüşse şimdi gerçek kanıtı vardı. Ancak kimse düşünmek istemiyordu bunu: İnsanların aylardır gereksindikleri halde bulamadıkları her şey vardı şimdi. Gallardo'yla Maria Luisa garip manzarayı seyrettiler.

«Sirke dönmüş burası,» dedi Maria Luisa. «Hadi soytarılar gülsün şimdi.»

«Bırak gülsünler,» dedi Gallardo. «Lanet olsun, kendi şakalarına gülmeye vakitleri varken bırak gülsünler. Çünkü mücadelemize yeniden girişecek ve başlarını ezene dek durmayacağız.» Gallardo inançla konuşuyordu, tüm hareketlerinde enerji ve kararlılık okunuyordu. Bıyığını kesmiş, saçlarını griye boyamıştı; dikkati çekecek kadar genç görünüyordu.

«İşimiz kolay olmayacak.» diye devam etti, «ama sonunda tek bir iz bile kalmayacak bunlardan. Ordu sonsuza kadar dayanamayacak. Bir gün karşı karşıya geleceğiz. O an hayatta olmak isterim.»

Maria Luisa, kafasının karıştığını hissetti. Önünde, darbeden beri karşılaşmadığı bir güç bulmuştu ve iltica etmenin doğru bir şey olduğundan ilk kez kuşkuya düşüyordu.

«O bir işçi, dikkati çekmeden idare edebilir,» diye düşündü Gallardo hakkında. Derken Ulusal Stadyumu'nu ve kışlaların işçilerle dolu olduğunu hatırladı. Sonunda, bütün bunları dikkate aldıktan sonra bile gitmenin en doğru şey olduğuna karar verdi ve kendini mutlu hissetti, çünkü sürgün koşulları ne olursa olsun sonradan kuşku düşmeyecekti içlerine. Konuyu Gallardo'ya bu düşünceler içinde açtı.

Gallardo, bu tür isteklerin yanıtlanmasının zaman aldığı gerçeğine karşın Parti içinde görüşülmesini savundu. Gelgelelim Yerel Komite'yle bağlantı bile daha yeni yeni kuruluyordu, Parti'nin sorunları da başından aşkındı. Maria Luisa, gerçek bir militanın bu dönemde pek çok şeyi Parti'ye danışmaksızın kendi başına çözmesi gerektiğini anladı. Bunu Gallardo'ya söyledi; o da aynı fikirdeydi. «İltica sorunu bile,» dedi.

Ertesi gün buluşmaya karar vererek ayrıldılar. Ancak Maria Luisa, iltica olasılığının yaşamlarının akışını, koşullara ve Gormaz'ın son kararına dayanarak planladıklarından daha önce değiştirebileceğini söyledi. Gallardo'nun, bir çocuğun çevikliğiyle kalabalıkta ilerlemesini seyrederken anlatılmaz bir neşe ve şefkat hissetti.

Döndüğünde, Alfredo, Veronica'yla konuşuyordu. Jeronimo hakkında endişeleniyorlardı. Gitmeye çalı-

şan herkesi tehlike konusunda uyarmasına karşın, son anda kendisi işe gitmeye karar vermişti; neler olup bittiğini kendi gözüyle görmek istiyordu. O sırada arabasının yaklaştığını gördüler. Jeronimo arabadan atlayıp neredeyse koşarak eve girdi, alışkanlığıydı bu. Ancak gözleri yaşla doluydu.

«Hastaneye saldırdılar!» dedi kısık bir sesle. «Halk Birliği'nden olan herkesi öldürdüklerini söylediler. Ama ben kaçabildim. Binaya yaklaşırken bir Hıristiyan Demokrat'a rastladım, adam orada stajyer, içeri girme diye uyardı beni. Saavedra'yla Fuentes'de doktorlarla diğer personelin listesi olduğunu ve bunları askerlere gösterdiğini söylediler. Aralarında Bayan Munoz, şu ameliyat hemşiresi de var. Compañero'ları ele veriyorlardı! Avlunun bir köşesindeki duvara dayamışlardı onları; bütün işçiler oraya toplanmıştı, bacakları, elleri kafalarının arkasında ve bağıra bağıra küfür ediyor ve dövüyorlardı onları. Juan da aralarındaydı. Feci şekilde dayak yedi; kan içinde kalmıştı. Stajyerin dediğine göre tümünü stadyuma götürüyorlarmış. Ama Juan'ı uyarmıştık, uyarmıştık onu!»

Maria Luisa hırsla bağırdı, «Piçler! Ödeyecekler bunu.»

Jeronimo, Gormaz'ı bir yana çekti. «Durum son derece kötü. Şehri tarıyorlar. Şimdi ben de aranıyorum... zamanımız gittikçe kısalıyor. Cumartesi ailemle gidiyorum. Ancak bir pasaportla gitmek istiyorum. Senin de, senin de kaybedecek zamanın yok. Elçi bekliyor. Her şeyi ayarladım. Burada önlükler ve doktor çantası var. Planı yolda anlatırım... Elçinin kendisi halletti bunu. Akıllı bir ihtiyar, çok kişinin tersine her türlü riski göze alıyor. Elçilerden kim beklerdi böyle bir şey? Yeryüzündeki bütün iyiler yok

olmamış demek!» Yavaşça arabaya bindiler. «Bu işin başarısı hareketlerimizin sakin olmasına bağlı, ona göre...»

Elçi, sokağın köşesinde duran çok lüks bir arabada bekliyordu. Çocukları yanına, Gormaz'la Maria Luisa'yı da arka koltuğa oturttu. Önlüklerini giymelerini söyledi. Araba hareket ettiğinde Jeronimoya veda bile edememişlerdi. Elçiliğe yaklaşırlarken, Gormaz, bütün korkuları arkalarında bıraktıklarını hissetti. Kapıda ve kapının biraz ötesinde kalabalık bir silahlı muhafız grubu bekliyordu, daha aşağıda bir çift tank vardı.

Elçi kapıda durdu ve mağrur bir tavırla arabadan indi. Arabanın arka kapısını açtı.

«Burası, doktor. Benimle gelin.»

Bir çavuş yaklaştı. Elçi bakmadı bile. Doğruca yürüyüp kapıyı açtı.

«Buradan, doktor,» Sakin hareketlerle içeri girdiler. Çavuş soru sormaya bile cesaret edemedi.

«Senora Maria Luisa,» dedi Elçi, «çantayla stetoskopu getirin.»

Maria Luisa hızla arabadan çıktı. Kızıl Haç üniforması giyiyor, elinde bir doktor çantası taşıyordu.

«Stetoskopu unutmayın,» diye seslendi Gormaz, içeriden, sinsi sinsi.

Dönüp arabaya doğru yürüdü, sanki bir bulutun üstünde yürüyordu. Bunun, kocasının sadist mizah duygusunun bir başka örneği olduğunu düşünerek bir uyurgezer gibi stetoskopu aldı. Askerler ona kapıyı açtılar, hemen arkalarından da Elçi geldi.

«Hemen dönecekler,» dedi nazikçe, çavuşa. «İltica eden son kadın bir histeri krizi geçiriyor. Benimle gelin,» dedi çocuklara, «bakalım şeftali ağaçları çiçek açmış mı.»

Birkaç dakika sonra tek başına döndüğünde, çavuş saygıyla ona yaklaştı.

«Doktor bey ve eşi çok kalacaklar mı, sayın Elçi?»

Elçi, diplomasi dünyasının yüksekçe bir yerinden bakışlarını ona indirdi.

«Gerektiği kadar, çavuş... gerektiği kadar. Elçiliğime iltica edenlere en iyi tıbbi bakımı ve en iyi doktorları sağlarım. Lütfen üstlerinize de iletin bunu. İyi günler, çavuş...»

«Evet, efendim,» dedi çavuş, ve elini kaldırıp selam verdi.

DÜŞENLER ve DAYANANLAR

Juan Armando Epple

Aceleci klaksonlar, sinirli frenler, satıcıların bağırtıları, hâlâ soğuk havasıyla nasıl baş edeceklerini bilmedikleri günlerin bir yenisi için adsız bir aceleyle oraya buraya seğirten insanlar doldurmaya başlıyordu caddeleri. Şimdiden, hasretini çektiği taşralı içtenlikten, sadece ufak meydan bir şeyler taşıyordu ve Santiago'daki ikinci haftası da olsa, ötekilerin, dönüşlerinde temelsiz bir yükseklikten aşağı bakarak bahsettikleri önemli yerlerden hiçbirini görmemişti. daha. Yeşil ışık yanınca bir an durup, karşıya geçecek başka biri var mı diye çevresine bakındı. Hayır, tek başına geçmek zorundaydı, motorları çalışan sıra sıra arabalara bakmaksızın, ancak meydandaki demir banklardan birine ulaştığında rahatlayan dalgın bir ihtiyatla hareket ederek. Bir keresinde Alameda' nın ortasında yakalanmıştım ışık değiştiği zaman (Catullus anlatmıştı ona, kaşlarını kaldırarak), peki ne yapman gerektiğini biliyor musun? (dedi Oscar, serseri ruhlu), hayatta tahmin edemezsin, ölü gibi kımıltısız duracaksın, kulaklarını bile kıpırdatmadan

ve arabalar öylece vızıldayıp giderken ıskalarlar seni anlıyor musun? -Tümü geçip de sana bir açıklık bırakana kadar, oldu mu, ben böyle yaparım valla (Catullus, dertli dertli), ancak bu kadar kafa patlatman gerekmez: makinelerin arasındaki küçük rüzgârda ayakta durmaya bak, yeter.

Güneş içine girsin ve boynuna sarılan tüyleri ısıtsın diye bir parça açtı gömleğini. Kirli kâğıtları ve tozu taşıyordu sabah meltemi ve güvercinler ilk kırıntılarından sonra keyifli keyifli koşuyor gibiydiler, arazilerinde gezinen birkaç başıboşa hiç aldırmaksızın. Birden ,nereden çıktığını anlayamadığı bir helikopter belirdi gökyüzünde, sanki şehirde inecek bir nokta arıyormuş gibi birkaç kere döneledi, sonra çekti gitti. Zaman öldürmek için, aklındaki, eski tarihli turist broşürünü inceledi: Diana şenlikleri, dikkatli olmalısın çünkü ibnelerle ve karanlık adamlarla doludur (Oscar yine), Santa Lucia Tepesi, güzel bir kız bulup çıplak halde Santiago'yu seyrettir ona (Catullus, dilediği yere götürebilmiş kızları), Cinerama Tiyatrosu, gösterinin parçası oluyorsun sanki, ya da Hayvanat Bahçesi, yalnız dikkat et seni hayvan sanıp kafese koymasınlar. (Gringo, her zamanki gibi şakacı), Ulusal Stadyum'da bir futbol maçı, Alameda, psst, ama öğleden sonra (Catullus, başka hikaye uydurma hevesinde), her zaman orada olup biten garip şeyler görürsün. San Diego Caddesi'ndeki sahafları da unutma ayrıca (Gringo, sana orada bulunmayan bir şeyi havale etmek için atılıyor). Ancak oradan, tabii, **Sihir Dağı** ve mil uzunluğundaki ciltleri gelmişti **Jean Christophe**'un ki, inatla ev olarak sürdürdüğü yalıtılmış yere gittiği her yaz, okuması için ısrar ediyordu babası, gelgelelim Güney'in oraları, kumsalda nazik tenlerini bronzlaştırmaya giden Alman kız-

larını seyrederken, ancak dalgın dalgın sulu yonca çiğnemek mekanı olabilirdi, mezgit sürüsü akın ederken bir balıkçı koyu ya da yağmur yağmaya başlarsa düzenli bir mezarlık. Peki sen de okumaya mı koyuldun? (Gringo, Viennesse'de bir bira ısmarlıyor), okumak zorunda değildim, ama onu başımdan atmak için kapağı kullanıyordum, çünkü ihtiyar elimdekinin Lady Chatterley'nin Sevgilisi olduğunu bilmiyordu.

Huzursuz bir özlemle, babasının radyoya yapışıp kalışını imgeledi, ya da onu ırmağın yukarısındaki Trumao Postanesi'ne götürecek bir kayık arayarak rıhtım boyunca gezindiğini. Darbenin pek çok insanın şüphelendiğinden daha korkunç olduğunu anlatmak isterdi ona, uçakların ve bombaların gürültüsünden, Chicko Allende'den bahsetmek isterdi, mektuba zaten yazdıklarını doldurup, yalnız mermilerle doldurarak beni engelleyebilirler mi bunlar... üçü kızkardeşinin evine kapanmış, umutsuzca dövüşüp düşenlerden ve daha o zaman silahlı çetelerin sayısında bir üstünlük yoktu ve ilk kez geldiği ve eskiden olduğuyla aynı olmadığını bildiği bu şehrin garip duygusuzluğundan. Ama sadece herkesin iyi olduğunu ve yakında Güney'e döneceğini yazdı, sınıfları özlüyordu.

Bacaklarını dinlendirmek için durdu, yıpranmış mavi kaplı kitabı ceketinin içinde tutarak. Köşeye doğru yürüdü, bazı eski binaların imgesini aklında tutmaya çalışarak —gökdelenlerden bahsetsene bana, üstlerindeki kablolardan kıvılcım saça saça giden troleybüslerden, doruğundaki bakiresiyle San Christobal Tepesi'nden, sisten bir parça bulanıklaşmış gökyüzünden bahset bana, caddenin sonunda Mapocho İstasyonu isle kaplanmış bir katedral gibi yükseldi. Alınıp götürülmeye bıraktı kendini, başkaları nasılsa öyle, kalabalıktan bir adım öne çıkan ve hemencecik

kaybolan bir kızın biçimi ardında. Santiago'ya gelirsen beni aramayı unutma, birlikte gezeriz. Sonra, sevecen ve dramatik: burada vedalaşalım, bize mutlu olmasını öğreten köy yolunun ortasında, bu yazı asla unutmayacağım, ya sen? Bu doğa, şehrin yabancılaşmasından öyle uzak ki. Neyse ki aylar çabuk geçiyor, bir başka yaz ve bu aşkı bu gökyüzü altında yeniden yaşayacağız. Romantizm aşkına atılan zarlar (Gringo, kendinden emin), peki yazdı mı sana? Bana gönderdiği tek şey aptal bir plaktı, şu burjuva devrinde çıkardıkları türden, anlarsın ya, sahilde, tuzu tadıyor tenin, martıları ve diğer klişeleri. Peki nasıl karşıladın bunu? Valla, insan alışıyor böyle şeylere... playboy hafife almalıdır bunu. Yine de, işin doğrusu (bir bira daha, bana), ilk birkaç gün bir parça nakavt olmuştum, çünkü hâlâ, hoşlanıyorum ondan. Herkesin başına gelebilir bu... hem, bu tür davranışı, görüp de hayran kaldığı her şeye karşı yapıyordu, çok önemli görünen o küçük devinimlerle. Seni sersemletip bırakan birkaç sıkı sözcük damlatarak tabii. Hep aynı dalga: Ülkenin harikalarını keşfetmeye gelirler. Güney, büyük şehirlerden sıkılmış, kafaları konserve yapılmış kır manzaralarıyla dolu (Gringo'nun düşünmeleri), insan doğasından mutsuz bir yaratıktır (Oscar, felsefe artıkları topluyor), kollektif bir değişiklik teklif edilmeli (Catullus, işiyor, deliği ıskalıyor), pekala dostlar (Gringo, bardağının boş olduğunu farkediyor), derken companero yazki kaçamaklarını anlatıyor; laf aramızda, en iyisini sen yaptın, bizse ev kızartmalarına bile hasret kaldık.

Ufak meydanın ortasında durup, çevresindeki sesleri bir an için unutmuş, ezberlediği sıralar ona öylesine yakın gelen dizeler yeniden geçti aklından: **Varlığın çok uzaklarda, bir nesne kadar yabancı ba-**

na./Yeniden yaşıyorum senden önceki yaşamımı/ Senden önceki kimsesiz, huysuz yaşamımı./Denize çarpıyor çığlık, kayaların arasından/özgürce koşuyor, çılgınca, denizin sağanağında./Sayrı öfke, böğürtü, yalnızlığı denizin./Kırık, acımasız azat, gökyüzüne uzatılmış. Otobüslerin tabelalarını okumaya başladı, arada bir, beklediğini gösterircesin saatine bakıyordu. Belli bir hareket, farklı hiçbir şey göze çarpmıyordu caddelerde. Bir parça temiz hava girsin diye ciğerlerini genişletip derin bir soluk aldı ve yine her nasılsa normal akışın dışına çıkıverdiği, insanların ve eşyaların kendilerini yaşamın tersine doğru sürükledikleri bir çimento vadiye, kalın, şekilsiz bir kaynaşmaya düştüğü duygusuna kapıldı: gülümseyen yüzler, bir toz şaşkınlığı içindeki ağaçlar, hiçbir yere varmak akınında çöken basamaklar, çevrede uçuşan başıboş gazete kâğıtları. Santiago'ya yanlış zamanda geldim, diye düşündü, bu yetmiyormuş gibi bir de yanlış meydana geldim galiba.

Derken korteji gördü. Ana caddede taşıtlar tarafından yolu kesilmiş küçük bir gölge gibi, görmediği bir yan sokaktan çıkıp, sonra yine akışını bulmuştu ve azar azar kara trenin görülmesine izin veren yavaş bir dalgalanma halinde, çelenklerle örtülü ve çelenklerin arkasında, resimlerini gazetelerde gördüğü tarafsız işçiler, kadınlar, öğrenciler ve çok sayıda başkalarıyla geliyordu cadde boyunca.

Ani bir korkuyla, yürüyüşü hemen arkasından izleyen devriyeyi ayrımsadı; motosikletlerini dikkatle sürüyor, arkaya bakmak üzere durup, birbirinden farksız devinimlerle çizmelerini yere koyuyorlardı, sanki işleri, alkışlanmak ve unutulmak için, pek herkesin elde edemediği bir randevuya doğru caddeleri inen bu tür insanların daha çoğuna yol açmakmış

gibi. Ama sağda solda basit giysiler içinde başkaları da olmalı, diye düşündü, insanları yerleştirir, resimlerini çekerken. Kaldırım boyunca yürümeye başladı, gözden iyice uzakta, insanlara, ilginç bir olayı, herhangi bir şehirde, günün herhangi bir saatinde göreni sarsabilecek şeyler arasından bir merak nesnesini daha gözlemleyen biri gibi bakarak. Midesindeki sancıyı unutmaya çalıştı, ne var ki ıslık çalma denemesi aptalca geldi.

İlk sırada kızıl saçlı kadını seçti; yaygın gülümsemesi, geniş dişleri ve diri, etli dudakları şairin son yıllarında, sayısız fotoğrafta görünmüştü. Adını herkes bilir, dedi kendi kendine. Belli bir güvenle yürüyordu kadın, yana yatırılmış saçları alnına düşüyor, gözlerine boş bir bakış veriyordu. Ağlayacak zamanı yok, diye düşündü. Kadının evde, katillerin parçaladığı pencereler arasında dolaştığını, harap olmuş kitapları, kırılmış deniz kabuklarını topladığını imgeledi. Matem elbisesi giymiş bir başka kadın dikkatini çekti; arada bir ikinci sıranın önüne çıkıyor ve boğuk bir sesle, neredeyse bağırtıyla, seçemediği uzun parçalar okuyordu; ama bunlar, pazar yerlerinde, kahvelerde falan öğrenilen öykülerin parçaları gibi geliyordu. Ufak tefek esmer bir kadındı, onu nazik yapan ve canlı yüzünü olduğundan daha yuvarlak gösteren kalın gözlükleri vardı. Yetişkin çocukları olması gerektiğini, bir leğende çamaşırlarını yıkadığını, mahallesinde tanındığını, sevildiğini düşündü. İşinin ne olabileceğini tahmin edemedi, ancak yaşamının her senesini yaşadığından, başka şeyler de okuduğundan ve korkmadığından emindi.

Kortej ilerideki köşeye vardığında, polis trafik akışını değiştirirken, bir anlık kargaşadan yararlanıp korteje yanaştı ve bir kuş gibi karıştı kalabalı-

ğın arasına. Yanındaki insanlara baktı, ama herkes dikkatini yürüyüşün başındaki öncülere yöneltmiş görünüyordu, derken kortej devriye motosikletleri desteğinde yeniden ilerlemeye başlamıştı. Önce grup bayağı küçük görünmüştü, ama içindeyken büyüdüğünü, genişlediğini hissetti; insanlar pencerelerden sarkıyor, sonra dışarı çıkıp kepenkleri kapatıyor, ve ilgisizce yoldan geçiyorlarmış gibi kaldırımda yürüyerek, korteji bir zaman yanısıra izliyorlar, derken gizlice etrafa bakınarak bir köşede kayboluyorlardı. Ellerini ceketine soktu, kitabı hissediyordu. O anda bir elin usulca omuzuna dokunduğunu hissetti.

«Cebindeki nedir?»

Güvensizce etrafına bakındı ve sol yanında kendisine göz kırpan, sonra da gözlerini dikkatsizce ön sıralarda gezdiren bir adam gördü.

«Kitap,» diye yanıtladı, adama bakmadan.

«Şairin mi?»

«Şairin.»

«Yasaklanmamışlardan olmalı. Rahatça cebinde taşıyabildiğine göre.»

«Yirmi aşk şiiri.» Böbreklerine kadar inen delikanlılık mahçupluğuna kapılmaksızın yanıt vermeye çalışmıştı.

«Güzel kitaptır,» dedi yoldaşı, sesini yumuşatarak. Ve gülümseyerek ekledi: «Bir zamanlar ben de okumuştum senin gibi: ben de âşıktım.»

Burnunu çekip iyice gözden geçirdi adamı. Bayağı eski ama dikkatle ütülenmiş siyah bir takım elbise, önü fırfırlı beyaz bir gömlek giyiyordu, kalın, siyah bir boyunbağı vardı. Gözlerini kıstığında gülümseyen güçlü hatlarıyla, hayli bronzlaşmış yüzü, açık havada çalışan ve kimsenin kaale almadığı bir adamı yansıtıyordu. İnşaat işçisi olmalı, diye düşündü ya da

güvertede çalışan biri, denizci falan. Fotoğrafçıya poz veriyormuş gibi karnında kavuşmuş kalın küt elleriyle, hareketlerinde rahatsız bir ciddiyet olduğunu farketti; ve bir 18 Eylül gününü imgeledi, büyükler parkta yemek yiyecek bir yer aranarak dolaşırlarken balonlar, flamalar sallayan küçük çocukları.

«Ama ben değilim,» diye kendini savundu. «Öylesine aldım yanıma. Hem sonra, kızları düşüne düşüne yürüyüp güzel yüzlerine hayran kalmanın sırası değil...»

«Her zaman her şey için zaman vardır,» dedi adam, sanki kendi çıkarı için konuşuyordu, «önemli olan nasıl yaşanacağını bilmek. Ve şairin bu konuda bize göstereceği çok şey var.»

Sessizce yürüyorlardı. Küçük bir güneş ışığı gelip geçene dek havanın külrengi zeminine rasgele çizgiler çizen bulutlarla azar azar açılıyordu gökyüzü.

«Nerelisin, sorabilir miyim,» dedi yoldaşı birdenbire, -konuşmayı sürdürerek- «yani, darbeden önce...»

«Güneyliyim, Rio Buenolu,» ve daha samimi olmaya çalışarak, «Valdivia ve Osorno arasındadır, nehrin kollara ayrıldığı yerde...»

«Ah, Rio Bueno,» adamın gülümsemesi genişledi, «iyi ördek vardır orada, La Barra'ya inen alabalık sürüleri...»

«Biliyor musun orayı?» Delikanlı açık ağzıyla ona baktı, sanki gizli bir şey öğrenmiş gibi.

«Yabancısı değilim diyebilirsin. Ama çok zaman önceydi, Kuzey'den döndüğüm zaman, güherçile işindeki tehlike artınca, düşündüm ki Chiloe ya da Aysen'de işler daha iyi olur. Sonra limanda, Valparaiso'da şansımı denemek üzere geri döndüm»

Delikanlı, sunacak özel bir şeyi, günü ve sıkı gözetim altındaki caddeleri aşan, ama aynı zamanda sözcüklerden ve konuşmanın sorularından daha yakın bir şeyi olan birisine yaklaştığını hissediyordu.

«Şimdi nerede çalışıyorsun? Yani, darbeden önce...»

Adam derin bir soluk alıp gözlerini havaya dikti:

«Zor bir soru. Aslında girmediğim iş kalmadı. Güherçile rafinelerinde çalıştım, balıkçılık, amelelik, burada da fırıncılık falan yaptım. Dolaşıp durmuşsun desen de olur: sahilde, dağlarda.» Onu tartar gibi bir bakış attı. «Bu arada örgütleyicilik de yaptım, ilgisiz başka şeyler de.»

«Peki bu günlerde başın derde girmedi mi hiç? Yani, bunca olandan...»

Öteki çenesini sıktı, delikanlıya sert bir bakış atıp gülümsemesini sildi, dudaklarını istiridye gibi birbirine bastırarak, şöyle dedi:

«Girdi, tabii, pek çok kez. İşsizim diyelim.»

«Sadece sorduydum,» diye özür diledi delikanlı.

«Her neyse, önemli olan burada bulunmamız,» adamın bakışları yürüyen insanlara gezindi «üstelik, dostum-» delikanlı kalın, sevecen eli omuzunda hissetti. «sudan zarar gelir mi balığa?»

Delikanlı kalabalığın büyüdüğüne dikkat etti. Daha önce gördüğü bazı insanlar orada değildiler, ancak başkaları katılmıştı, caddenin bir köşesinden, bir otobüs durağından, bir mağazadan, kapıları aralanmış bir bardan, bir gazete büfesinden çıkıp.

«Konuyu değiştirelim,» dedi yoldaşı, bir an küçük parmağıyla dişini kazıdıktan sonra, «şu companera'yı duyabildin mi? Demindən beri şairden bir şeyler

okuyarak yürüyor. Ne hafıza!» hayranlıkla başını salladı.

«Evet, duydum,» dedi ve sormaya cesaret edebildi, «peki hangi şiirler bunlar?»

Ona bakmadan, kuru bir sesle yanıt verdi adam: «**Canto General.**»

Delikanlı kendini bir Losada cildinin sayfaları arasında umutsuzca göz gezdirir gördü, onunkine benzemeyenleri atlayarak, sadece kendi durumuyla, her an açılabilecek bir pencereye seranad söyleyen zavallı, sakar bir âşıkla ilgili olan şiirler arayarak. Evli bir kadınla oynaşmak kolay iş değildir (Oscar, hatırlatır gibi), ensene yumruğu indirirler ve eğer dövüşmeyi beceremiyorsan sırtın yerde, ona kadar saymalarını beklersin (Catallus, kendi yaralarını deşiyor), ama her şey böyle az çok (Gringo, arabulucu), en sıkısında bile kadının yüreciği yine kendi başına çarpar. Ve nihayet, Platon'un dediği gibi (Oscar'ın, yani), kötü zamanda iyi görünüş diye bir şey olmaz.

«Canto General'i okuduğumu sanmıyorum,» dedi, meydan okurcasına, «ancak Espana en el Corazon'u iyi hatırlıyorum. Neruda'nın, arkadaşlarını andığı bir şiir vardı, Madrid'te bir mahallede yaşayan üç arkadaş, her şeyi paylaşan, faşizm gelip de her şeyi yok edene kadar, şarabı, türküleri, çiçekleri... orada şöyle diyor: **ve her şey yanıyordu bir sabah,** sonu da şöyle **gel de gör bir sokaklardaki kanı,** ama önce **ama her ölü çocuktan bir tüfek doğuyor gören gözleriyle/ ama her suçtan mermiler doğuyor/ki bir gün bulacaklar yollarını/senin kalbine giden.** Bundan bahsedebilir misin bana?»

«Güney'de yaşıyordum, Puerto Montt'da,» dedi öteki, yavaş bir sesle, belleğini zorla toparlar gibi, «senden daha gençtim ve devrimin Avrupa'da dü-

zenlemekte olduğu görüşüne inanıyorduk. İç Savaş çıktığı zaman, İspanya'dan gelen en küçük habere yapışıyorduk ve kendi Sosyalist Cumhuriyetimiz olduğu ve bir ahtapotun kollarından daha birleşik olduğumuz için, küçük çocuklar gibi hayal ediyorduk anavatanı. Bir seferinde, bir grup gönüllü, bizi, Uluslararası Tugay için almaya gelecek bir gemiyi bekliyorduk. İnanmazsın bana. Ekmek, kurutulmuş et, patates ve tabii tüfeklerimizi almıştık... Ama işe bak ki gelmedi gemi; evlerimize dönmekten başka çaremiz yoktu. Ama sonra Halk Cephesi geldi; o gün bugündür kavganın içindeyiz -bize çok pahalıya maloldu bu.»

«Belki payınızdan daha fazlası düştü size. Peki sence bu yenilgi, liderlerimizin Halk Cephesi programlarını aşamamalarının, farklı bir yol izleyememelerinin bir sonucu değil mi? Zaman farklı değil miydi, farklı stratejiler gerektirmiyor muydu?»

Adam hızlı bir bakış attı ona. Kulağını kaşıdı, sözcükleri zor seçiyormuş gibi.

«İyi konuşuyorsun. Görüyorum ki, yeni şeyleri okumuşsun. Şimdi ne diyeyim ben sana? Tüm bildiğim, liderlerin sadece vahiylere göre plan yapmadıkları, yöntemlerin sadece düşünmekten, sadece iradeden çıkmadıkları.»

«Ancak hatalar vardı, yapıldı. Baştan sona. Davayı nasıl savunacağımızı bilmiyorduk ve şimdi bedelini ödüyoruz.»

«Doğru gidiş bizim için kötü. Ne dememi bekliyorsun: tozumuzu atıyorlar» -farkında olmaksızın yükseltmişti, sesini, önlerindeki birkaç kişinin başlarını farkedince alçalttı- «ancak işimiz bitti demek değil bu. Başımıza gelebilecek en kötü şey, yenilgiciliğe düşmek, özellikle sizlerin, daha genç olanların.

Şu var ki, bazen deneyimsiz olsan da, meydana çıkmak zorunda kalıyorsun, sana bunu söyleyeceğim...»

«İstediğin deneyimse, şimdiye dek payımıza düşeni aldık: Alessandri'nin kukla hükümeti, altmış depremi, Frei'nin devrimi, bir başka deprem, sosyalizme uzanan yol, şimdi de bu. Sana bunlar az gibi mi geliyor?»

Adam ona bakıyordu, delikanlının öfkesine kızmaktan çok hoşlanmışa benziyordu. Delikanlı yarı açık pencerelere bakmaya başladı, ihtiyara aldırmıyor gibiydi.

«Doğru, o yıllar hayli zordu,» diye başıyla onaylayıp saygı içinde dilini şaklattı, «az zamanda çok şey oldu! Ama başka ne bilirsin ki?»

Delikanlı ilgisiz bir bakış attı ona.

«Bunca yıldır tatilde değildim.»

Delikanlı bir şey daha söyleyecekti ama yaşlı adam dostça bir hareket yaptı.

«Sana şunu anlatmak istiyorum; önemli olan burada bulunmamızdır. İkimiz de aynı nedenle buradayız ve tüm bu companero'ların burada olma nedenleri de bu. Bu konuları toplantıda ya da köşe barında şarap bardaklarının üstünden tartışmak daha iyi; etraflı bir tartışmaya girilir, herkes sorunlarımız için kendi önericağızını sunar. Ama bu konumda değil. Doğru, olan vahşice oldu, kaybımız çok, başkalarından daha çok, bu da doğru» -sesi kesildi, bir şey söylemek istiyor, ama çekiniyordu -«yine de birlikte yürüyor ve konuşmamızı sürdürüyoruz: bana senin gibi bir sümüklü düştü, sana da benim gibi inatçı bir ihtiyar piç.»

Delikanlı, boğazında bir yumru hissetti. Sanki birdenbire, yanlış anlaşılmış üyenin en uygunsuz

anda yerinden sıçradığı aile sofrasına geri dönmek gibiydi- sözgelimi anne şerbet tatlısıyla içeri giriyor ve ellerinde tepsiyle orada durup şöyle diyor. «Bak, eğer akıllarını başlarına toplamayacaklarsa gitseler belki daha iyi ederler, ne zaman tartışılacağını bilecek kadar büyükler; zamanı paylaşmasını öğrenmeden birlikte olamayız.»

Delikanlı sonunda dedi ki, «Tartışarak bir şeyi kanıtlayamayız şimdi. Hem neyi çözümleyebiliriz ki? Dünyayı sözcüklerle değiştirmeyeceğiz.»

«Evet, haklısın. Hatalarımız, hatta çok ciddi bazı hatalarımız olmadı demiyorum, bu davayı nasıl savunacağımızı da bilmiyorduk ki, uzun zamandır bir düştü o ve o zaman sen daha doğmamıştın bile. Ancak iki, üç, on kişi buluşup birbirlerini tanımaya, bir şeyler yapmaya başlarlarsa, her şey yitirilmediği içindir bu. Tek başımıza hiçbir şey yapamayız: kendimiz hakkında konuşa konuşa, yaralarımızı yalaya yalaya tükenir gideriz ve kendi göbeklerimize bakarak ya da bir korkunun içinde çember olup oturarak sonumuzu buluruz. Ama insanların, hatalarını telafi edecek bir kavgaya dönecek güçleri olduğuna inanıyorsan, o zaman yeniden başlayabilirsin yaşamaya. «İnsanlar» ın konuşmada geçecek bir sözcükten daha fazla bir şey, herhangi bir yerde, her hangi bir zamanda filizlenebilecek bir bitki olduğunu düşünmüşümdür her zaman, güneşten ve yağmurdan yoksun bırakılırsa, adını yok etseler bile. Hiç dikkat ettin mi, mumyalar ne kadar beslenirlerse beslensinler bir çift gürbüz oğlaktan fazlasını kaldıramazlar avcı kuş misali, şeffaf evlerinde saklanarak yaşar ve sokağa çıkmaya cesaret edemezler ki, bu sırada köylerde companero'lar koca davullar gibi birbirlerine çarpar, yerden mantar gibi biter çocuklar. Eğer böyle sü-

rerse bu, tüm baskılara, tutuklamalara karşın, yedeklerimiz hâlâ tükenmemiş olacak!»

Kortej, La Paz Caddesi'ne ulaştı. Uzakta, bir hastanenin sarı kütlesi hayal gibi yükseldi, hastanenin ötesinde de tımarhane.

Delikanlı bir şey sormak istedi, ancak yaşlı adam soluk renkli evlere yöneltmişti bakışlarını, sanki dünya tanıdık bir peyzaja indirgenmişti de gözleri her zamanki keskin merakıyla oraları geziniyordu.

Birden, dedi ki, «Şaire gelince, en sevdiğim şiiri hangisi biliyor musun?» Bir parça yumdu gözlerini, sanki delikanlının yanıtını umursamıyordu, «Punitaqui Çiçekleri, -biliyor musun?»

«Hayır,» dedi delikanlı, yine özür dileyerek, «öyle çok yazdı ki...»

«Belki eskiden orada bulunduğum için, bilmiyorum. Kuzeye, gittin mi hiç?» Bakışları bir an asılı kaldı orada, sıcacık bir peyzajın tadına varırcasına ve yumuşak bir sesle, «Punitaqui Çiçekleri,» dedi.

Kalabalık daha çok sıkışıyor gibiydi, ancak durmuyordu. Asker dolu birkaç kamyon, yan sokakların birinde daire çizip geçtiler. Yürüyenler tüm dikkatlerini kendi adımlarına toplamış gibiydiler, yine de çevrelerinde olup biteni derilerinde duyuyorlardı.

Delikanlı, bir eşiği aşıp bir garip ülkeye adımını attığı, içinden bir ürperti geçiren ufuktaki bilinmeyen gerçeklerin bir gönüllü esiri olduğu duygusuna kapıldı. Zevkleri için, devre göre kendilerini ayarlayarak yaşayan arkadaşlarını düşündü. Bunun, şairin şehri olduğunu anımsadı, ancak şairin bir zamanlar yürüdüğü aynı caddelerde yürüyor bile olsa, aşkla dünya arasındaki uçurumu sezmeye başlıyor ve biliyordu ki, er ya da geç gelecekti ayrılık. **Terkedilmiş-**

sin alacakaranlıktaki rıhtımlar gibi/Ayrılık saati bu, ah terkedilmiş seni.

Companero'sunun öndeki safa geçmiş olduğunu farketti, birisiyle bir şeyler konuşup yüzünde sert, düşünceli bir anlatımla yerine döndü. Ona bakmaksızın aldı saftaki yerini, konuşmaya gerek duymaksızın, sadece yakınlık, gerekli bir buluş gibi grupta hissedilen yeni dostluğu arayarak.

Kendi acılarıma zaman yok/Tek bu yaşamlar acı verir bana/kusursuz dostluklarını da veren ama/sinen bir hain/bir ölü deliğe ki,/gül yine bu delikten uzar kendi kendine.

«Şairin evini gördün mü? Her şeyi imha etmişler...» Delikanlı konuşmanın ucunu yakalamaya çalışıyordu.

«Hayır, bakamadım. Ama başka companero'lar vardı orada. Yerler su içinde, pencereler kırılmış, eşyaları ayaklar altında kalmıştı. Sanki evi batırmaya çalışıyorlardı.»

Sende savaşlar ve ölümler yığılır/Ötücü kuşların kanatları havalanır senden./Mezardan mezara havalanır ve türküler söylersin hâlâ/Bir geminin pruvasında duran denizci benzeri.

«Ancak bu vedayı durduramadılar. İlanı gazetelerden kaldırdıysalar da, insanlar yine buldular onu.»

«Bir veda olduğu doğru, ama bir kanıt aynı zamanda,» diye fısıldadı companero'su, o günden sonraki ilk kanıt. Demin söylemedim mi, insanlar öyle uzatmazlar başlarını baltaya, istediklerini de varolduklarını hissettirirler.»

Cellat salıverdiğinde yargıçları/yüreğimi, uyumlu sürümü yerle bir etsinler diye/insanlar açtılar engin labirentlerini/aşklarının uyuyadurduğu mahzeni/ve

orada göz kulak oldular bana/ta ki ışık ve hava gelip girene dek.

Hareket yavaşladı; ağır karanlık bir sessizlik, toprak apansızın ağzını açmış gibi asılı kaldı havada; sonradan gelenler çıkış yolu aramaya başladılar. Çıkabilecek kadar bile uzakta olamazlar, diye düşündü delikanlı. İhtiyar babasının bir zamanlar yaşadığı ve ilk evliliğinin yaptığı başkenti anımsayarak ona anlattıkları geldi aklına: Santiago'daki en büyük şey mezarlıktır, şehir içinde şehir gibidir o.

Tam o sırada, safların birinde birisi haykırdı, «Companero Pablo Neruda!»

Bir rahatsızlık duygusu vardı saflarda, birkaç ses karşılık verdi: «burada.» Ön saflardan bir kadının yineleyen boğuk sesi yükseldi: «Companero Pablo Neruda!»

Bu kez uyumlu bir koro, seslerini bu sessizleştirilmiş dönemin üstünde birleştirerek, daha yüksek haykırdı: «Burada!»

Kamyonlardakiler inmeye başladılar. Başlarındaki, hızlı sinirli emirler veriyordu. Araçlardan birisi, yürüyüşü hızlanan kortejin önünü kesti.

Birkaç kişi saflardan çıkmaya çalıştı. Ancak bir dikkatsizlik yapmaktan çok korkuyorlardı.

«Dağılmayın companero'lar,» dedi birisi, ardına bakmadan, «birlikte durursak hiçbir şeye yeltenemezler, ama dağılırsak tavuk gibi toplarlar bizi.»

Bir başka ses yükseldi: «Companero Salvador Allende!»

Ve bu kez karşılık, sanki sayısız marşların, avuntu ve yenilgi yıllarının, kararsızca ama, en zor anda geri gelecek ortak düşlerin dayanıklılığı ve belirginliğiyle ilerleyen adım ve türkü titreşimlerinin kapladığı caddelerin sesleriyle yankılanan ve zaman duy-

gusunu yeniden kurmaya bakan bir meydan okumaydı.

«Burada!»

«Şimdi!»

«Ve daima!»

Genç adam yürüyenlerin yüzlerine bakındı ve önemli bir şeyin, şairin kendisinden de önemli bir şeyin, ne kitaplarda, ne de arkadaşlarının abartılı konuşmalarında bulunmayan bir şeyin içinde olduğunu ve bir gün bunu, bir çekirdek kadar minik ve sert bir gerçek gibi filizlendiği için, sözcüklerin zoruyla geçmişi düzenlemeden basitçe anlatması gerekeceğini anladı: artık biliyordu ki, bütün bu insanlar, bir paradoks gibi, kendi burun deliklerine giren soluktaki ölümü yadsıyorlardı ve bir yaşam bayramıydı cenaze; kırılmış ya da yalıtılmış ve şiirin kehanet dolu aynasında yakalanıp yeniden yaratılan bütün o düşleri geri alma eylemiydi.

Başların üzerinde bir mırıltı, şimdi tanıdık bir ezgiyi yeniden yapan bir mırıltı yayılıyordu kenetli dişlerden. Delikanlı dudaklarını sıktı, son sözcükler için yarı araladı, **dünya**, ardında soğuk bir nefes duydu, **ekmek**, yanıbaşında yürüyen companero'suna baktığı sıra, **birlik**, companero'su yüzünü saklamaya gerek duymadan bir çift iri gözyaşını sildi, (...)

Derin bir soluk alıp karşısındakilerin kümelendiği yere doğru baktı ve bu kez hiçbir şey yapamayacaklarından, silahlarının, bu silahlanmamış kalabalıktan yükselen seslerden bile daha güçsüz olduğundan emindi artık.

Yürüyüş mezarlık kapılarına yaklaştığında, birkaç çiçek satıcısı, tezgahlarını kendiliklerinden terkedip cenaze arabasının üstüne kalın bir yaprak yağmuru indirdiler, sepetlerinden avuç avuç alıp fırla-

tarak Kortejden birkaç kişi son tören için mezar yerine ilerledi, bir kısmı çelenkleri getirmek için arabaya yaklaştılar.

Kortejin, durup insan kütlesinin kapıdan akın ettiği anda, yaşlı adam gruptan ayrılıp çarşıya yöneldi.

Delikanlı şaşırdı, sonra koşarak yakaladı onu: «Ne oluyor? Gömülmesini beklemeyecek misiniz?»

Yaşlı dost durdu, çevresine kısa bir bakış atıp ciddi bir suçüstünde yakalanmış gibi başını kaşıdı: «Doğrusunu istersen, böyle şeylere pek dayanamam.» dedi ve olmayan saatine baktı, «hem geç kaldım, işe gitmem lazım.»

Uzaklaşmasını seyretti, tuhaf tuhaf başını salladı, ardından gülümsedi.

Bir iki uzun adım ve yine yanındaydı; ona bakmadan ve küçük bir taşı yolunun dışına tekmeleyip, dedi ki, «Madem yollarımız aynı, birkaç blok daha birlikte gidebiliriz. Ben de geç kaldım.»

Ayak sesleri, ya da rüzgârları, yere düşmüş birkaç başıboş yaprağı havalandırdı, bir elveda, ya da bir karşılama çağrısı gibi.

Anibal Quijada

ARTI BİR, EKSİ BİR

Garip bir rüyadan irkilerek uyandım. Gece geç vakitti. Bahçelerin ve yüksek ağaçların çevrelediği bir evde yaşayan ağabeyimi ziyarete gitmiştim. Patikalarda gezinen bazı insanlar görünce şaşırmadım. Parti verdiğini ya da arkadaşlarıyla toplandığını falan düşündüm. Kapıyı çaldım; şapkalı, garip bir adam açtı kapıyı. Arkasından ağabeyim göründü. Gülümsüyordu. «Kardeşim,» diye tanıttı yabancıya. Kolumdan çekerek, «Girsene,» dedi. «Bir meseleyi görüşüyorduk, gitmen lazım,» diye fısıldadı. Sonra sesini yükseltip, «Tanırsın, Dr. Chavez'le yemek yiyorduk.» Beni tekrar tanıttı. Evet, bu Dr. Chavez'i hatırlıyordum, eski bir dosttu. Hâlâ eskisi gibiydi. Yemek odasına baktım. Aile, duvara yakın bir yerde duruyordu. Başka bir kişi, Hâlâ şapkalarını çıkarmamış yabancılar, kutuların arasında bir şeyler aranıyorlar ellerine geçeni halıya fırlatıyorlardı. Ağabeyim bana işaret etti, ben de bahçeye döndüm. Hâlâ neler olduğunu anlayamadım, birkaç dakika bekledim.

Birdenbire kapı gürültüyle açıldı.. Dr. Chavez dışarı fırlatıldı. Yakınıma bir yere düştü. Birkaç adam onu yakalayıp vurmaya başladılar. Chavez'in çığlıkları tüyler ürperticiydi. İki büklüm oldu. Sert tekmelerle bir o yana bir bu yana yuvarlanıyordu. Kapıya doğru yuvarlandı. Orada başka bir adam ağzı açık bir çuvalla onu bekliyordu. Tek kelime söylemeden çuvalın içine girdi. Yüzünün bir kısmını, geniş kalın bıyığını ve buruşuk ellerinden birini görebiliyordum. Adam bohçayı ustalıkla sürükleyip bir arabanın bagajına koydu. Boğuk çığlıklar artık duyulmuyordu. Şaşkın şaşkın dikildim orada. Soğuk bir terin sırtımdan aşağı aktığını hissediyordum. Boynunda atkı olan uzunca bir adam yaklaştı. Bana bakmadan yürüdü, etrafımda döndü, arkamda durdu. Ellerinin yakama yapıştığını, gözlerinin makineli tüfek namlusu gibi enseme dayandığını hissediyordum.

Derken uyandım.

Bu düşü, konuşkan, ben yatmadan önce dikkatini bana yönelten, kafası hafif dumanlı bir onbaşıya borçluyum.

«İhtiyar,» dedi bana, «burada kalmak daha iyi. Gitmek için acele etme,»

«Neden,» diye sordum. «Dışarısı çok mu kötü?»

«Evet, çıkanlar için çok kötü. Her hareketleri izleniyor. En ufak hatada geri gönderirler seni. Bu olmasa daha iyi.»

«O kadar kötü mü?» diye sıkıştırdım.

Çıkarıp bıçağının ucunu gösterdi. Baş parmağının tırnağıyla kuru bir şey kazıdı.

«Bu kan,» dedi. «Bu götoşlar dün gece kemerimi kullandılar, ama yıkamamışlar bile, görüyor musun? Dönen iki kişi üzerinde kullandılar bunu. Tırnaklarını söktüler. Bunu yapmaya izin verilmese de...

ama bir kazadan kimse sorumlu tutulmaz ki... Öyle işte. Elini ver... Merak etme. Sadece göstermek istiyorum.»

Parmaklarından birini alıp bıçağın ucunu tırnağa koydu.

«Öne doğru biraz itip yukarı kaldırırsın. Tırnak aynen havadadır, etiyle metiyle... Konuşmazsa, başka tırnaklar da var tabii...»

Sırıttı. İçimden bir ses, onun böyle işlere yabancı olmadığını söylüyordu.

«Bu gece özel iş var,» dedi, sır verir gibi. «Putedo'dan birileri var. Herif meclis üyesi.»

Arkama yaslandığımı görünce gitti. Kalkmadan önce, «İyi uyu ihtiyar...» dedi.

Uyanıktım. Soğuktan ve yatağımın üstünde yanan spottan korunmak için battaniyeleri başıma çekmiştim. Arkadan, sakin sesle verilen bir emir dikkatimi çekti. Helanın bulunduğu köşeye doğru ikinci sıradan geliyor gibiydi.

«Pekala, kalk! Gidiyoruz... bırak elbiselerini. Öyle... pantolonla ayakkabılarını giy yeter... Yürü şimdi!»

«Ama efendim... ne yaptım ben?»

«Kapa çeneni. Konuşacak çok zamanın var...»

Dönüp kimi götürdüklerine bakmadım, ya da bakmamalıydım. Baştan aşağı kötü bir işaretti. Sadece bir anlama gelebilirdi, işkence. Onbaşıyı hatırladım.

Gece, daha öncekiler gibi, kasvetliydi. Üç ranza ötede, profesörün uyuduğu yerde şapkalı bazı şekillerin kımıldadığını gördüm. Battaniyeyi kaldırınca biraz görebildim. Yavaşça, elimi kaldırıp ikinci bir battaniye olarak kullandığım paltonun altındaki gözlüklerimi aradım. Garip şeyler oluyordu.

Profesör, yatağında rahat rahat yatıyor, alçak bir sesle muhafızlarla konuşuyordu. Muhafızlar ayakucuna oturmuşlardı. Seslerini duyamıyordunuz, ancak hareketleri çok açıktı. Üç tanesi dikkatlerini bir şeye yöneltmiş gibiydiler. Çavuş saatine bakıp, eliyle profesöre beklemesini söyler gibi bir hareket yaptı. Birkaç dakika geçti. Derken, ilk çığlık duyuldu. Atış alanı tarafından geliyordu. Şimdi köpeklerin havlaması da duyuluyordu. Sahneyi imgeledim: tutuklu koşuyor, köpekler de ayak bileklerini kapıyorlardı. Yine de, şimdi beni düşündüren şey, şu üç adamın yüzleriydi. Özellikle companero'nun.

Üç adam hâlâ gülümsüyor, kıkırdıyorlardı. Çığlıkların arasında, dışarıdaki olayın taklidini yapıyorlardı. Bir kâbus gibi, profesörle iki muhafız gülerek ve başlarını sallayarak, işkenceye alınmış adamı izliyorlardı. Çavuş, eliyle bir makineli tüfekten yere doğru atışlar gösteriyor ve şimdi ayakta duran onbaşı, kaburgaları ve yüzü yumruklar gibi yapıyordu. Sonra çavuş, çizmesini kaldırıp, hayalara sert bir tekme indirir gibi, bacak arasını işaret etti. Bu arada profesör avucunun içine yumruğuyla vuruyor, kahkahasını tutmaya çalışarak elini midesine bastırıyordu. Üçü de dışarıdaki zavallı adamın acısından müthiş bir haz duyuyorlardı. Derken muhafızlardan biri ağzındaki sigarayı alıp yanan ucu profesörün omzuna yaklaştırdı; işkencenin aldığı yönü göstermek istiyordu. Gülmekten katıldılar.

Bu companero'nun, muhafızların neşesine katıldığını görmek garipti. Hele de onu iyi tanıdığımı sanırken. Evli bir adamdı profesör; iki çocuğu ve militan bir karısı vardı. Dışarıdayken, üniversitedeki derslerini Parti'nin içinden yönettiği kültürel etkinliklerle değiştirmişti. Daha otuz yaşında bile değildi.

İnce uzun yapılı biriydi. Şimdi hapisteydi ve askerliğini bitirdikten sonra Hava Kuvvetleri'nde hizmet ettiği için, tutuklular ne zaman yürütülseler onu ararlardı. Hatta çavuş ona şapkasını verir, o da sıra başına geçerdi.

«Sa-ğa dön!» komutunu duyar duymaz dik, ciddi, sonraki hiçbir komutu kaçırmamak için sağa sola bakarak dururdu. Muhafızlar onun egzersizlerini pek üstün buluyorlardı. Futbolda da üstündü. Mutluluğuna karşın şakadan hoşlanmazdı. Şakalara çoğun zalimce tepki gösterirdi. Önüne geçip topu almak gibi kötü bir düşüncesi olan bir companero'ya fena kızmış, vurmaya çalışarak öfkeyle kovalamıştı adamı. Çok kişi suya alerjisi var diye takılırlardı ona. Bu arada «antisıvıcı» adını takmışlardı. Bazı muhafızlar, ellerini ayaklarını yıkasın ya da duş alsın diye tulumbaya göndererek çıldırtırlardı adamı. Derken küfrede küfrede döner, saatlerce somurturdu. Benimle konuşmaktan hoşlanırdı. İçini dökerdi. Yaşamıyla ilgili bazı şeyleri bu yüzden biliyorum zaten. Her zaman ciddi, yüksek ruhlu ve ilkelerine bağlı, bu korkunç dönemde herkes gibi acı çeken biri olarak görmüşümdür onu. Çok konuşurduk. Bir keresinde bana şöyle demişti: «Kahkahalarına ve beni gülünç düşürmelerine dayanamıyorum. Sabahleyin yüzümü yıkarken paltomu giydiğim için bana nasıl takılıyorlar görüyorsun. O saatte suya ve soğuk rüzgâra dayanamadığım için giyiyorum halbuki. Öyle deli oluyorum ki şu şapşallardan birkaçını öldürebilirim.» İlk kez, böylesine nefret beslediğini gördüm.

«Peki muhafızlardan ne haber, companero?» diye sordum, «şu, Dawson'da sana işkence yapanlar, hani çırılçıplak sandalyeye bağlayıp karın altında bırakmışlardı seni. Ya öbürleri, seni feribotun kapak-

ları arasında gözün bağlı yürütenler. Denizde bir şey olmuyor muydu? Bunlara eyvallah mı ediyorsun?»

Biraz sonra düşünceli bir yanıt verdi. «Bu adi ibneleri ellerimle boğardım... ama biliyor musun? Sonraları düşündüm. Hatta bağışladım onları. Hakkımızda hiçbir şey bilmiyorlardı ki. Esrar içirilmişler, işkence kampında beyinleri yıkanmıştı. Aslında, bu yanda da dikenleri var, değil mi?»

Gülümseyen yüzünü unutmaksızın uyudum.

Ertesi öğleden sonra yanına yaklaşıp gördüklerimi anlattım. Gücenik bir tavır takındı.

«Orospu çocuğunun teki o,» diye yanıtladı, «çok sıkmıştı beni. Yaptığım her şeye burnunu sokardı. Bunu haketmişti.»

Sonra birden sordu, «Yarın beni Hava Kuvvetleri üniformasıyla görsen ne dersin, ihtiyar? Gruba dönebileceğimi söylediler... Böylece bu cehennemden kurtulabilirim belki. Öyle değil mi?»

«Eksi bir, artı bir,» diye yanıtladım.

«Hadi,» dedi, «bırak şakayı. Düşünceni bilmek isterim.»

«Eski bir companero... artı bir işkenceci» dedim, birden kederlenerek.

Sonra uzaklaştım. Bir daha da konuşmadım onunla.

DAWSON CİTY'den ZİYARETÇİLER

On iki kişiydiler. Koğuşlara buzlu bir sabah, şafak vakti geldiler. Çitin arkasındaki tahtaperdeye bakan sıralarda oturuyorlardı. Kardan ve Magellan Boğazı rüzgârlarından yanmış yüzleriyle, incecik görünüyorlardı. O ilk kahvaltıda, tayınlarımızı onlarla

paylaşmamıza izin verilmişti. Companerolar sandviç yaptılar, ellerindeki konserve sütleri onlara ikram etmek üzere öne çıktılar.

«Onlarla konuşmayın,» diye uyardı çavuş.

Hemen hepsi Parti'nin Bölge Komitesi üyesiydiler. İçlerinde memurlar, bir jeolog, bir eczacı, iki asistan doktor ve işçiler vardı. Gözlerinde neşe okunuyordu. Dawson Adası'nda uzun bir süre kalmışlardı. Burada yine koğuşlarda, arkadaşları ve yoldaşlarıyla birlikte, Punta Arenas yolundaydılar. Yakında akrabalarını ve belki, niye olmasın, özgürlüğü göreceklerdi.

Az sonra heybelerinden farklı renk ve boylarda bazı taşlar çıkardılar. Bu arada bazı madeni kapları, ufak keskilere ya da taşları oymaya yarayan demir çakılara çevirdikleri konserve açacakları vardı. Muhafızların ilgisini çekti bu. Çok geçmeden taşlar elden ele dolaşmaya başladı. Taşlar yontulmuştu ve üstlerinde yüz kabartmaları, siluetler, burçlar, baş harfler ve hatta bir peyzaj, bir şiir, bir dilek ya da mesaj vardı. Bazılarının tepesine, boyna ya da anahtarlığa asılabilsin diye birer delik açılmıştı.

Çavuş kıskandı. Hemen bir dahaki emre kadar ne var ne yok hepsinin toplatılmasını emretti.

«Mahkûmların kesici alet kullanmaları yasaktır,» dedi, «malumunuz, bunlar sahiden kesici şeyler.»

Günler geçti, sonunda aletleri, gözetim altında ve tekrar geri vermek şartıyla kullanmamıza izin verdiler. Yontulmuş taşlar mahkûmlara geri verilmedi.

Hemen herkes katıldı bu tutkulu işe. Aslında buna benzer bir şey daha önce denenmişti, ne var ki alay havalisindeki taşlar çok sertti. Dawsonluların getirdikleri, yumuşak, düz ve tatlı yüzeyliydiler. Son-

radan öğrendik ki bunları jeolog seçmiş, ressam da nasıl yapılacağını göstermişti.

Taş ateşi başlamıştı. Malzemeler tükeniyordu; jeologla bir başka yoldaşa, yanlarında bir muhafız olmak kaydıyla ana yolda taş malzeme arama izni verildi. Gerçek sanatçılar ortaya çıktı.

Ancak Dawsonlu yoldaşların getirdiklerinin tümü bu değildi. Geniş bir bilgiyle, sanat ve diğer etkinliklerden konuşmak üzere müthiş bir hevesle gelmişlerdi. Gerçekten, ruhlarımızı «sarsan» bir iyimserlik dalgası yaymışlardı. Türlü yarışmalar düzenlediler. Profesör Cachenco neşeli ruhunu, doğal mizahını ve gülümsemesini kattı.

Birkaç gün sonra bir gösteri sahnelememize izin verdiler.

Cachenco'nun bölümünü herkes beğendi. Sahneye iki güzel öyküyle çıktı: Bir tanesi bir cinsel eğitim dersiyle ilgiliydi, öğrencilerin hatırı için resimler de gösteriliyordu; ötekiyse, devekuşu yumurtası kadar iri hayalarına sert bir tekme yiyen Hızlı Akbaba hakkındaydı. Akbaba, kendini özgür ve mutlu hissettiği yüksek uçurumları ve enginleri unutamıyordu. Havalanacak durumda değildi. Uçmayı denedi. Denemesi sırasında yüksek ağaçların dallarına süründü, hayaları acıdı ve dertli dertli ağladı. «Uhu-hu... u-hu-hu.» Öykünün, günün sansürleşmiş olaylarıyla da bağıntısı vardı. Fıkralar hep gizliden gizliye bize olanları dile getiriyordu. Derken, başka birinin anlattığı güzel bir öyküye yanıt olarak, Cachenco iki neşeli komedyen hakkındaki fıkrayı anlattı; bir araba kazası geçiriyorlar ve hasarı görmek ve birbirlerine küfretmek için öfkeyle arabalarından çıkmaya çalışıyorlardı. Daha hiddetli olanı diyordu ki, «Bak ne yaptın arabama. Kıçına yüz tekme atacağım şimdi.»

Öteki de eğlenceli bir bakışla yanıtlıyordu, «Hadi öyleyse, çabuk olalım. Yalnız kavga tekmesi mi olacak, aşk tekmesi mi?»

Ancak Cachenco şiddetli cesaretsizlik ve korku nöbetleri geçiriyordu. Duygusal ve ailevi sorunlara yanıt bulamamanın tutukluğu ve güçsüzlüğü yüzünden sık sık intihar düşüncesine kapılıyordu. Bu dönemler hepimizi son derece etkiliyordu.

Dawsonlu mahkûmlar tatlı ezgileri ve tekrarlı kısa sözcükler olan hüzünlü şarkılar da getirmişlerdi. Birlikte söyleyince tekdüzelik dağılıyordu. Eczacı olan companero bir yandan gitar çalarak şiir okuyordu. Bunlar nostalji zamanlarıydı.

Çok geçmemişti ki, Dawsonluları «Tebessümler Sarayı» na aldılar. Sevinç içinde, bunun son yolculuk olacağını düşünerek gittiler. Yara bere ve keder içinde döndüler. Perde inmişti. İstihbarat Teşkilâtı'nın işkence odalarında planlanan insanlık dışı elektriği henüz öğrenmişlerdi. Mahkûmlar Z Planı zincirindeki halkalardı. Şimdi, yaşamlarını sona erdirebilecek canavarca bir süreçe girdiklerini biliyorlardı. Tüm soruşturmaların, onları askeri mahkemeye götürecek büyük bir ağın içine çekmek anlamına geldiğini öğrendiler. Aşağıdaki odalarda, gölgeli gözleriyle gelip giden aziz adamla çok değerli beş dakikalık bir görüşme olanağını yalnızca birkaçı bulabilmişti.

Derken bir sabah, korktuğumuz başımıza geldi.

Mahkûmların koğuşları üzerine bir şiir yazıyordum, herkes atışalanından gelince yapacağımız toplantıda okuyacaktım. Sessizce, boyunları bükük geldiler, sıraya girmişlerdi ve askerler başlarındaydı.

Göz ucuyla jeoloğun yatağını topladığını gördüm. Anlamıştım. Bunlar, özgür insanların anlatımları değildi. Yaklaşmaktan alamadım kendimi.

«Companero, ne oldu?»

«Adaya dönüyoruz...» dedi ve hıçkırıklara boğuldu.

Bir asker aniden yaklaşıp ayırdı bizi.

«Git,» diye emretti, «onlar konuşamaz.»

Bazı mahkûmlar açık alanda toplanmışlar, bazıları da öylece kalakalmışlardı ranzalarında. Birkaç dakika içinde eşyalarını toparladıklarını gördük. Sıraya girdiler, adları çağrıldı ve küçük adımlarla çıktılar. Pek çoğumuzun gözü yaşlıydı.

Muhafızlardan birine baktım. Gözlerini yere indirmişti, sakalı titriyordu. Onun da alt-üst olduğunu düşündüm.

KALAFAT İNSAN

Bir «tedavi»nin infazı

Kalın pelerinlere sarınmış, içi kürklü çizmeler giyen askerler bile duyuyorlardı o buzlu Magallanes gecesinin müthiş soğuğunu. Eylül, son kar akınlarıyla tükeniyordu ve artık Şili'nin, üniformaların ve emreden asker seslerinin ortasındaki acısı pek çok insan için kavranılmaz ve o kadar da yıkıcı bir gerçekti.

Deniz Kuvvetleri kışlasının bir sahasındaki aydınlatma artırılmıştı; özellikle yol çevresi ve atışalanıyla mahkûm koğuşları arasındaki elliden fazla siyasi suçluyu -ya da «savaş esiri»ni- topladıkları yer.

Koğuşta, bir mahkûmu sefil, yalıntılmış hücreye soktular. Kulaklar şüphe içinde dinledi, duymaya çabaşladı, yine de companero'nun yazgısını duymamayı umdu. Gözdağı veren makineli tüfek ateşi, mahkû-

mu kalkıp tahta çitteki açıklıklara doğru koşmaktan alıkoydu.

İki muhafız atışalanındaki ofisin orada stratejik noktalara yerleşmişler, çavuşun sıkı bir muşta darbesiyle göndereceği düşmanı «yere konduğu» zaman kapmak üzere bekliyorlardı.

Ofisteki sesler açık seçik duyulabiliyordu.

«Hadi, piç oğlu piç. Silahları nereye sakladığınızı söyle, yoksa görürsün gününü.»

«Fakat efendim, söyledim, üniversitede silahsızdık.»

«Peki, komünist olduğunu ve bizleri yok etmeyi planladığını da inkâr mı edeceksin?»

«Genç Komünistler Birliği'nde sempatizan olarak çalışıyordum. Biz toplanıp konuşur, araba yarışlarına falan giderdik.»

«Ya Z. Planı'ndan ne haber piç herif? 18 Eylül'de ne yapacaktınız, nasıl yok edecektiniz bizi. Çıplak elle mi?»

«Kimseyi yok etmekten bahsetmediydik, efendim.»

Nereden geldiği anlaşılmayan sert bir darbe duyuldu.

«Vurmasınlar bana!...»

«Burada La Internacional'den başka her şarkıyı söyleyeceksin. Plan neydi?»

«Biz şenlikler falan düzenlerdik köylerde...»

«Öyle mi? Yalana bak. Demek bizi oralardan yolcu edecektiniz. Madem gerçeği söylemiyorsun, benden günah gitti. Kalk ayağa, piç herif, üstündekileri çıkar. Şimdi görürsün gününü.»

«Ama efendim...»

«Sus, bok herif!»

Sert tekmeler mahkûmu susturdu. Üstündeki daracık giysiler döküldüğü için tekmeler gereksizdi. Az sonra çıplak kaldı. Orta yapılı, yirmi yaşlarında bir gençti.

«Kapıda dur, ibne. Tamam, önümüzde.»

Dışarıdaki muhafızlar durum değiştirdiler.

«Çocukcağıza yardım eli uzatın,» dedi içlerinden biri. «Ne de küçük götü varmış. Köfteye bile yetmez. İşimizi bitirince bir dilimine bile hasret kalacak.»

Şimdi yüzbaşının yumuşak sesi geliyordu.

«Aileni tanırım. Sana kötü davranmak istemiyorum. Ama ben buraya gerçeği öğrenmeye geldim, Marksistleri cezalandırmak da hoşuma gidiyor ayrıca. Sana son bir şans, cevap ver: Üniversitede ve GKB'deki silahlarınız neredeydi? Konuşmazsan kurşuna dizileceksin.»

«Yüzbaşı, çok iyi biliyorsunuz ki silah falan yoktu. Tek el ateş edilmedi. Z Planı'nı da hapiste, bize söylediklerinizden öğrendik. Bırakın koğuşa döneyim. N'olur...»

Yüzbaşı yana çekildi. Zaten bekleyen çavuş, yüzüne yumruğu indirip tahta basamaklara fırlattı çocuğu. Sol yana düştü. Askerlerden biri tuttu onu.

«İşte ben kazandım... önce ben vuracağım.»

Öteki asker de vuracaktı ki, çavuş, onbaşı ve birkaç asker ofisten çıktılar. İpleri almışlardı.

«Zamanımız bol!» dedi çavuş. «Yüzüne vurmayın yoksa hemencecik harcarsınız.»

İnleye inleye, donmuş toprakta kıvranıyordu çocuk. Kollarını iple bağlayıp artan bir hızla çakıllı yolda sürüklemeye başladılar. Küçük taşlar derisini kesiyor, etine gömülüyordu. Umutsuzca iki yana çırpınırken, çakıllar daha çok kesiyordu derisini. Yine

de karşı koymak, çırpınıp sıçramak için belli bir inaç duyuyordu.

Askerler olanca sesleriyle küfrederlerken köpekler getirildi. Birkaç köpek yoldaki bir dönemeçte mahkûma saldırdılar, Kollarını, bacaklarını dişleyerek yanısıra koştular. «Hey. Durun!» diye bağırdı çavuş, soluk soluğa.

Mahkûmu kaldırıp ayakta tutmaları gerekiyordu. Askerler köpekleri geri çağırdılar. Çocuğun vücudundan ince kan damlaları sızıyor, belinden ayaklarına ve soğuk toprağa akıyordu. Şimdi gözlerini iri iri açmıştı; dişleri takırdıyordu. Arada bir inliyordu:

«Mamita, öldürüyorlar beni...!»

Çavuş üzerine eğildi.

«Şimdi konyak gelsin. Dökün şunun üstüne. Niye konuşmuyorsun, piç oğlu piç? Silahlar hakkında ne biliyorsun?»

«Ben hiç...»

İplerle vurmaya başladılar, koşturdular. Mahkûm arkadaşlarının öğüdünü hatırlamıyordu; ona koşmaması gerektiğini anlatmışlardı. Askerler ilerlesin diye bıraktılar. Gece, köpekleri yöneten seslerle doluydu. Mahkûmun yanında koşan çavuş ve muhafızlar iplerle, tüfeklerinin dipçikleriyle durmaksızın vuruyorlardı. Tarlaya girdiler. Gölgelerin içine başka askerler de saklanmıştı. Bir çizme çocuğun ayağını çelmeledi, donmuş bir çayın üstüne yuvarladı onu.

Askerler bir kez daha tekmeler ve tüfeklerinin dipçikleriyle buza yapıştırıp altlarına aldılar onu. Buz kırılınca, çevresinde yüzen küçük buz parçalarıyla beline kadar suya battı. Titriyordu. Bu sırada derisinde binlerce iğne duymayı kesti, uyuşmuş aklı korkularını dindirdi.

«Demek bu orospu çocuğu ötmeyecek, ha? Biraz su içirin.»

Bir çizme yüzüne yapıştı, suya batırdı onu, öte yandan bir başkası hayalarına vurmaya çalışıyordu. Birkaç saniye, ölen çocuğun boğuk soluğu çığlıklarla karıştı.

Çavuş eliyle işaret etti, «Yeter, çıkarın...»

«Oğlan donmuşa benziyor, efendim.»

«Çabuk yürütün, kollarını oynatın!» dedi çavuş. «Konyak getir aptal.»

Bir süre uğraştılar, sonunda mahkûm yeniden solumaya, kımıldanmaya başladı.

«Ala, bir daha donmasın. Ayağa kaldırın. Bu yana getir aptal,» dedi çavuş. Sonra da, «Hey tüysüz, kalk gidelim. Donup gebereceksin yoksa. Yürü.»

Mahkûm ayağa kalktı. Yaralı vücudunu ovarak yürümeye çalıştı. Askerlerin ağzına bastırdığı şişeden bir yudum aldı.

Çavuş yüzünü onunkine yaklaştırdı.

«Şimdi ne diyorsun bakalım, cabrito? Konuşacakmısın yoksa yine başlayalım mı?»

Yanıt anlaşılmıyordu.

Çavuş geriledi.

«Bu bokla konuşmak istemiyorum. İnatçı...! Asın gitsin.»

Yine ipler. Bu kez onu çitin yanına getirdiler, çit kazığının üstünde eğerek kaldırdılar. Ayakları yine bağlı, başı omuzuna düşmüş bıraktılar. Kaçamasın diye ayaklarındaki bağı tahtayla desteklediler. Çocuğun biçimi uzaktaki projektörlerin aydınlığında gökyüzüne karşı kaskatı duruyordu.

Çavuş ona bakıyordu.

«İbneye bakın, İsa'ya benziyor. Ama biraz süslememiz lazım. Kalafat dallarını getirin,» dedi.

Bir asker öne çıktı.

«Burada biraz var, efendim,» dedi nezaketle. «Seçilmişler için ayırdıklarımızdan var.»

Çavuş sırıttı.

«Ne ala,» diye işaret etti. «Koyun üstüne.»

Sonra geriledi̇ler.

«Şimdi oldu,» dedi çavuş.» Işıklarınızı ona çevirin. Hiç fena gözükmüyor. Yalnız az bir şey çaput ister... yine dalmışa benziyor. Birkaç yumruk sallayın bakalım...»

Yaralı çocuk usul usul yüzünü kaldırdı. Askerler güldüler.

«Bakın. Orospu çocuğu canlanıyor. Öldükten sonra dirildi mi dersiniz?» diye sordu birisi.

Onbaşı ona yaklaştı.

«Haydi. Ya konuş, ya da vuralım seni. İstemiyorsun, ha?... Öyleyse veda et... Venceremos'u söyle.»

«İyi fikir!» dedi çavuş.« Termosu getirin de, dinlerken kahveyle konyak içelim.»

«Söyle... söyle, bok herif...»

Kalaslara oturmuş, kahve bardaklarını almış muhafızlar, fenerlerinin mahkûmun üzerindeki halkalarına nişan alarak taş atmaya başladılar. Taş sesleri şarampolden duyulabiliyordu. Ötekiler ses çıkarmadan vuruyorlardı mahkûma.

«Söylesene, bok herif.»

Yaralı gövdeden bir ses çizgisi geldi. «Ven... ce... re... mos. Ven... ce... remos...»

Gerilerden, mahkûm koğuşlarını çeviren tahtaperdenin aralıklarından, türkü geldi:

Halkın sesi geliyor
Dağlardan ve ovalardan
Ufuktan yeni gün doğuyor
Tüm Şili türküler söylüyor...

Uzaktaki, işkencedeki adama eşlik eden mahkûmlardı bu.

Çavuş ayağa kalktı. Diğer askerler de kalktılar.

«Demek cesursunuz!» diye kükredi. Silahını çekti.

«Dikkat!» diye bağırdı. «Ateş!»

Makineli tüfek sesleri karanlıkta gümbürdedi. Havaya ateş etmişlerdi. Mahkûm koğuşlarında uzun bir sessizlik oldu.

Askerler mahkûmu çözüp yeniden içirdiler.

«Bu sadece çerez... Dirilmen lazım...»

Hela çukuruna doğru sürüklediler.

Askerlerden biri yerden bir çubuk alıp dışkının içine batırdı. Sonra çubuğu mahkûmun ağzına dayadı.

«Pek kötü şarkı söylüyorsun, Sandro. Biraz bok ye de sesin güzelleşsin.»

Çavuş, mahkûmun durumundan yararlanıp darbesini hazırladı: çizmesinin ucunu çocuğun uyluk kemiğine dayadı, geriye tekme atarak mahmuzlarını çocuğun cinsel organına indirdi. Korkunç bir çığlık geceyi deldi. Mahkûm sıçradı ve oturur halde yere düştü.

«Kaldırın şimdi,» dedi çavuş.

Askerler ipleri çözdüler. Mahkûm yüzüstü yere düştü. Yine sürüklediler, bu kez kalafat korusuna doğru. Orada kaldırıp çalıların ortasına attılar. Çocuk inledi. Binlerce diken etine saplandı. Çırpınıyor, kendini kurtarmaya çalışıyor, ancak yine düşüp dikenlerin içine gömülüyordu. Askerler gülüyorlardı.

Onu dışarı çıkardıklarında, derisinden eser kalmamıştı. Bir kan kütlesiydi artık. Köpekler yaklaşıp vücudunu yalamaya başladılar. Etine saplanmış dikenler yalamalarını engelledi.

Böylece, o gece, dünyanın en güneydeki şehrinde, Punta Arenas'da, vahşet döneminin yeni canlı türü doğdu: Kalafat İnsan.

Ertesi gün, mahkûmlar sabahleyin ulusal marşı söylemek üzere sıra olduklarında, güçlü meltemle dalgalanmıyordu bayrak. Direğe sarılmış, kararsız görünüyordu, dalgalansın mı yoksa yarıya mı insin, pek bilemiyordu sanki.

O gün sert bir rüzgâr vardı. Yağmur da yağdı. Sular, Deniz Kuvvetleri alayındaki mahkûm koğuşlarının tahta perdelerinden durmaksızın aktı.

ZİYARETLER ve SÜRPRİZLER

Muhafızlar günlerdir koğuşların son derece temiz olmasını istiyorlardı. Şahsi eşyalarımızı düzelttirdiler, havlularımızı, ıslak çamaşırlarımızı çamaşır ipine asmamıza izin vermediler. Dış görünüşe özel bir önem veriyorlardı. Ziyaretçi beklediklerini farkettik. Gazetelerden ve birkaç küçük haberden öğrendik bunu: Uluslararası Kızıl Haç Komisyonu dönmüştü.

Bir sabah toparlanmamızı emrettiler. Çalışmayı bıraktırdılar, yazı kâğıtlarımızı ve kalemlerimizi alıp beklemeye bıraktılar bizi. Sabah saat onda Kızıl Haç üyeleri geldi: Uzun boylu, şık giyimli, hapishane ortamında rahatsız görünen yaşlıca bir kadın, Silahlı Kuvvetler'den kalabalık bir yüksek rutbeli subaylar grubu, birkaç sivil ve komisyon idarecisi olan, genç, sarışın, geniş tebessümlü, orta boylu bir adam. Çite yaklaşmamız söylendi. Bir subayın yaptığı takdimden sonra idareci. İsviçreli olduğunu ve Uluslararası Kızıl Haçı temsil ettiğini söyledi. Yaşam koşullarımı-

zı görmeye gelmişti ve özellikle bizimle yalnız konuşmak istiyordu. Akıcı bir İspanyolca konuşuyordu. Bunu söyler söylemez izin isteyip çiti geçti ve subaylardan uzak durmaya çalışarak bize katıldı. Ulusal Kızıl Haç'tan olanlar da, yukarıdaki yaşlı kadın aralarında olduğu halde, tellerin bu yanına geçtiler, ama ayrı bir yerde durdular. Subaylar arkada kalmışlardı, kaşları çatık, ciddi, tehdit edici bakışlarla bakıyorlardı bize.

Fırsattan yararlandık. Adamı aramıza alıp iyice gizledik. Konuşmaya başladık. Sözcükler kendiliklerinden geliyorlardı. Birkaç dakika içinde, mahkûmlardan biri, içinde bulunduğumuz koşulları ve gördüğümüz kötü muameleyi anlatmak için herkesin ismini aldı. İsviçreli, bilgileri kendi eliyle geniş bir deftere yazdı. Konuşma nazik ve dolaysızdı. Bu gizli tevkif kamplarından haberi olduğunu, ancak daha önceki gelişinde bunların varlığını inkâr ettiklerini söyledi. Şimdi onunla Pudeteli mahkûmlar konuşuyorlardı: «Cochrane'ye gidin... işkence kampı orası... daha çok mahkûm var.»

Ayrıntılarıyla tutuklamaları, zorlama itirafları, kötü muameleyi, Haberalma Merkezi'ndeki sorguları, bütün işlemi anlattık.

İsviçreli başını salladı.

«Aynı yöntemler,» dedi, «bir zamanlar Kore'de, Vietnam'da bunlar kullanıldı, Brezilya'da şimdi bile kullanılıyor.» Sonra bize baktı, «Son günlerde hiç işkence vakası var mı?»

Birkaç kişi izlerini gösterdi: yaralanmış, darbeden biçimleri bozulmuş bilekler ve eller, kırbaçlanmış sırtlar, sigara yanığı deriler, kırık kemikler. Kalafat İnsan pantolonunu indirdi, gömleğini açtı.

«Köşedeki ranzada, Haberalma'nın iki gün önce sorguya çektiği bir companero var. Hâlâ kımıldayamıyor.»

İsviçreli başını salladı.

Konuşmaya devam etti. Yüksek rütbeli bir subay sessizce yaklaşıp az ötede bir yerde durmuştu.

«Pekala,» diye bitirdi İsviçreli, yüksek sesle. «Koşulların daha iyi olması için komutanla hemen görüşeceğim. Onun insanlara saygısı vardır, bağışlayıcıdır.»

Tam gidecekti ki, birden köşedeki ranzaya yöneldi. Öndeki ranzaya oturup «hasta»ya soru sormaya başladı. Bazılarımız hızla ilerleyip adamı gizledik. Subay, ikinci kez uzaktan bakmak zorunda kalıyordu. İsviçreli, companero'yla yaptığı görüşme üzerine iki sayfadan fazla not aldı.

Sonra gitti.

«Kurumumuz, sizinle ilgili gerekli itirazlarda bulunana kadar işin peşini bırakmayacağıma söz veriyorum. Şimdilik isim listesini aldım ki bu da sizi uluslararası planda koruyacaktır. Yüzden fazla isim var. Oldu mu? Bu günden sonra savaş esiri olarak kayıtlara geçiyorsunuz. Allahaısmarladık! Yakında döneceğim.»

«Ne dedi?» diye sordu bir adam, belli ki kendini göstermemek için ranzasının orada kalmıştı.

«Endişelenmeyecekmişiz,» diye yanıtladı birisi. «Martta dönecekmiş.»

Ceza falan verilmedi. Bizim için, inanç geri dönmüştü.

Bunlar büyük söylev günleriydi. 11 Aralık'ta darbenin üstünden üç ay geçmişti. Heybetli general o gece konuşma yapıyordu. Muhafızlar bir radyo getirdiler. Genel af mı olacaktı? Savaş durumu bite-

cek miydi? Ulusal Stadyum'dan çok sayıda mahkûmun salıverildiğini söylemişlerdi.

Öğleden sonra birisi beklenmedik söylevle eğlendi. Şöyle dedi:

«Bildiğiniz gibi durumun korunması imkansızdı. Meclis seçimlerinde oyların yüzde yetmiş ya da daha çoğunu alabilseydik, belki o zaman devam etmek mümkün olurdu. Ancak diyalog başarısızlığa uğradı ve Hıristiyan Demokratlar sağcılarla birlik oldular. Dış baskı oldukça fazlaydı. Bizim için en iyi şey iç savaş başlatmaktı. Derken Silahlı Kuvvetler az bir şey kan banyosuyla da olsa, ortaya çıkıp ülkeyi korudu. ABD'nin onayını ve feci lazım olan dolarlarını almak için anti-marksist bir tavır almaları gerekiyordu. Her şey söylenip bittiğinde, tutukluluğumuzla askeri cuntaya hayli katkıda bulunmuştuk. Şimdi göreceksiniz bir iki gün içinde nasıl tatlı tatlı salıverecekler bizi. Eğer general şahsen alay kapısında bizi karşılayıp elimizi sert sert sıkarak, «Sağol companero, sağol!» derse hiç de şaşmam hani.

Cunta başkanı o gece konuştu. Son derece sertti. Bağırıyor, masaya yumruğunu indiriyordu, Marksistlere ve ülkenin öteki düşmanlarına izin vermeyeceğini söyledi, Askeri Mahkeme üyeleri, kararlarında acımasız olmak zorundaydılar. Çünkü eğer olmazlarsa...!

Tüm umutlarımız yıkıldı. Noel Baba dünyanın başka taraflarındaydı. Hediyeler getirmeyecekti bize.

O birkaç gün süresince önemli bir şey oldu. Komünist Parti Sekreteri, kızlarından bir mektup aldı; o perşembe günü paket gönderemedikleri için onları bağışlamasını istiyor, fiyatların ve koşulların çok ağır olduğunu söylüyorlardı. Hemen companero'

nun ailesi için para toplamaya karar verdik. Aynı acımasız çavuşun nöbeti sırasındaydı bu. Onun onayını alıp para toplamaya başladığımızda yanımızdaydı. Birden, asker sertliğini ve duruşunu bozmadan sağ eliyle paltosunun üst kısmını açıp 1000 escudo çıkardı. Parayı topluluğa uzatıp, «Beş yüzünü geri verin,» dedi.

Aralık ayının yarısı geride kaldı. Bir gün yüzbaşı geldi. Yüzünde ciddi, hüzünlü bir anlatım vardı. Kötü haberler getirmişti.

«Dawson Adası'nda savaş esirleri için yaptırdıkları yeni koğuşlar bitmiş, siz de oraya gidiyorsunuz.» dedi. «Orada şikayet etme hakkınız olmayacak. Gerçekten üzgünüm. Size alışmıştım, sizinle gelemeyeceğim... ilk grup bu gece gidiyor... kalanlar şafakta gidecek. Askeri Mahkeme'ye çıkacakların listesini okuyacağım. Yeni gelen mahkûmlar gönderilmeyecekler.»

Şaşırmadık. Geleceği görmedeki yeteneksizliğimizi düşünürsek artık hiçbir şey şaşırtmazdı bizi. Yine de, bizim için gerçek dünyanın, evet-hayır dünyasının, belkiyle imkansızın ve hatta anlamsızla kavranılmazın sadece olumsuz yönde gittiğini anlamış olmamız gerekirdi. Yine de etkilenmedik bundan. Bir ölüm bitmiş, bir diğeri başlamıştı. Barışın yakın göründüğü bir dönemde Punta Arenas'dan, öyle yakın olan evlerimizden uzaklaştırmışlardı bizi. Ama «Tebessümler Sarayı»ndan da uzaklaştırıyorlardı şimdi. Bu da bir şeydi.

Herkes hızla çalışmaya başladı. Özellikle şu birkaç saat içinde gidecek olanlar. Giysilerini paketliyor, birkaç kitap alıyor, ailelerine mektup yazıyorlardı. lardı.

«Sadece bir sayfa,» diye hatırlattı çavuş, «ve sadece adaya gittiğinizi yazabilirsiniz.»

İkinci grupta kalan bizler, zamanımızı ilk gidenlere yardım ederek geçirdik.

DİKENLİ TEL

Sonraları anladım ki özgür değildim. Hapishanelerden çıkıp şehri saran bir çit vardı. Sokaklarda her evin çevresinde görebilirdiniz onu, hazır dikenleriyle çevreliyordu insanları. Pek çok kılığa bürünmüştü bu dikenler: karanlık arabalar içinde sokaklarda devriye geziyorlar, asker ve polislerin tehdit dolu silahlarına siniyorlar, gözetleyicilikte sabitleşiyor, insanlara yaklaşan şeytan adımlarda metal sesi yayıyor ve günden güne, geceden geceye her saatteki olayların sesleri ve eylemleri oluyorlardı.

Evet. Özgürdüm. İşgal edilmiş şehirde görme ve duyma, hatta yürüme özgürlüğüm vardı. Gelgelelim pek konuşamıyordum. Hareketlerim sınırlanmıştı. Sokaktan ve insanlardan olabildiğince uzak durmak ve olabildiğince az görünmek zorundaydım.

Tartışmalardan, bir hüviyet parçası görme emrinden, yeniden hapishaneye düşme tehlikesinden sakınmalıydım.

Artık damgalanmış, susturulmuş bir insandım.

Evden çıkmıyordum. Tüm yaptığım buydu. Kendi evinde çıt çıkarmaksızın, tetikte, korkuyla pencereden bakan, kapıdaki en küçük tıkırtıdan ürken, fısıltıyla konuşan karıma bakarak, zamanla ben de aynısını yapmayı öğrendim. Biz evden çıkınca mikrofon yerleştirmek zor değildi onlar için. Belki te-

lefon bile dinleniyordu. Mektuplar bile okunuyordu belki.

İşe döndüm. Solcuları ihraç etmeye, kamu güvenlik örgütlerini temizlemeye devam ediyorlardı. Yüzlerce, binlerce memuru işten atmışlardı. Bu arada İstihbarat Teşkilatı'nı yeni baştan düzenlemiş, yetkilerini iki kat artırmışlardı. Daha çok işkence merkezleri oluşturmuşlardı, başkentte ithal malı makinelerle, bir «elektrikli sandalyeler ocağı» kurmuşlardı. Ve daha, kamu görevlerinde ve alışveriş merkezlerinde çalışanlar dahil değiller buna. Maaşlı memurların sayısı her binada, her dairede giderek artıyordu.

Uzun zaman geçmemişti ki, bana şunu söylediler, «Demek bu ay işe başlayacağını sanıyorsun, öyle mi? Sen mahkûm oldun, seni bir ay sonraki listeye koyarlar.»

Başımı salladım.

«Sıram gelince girmeyi umuyorum,» diye yanıtladım, «bu servise 35 yılımı verdim.»

Benimle konuşan adam gülümsedi.

Gülümsemek için nedeni vardı. Çevremizi sardıkları dairede pek az kişi kalmıştık.

Kırlaşmış saçına toka takan bir kadın, muhafızların önünde yakınıyordu.

«İnsan huzur içinde çalışamıyor,» diyordu her gün. «Hâlâ çok sayıda Marksist var burada.»

Fatihlerin duygusuzluğu oldukça etkileyiciydi. Doymak bilmiyorlardı sanki, insanları hapishanelere, umutsuzluğa ve sefalete atmaya devam ediyorlardı. Pişmanlık duymaksızın ve çalışmaksızın yaşıyorlardı, sanki bu berbat dünyanın dışındaydılar. Kandan paylarını almaya durmuş vampirler gibiydiler. Komşusunu, iş arkadaşını, meslektaşını soyarak kendini

doyuran yeni bir yamyam türüydü bu; işi, çalışma masasını, bekleme salonunu, yaşamayı alıp götürüyordu. Birkaç diken fazlasıydılar, gözetlenen, kışkırtan, ihbar eden dikenler.

Bir gün, comadre'min evine gitmeye karar verdim. Hapishanede geçirdiği bir ayın çöküntüsü içindeydi hâlâ. Eskiden bir kreş yöneticisiydi. Durumu, bana anlattıklarından daha kötüydü. Kapıyı güçlükle vurduğumda daireden acı dolu çığlıklar geldi. Kocası beni içeriye aldı. Banyo kapısının arkasına saklanmıştı. Onu sonra gördüm. Çırpınarak bağırıyordu: «Hiçbir şey yapmadım. Hiç kötü bir şey yapmadım, çavuş,» Gözleri iri iri açılmıştı, beni tanımadı.

Kâbuslar geri döndü. Geceleri sokaktan gelen zil sesiyle uyanır oldum. Ancak bu, yalnız beynimde, korkularımda olan bir sesti. Geceler boyu, bir korkumdan diğerine yüzüp durdum. Makineli tüfeklerin kesik parıltısı, kovalamalar ve çığlıklar uykumu kesiyorlardı. Beklenmedik bir anda bir dostun evi önünde duruveren ordu ya da istihbarat araçlarının kuşatmasıyla geliyordu uykusuzluk. Derken kaldırımdaki adımları duyuyordunuz, sokak ızgaralarındaki sesleri, bitişik bahçedeki adımları, kapıdaki vuruşu. Sonra, cezalandırılmış eti, itirafları, cesetlerin sokaklarda sürüklenişini.

Mahallemizdeki bir kızı hatırlıyorum, genç bir üniversite örgütleyicisiydi ve bir ikindi vakti kayıplara karıştı. Saat dört sularında bir kadın gelip, kendisiyle sokağın köşesinde bekleyen bir arabaya gitmesini istemiş. Arabada, evine gelmeye korkan üniversiteli bazı companero'ların onu beklediğini söylemiş. O da gitti. Güvenmişti. Arabada arkadaşlarından ikisi vardı, ama İstihbarat'tan iki adam da vardı ve onları gözaltına almışlardı. Birkaç gün

sonra döndü. Tuhaf şekilde soğuk ve sessizdi. Tek bir kez konuştu.

«Mamita,» dedi, «on iki muhafız tecavüz etti bana. Göğüslerime taş koyup yere yatırdılar beni. Vaginam pislik dolu.» Hemen evdeki en karanlık yeri arandı ve uzun bir süre orada kaldı; boş kapı sandıklarına, tavandaki kerestelere dikerek boş gözlerini.

Evet. Dikenlerdi onlar. Dikenler ve teller. İşgal edilmiş şehir, pek çok eksik insanla, unutulmuş duygularla, yitik utançla sakat bırakılmış şehre bakınca hissedebiliyordu onları. Sokaklarda, aşağılayıcı kontrollerde duvarlara dayanmış yeni kurbanları görmek; İstihbarat ajanlarının, bir konuğu, ellerini ve gözlerini bağlayıp bir arabaya iterek gözaltına alışlarını görmek çok doğaldı artık. Savaş operasyonları! Bereler ve bir yanlarından sarkan makineli tüfeklerle, her köşede pusuya yatan, gözleri bir daireye ya da bir ofise dikili, gözlerini dört açmış bekleyen baskı adamları.

Dikenler ve teller. Buydu özgürlük. Sefalet. Açlığın sefaleti. Artan sefalet.

Ancak direniş belirtileri vardı. Bazen binaların tepelerinden broşürler düşüyordu. Bazıları askerlere silahla karşı koyuyorlar ve ölüyorlardı. Askerlerin pek çok işbirlikçisi uyanmaya başlıyordu. Kişisel yaşamlarına el uzatılıyordu çünkü. Dikenler sertleşmeye başlıyordu.

Kısa yürüyüşlerim sırasında bir Hıristiyan ya da düşüncesi özgür bir insan yüzü aranıyordum. Yüzlerini görmek istiyordum onların. Ancak bulamadım. Gözleri hemen kaçıveriyordu, haindiler. Bazıları bir mucize bekleyerek bakıyorlardı haça; ötekiler hâlâ

düş kuruyorlardı. Yalnızca companero'nun bakışlarında garip bir parıltı vardı.

Derken bir gece öğrendim.

Sokağa çıkma yasağından birkaç dakika önce eve koşturuyordum. Bir köpek çıkıp yanımda koşmaya başladı. Kulakları arkaya dönmüş, kuyruğu bacaklarının arasına girmişti. Anahtarı kilide sokana dek ilgilenmek istemedim onunla. O sırada hayvan bacağıma yapışıp titremeye başladı. Bu duyguyu biliyordum. Korkuydu bu. Bilinmeyenin korkusu. Belki köpek sığınağına ulaşamayacağını sezmişti. Emir, kımıldayan ve «dur» a uymayan her şeye ateş açmaktı. O da, benim gibi konuşamıyordu. Onu içeri aldım. Ertesi güne kadar oda arkadaşım oldu. Ve mesajı verdi bana.

Konuşmak olanaksızsa, er ya da geç yazabilecektim.

Ben de bunu yaptım.

SAVAŞ KOROSU

Fernando Alegria

—Karın ortaya çıkacaktır— diyor üniformalı olanı,— merak etme. Hemen hepsi ortaya çıkıyor, seninki niye çıkmasın. Onun ötekilerden farkı ne? Güzel olması mı? Zalimin teki o. Kimseye zararı dokunmamıştır dersin şimdi. Ama bana yaptıklarını bilmiyorsun tabii. Sana yaptıkları çok daha azı. Öyle ya, nereden bileceksin? Bir şeye her zaman hayran kalmışımdır. Sana. Senin ayıgötü suratına hep hayrandım. Başka ne biliyorsun? Çok fazla ve çok tatlı konuşuyorsun. İşte bunun için meslektaşlarım sana dayanamıyorlar. Bir dilsizsin sen. Sana bunları gerçekle yaşamasını öğrenesin diye anlatıyorum. Delirmek istiyorsan delir. Senin bileceğin iş. Yaşadıkları dünyaya uymayan insanların varlığı hep sinirlerimi bozmuştur. Çoktur bunlar, ama gerçekte çok değil, çünkü sayılamazlar, görülemez, duyulamazlar. Valla seni de pek görüyor sayılmam. Gerçekten görmek, yani. Neyse, bunu boşver şimdi. Ama o zaman dikkat bile etmediydim. Aynen böyle. İkimiz için de çok büyük o! Ahbap, çok büyük! Küçücük vücudu ellerime bile uymuyordu,

poposunu bile avuçlayamıyordum, küçük tatlı çöreklerini, öyle yuvarlak ve diri, kaygan, açılıp kapanan, her zaman şefkatli ve adımı çağıran iki iri dudak gibi yumuşacık. Bir kez onu kucaklayıp hazırladığını gördüm ve o pozisyonu aynen uygulamaya karar verdim, en küçük ayrıntısına kadar. İşte bunun için, buraya geldiğinde yaptığım ilk şey onu bir sıranın üstüne ata biner gibi oturtmak oldu, bacaklarını iyice açıp, uysal uysal, benimle yüzyüze. Anladın mı? Tahteravallide gibi. Aynen. Ağlamaya başladı ve ben ona bakmadan aletimin işi bitirdiğini hayal ettim. Böyle gömdüm ona. Ama o zaman üzülen bendim, çünkü şapşallar gülmeye başladılar ve yeminle söylüyorum, onun için utandım, öyle hanımefendi ve öyle zarif, öyle akıllı, büyük pembe bacakları, kıvırcık nemli kutusu, upuzun sırtı, poposuna inen saçları. Elini çözmelerini söyledim. Yüzüme dokunursa çok tatlı olacağını düşündüm. Yo, öpsün ya da kafama vursun diye değil. Yo. O kadar aptal değilim. Sadece yanağıma dokunabilir ve belki bir söz söyler diye. Tanrı aşkına ya da merhameten. İkisi de hoşuma giderdi. Tanrı ya da merhamet için. Eğer birkaç kere tekrarlasaydı hemen oracıkta gelip onu rahat bırakırdım. Ama ne bir şey yaptı ne de bir şey dedi. Sadece o iri butlar, öyle kaygan diri ve kalın, altın ya da küçük bir karanlık gibi ve gölge hep daha çok açıktı. Bir şey söylemediğini görünce, bir güzel kalayladım benimkini. Gözler gülmekten kırıldı ve cephanemi boşalttım. Hiç benim gibi yetişkin bir adamı, bir aile babasını, senin gibi bokyiyenin tekini değil, sıcak tohumlarını yere saçarken gördün mü hiç? Titreye titreye, ağzı açık, ölüyormuş gibi inleyerek, iki büklüm ve sersemlemiş ve soluk soluğa. Ve bu uzak kadın gözleri kapalı hızlı hızlı soluyor. Göğsü kıllı bir adam kendi

kendine çektiği zaman yere düşen şey, duvarları ve kapıları ve pencereleriyle dünya oluyor ve ayağının dibinde şekil alan gölcük, asılmış bir adamın yüzü gibi. Sana bunları anlatmak ne işe yarar? Onu görmeyeli bugün iki hafta oluyor. Sen de aylardır görmediğini söylüyorsun. Yalan söylüyorsun. Aylar mayalar olmadı. Onu Aralığın hemen başında kaptık. Onu daha önce görmediysen, senin gözlerini bağladığı, senin gibi bir ayı da buna son vermediği için. Sana Komünist Gençlik toplantılarına gittiğini mi söyledi? Seni keçi. Penisli bir köpüksün sen. Bu adamların işi gücü si...ş. Senin merak ettiğin yerde ne suçlama var ne de şüphe. Bunu biliyor muydun? Onlarla oynaşmana niye izin verdik sanıyorsun? Seni takip edip sonra sorguya çekmek için mi? Kendini kandırma. Pantolonunu indirmeden aleti gömer, öbür taraftan çıkarırdık. Anladın mı? İşin ilginç yanı, onlar da yaşamı bizim anladığımız şekilde anlıyor gibiler. Her zaman fırsattan faydalanıp sana bunun tepesinde teşekkür edecekler vardır. Merkezde bir binbaşı vardı, mahkemeye göndermeden bütün orospuları si...rdi. Yani, ne kadar iyi olduklarını görmek istiyordu. Sonra, anında kayıtsız şartsız özgürlük sunuyordu onlara. Onlarsa teklifi reddediyorlardı. Niye biliyor musun? Aşk. Aynen böyle. Biraz daha istiyorlardı. Şefkat için, arzu için, ya da kalınlık ve uzunluk için, kimbilir. Her birini kaşlarına kadar doldururdu. Daha isterlerdi. Senin gibiler birbirleriyle öylesine giderler yatağa, insanlık dışı bu. Aşk neyin nesidir bilmiyorsun sen. Bahse girerim ki seni kendi bastonunla ölçüyorlardır, sense teşekkür bile etmiyorsundur onlara. O kadın her zaman fazla geliyordu sana. Burası böyle. Ama madem inanmıyorsun, ne istiyorsun peki? Hâlâ, beni onunla görmediğini söyleyecek

kadar sinirin de var. Görmedin mi? Bana bak. İyi bak bana. Baksana, zavallı. Gerçek bir erkek görsün gözlerin. Yine de gerçeği söylüyor olabilirsin. Senin gibilere akıl erdirmek zordur. La Paz'da kalırken senin onunla, bölgenin oradaki köşede buluşma alışkanlığını hatırlıyorum. Sonra usul usul yürürdünüz, ben de arkanızdan gelirdim. Bazen sadece seyrederdim sizi, bazen de onun gizlisine iyice bir bakmak için çaktırmadan sokulur ve kendimi senin yerine koyardım, öyle yaklaşırdım ki saçlarımı boynuna yerleştirebilirdim ve parmağımı, önce bir parmak sonra iki üç, içine sokabilirdim, sonunda çığlık atar ve bir parça kan gelirdi. Onun belinden tutardın ve Derby'ye girerdiniz, siz biracığınızı ısmarlardınız, ben de küçük beyaz bardakçığımı. Siz yemeğinizi yerken, dört ayak olup sizinkine varana kadar masaların altında sürünmek hoşuma giderdi, orada yüzümü kucağına koyardım ve o bana tatlı uzun bir yudum verirdi, yorulduğunu hissettiğimde onu yalamaya başlardım, durmaksızın. Kumdaki bir denizyıldızına sokulmak gibiydi ve küçük kahveciğinizi ısmarlardınız, bu sırada o bana dik dik bakar dururdu ve ben onun için en iyi en gözüpek şeyleri yapardım ama o bana aldırmazdı bile. İnanılmaz şey. Bir gece merkeze geldi. Motoru çalışan arabadan çıktı, kapıyı kilitledi. Görevde olduğum için onunla çıktım ve pencereden bakmak için birlikte eğildik. İşte o zaman tanıdım kokuyu, senin anlamayacağın bir şey çünkü gelen, bir şey ama elbiselerinden gelen bir şey değil, vücuduyla hem ilgili hem ilgili değil, onu sevdiğim onca yıldan geliyor ve başka hiçbir şeye benzemiyor. Hem ellerinde hem değil, ama kollarında, baştan aşağı iki yanında ve boğazında, sırtından aşağı iniyor, ama ne ter ne de öyle bir şey. Bana kalırsa onu dolduran ol-

gun bir meyve olmalı. Göğsünde saklanıyor bu, işte bu yüzden onu öpmek için eğiliyorum ve derken kulaklarını inceliyorum, bırakıyorum düşüyor elim böylece onun ağırlığını hissediyor, pek fazla değil, derken aletimi onunkine bastırırken yumuşak bir itiş veriyorum ve dağ eteğinde onu dışarı seriyorum. Bir başka koku, o zaman, hem bildiğim hem bilmediğim bir ot kokusu, kayaların arasında nemli, çünkü hava sıcaktı ve onu yatırmıştım, dediğim gibi, birbirine yapıştırılmış bacaklarını açarak. Asla, duydun ya, asla bir şey söylemedi bana. Ne aşk sözcükleri, ne de bir çığlık. Onu niye iş arkadaşlarıma devrettim biliyor musun? Bunun yüzünden. Sana kötü geliyor, pezevenk olduğumu düşünüyorsun. Ama sen bir erkeği, gerçek bir erkeği anlayamazsın. Karını, yaşamın kendisinden daha çok seviyordum. Bize kötülük yaptı. Sen, çünkü sen kazandın onu. Senin de aynı yüzyılda yaşaman akıl alacak şey değil. Yani kadın bir erkeğe ihtiyaç duyar. Beni tamamen mahvetti, içimdeki belli duyguları öldürdü. Dinle. O on yedi, ben de kırk yaşında falanken onu San Miguel'deki küçük bir geçite kaçırmayı düşündüm. İkimizi bir odaya kapattığımı, pirinçten, krallara layık bir karyolada yattığımızı hayal ediyordum, çünkü hep çapraz uyurum ve bugünlerde piyasadaki karyolalar benim gibi atlar için yapılmamış, bir sedir ve bir aynalı gardırop, biblolar, anlarsın ya, minik çıplak heykelcikler. Benim gibi geç vakit, gece vardiyasında çalıştığından, sık sık yalnız kalırdı, dört duvar ve mahalleye bakan bir pencere arasında çok yalnız, arka planda sıradağlar. Sıkılabilir de, sıkılmayabilir de, ama masa her zaman hazırlanmış olur ve ben büyük bir incelikle, paltomu ve kılıcımı çıkarırım, sadece iç çamaşırlarımı bırakırım. Üniforma kabadır, bu ke-

sin, çizmeler ağır ve kemerler paslanmıştır, böylece bütün eşyalar bir koltukaltı ve deri bulutu gibidir, bir de şarap, şişe içinde tabii ve kolalı peçeteler. Bir düş, harika bir düş, ama tek bir aşk sözcüğü yok, tanımak bile yok. Uzak, sert, ama kurnaz değil yine de, yıldırdı beni, hiç oturtamadım onu kucağıma. Ayaklarımızın üstünde, tabii, pencereye doğru taşıyabiliyordum onu. Senin gibi, kafasını si...ğimin herifi. Caddemin sessizliğinde, gece olduğu gibi önümüzde, hızla soluyarak, aletlerimizle kendimizden geçmiş sırtımda, bıyığım kararacak ve neredeyse beni boğana kadar uzayacak, affını dileyecek, ayaklarına kapanacak ve öpeceğim onları. Bir ev yapacaktım ona, bir oda istemezse eğer TV'li ve neredeyse ve buzdolaplı, yapabilirsem, garajında bir arabası olan, ama ne var ki yapamadım. Ne de ihtiyar hanımımı terkedebildim. Hiçbir şey. Hiçbir şey yolunda gitmedi. Boş düşler. Benim gibi bir erkek, güçlü, kıllı ve inatçı, bütün göğüslerimle ve adalelerimle, nehir kıyısındaki, bir değnek gibi takıldım kaldım ve tekbaşıma ağlayarak duvara yapışıp, kapalı bir eve sarılıp ayrı düştüm. Neden bahsettiğimi biliyorsun. Birbirimizi zaten ne iyi tanıdığımızı görüyor musun? Bütün hikâyeyi biliyoruz, ben seninkini, sen de benimkini. Onu benimle yaşasın diye kaçırmayı ne kadar istedim! Aslında, o şekilde yaşarken seninle yaşamıyordu o.

—Karımla ne zaman karşılaştığımı tam hatırlamıyorum, efendim— diyor genç koca—, yani, ilk kez, çünkü yıllarca görüşmedikten sonra yine rastladım ona ve bu kez onun talihsizliğiydi bu. Bana inanmadığınızı biliyorum, ama ısrar etmeliyim. Size yeteri kadar ayrıntı veriyorum. İzninizle. Aynı zamanda oturma odası, büro, spor salonu olarak da iş gören çok küçük bir odada yaşıyordum. Tek pencere La Paz

Caddesi'ne bakıyordu, Dokuzuncu Bölge'yle, sizinkiyle, efendim, karşı karşıyaydı ve yaşlı bir badem ağacının dalları arasından San Christobal Tepesi'ni, geceleyin Bakire'nin güvercin beyazı imgesini ve ardında sıradağları seçebiliyordum. Pansiyonun banyosu yoktu. Yıkanmak için okuldaki yüzme havuzunda toplanırdık. Hepimiz. Erkekler, kadınlar ve çocuklar. Yaşlı insanlar değillerdi. Tavan arasına, Pasifik Savaşı hatıralarıyla siperlenmiş yaşayan adam taşınmıştı. Mezarlığa. O bir taneydi. Yakışıklı ihtiyar. Mayısın 21'inde Alameda'dan yürümek için çıktı, madalyalarla yüklenip çökmüş, bir şişe şarap gibi ve yine bir şişe gibi geri geldi, ayak parmaklarına dek ıslatılmış. Sonra palasıyla kedileri öldürmek üzere dama çıktı. Dedim ya, anahtar deliğinden birbirimizi gözetleriz biz kiracılar. Gerçekten. Bitişik odada kalan kadın dakikası dakikasına bilirdi ne zaman soyunacağımızı. Karımla benim. Biz evlenmeden önce. Daha sonraları, bildiğiniz gibi, gözetleme deliği olmayan bir dairede oturuyorduk. Gözünü kapıya bastırınca sarılıp divana düştüğümüzü görürdü. Ama fazla göremezdi, belki havada bir bacak, çırpınan bir kol, biraz aşağı yukarı hareket, onun yere dökülmüş saçları. Tam ve sürekli hiçbir şey, bütününü değil, ancak aramızda eriyen nehrin sesini, gergin ya da gevşek, birbirine yapışmış, batan bir güneş gibi, bakışlarına dönen büyük bir göbek.

O sıralar günlerimi, bir zamanlar annemin olan eski bir kürk mantoya sarınıp geçirirdim, akordiyon çalarak, pencereye doğru tükürerek. Ellerim, ayazını bırakıp giden bir yosunla kaplıydı. Burgonya pantolonları ve ufak tefek ayakkabılar giyiyordum, Japon malı gibi. Bütün ayrıntılar önemli, sizin için değilse de, bu durumu bir gün inceleyecekler için. Onu ne-

yin cezbedebileceğini mi soruyorsunuz? Acele etmeyelim, aramızda uzun bir tarih var. Önce, tembel bir serseri, felaket sorumsuz olduğumu itiraf etmeliyim. Bokun tekiyim. Ne büyük bir adam olacağımı kurar dururdum. Sıkıntılı görüyorsunuz beni. Her zaman böyle değildim. Lirik devrelerim de olmuştur. Lapa lapa oluşumun nedenini biliyorum desem abartmış olurum. Ben uyardığım için gelen şaşkın duyumlarım vardı, ama gerçekte kendimi öylesine bırakırdım, uzanmış, tepeye bakarak, tam üstümden geçmeyen belli bir şeyle dolu.

Öğleyin kalkıp La Paz Caddesi'ne yürüyüşe çıkardım, beyaz bir günışığına sarınıp. Hatırlıyor musunuz? Badanalı duvarlar ve küçük palmiye ağaçları arasından aşağı inen bir tür sütsü boşluk. Yanı başımda otobüs kargaşasının savaşsı gürültüsü ve hal yolundaki at arabalarının demir toynak patırtıları. Bu yürüyüşler için mavi bir gömlek ve parlak sarı çoraplar giyerdim. Muhalefetçi ve saldırgan. Tek Allahın kulu da dikkat etmezdi bana, ama toplu bir bilinçlilik duyardım(palmiyeler, otobüsler, at arabaları, atlar) adımlarımı yakından izleyen, uyanık duyumu ve yönü inceleyerek, olmadık bir edim umanlarla anlaşmamın uzun sürmeyeceğini bilerek. Yakın bir arkadaşım zaten yapmıştı bunu. Genç bir anarşist, pembe suratlı ve bir oyuncak bebeğinki gibi mavi gözlü Franciscan Rahipler Akademisi'nde bilardo oynar, profesyonel boksörlerin eğitildiği spor salonlarında dolanırdık. Bağımsızlık Bayramı'nda peşine birkaç sivil polis takıp Carmelite Manastırı'na daldı, avludan birkaç el ateş etti, etrafını sardılar, o yine devam etti ateşe, bir köşeye kıstırılınca bıraktı, onu anlamadıklarını söyledi, kimsenin ona aldırmadığını, ona öç ve kırgınlıkla zulmettiklerini, onu oracıkta

vurmalarından önce, orada kalan büyük balıklardan birini, süresiz hapsin duvarları arasındaki zengin ve etkileyici bir karakteri şişlemeyi becerdi.

Bu arkadaşla ben talihsizliklerinden hemen önce, Escorial'de küçük bir masada oturur, kayalarda vermut içerdik ve o hiçbir şey demez, ben kızımdan bahsederken sakince dinlerdi ve güneş, bölgenin teneke çatılarında eski bir kavanoz gibi batarken, Plaza Almagro'daki akşamlardan bahsedelim diye gerçekten çaba sarfederdim. Kımıldanır, gözlerini yumardı. Radyoda Troilo'nun tangolarından biri çalmaya başlardı.

Saçma mı? Belki, ama günler geçiyordu ya, geceler geçecek gibi değildi. İçinden ne bir şey giren, ne de bir şey çıkan açık pencerenin iş yaramaz yalnızlığı yaralıyordu beni. En adi fahişelerle dostluk kurdum, nehir kıyısında dolaşanlarla. Bir şişe pisco sabaha kadar idare ederdi bizi. O yılsız adsız gecelerde böylesi acı dolu ruhluluk dokunuşlarıyla bir kahramanlığın üstüme sindiğini düşünüyordum. Göğsüm huzurlu bir erdem duygusuyla doluyor, kendimi seçilmiş hissediyordum, biraz Katolik uçuşundan, biraz da protesto yarışlarında yürüme ve şehir merkezi sokaklarında duvarlara tebeşirle yazılar yazma eğilimimden ötürü hâlâ kanatlarımı çırpıyordum. Bunu inkâr etmeyeceğim. Derken bir şey oldu. Forestal Park'ta kış sona erdi.

Güzel Sanatlar Sarayı girişinin karşısında, akçaağaç dallarının yarı sakladığı bir sıra üstünde, babamla annem bekliyorlardı, siyahlar giymiş. Babam, dolgun yüzü ve iri sarı gözleri ve sarı bıyığıyla, ellerinde görünmez bir alet tutuyor gibiydi, ışıldayan yapraklarla kaplanmış bir tür mandolin, ya da belki, aslında söylemediği şeyleri söylemek için ha-

reketler yapıyordu. Annem tam bir taslaktı, eski bir mürekkep balığı fotoğrafındaymış gibi gölgelenmişti. Annemle babam yok olan bir edimi sürdürüyorlardı, sanki henüz oraya gelmemiş ama her an siyah örtüsüyle ortaya çıkabilecek, ölümsüzleştiren kutusuyla, hiçbir şeyle kaplanmış boş klişesiyle bir fotoğrafçıya poz verir gibi. Yanlarına oturdum. Soğuktu. Saray'a giren insanlar bize dikkat etmiyor gibiydiler. Grubumuzdaki bir şey kendi kendisini sildirtmişti. Bir taksi geçti önümüzden, rüzgâr ağaçların dallarını sallandırdı, sokak lambaları fazla ışık yaymıyorlardı. Kıştı tabii. Yıllanmış bronz çanlar çalıyordu birbiri ardına. Derken, ağır ağır yaklaşan bu genç kadını gördüm, güderi bir manto içine sırmalanmış, boynunda bir atkı, sık ve yumuşak siyah saçları arkaya taranmış, bize sanki onu bekliyormuşuz gibi bakarak. Sıranın önünden geçtiği zaman, taş merdivenleri çıkmak yerine, bize yaklaşıp merhaba dedi. Bizimkilerle konuştu. Ona iyice bir bakmadan usul usul geçmişten bir yüz çıkarmaya başladım, sanki saydam bir mükemmellik içindeki akçaağaçtan geliyordu ve karanlığı beraberinde getiren elleri. İlk anı, onu okuldan çıkarken gördüm. Mavi forma ve beyaz yaka. Birkaç saniye süren saf bir heyecan. Top Santa Lucia'da patladı. Carillon de la Merced'ın çanları havada çınladı. Onu bazen izler, bazen izlemezdim. Herhalde korkuyordum ondan. Öğle güneşinde bir titreme, bir güvercinlikti o. Fazlası değil.

Derken anıları yaşamak istedik, ardından bu geliyor. O gece onu Carrera Bar'a götürdüğümde her şey bütünüyle anlamsız geliyordu ona. Bana kendisi böyle söyledi. Bizim için uygun bir yer değildi, tabii. Ama kızmıştım. Bar deli deli davranan hayaletlerle doluydu. Çocuklar gibi, onunla ben, geceden geceye

La Paz Caddesi'nin son bloklarına inen dört bağlantılı bir trenin parçasını oluşturduk, sonra küçük mezarlık sahasının beyaz ışığına dönmenin hatırı için. Müziksiz bir atlıkarıncanın üstündeki yolcular, kerpiç duvarlardaki çatlakları izleyen basit bir dönüş. Sadece Los Olivos tımarhanesinden çığlıklar duyduğumuz zaman sıkılırdık. Derken ilk çift dururdu, ardından da bizler. Kanaryalar gibi öpüşür ve titrek parmaklarla, elbiselerimizin içinden birbirimizi okşardık. Öyle heyecanlanırdık ki devriye gezen polis, kalın kara pançosu altında, düdüğünü çalardı da öyle ayrılırdık.

Bu buluşmanın nasıl olduğunu tahmin edersiniz, onca yıldan sonra kimsenin bir şeye başlayası yoktu. O, perdeleri arkasında yok oluyor, ben de penceresi açık odama dönüyordum. Ama sonra, gece geç vakit, yataktan sıçrıyor, kürklü paltomu giyip dışarı çıkıyor, ona telefon ediyordum. Yeni bir şey yok. Hiçbir şey, ancak düşünceler içinde kalıyordum ve yağmur yağarsa, çiftlerin bir tür tünel içinde sıcak şarap içtikleri Corregidor Hanı'nda buluşmak üzere anlaşıyorduk,

Ve birbirimizi her gün görmeye başladık. Sabahleyin onu Eğitim Fakültesi'nden alıyordum, palto ve şemsiye karmaşasının ortasında, öğrencilerin bir gaz sobası üzerinde üşünmüş ellerini, ayaklarını ovaladıkları kantinde. Akşam üzeri onu Republica Caddesi'nin donmuş kaldırımlarında bekliyordum, zenginlerin terkettiği Fransız mosolelerinin önünden geçerek. Cemaati olmayan bir hatip gibi dolanıp duruyordum, elimde kalın bir not bohçası, köpekleri korkutan tasımlar fışkırtarak, çöp tenekeleri arasında karışıklık çıkararak.

Değişikliğe ilk dikkat eden etik ve felsefe profesörümdü. Bir sınava girmiştim; uzun siyah sakalının acımasız bir devinisiyle kovdu beni. «Çık dışarı,» dedi. «Ne işin var burada?» Beni kokluyor gibiydi. Kant kategorilerinin kutsal şeması dumanla dolmuştu, Platon'un parlak mağarası, ihtiyar otlakçılarla tıkabasa dolmuş talihin vahşi tekerleği falan gibi dönüyordu. Profesör yakalarımda sülfür kokladı, onun kokusu gömleğimde ve burgondi pantolonumdaydı. Bir adım geriledi ve aniden parladı, Defol, Defol! diye. Derse yatak odası kokusunu getirerek diğerlerini kirletmemi istemiyordu. «Zayıflamışsın,» dedi, «gözlerinin altı şişmiş.» Sonraları bu maestronun bir fırıncı gibi giyinip ortaya çıktığı kâbuslar gördüm, beni sineklerle kaplı çiğ hamurla dövüyordu ve ben inleyip duruyordum çünkü hayatta tek şey başarmış, dahası doktor olacak adam değildim.

Bu arada onunla konuşmalarım ciddileşmeye başlıyordu. Son derece saçma şeyler anlatırdım, sözgelimi, Talca gibi bir şehirde yaşayamayacağımı, çok tatlı olduğunu bildiğimi ve her yanda tasarruflarla borçların eskiden hazır yiyecek dükkânlarının bulunduğu yere çıktığını, ama, yıldan yıla, pek sıcak hava, pek çok Rotary'li yargıç ve Lions Club'lü eczacı, pek çok kederli hayırsever bayan, çekişirler ve Katolik ayinleri, belki de sık sık güçlü depremler türediğini falan. Başka yollar düşünmemiz gerekiyordu. Ayrıntıları sorardı ve ben hiç cevap vermediğim için kalbi kırılırdı. Beni gerçekte ilgilendiren konu, çekinip kaçtığı, başımızın çevresinde vızıldayıp duran ya da tam üstümüzde bir su balonu gibi asılı bekleyen kişiydi. Bunu ileri götürmeye çalışmanın delilik olduğunu, ona işkence etmek ya da en azından uzun zamandır ihtimam ve hünerle hazırladığı

planı mahvetmek olacağını farkettim. Belki garip gelecek, ama benim yok olmamı istiyordu, bir anda!

— Ufuğun öte yanında oğlansı dikkatsizliğim olmaksızın, gidip bir daha da gelmememi. Yetişkin ve sorumlu olabilene kadar, dedi; yine de ben bu sözcükleri kullanamazdım. Böylece, bir ara birkaç haftalığına kaybolmaya zorlandım.

Bir şey var ki, efendim, başlangıçta anlamanız gerekir. Yıllar önce La Paz Caddesi boyunca gidip gelen o küçük gece treniyle şimdi Han'ın çevresinde attığımız ağır adımlar arasında hiçbir bağlantı olmadı. Sahip olduğumuz tek şey kör bir güvercinlikti, ağır ve dokunulabilir, şeklini yatağımda alan, bazen divanda ya da yazı masamın yanındaki sandalyede, fırtına şiddetiyle, yer sarsılır, mobilya çarpar. Beyaz gecelerin de madeni yatakları vardı, uzun ve boş. Akşama doğru gelirdi. Ona çay yapardım. Komşular farklı deliklerdeki vazifelerine dönerlerdi. Sonra, kıyı dağlarının yamaçlarına güneş yerleşirken, küçük ışıklarla, mavi dumanlı dolu kederli mezarlık, Pila del Ganso otobüsleri, tam bir tango gibi, bağıran tek bir çocuk ya da havlayan tek bir köpek yok, sonra, dedim ya, pencere açık ve ışıklar sönmüş ve palmiye ağaçları kıpırdanıyor, birbirimizi usul usul soyuyoruz, ayrıntılar üzerinde durarak, ta ki, sonunda, tutkulu bir iç savaş için yatağa tırmanana dek, güçlü ve şiddetli, geceye kadar sürecek olan. Bitişikteki kadın, anahtar deliğine bastırılmış yüzüyle, hızlı hızlı soluyordu. Sonra ağır ağır giyinirdik ve o yalnız çıkardı, güderi mantosunun yakası kaldırılmış, elleri ceplerinde. Ve sorular sormaya başladım, daha çok, daha çok soru.

—Delik deşik Merced Caddesi'ni çıkıyordum— diyor kadın, bize bakmaksızın—, bazen kaldırımda, bazen arabaların yanısıra yürüyerek, toprakla ağırlaşmış mavi bir rüzgârın içinde hareket ediyor gibiydim. Söylediği yerden geçmedim, geçide girmedim, ama tiyatroya, Jorge Diaz'ın garip fillerle ilgili bir eserini görmeye gittim. Orkestrada oturan aktörlerden biri benimle konuşmaya başladı ve sahneden ona seslendiklerinde şaşırdı, ya da ben onun yanına oturdum ve spotlar yüzüme vurdu. Her neyse, hiçbir şey söylemedim, bana piyesten sonra sorduğu adları ve adresleri de hatırlayamıyorum, Pantolonunu çıkarmaya başladı. Başka birini görmedim. Sesleri duyabiliyorum oysa. Sanırım önce çizmelerinden birini çıkardı, sonra da kemerini, yine de emin değilim, önce bana dokunmadı, ötekiler gülüyorlardı. Antikacı dükkânına vardığımızda, fahişeler köşedeydi, ama beyaz külotlu ve demir çemberli olanı yoktu. Duvara yaslanmış sigara içiyorlardı. İki adam bana bakıp yol verdiler, ne konuştuklarını bilmiyorum, ancak seyrettikleri ben değildim ama uzaktaki bir kapı filandı, şimdi sanıyorum ki senin çıktığın kapıydı, daha içerdeki kapıyı açtığımda konuştukları buydu. Parkta kimsecikler yoktu. Derken beni yatağa yatırdı ve onlardan kollarımı bağlamalarını istedi, karyolaya. Senin çıktığını, yakınlarda araba ya da motosiklet görünmediği için sorun olmadığını söyledikleri zamandı bu. Düğmelerimi çözdüğünde onun üzgün falan olduğuna dikkat ettim, bıyıkları ıslaktı. Ötekiler gülüyorlardı. Pencere yarı açıktı ve sen eczaneye kadar gitmiştin, belki sana daha önce verdikleri zarfı teslim etmek için. Kim? Ne için? diye sordular bana. Saatler boyu sen birkaç adım atmıştın, kapıya kadar gitmiş ve dönmüştün,

tekrar binadan çıkmıştın, hendeği aşıp, sokağın karşı yanına geçmiştin ve geriye doğru da yürümüştün, bilmiyorum kaç kez. Yalnız duvarlara pullar yapıştırarak gidiyordun. Kılıcını bir sandalyeye, mermi dolu kemerini de bacaklarımdan birine koydu. Dişlerini sıkıyordu. Gözlerim iyice açıktı ama dilimi dışarı çıkardığımda siyah bir leke boğazımdan aşağı gitti, sanki yüzünü çağlayana vermiş duruyordu, saçları rüzgârda uçuşuyordu, gözleri yarı kapalı, bebeğim, dedi bana ve şimdi kılıcıyla telleri koyduğu kasığımı avuçladı, seni çok kötü istiyorum bebek, dedi bir de sen iyi davransan. Arabanın kapısını senin üzerine açtılar ve sen geri döndün, iki sivil polis koşup kollarından yakaladılar ve arabadan çıkan daha iri olanı, bir copla dövdü seni (fazla ses çıkarmasın diye) ve kolunu kaldırdığında sağ gözünün yanında bir yara izi gördüm, gülümseyen yeşil gözleri ve ismi hatırlıyorum bacakları üstümde açılmış gidip geliyordu ta ki yumruklarıyla yatağı ezene, öteki çizmesi de düşene kadar, ötekiler sertçe güldüler ve o yüzüme akıttı, gözlerimin arasına, kulaklarıma. Emri duyunca kollarını bacaklarını açıp seni duvara dayadılar, içlerinden biri tüfeğiyle inciklerine vurdu. Ama o sırada ayı geldi, bir sıcak su kovası gibi. Boğuluyordum. Beni ne kadar sevdiğini anlamak için iyice bir baktım, ailesini ve işini terkedecekti, ama şimdi çekili kılıcıyla pantolonunu yukarı çekti ve hendeğin kıyısında duran bir yığın insan vardı.

—Efendim, size verebileceğim başka gerçekler var, bu yüzden izin verirseniz anlatayım— diyor genç koca—. Siz, karınız ve oğlunuz pansiyonda bizimle aynı katta kalıyordunuz. Kapınızda bir zil, zilin üstünde de Hazreti İsa'nın kutsal kalbi vardı. Siz,

bildiğimiz kadarıyla, erlikten yükselmiştiniz, yeteneklerinizin ve zekanız sayesinde birinci sınıf çavuşluktan teğmenliğe terfi etmiştiniz. Bildiğimiz kadarıyla, bölgedeki bu türden tek subay. Belki başkaları da vardır, ancak ismen tanımıyoruz onları. O günlerde siz yatay uçuyor ve yaşamın tadını çıkarıyordunuz, kalın diliniz, altı ayaklık cüsseniz ve yakışıklı görünüşünüzle. Herkesten daha çok konuşuyor, pek gösterişli içiyor ve sağ elinizi belinize koyarak iptonize etmek ve saygı görmek için geniş adımlarla geziniyordunuz. Herkes hayran kalıyordu size, yine de güvensizlik yaydığınızı kabul etmeliyim, belki başarıya yükselmenizden ötürü ki, bunu kıskançlar şansınıza veriyorlar. Tavırlarınız ince ve zarifti, tutumunuz asla otoriter değil, ama etkileyiciydi. Deri eldivenlerinizi bir leydi gibi tutar ve sanki utkulu bir güneşteymişsiniz gibi yüksek yüksek gülümserdiniz. Bildiğim kadarıyla, karınızı asla aldatmazdınız, oğlunuza saygıdan da fazlasını gösterirdiniz. Tapardınız ona. Diğer subaylar zerre kadar etkilenmeksizin davranırlardı size, daha çok lüks bir gazinodaki haberci çocuk gibi. Size alçakgönüllü geçmişinizi hatırlattıkları besbelliydi: yani, bir kılıcınız ve şeritleriniz olabilirdi ama yüreğinizde asla bir bey olamayacaktınız. Hiçbir şeye aldırmaz, taburların arasından bir soylu gibi geçerdiniz, yeşil bir gölge gibi, sessiz ve uysal. Ellerim beni koyduğunuz sandalyeye bağlı, sırtım yaralanmış, bacaklarıma kramp girmiş, dizlerimden biri şişmiş, gözlerim bağlanmış ve siz saçımı çekiyorsunuz, insan ailenizle gerçekten mutlu olmadığınızı düşünebilir, şeflerininizin size pis davrandığını, alkolizm ve disiplin konusundaki ünlü konuşmanızın umduğunuz kadar başarılı olmadığını ve son düşüşünüzün, tek bir bireyin değil de etkenlerin

bir ürünü olduğunu. O değil, herhalde. Bilmiyorum, emin değilim, daha doğrusu. Âşık olmak, sizin gibi insanlara, yani kusursuz bir erkeğe, astlarının korktuğu, işinin bir modeli ve kuşkusuz tam bir hizmetkar olan mükemmel bir aile erkeğine olabilecek bir şeydir. Ama âşık olmak bir şeydir ve sizi şapkanızdan tanımayan ve konuşup konuşmayacağınızı bilmediği için sizinle konuşmaya resaret edemeyen bir kadın için ağlamak başlıbaşına bir şeydir. Dediğiniz gibi, bizi görmeye gelebilirdiniz, bu belli. Size her zaman nazik, hatta sıcak davranmışımdır. Babamın sizi belli bir korku ve saygı karışımıyla davet edişini hatırlarım, sizin de birkaç büyük bardak kırmızı şarap alıp bıyıklarınızın arasından çilekleri höpürdeterek içişinizi ve yağmur bekliyormuş gibi geriye atılmış başınızı. Tutkuyla konuşuyordunuz, bazen bağırarak, bazen fısıltıyla. Başkaları sabırsızlanabilir, sendeleyerek koltuklarından kalkabilirlerdi, tehditle kaldırdıkları yumruklarıyla burun buruna, ayaklar tekme atmaya hazır; ama asla, onları uzak küçümseyici bakışlarla izleyen siz, sırtınızı dönerdiniz. Büyük bir parti vardı, bazı sandalyeler sokağa çıkarılmıştı. Bir yaz gecesiydi, sebze meyve yüklü at arabaları önümüzden geçip pazara doğru gidiyorlardı. İhtiyarların sesi sıkmıyordu beni, sinirli hareketleri, kanepesi, kanlı gözleri, sarkan dili, açık fermuarıyla mahallenin ihtiyar masonunun dışında. Dikkat çekmeyecek bir yan çıkış arayarak avluya yürüdüm, çakıl taşlı ve alçak kiremitli bir karanlığa adımımı attım ve bir çift vardı, siz üstte mırıldanıyordunuz, bir su kamışı gibi, ciddi ve acılı, o gölgelikte, yüz saklı, eller serinliklerde. Hepsi buydu, utanılacak bir şey yok, hani derler ya, peki sonra -sonra? -ne bir darbe, ne bir bağırtı, sadece hızlı bir uzaklaşma, bir yüz, be-

nimki, bir tür giz. Babam biliyorsunuz, zamansız öldü, hemen hiç kimse bilmez bunu ve pop şarkıcılarının birindeki gibi, geceleyin sırasının gelmesini bekledi, yazın, yakınlarda bir yerde çalınan piyanoyu falan dinleyerek. Başka bir şey. Zaman geçti ve sizi aldattıkları zaman, emeklilik dedikleriyle, işinizin jurnalcilik olduğu söylendi, önce, bar fedailiği, sonra, bir gece beni seyrederek dimdik oturdunuz, acı içinde ve sinirli, ama aynı zamanda sıkıntılı, karımla girdiğim zaman, Municipal Tiyatrosu'nda bilet kesiciliği yaptığınız geçici görevinizden ötürü ve benim içimde başka bir şey gördüyseniz benim suçum değil bu, başka birinin. Aşk delisi bir ihtiyar, iletişim kurmak için dilini uzatan, bir tavuk gibi çırpınarak boşalan, tüyleri ıslak toprağa düşmüş. Gördüğünüz ya da görmediğiniz şeyi hayal bile edemiyorum, kendi ölümünüzmüş gibi davranmakta ısrar ettiğiniz bu aşkta. Ölen oğlunuz? Ben? Tabii ki karım da değil, o ki, vallahi sizin duygularınıza inanamazdı karyoladaki o güne kadar, ya da ızgaradaki diyelim, bir kahramanın gururuyla gösterdiğiniz elektrik sarsıntınıza sokulamazdı, ama kendinizi şaşırttınız, çünkü hiçbir yere sokamadınız onu, çünkü aşkınız öyle katıksızdı ki size izin vermiyordu.

—Yalan söyleyebileceği aklımın ucundan geçmezdi— diyor kadın, bize bakmaksızın—, düşünecek zaman vermedi bana. Üzerimdeki yüzü penceresiz bir ev gibiydi, tanıdığım fakat göremediğim insanların ağırlıklarını hâlâ tutan sandalyelerin arasından, bir zamanlar yattığım tanıdık odalardan, koridorlardan sürüklüyordu beni. Seçemediğim bir şeyleri tekrarlayıp duruyordu. Yani ayrıntıları seçebiliyordum, ama bu ısrarı saçmaydı. Beni bir zamanlar Picarte

denilen bir yolda beraber yaşadığımıza inandırmak istiyordu. Deliliği sarsıntılardan daha inandırıcı olabiliyordu. Bazen, omuzumun üstünden, çoraplarını giydiğini görürdüm, yüzüne, saçına su vurur, lağım faresinin bakışıyla bana döner, sakalını okşayarak dişlerinin arasından ıslık çalardı. Sonra biraz sütlü çay hazırlardı, göğüslerime dayayıp çektiği çizmelerini çıkarmasına yardım ediyordum. Sanrılarındaki kadın olduğumu düşünüyordum. Bütün bunlar ilk haftalarda oldu. Kaç hafta bilmiyorum. Üzerime biniyor, havayı emiyor, soluksuz kalıyor, terliyordu. Sarsak bir sevecenlikle çevreliyordu beni, arzuyla, karnımı acıtan sert darbelerle dolu. O sıra soru yoktu ve kimse gülmüyordu. İhtimal yalnızdık. Bir metal karyola, sarsıntılar, o ve ben şortlarımız içinde, donmuş duvarlara ve ıslak çimento zemine bakarak. Kemiklerin ya da demirlerin ya da mobilyaların sesleri ve çığlıklar evin öteki taraflarında duyulabiliyordu. Birkaç gün içinde bütün yazları ve kışları onunla birlikte yaşadım. Öğleden sonraları yalnız kalıyor, dikkatle kendimi inceliyordum, yıllar öncesinden darbeler hatırlayarak, göğsümde sürekli bir öğürtü, kurumuş kan gibi bir şey, ama en çok da kulaklarımı, ağzımı, boynumu koklayan yüzü ve dişleri her zaman sınırlanmış ve zararsızdı, emebildiklerini emiyorlardı sanki vücudumun bir bölümü açık bir kutuymuş gibi, ölüm kokan, acısı başkasının acısı olan, belki onun, çünkü artık gelecekten şüphelenemeyeceğimi biliyordum, onun gerçeği benim gerçeğim olmuştu ve eğer onun etkisi gerçektiyse ayaklarıma kemik bırakıp duran köpekler de gerçektiler. Benim için neler hissettiğini, bir öğleden sonra pencereden seslenerek temiz elbiseler, şampuan ve kolonya, bir şeker tabağı ve bir şişe beyaz şarap istediği zaman

anladım. Yemek yemeden iki gün geçirmiştik. Susadığım zaman bana çamur verirdi, paltosuna kusardım. Beni açlıkla fethetmeyi deniyordu, ancak beni ya da başka birini gerçekten fethetmeyi değil, dünyayı bir sihir hareketiyle değiştirmeyi deniyordu, kapalı odaların kokusunda insanların birbirlerini sevmelerini istiyordu, mutluluk ve merhamet için ağlayan sarsıntılarıyla örülmüş, gücüne iyice inanmak için kılıcını öperek. İstediği buydu, bundan azı değil. Dünya onu tanımalı ve böyle diyen ben değildim. Diyorlardı bunu. O ve dörtnala giden otuz atlısı, zaman zaman kalçalarımı kırbaçlayarak, zaman zaman ayaklarımı ama özellikle yüzümü. Onun yüzünü. Birlikte, kanayan ve kulaklarımızda yükseklerden düşmeye başlayanların çığlıkları, benim çığlığım onlarınkine karşı.

Evlilik tarihimizden ve pek çok ayrıntıdan bahsetti, ama hiçbir isim yoktu, böyle, durgun bir akşam da yanımda yatarken, çığlıklar ve darbeler arasında bir tür mola ya da teneffüs. Göğsüne dek açık gömleği, uzatılmış ayakları, yorgun gözleriyle, damdaki pencereye ve parmaklıklara bakan genç bir âşık gibiydi. Beni çözmüş, saçlarımı okşayarak uzun bir zaman harcamıştı, ellerini ovarak, son seferde kalan iç çamaşırlarımı toplayarak. Şimdi beni tahrik etmeye başlıyordu, beni kollarıyla örtmeye çalışıyordu sanki vücudum onu utandırıyormuş ya da dokunanı yakacakmış gibi. La Vinita kilisesindeki nikahımızdan bahsetti, partide daha sonra olanlardan, mahkûmları nasıl bizzat kabul ettiğinden, yargıç için raporlar hazırladığından. Babana değindi ve hatta dedi ki bütün o toplamalar konusunda sadece ihtiyarın bölgeye gelmediğine yanıyordu çünkü ona sıkı bir dayak atmaya, gece yarısından sonra onu buzlu su

kovalarıyla ıslatmaya hazırmış. Bazı şeyleri açıklamaya çalıştım ona, ama karşılaştırmaları kabul etmedi, ayrıntıları istiyordu, yüzleri talep etti, niye seninle müzisyenin olduğunu sordu, niye mobilyanın değil de camların önce olduğunu sordu, hücredeki silah sesleri onu rahatsız ediyordu. Daha sonra, yüzümü ellerine alıp bunların dert olmadığını söyledi, önemli olan korunmaktı şimdi, söyledi durdu bunu, sen becerebilirsin, tüm yapacağın şu parmaklıkların ötesini görmek, benimle çıkıp seni asla bırakmayacak olan koluma girmek, sevgilim. Üstüme tırmandı, her zaman beni ısmarlama bir elbise içinde gördüğünü düşünerek, sürekli bir dalgayla, yüksek topuklar, ya da mutfağında bir önlükle, pis nefesiyle bana dünü ve önceki günü fısıldayarak, hep onun küçük nemli sevgilimleri, hayaları ve kılları, şapşal belleğimde yün çoraplar arayarak. Akşama kadar böyle sürdü ve beni sonunda yalnız bıraktığı zaman benim irademde olduğunu biliyordum, bunun bir anlamı yoksa da, sonuçta herkese mantıksız gelecekti, çünkü bir hapishaneyle ya da işkenceyle ya da sorgulamayla ilgisi yoktu bunun, ama doğa üstü bir tecavüzle, tepesinde hıçkıran ve ölümsüz aşk için ant içen bir gerizekalının, yüzsüz kadına tecavüzüyle.

—Açık seçik değil— diye tekrarladı üniformalı olanı, paltosunu açarken— kadını onlara devretmenin nedeni. Diyorsun ki, ya da demeye cesaret edemiyorsun ki, otuz kişiydiler. Abartmalar, yalanlar. İş icabı, disiplin icabı yalan söylüyorsun. Bu daha uygun ve daha mantıklı, yirmi olmaları. Ne çok, ne az. Pek erkek sayılmadığın için, aslında ona sahip olmayan ama görevlerini yapan çileden çıkmış, inan bana, onun her bir deliğine akıtan arkadaşlarca çar-

mıha gerildiğini gördüğü bir kadını seven benim gibi bir adamın acısını anlayamazsın. Aşk ya da etkilenme diyelim, her tür şeyin son noktasına taşıyabilir insanı. Ölene kadar tekrarlayacağım bunu: Sadece bir bağlılık işareti istedim... Ah, bir okşama! Otuz sırtlan gibi si...ler onu tam önümde, burun deliklerime tırmanan spermleri görmeliydin, bütün insanlığıma çamur sıçratarak, çünkü bu hayvanlık, gözyaşlarımla karışarak koşa koşa iniyordu yüzümden aşağı. Daha sonra, evimde tek başıma, tam tek başıma değil ama, çünkü karım benimle televizyon seyrediyordu, yeniden ağlamaya başladım, gözyaşları olmadan, anlıyor musun, kederle, o kadar, bunun nasıl olabildiğini düşünerek, Tanrı aşkına, onca yıl boyunca onu nasıl sevdiğimi anlayamadı dişi, küçücük vücuduna nasıl taptığımı, tıpkı yüreğimdeki kutsal bir sığınak gibi, beni görmeyen gözlerine, bütünüyle benden ayrılmış ve saçları ilelebet ağzımda ve ben, kimse onu seyrettiğimi görmesin diye duvara bastırarak kendimi ve dişlerimi göstererek ona; bunu da anlamadı, ne tek bir sözcük, ne tek bir bakış, güçbela bir nefret bakışı. Seviyorum onu, insan anılarla dolu zavallı bir odacığı nasıl severse öyle! Bir masada ve yatakta, tek başına, görünüşte âşık, sade ikimiz akşamları küçük bir sütlü çay ve geceleri derinin kokusu. Bir rakı yudumu gibi içebilirdim onu, iki parmağın arasında tutarak, yatakta asla ezmeyerek, çünkü onun vücudu her yere uymaz ve yüzü ellerimin arasından kayıyor.

—Efendim, değişen neydi?— diyor genç koca—. Tamam, kendime başka şeyler de sordum. Onu görmediğim yıllarda kimler, kaç kişi vardı? Farkediyor musunuz? Bir delikanlısı vardı, bir flörtü. Flört? Yo,

hayır. Sizinle samimi konuşacağım. Hep saygıdan ötürü. Oğlunuz, efendim. Sadece oğlunuz. Aileniz mahallede derin hürmet görüyordu, çünkü sıfırdan yükselen siz iyi giyimli ve uyumluydunuz, bunu inkâr edemem ve de resmiydiniz, yine de tam ciddi değil: polislerin çoğu mahalledeki hizmetçi kızlarla dalgasını geçerken, siz daha zengin bayanlar arasında dolaşıyordunuz; hepsi uzun bacaklarınızın, sert kaygan göğsünüzün, gururlu başınızın hayranıydılar. Oğlunuz, ah, oğlunuz başka şeydi. Bir yerde, bilardo akademilerinden erken yaşta mezun olmuştu, en iyilerinden, yazın alır başını gider, rengi solar, koca masaların yeşil keçesi üzerine eğilir, kendinden geçerdi. Derby prensi. Oğlunuz buydu. Kumarbazlar kralı. Siyah fötr şapka, sivri uçlu ayakkabılar, çok şık. Çok konuşmazdı. Öksürürdü. Homoseksüeller oyun oynarken seyrederler, böylece onu geceyarısı pozisyonlarında hayal edebilirlerdi. Onları cezalandırırcasına masanın üzerine diye sererdi kendini, vücudu bir masa kadar düz, bir bacak havada, daracık külotu kalçalarını sarmış ve bu şekilde saatler geçirirdi, yastıkları ve açıları inceleyerek, ta ki isteka parmaklarının arasından bir meteoritin çakışıyla kayana dek. Tam bir erkek! Tıpkı bir leydi gibi.

Ve siz sessizce ve acıyla tapındınız ona. Çünkü onu anlayamıyordunuz. Üniformanızın darlığı içinde, onu bir kâtip yapmak istiyordunuz. Genç adamın çıldırtıcı zarafetini kavrayamıyor, geceden geceye yarattığı aziz kokuyu alamıyordunuz. Çalışmalarını bırakıp Plaza Almagro semtine taşındığında, siz kendinizi ona sivil muhafızlar vermeye adadınız, emekli meslektaşlar, size yardım borcu olan muhbirler. Onu içinde bir kahraman olarak soluk alabileceği, tek dünyadan yoksun bırakmak istediniz.

O sıralar, birdenbire, oğlunuz kuğunun şarkısını söylemeye başladı. Ve böylece, ağır ağır, başı önde, arkadaşımızın narin kolları ve arsız göğsüne düştü, belli bir niyeti olmaksızın onu korumak üzere ortaya çıkan, burası açık, ama onu gece seferlerinden koparacak şekilde teslim aldı, pencereleri açtı, onu tanınabileceği açık caddelerde tekrar dolaşsın dursun diye bilardo masasından kaldırdı. Artık çok geçti. Üzgünüm. Ölüyordu.

Ama yine de, gerçekten hiçbir şey borçlu değildi ona. Bana da öyle, beni tercih ettiyse de. Mahalledeki aileler için oğlunuzla onun konumu çok uzun sürmüş, canlılığını kaybetmiş bir hadiseydi. Bununla beraber, o son aylarda, hastayı beni üzen bir şekilde tanımlıyordu. Hiç kimseyi koruyacak ya da hiçbir şeyi engelleyecek halim yoktu. Gece bekçiliği yapmaktan sıkıldı ya da umutsuzluğa kapıldı. Hastayı kastederek, dedi ki: «Bir kadın celladı o...» Evet, düşündüm ve kabul ettim, eski moda bir kadın katilinin solgun zarafeti vardı onda, soğuk gözler, ipeksi saç, bir boğazlayıcının ince uzun elleri. Türk hamamlarında böyle pek çok baştan çıkarıcıya rastladım. «Yanılıyorsun,» diye yanıtladı, «ya da daha doğrusu anlamıyorsun, bir tür homoseksüel hayal ediyorsun, ama öyle değil. Unutmayalım ki babası bir kanun adamı. Kışlalar. Saygıdeğer. Evinde asla gürültü olmaz, yıllar geçer ve eski aile fotoğraflarından başka bir şey kalmaz gidenden geriye, artık parlamaya başlamış bir takım elbiseden, bir askıda asılı fötr şapkadan, bulanık görüntüsünden, yerdeki boyunbağından başka hiçbir şey.»

Karşı koyduğum falan yoktu, ziyaretler devam etti. Karınız onları yalnız bırakıyor diye düşündüm, kapıyı kapıyor, ihtiyatla geri çekiliyor, en iyisi yata-

ğa gidiyor, umutlarla. Siz her zaman görevinizdeydiniz. Hastaysa tahrik edilmiş olurdu, daha bile güzel beyaz yastıklar üstünde, gözleri zalim, tutkulu. Belki kollarını uzatıyor, bir lambayı deviriyor, onun yanına dönüyor, o destek oluyor ona, onu öpüyor: Ne mi bilmiyorum? Belki hiçbir şey. Birbirlerine bakıyorlar, birbirlerinin soluğunu duyuyorlar. Kımıltısız. Bir yorgun akciğer, gevşek ve sulu. En iyisinde bile böyle uzun bir törenle feci sıkılıyorlar.

Onu son gördüğümde -sandığınızdan da sık görüyordum onu- yatakta, koca bir yastığa yaslanmıştı. Yorgun görünüyordu, ama savunmasız değil. Tam tersine, gözleri çılgın bir sabırsızlıkla yanıyordu. Ya beni boğazlayıverirse, diye düşündüm. Ama hayır. Daha çok, annesinin, bir katafalkın basamakları gibi etrafına yaydığı şeylere karşı bir hiddetti bu. Bana bir bardak pisco ikram etti ve ben içmeye gittiğimde ilk yudumu dudaklarına götürüp böyle iyi olduğunu söyledi, buzla, sert. Şüphelerim vardı; tiksinmem belliydi. Mor dudaklarının yapışkan nemliliğini duyarak bardağı ağzıma götürdüm.

Bir saç karmaşasının derinliklerinden beni seyrediyordu. Sizin için hâlâ bir çocuktu o. Bana göre, yirmi yedi yaşında patlayıcı bir ihtiyar. Sert, kemikli, anlaşılmaz, tornavida gibi parmakları olan, uzun tırnaklı, çekingen. Bana anlamsız gelen bir şey söyledi. Böyle bir şey nasıl olabilirdi? «Evet,» diye yanıtladı, «delikanlılığımdan beri üniforma görünce deliye dönüyorum.» Tümce için çok zorlardı kendini ve halsiz kaldı. «Annesi onu izliyor. Eğer o ihtiyar bayan senin hayalarını makasla kesebilseydi, keser ve bir tabakta arkadaşına sunardı onları.» Sessiz kaldım, düşünerek. Ona karşı çıkmak ya da sinirlendirmek istemedim.

O kadın, sakallı sert bir ihtiyar bayan, kabul, dedim. Bununla birlikte, kadının beni ikna etmesinde çok tatlı bir şeycik bulurdum. «Tatlı bir yanı yok bunun,» diye tersledi, öfkeyle. «Siyah saçlı bir bohça işte. Kıllı bir boyun. Geceleyin korse gevşeyince, toplanan perde gibi sarkar. Bir seferinde yüzümü çocuğun uyluklarının arasına sokmuştum, oturma odasında, ışıklar açıktı ve ihtiyar bayan koridordan gelirken, kendisine dikkat ettiğimi görünce, eteğini beline kadar kaldırıp bana a...nı gösterdi. Sonra masum rolleri oynadı, sanki bu kazaymış gibi. Ne kaza!» Gülmeye başladı, öksürerek durdu. «Bunu niye yaptığını o da ben de biliyorduk. Kız değil, çünkü onun gözleri kapalıydı ve sanırım inliyordu. Öyle yavaş ve gevşek kıvranıp dururken beni göremezdi.»

İşte böyle konuştu oğlunuz, feci bir boğukluğun içinden soluyarak, kuru ter içinde, içi alev alev, beni gözleriyle suçlayarak. Kolları öyle uzundu ki yataktan sarkıyordu, kürek gibi. Yorganın altında beni üzen şeyler saklıyordu. Konuşurken uyuyakaldı. Derken siz eve geldiniz. Kısık gözlerinizle bakarak durdunuz orada, sonra parmak uçlarınız üstünde yaklaştınız ama çizmeleriniz gıcırdıyordu ve kılıcınız bacaklarınızın arasına takılıyordu. Hasta uyandı ve duvardan yana döndü. Siz kollarınızı uzatıp durdurdunuz, üstünü örtmek istediniz, yastığını düzeltmek, başını yerleştirmek. Her şeyi duymuş olmanız mümkün, yani kıvranan kızla ilgili bölümü. Ama, her zamanki gibi yüksek ve gergin, kaşlarınızı çattınız, şöyle bir bakıp, kararlı adımlarla odadan çıktınız.

Az sonra, başka bir odada, belki yemek odasında, avlunun yakınında, bardağın kırılışı duyulabiliyordu -bardak? Birkaç bardak?- ve parçalanmaya,

çatırdamaya, dağılmaya devam etti. Annesi bir sıyrıngayla içeri girdi, bacaklarını açtı, onu ters çevirdi, sıkı bir çimdik attı, onca kılın ve kemiğin arasında yumuşak bir nokta arayarak uzun parmaklarını kalçasında gezdirdi. Kapıya doğru kısa kısa birkaç adım attım, nazikçe veda edip karanlık hole çıktım, geldiğim yolu gerisin geriye yürüdüm.

Oğlunuz gerçekten ölene dek, o ve ben yolumuzu uzun zamandır çizmiş bulunuyorduk. Belki de bizim heyecanımızdan bahsetmek daha iyi olur, çünkü buluşmalarımızın belli bir sınırı yoktu: Miami Tiyatrosu'nda sevişiyorduk, Forestal Park'ta, kütüphanede, bazen Menendez Pidal'ın dokümanlarını okurken, yüzme havuzunda suyun altında, evinde, evimde, sabah, öğlen, akşam. Bir keresinde bir itfaiyecinin cenazesi La Paz'dan geçerken odamda sevişiyorduk. Mavi, yeşil ve kırmızı üniformalardan harika bir grup, beyaz pantolonlar, pırıltılı Roma başlıkları, siyah atlar, çelenkler ve bayraklar. Ayrılmadan yataktan kalktık ve yine o vaziyette, birbirimize köpekler gibi yapışmış, geçidi izlemek için pencereye ilerledik ve polis bandosu tam önümüzde Semper Fidelis'i çalarken sevişmeye devam ettik. Bitişikteki kadın hepsini anahtar deliğinden gözledi ve o gece, alt kattaki kapının altında, beni kansız bir sapık olmakla suçlayan imzasız notu buldular.

Yanılıyorlardı. Çılgınca davranmak bir gençlik dürtüsünün sonucu olabilir, ama, bilirsiniz ya, bir sıkıntı işareti de olabilir. Ve öyle çok, öyle çok sevecenlik. Birbirimizi bir çift yalnız ihtiyarcık gibi kollarımız arasında tutuyorduk, başka destekten yoksun, belli bir geleceğe ve orta sınıf ahlakının zerresine bile sahip olmayan. Fazla kazanmıyordum, üniversi-

teden terk bir müzisyen, bir komedyen ve ihtiyar bir köre okuyucu olarak birkaç dolar kazanıyordum.

Bir gün evlerinde, ailesiyle yemek yerken, tatlı köylü sesiyle babası, konuşmayı geleceğe çevirdi. Hiç gelecek olmadığını söyledim gözlerimle. Ama ısrar etti. Evet, diye yanıtladım bu sene bitince, dövüşülmemiş savaşların yeni bir emekli askeri olacağım, şişirilebilir pansiyonların bir başka kaşifi, sermayesi olmayan bir şirkette kutsal bir bürokrat. Birisi konuyu değiştirdi. Doğal olarak, bir kez evlenmiştik, kaderimiz bu aynı evde yatıyordu. Bir ağız yerine iki olacaktı ve dört kol düşmüş ve dört bacak havada.

Kendisini benim yazgımda yanmaya bırakan körlüğüne tapıyordum, yani, bir oyunda, o zamanlar, sonu olmayan. Benimle birlikte yandı, burası böyle, kendi sevecenliğiyle onu arkadan vurmama yardım etti. Bir evlat gibi seviyordu beni; bu da bizim çöküşümüzdü.

Artık günler soğuyor, insanın, Eğitim Fakültesi'nin kaloriferlerinde günlük sığınak araması gerekiyordu. Ama önce insanın oraya varması gerekiyordu; sokaklar sertti, kaldırım taşlarıyla, çakıl taşlarıyla ve adım başı gölcüklerle doluydu yol. Mapocho'dan çıkılan bitmek bilmez yolculuktaki birkaç ateşten çıkan duman yeterli değildi. Menteşelerinden çıkmış kapılar, cansız pencereler, yırtık pırtık perdeler, Alameda'ya yaklaşırken giderek daha çok benzemeye başlıyordu öbür şeylere. Ve bu heveslendiriyordu beni. Bazıları apartman daireleri olabilirdi, mermer plakalarla kaplanmış kapı zilleri, ama garajlardan fazla bir şey değillerdi, gerçekten. Bahsettiğim bu eski kapıları bilirsiniz, çünkü bir süre komünist hücrelerin gizlendiklerini sandınız, oysa zen-

ginlerin mekanlarını kötülemekten fazla bir şey yapmıyorlardı. Kulaklarınızı diktiğiniz ve yabani otların muhbirlerinizin boylarına yetiştiği pembe köşe. Niye içeri girip de kendiniz bakmıyordunuz? Dökülen alçı pervazlar, boş odalar, yüksek tavanlar, pek belli olmayan bürolar, sarı sakallı, kel ya da iki büklüm, artık olmayan kitapların arayışıyla raftan rafa sıçrayan kâtipler. Kör oluyorlardı.

Gelecekten bahsetmek istemediğimizi söyledim. Ama sakin sakin, evet, planlarımızı yapıyorduk. İnanıyorum ki, hiçbir şeyi hesaplamadan seviyor, evcil bir yol arkadaşı olarak düşünüyordu beni, yüz yıl için yanında olacak, sıcak, para dolu. Anne gibi düşkün olabilirdi, açık seçik bir kafayla ve makul, kendiliğinden hareketlerle. Kitaplardan bir şey öğrenmeye çalışma, dedi, zaten yeterince okudun; ama saklanmamak ya da sindirilmemek için öğren, gölgelerinden uzaklaş, duvarlara yazdığımız yazıları kendimize yazmalıyız. Evet, aşk, diye yanıtladım. Ama midemden konuşuyordum.

Enerjilerimiz bizi bir üniversite tiyatro grubuna taşıdı, bir tür kızıl operada ufak roller aldık, hükümetin suistimallerine falan karşı protesto. Açılış gecesi, bir Ekim akşamı San Miguel'deki bir tiyatroda oldu. Salon dolmuştu, polisler ortaya çıktı, siz bir tahta asker gibi önlerinde, elinizde mahkeme emri. İnsanlar salonu boşaltıp, kaldırımlarda evlerinin yoluna koyuldukları için sert önlemler almanız gerekmiyordu, oysa adalelerinizi kasıp birkaç kişiyi tutuklamadan edemediniz. Bizi tutukladığınız ilk seferdi bu. Ben birkaç saat içinde serbest bırakıldım. O ise ertesi sabaha kadar tutuldu.

Bir gün, bu olaydan birkaç hafta sonra, sığınağımıza dönmedi. Birkaç gün görünmedi. Meraklan-

dım, her yerde onu sordum. Aldatılmıştım. Onu aramaya, izini bulmaya çalıştım, ama tek bir ipucu yoktu. Bununla beraber, telefonda konuşmayı başardım ve başka birisiyle kırıştırdığı izlenimine kapıldım. Başka birisi! Siz olduğunuzu düşündüm, sert ve yaşlı. Erken yaşta bir kılıç yutmuş ve dünyanın yüksek yerlerinden benim gibi yokolmuş insanları yere çalarak ilerleyen siz, elleriniz mıncıklasın diye olgun küçük bir vücudun peşinde.

Onun tüm meyveleriyle bacaklarını açtığı anlarda sizi hep titremez elli ve tatlı gülümsemeli bir adam olarak imgeliyordum. Ventanas de Quintero'da bir pansiyonda tabii. O bir güvercin. Siz beyaz bir redingot içinde. Döndüğünde bana dedi ki, «Eğer filmlerin sonlarından ilham alıyorsan yanılıyorsun. Sonradan üzülmeseysin.» Kendilerini ateşleyen gizli silahlar ve anlamsız direniş, diye bağırdım. «Devam eden bir şey yok.» Son sözüydü bu.

Ama kendi kendime dedim ki: Alçak bir komşunun yazına benziyor, geniş yataklı, küçük renkli meleklerce kutlanmış, bir kalın yenilmez gölge, bir ağaç denli çıplak, yayan, aşınmış çizmeler, yeşil yün çoraplar, uzun iç çamaşırları, adamın yüzü ve onun ağzının üstündeki koyu saçları, meyvelerini toplamak için yaşanması gerekmeyen bir yaşamın ağırlığıyla onun karnına dikilmiş durgun bir bakış. «Hiçbir şey olmadı,» diye ısrar etti. «Ne varsa bir bir açıklandı. Sana söylüyorum. Hâlâ deliliğin üstünde mi?» Ödeyeceksin bunu. Gürültülü bir sesle. Ödeyeceğiz bunu. Hiçbir şey olmadı, ha? Gülümsemek istedim ama o sıra tümden yokolmuştum.

Dört sefil caddede ve hüzünlü meydanda vahşice kaybolmuş yalnızlıktan deli oluyordum. Birdenbire uyuz oldum, sesim değişti, gözlerim zayıfladı.

Bu kadın iki köşe arasındaki bir dünyaya kaçmıştı. Ölü, kapkaranlık. İçimde kötü duygular iltihaplandı. Karanlıkta boğuyordu beni, çıkış yolu yoktu.

Ama yine de, efendim, yeniden solgun sarı ampullerin altında mavi bir dansa başladık. Güzel Sanatlar Sarayı'ndan kuru bulutlu bir gecede. Alçı heykeller ve beyaz gömlekli çiftler arasında istediğim gibi dans ediyorduk. Sanki bir psikiyatri kliniğindeki hastalardık da karanlık köşelerden ya da çamur ve tel dolu çalışma odalarından başka hiçbir yere açılmayan çıkışlar arıyorduk. Bir stüdyodan diğerine gidiyorduk, kaçakçılarımızın paltolarında pisco taşıyarak, umudumuzu yitirmeden, kesin sözcüğü bekleyerek, kutsal olanı, parkın ve yıldızlarının soğuk rüzgârına dalabileceğimiz işareti. Daha sonra, Merced Caddesi'ne, oradan da aşk yuvasına giden patikalarda yürüyorduk, hiçbir şey söylemeksizin üst kata çıkıyorduk, belki bir parça titreyerek, çünkü soğuk, kırık camlardan içeriye süzülüyordu; karanlık yüzünden ellerimiz önce öne uzatılmış ve sonra sıkıca birbirine kavuşturulmuş.

Siz, tabii ki, güvenikliğinizi kontrol altında tutuyordunuz, iç çamaşırlarınızla büyük pirinç yatağınızda oturmuş, kocaman çıplak ayağınıza bakarak. Böyle konuşmamı bağışlayın, ama bunun size iyi geleceğini umuyorum. Biz aynı eski divandan, divanın kedi kokusundan ve kolarımızı birbirimize açıp yanlış yola yöneltilmiş hava içinde birbirimize karışarak akrobatik paraşütçüler gibi düştüğümüz, görünmeyen yeryüzüne yıldızlar gibi damladığımız yerde boşalan harap olmuş ve fırlamış yaylarından başka hiçbir şeye gereksinmiyorduk.

Peki ne kadar sürdü bu, körün bu blöfü? Yerinde bir soru. Kesin bilmiyorum. Bir keresinde değiş-

miş olan şeyleri geri getirmiştik. Siz daha aramıza girmeye yeltenmemiştiniz o zaman, hâlâ uzaktan izliyordunuz, bazen La Vinita'da evlendikten sonra yaşadığımız cam kafesi görmeye gelen ötelerden bir ziyaretçi; vaftiz kızınız için küçük hediyeler bırakırdınız, dediğiniz gibi, bunu bilmek sizin adınıza üzdü bizi, kültablalarına, yabani ot izlerine dikkat etmeniz, ya da kızıl dergilerin kapaklarını ya da gazetelerin isimlerini incelemeniz ve sakince «Bir İşçinin Duası» nı dinleyerek dururdunuz orada, getirdiğiniz tatlı şarapla dudaklarınızı nemlendirerek. Ne o, ne de ben orada bulunmanızı açıklamaya gerek duyuyorduk. Başkalarının rahipçi amcalarının yaptığı gibi damlayıp gidiyordunuz işte. Gözlemliyor ve yok oluyordunuz. Bakışlarınız bir ölününkü kadar sıkıyordu beni, meğer arzunuzu depoladığınızın ve içinizdeki boğanın daha sonra evde azacağının bir kanıtıymış bu.

Birkaç zor ay boyunca böyle yaşadık. Değişiyorduk, dediğim gibi; işin üzerinde bir kâtip gibi yoğunlaşıyordum. Daha çok militanlaşıyorduk.

Ve birdenbire beni yeniden terketti. Ama bu kez her şey farklıydı.

Geri dönmediği ve işin doğrusu yok oluşunun üstünden bir haftadan fazla geçtiği için bölge merkezine gittim, günah çıkarma hücresinde diz çöktüm, siz perdeyi çektiniz ve konuştuk.

—Ve böylece —diyor genç koca—, birlikte çürüyen eski dostlar gibi, siz kırpılmış saçınızla az daha yaşlı, ben eskisi kadar değilse de hâlâ ürkek, her zaman sandalyemin kıyısında, yaralarla kaplı, iğnelenmiş ve çekiştirilmiş ve dikilmiş (boynuma ve omzuma attığınız o ölümcül ilmikleri hâlâ unutamıyorum), el-

lerim çözülmüş, ikimiz de saz sandalyelerde oturmuş, siz sıcak biranızı ben de kolamı yudumlarken, terinizi görerek, inandırmak ya da hatta soru sormaya girişmek için çok yorgun ve bitkin, size bu ayrıntıları bazı ayrıntılar almak için verdim; şimdi dışarıda asker yoktu, yaz, erimiş asfaltın, toz ve kuşlarla çamurlanıp kaplanmış ağaçların üstünden geniş ve hafif geçti. Öğrenciler yine Hukuk Fakültesi'nden çıktılar, nehre doğru birkaç adım attılar ve yamacın ve gökyüzünden inen dumanın ağırlığıyla silinip çok renkli ışıkların arasında yok oldular.

—Baban —dedi üniformalı olan— mahallede saygı görür ama aslında sevilmezdi —bunu derken de yüzünü bir mendille kuruladı— iyiliği atıyordu içinden, ama iyiliğin aptal, hatalı bir çeşidini. Zayıf bir adam. Yumuşak, hatta. Başkalarına karşı, kendisine değil. Şu açık ki bazı insanlar aldatılmak için doğarlar ve aldatıldıkça saygı görürler. Kimse çoğunluk adına eleştirmez onları, kimse onlara karşı tek laf etmez, çünkü sallamazlar onları. Gerisini nazikçe vidalayan türden insan. Babanı vidalayıp gömleğini çaldıklarında kasa hırsızının işine benziyordu bu, belki bir sirk sihirbazı ve onun ipnotize edilmiş yardımcısıyla karışmış şu yetenekli parmakları olan kasa şifrecileri. Bilenlerimiz zerre kadar şüphelenmediler. Onu kırdılar, her şey dışarı dökülene değin yarayı deştiler. Ancak onun kaybettiği şey para değildi, öz-saygısı, benliği olduğu kadar. Sen boş bir çuval kaldırıp bırakıyorsun ve çuval kırışıyor öyle. Tüm kalan, yerdeki hazin bir yığın. Kaybettiği şey biçimiydi. Sanki hiç içeriği olmamış gibi. Ama şurada burada başka bir yol olması da olası, derinlerde kimsenin anlamadığı bir zenginlik olması. Senin ya da ailenin bile an-

layamadığı bir şey. Ve cilt kırışıkları, bir çuvalınki gibi seyrek değildi, sen kendin koydun onları oraya, birazını sanat dolu olarak, birazını da değil. Şu bilenler —ah, şu bilenler yok mu!— Marurili ve Las Hornillaslı şu sert erkekler yavaş devinen silahlar içinde geldiler, gölgeli ve şişman, düğme deliklerinde karanfiller ve şapkaları geriye atılmış, caddenin bir yanından öbür yanına kasıla kasıla gezinen iri yarı adamlar ve başlarının üstünde Ağustos yağmurunda parıldayıp sönen bir neon ejderhası. Salhaneye ilk gelenleri nasıl dağlarlarsa, babana işareti de aynı şekilde koydular. Harap edildiğinin farkına varmadı, yüceltilmeye bıraktı kendini ve mahallemizde yüceltilmek sevmektir, bildiğin gibi ve kadınlar sadece, günah işlemesini bilen ve gözünü kırpmaksızın, elle idare edebildiğinden daha çoğunu si...ek zorunda kalan bir azizi severler. Kim kendisini yarı açık bırakırsa onun üstüne sıçranır. Mahalle güzellik kraliçeleriyle kaynıyordu ve baban onları süsleyerek dolanıyordu ortalıkta ta ki kontenjanını doldurana kadar. Çok fazla değil, ama az da değil. Hepsini saydılar. Onu affetmediler. Yumuşak baygınlığıyla bu masum görünüşlü efendi, katıksız hünerle kazandığın kılıca maloldu bana. Ona söylenmemişti katillerin hakkından kılıçla geldiğim, operasyonu çekip çevirdiğim, evle büronun fotoğraflarını sağladığım ve yanında güvenlik örgütünü ve hepsi kin yüzünden, menfaat değil, öç uğruna. Ya da kıskançlık. O ve senle benim aramdaki fark nedir? Birkaç sene çok çabuk yok oldu. Sen kendini mantarlarla ve örümcek ağlarıyla doldurmayı öğrenirken karın anlayacaktı niye şamandıraya tırmanıp bahar şenliklerine daldığını. Tatlı küçük popocuğunun nesi eksik sanıyorsun? Ben sakince aile geleneğini izliyordum. Kederden dos-

doğru alayın sevgilisine gidiyordum. Sevgili oğlumun küçük bakiresi. Mahallemizin tarihinde hiç kimse -senin mahallemizin tarihini öğrenmeye ve müthiş pişmanlık iddialarını unutmaya başladığın sıralar falandı bu- bu kız kadar uyandırmadı diri çivilerimizin yurtsever ruhlarını. Kabul etmiyorsun, ha? Başka zamanlar, onun üzerine dövüşürlerdi, erkekçe, bıçaklarla, geceleyin ve açıkta. Bugünse, geçip giderlerken bir şeyler söylüyorlar, onu yavaş bir tırısta giden kederli bir ata binmiş hayal ediyorlar. Onu kendi başıma kazanmak cesaretini gösterdim ve sen engel falan değildin. Seni tören için seçtiler. Bir kısmı suyu ısıttı, öbürleri de yıkandılar, ha? Her zaman üzerine düştüğü kadarını oynadın sen, bense ağaçların ardında sıramı bekliyordum, sen meydanda bir bankın üstüne oturmuş vuruşurken, bense düz bir dudak bükmeyle zamanımı beklerken, kılıcımı tutmuş, yamaçtaki sütbeyazı otların içine gömülü. Küçük bir kumru gibi sevişiyordunuz, kanatlarınızı baygınlık içinde çırparak, bense atlarımı idare etmeyi öğrenmek için yıllarımı verdim, çünkü haz, aşk gibi, şiddetten yaratılır, ama içinde acı yoktur ve yenilgilerini akıllıca seçmeyi bilen kişi her zaman ayaktadır. Bunu kendim için öğreneyim diye yaşadım. Şimdi o da biliyor bunu. Geçen yıllar, gecikmeleri parlatıyorlar, yok etmiyorlar bunu, aslında daha güzelleşiyor ve bazen, tümü bittiğinde, onu kaçırmış olarak kala kalıyoruz. Sadece alaydan uzaklaştırayım diye kollarıma aldığım günlere, gecelere girmeksizin anlatıyorum sana. La Vinita'yı düşünelim. Oldu mu? Yudumlanan tatlı içkilere adanmış çırak parçaları, kereviz konyağıyla idare edenler, erkenden kontrolü kaybeder ve kendilerini, kazayla tökezleyip düşüverdikleri iyi stok edilmiş dükkan odalarına kilitler-

ler. Dışarıdan, berberin orkestrası tangolarını çalıyordu. İçeride, düğün pastası. Birden berber ilahi bir ilhamla çarpıldı ve «Büyülenme» çalmaya başladı. Uzak ve nazik bir görünüm takındım. Açık kollarım ve yakamda bir çiçekle dedektif Drakula gibi uçtum oradan oraya. Sen bir gerizekalı gibi gülüyordun şampanya bardağına dilini sokarak. Derken mahzende mermiler sıkılmaya başlandı. Ancak mermi değildi bunlar, biliyorsun, bunlar başlara çarpan bardaklardı, göğüslere çarpan şişeler, havadaki eller, koca şarap mahzeninin tastamam imhasıydı. Onu halının üstünde, bir pencereden diğerine taşıdım, bacaklarım onunkiler arasında gergin, kılıcım onun mavi beyaz damarlarına karşı sert. Sallanarak, uçarak odanın bir ucundan öbür ucuna, ileri ve geri, aşağı ve yukarı, tabloların çerçevelerinden, aileden bir yatak kadar geniş olan göğsüme, ta ki sen daha fazla çekemeyene ve orkestrayı durdurana kadar. Kan şarap mahzeninden taştı ve gece biterken ihtiyarların toplantısı vardı, ama siz çoktan Valparioso yoluna koyulmuştunuz ve ben, isteğime karşı koyup, sizi izledim. Beni şaşırttınız. Orkestra çaldı durdu ve bayanlar gece boyunca seni soludular.

—Beni bu bordo boyalı eve götürdü— diyor kadın, bize bakmaksızın—, kalın düz kapılı, fayton lambalı, San Francisco kilisesinin arkasındaki dar sokaklarda. Koridordan hastaneye uzanan soluk ışıklar. Hızla bir odadan öbürüne alındım ve kimseyi görmedim. Bir seferinde yatak odasındaydım, bir şey sormadı bana. Şapkasıyla kemerini çıkardı. Beni karyolaya oturtup yanıma diz çöktü. Bana ne söylemeye çalıştığını anlamıyordum. Çoraplarımı çıkarmaya başladı, düşünmeden dizimle boğazına vurdum. Sırtüs-

tü, düştü, elini yüzünden geçirdi. Gülümsüyor gibiydi, ama ağlıyordu. Ölen oğlundan bahsetmeye başladı; birlikte çekilmiş resmimizi gösterdi bana. Resmi öptü, oğlunun hastalığının ayrıntılarına girdi, yatakta geçen ayları, sakalı, sonu, cenazeyi anlattı. Sonra resmi cüzdanına geri koydu, derin bir soluk aldı, kalkıp garip bir dansa başladı, tavus kuşları gibi, mahmuzlarını yere çarpıp şaklatarak ve kollarını başının üstüne kaldırarak. Bana yaklaştı, uzaklaştı. Yavaşça sallanarak durdu orada, sanki bana saldıracak uzaklığı ölçüyordu, ama kımıldamadı. O sıra sandalyenin üstüne ya da kapıya yıkılacak gibiydi. Beni gördüğünü sanmıyorum. Kördü, sağırdı, yükünü atacak bir yer aranan koca bir tüy çuvalı. Yeniden diz çöktü. Ne istiyorsun? Diye sordum. Niye ben? Niye? Bu ölüm hakkında onu gözyaşlarına boğan bir şeyler mırıldandı, beni teselli etmeye çalıştı. Hatırlıyor musun, sevgilim? Dedi. Çok acı çektin, ama şimdi birlikte karşı koyacağız ona. Belki farketmedin, ama oğlum ölüp de sen sevgilisiz kalınca -senin serseri kocan bir işe yaramaz- sen ve ben birbirimizi aradık onun ölümü daha az yaralasın diye ve sende oğlumun gördüğünden daha çoğunu gördüm ve sen bende çocukcağızın sana vermeyi asla başaramadığı şeyi sevdin, senle ben merhumun işaretlediği çemberlerde uçtuk, hep biraz daha yakın, sen ellerimi tutmuş, ben kolumu beline dolamış.

İhtiyar bok neden bahsediyordu? Çünkü birkaç kez duasını okuduğunu duydum ve belki gözyaşlarını kuruladım, çünkü ikimizin de kasabadaki gecelerle ilgili anıları vardı, bir tanesi Las Brujas'da, ötekiler Nuria'da ve o kadar alaycı olduğu halde dans bile etmişti benimle, ellerini her yerime sürmeye çalışarak —dans ederken başka ne düşünecekti?

İkinci gün yalnız bıraktı beni. Çok geç geldi ve dedi ki, fotoğrafı çekmecede saklıyordu ihtiyar bayan görmesin diye, ama şimdi cebinde taşıyordu. Odada yalnızdık. Karyolada üstüme bindi, biraz öteme oturdu. Bir şey demedi, ses çıkarmadı. Bir süre böyle oturduk. Başı önüne düşmüştü, herhalde ağlıyordu. Ellerini bacaklarının arasına koymuştu, pantolonu düğmelenmemiş görünüyordu. Birazdan böğürmeye başladı, ulumaya. Gömleğimi arkadan biraz kaldırmaya çalışarak yaklaştı, inliyordu. Korkunç acı çekiyor olmalıydı, hıçkıra hıçkıra ağlıyor, gözyaşlarına boğuluyordu. Sonunda duruldu, düğmelerini ilikledi, ceketini giyip odadan çıktı. Gece boyunca birkaç kez daha oldu bu. Gece yarısından sonra geldiğinde sarhoştu. Saçımı çekti, şeyini yüzüme vurdu. Ağzımı istedi. Enseme vurdu ve yerde sürükledi beni. Kan kaybediyordum, o da öyle. İnleyerek üstüme attı kendisini, bağışlanmayı dileyerek, olanca ağırlığıyla üstüme yüklenip içime girerek.

—Onunla benim aramdaki— diye mırıldanıyor üniformalı olan— uygun mesafenin doğrulanması gerekiyordu. Benim şerefli niyetimi ve onun o evdeki varlığının herhangi bir suçtan ötürü olmadığını, konuşmamızın aslında gereksiz olduğunu anlamadı. Yeterince mantıklı; korumak için götürdüm onu oraya, o kadar ki, bunu ve onun için tüm hissettiklerimi hemen değerlendirmeliydi. Bir mücadele, hatta onu aşağılama ya da yaralama meselesi değildi bu. Ben nazik bir adamım, bu tür şeyler hep olur. Son derece normal ve Hıristiyanca bu, sorun, diyeceksin ki, otuz adamın onunla yatması. Gözümün önünde. Ancak şunu belirtmeyi gerekli buluyorum ki, şefkati anlamıyorsun, çünkü sen bu insan vücutlarının karma-

şıklığında sadece vahşi ayini görür ve anlamaktan geri kalırsın onun aracılığıyla beni parçaladıklarını ve bu acının gerçekte ona ait olmadığını. Benim ve sadece benimdi bu acı. Benim aşkımı kanla öğrendi. Üstünde kaynaşan, onu düşleyen, ağızlarından salya akan ve onun üstüne fışkırtan bütün o insanların hayvanlıkları hep daha soylu, daha güzel yapıyordu onu. Sanırım bazıları ikinci bir porsiyon aldılar. Bu yüzden belki otuzdan fazlaydı tümü. Bazılarına iki yetmedi, üçüncü kez istediler. Öyleyse kırktan da bahsedebiliriz, demek.

—Daha sonra— diyor kadın bize bakmadan —koridorda durup kolları iki yana açık, arkası bana dönük olarak dikildi orada. Ne görüyordu? Onun için ne bitiyordu? Neyi görmeye çalışıyordu? Kapının dışında ne vardı bilmiyorum, çünkü hiç yaklaştırmadı beni oraya. Bir koridor? Bir avlu? Bir çıkış? Uluslararası Kızıl Haç geliyor olsaydı, bizi uyandırdıkları o sabah dedikleri gibi, dikiş ve saç kurutma makinelerini çalıştırırlardı belki. Sorun, yerleri temizlemekteydi asıl, kurumuş kan her zaman boka benzerdi çünkü; üstelik, izleri sıradan pençe izlerine değil, daha çok kaz adamlarına benziyordu. O sabah, karyolaya çıkmış, saçımı okşayarak, dilimi çıkarıp kıpırdatmamı isteyip duruyordu. Dilimi öyle görünce biraz ağladı, ama birden gözyaşları durdu ve kanatsı bir okşamayla dilini benimkine bastırıp kucakladı beni, ensemi büyük bronz yüzüğüyle kazıyarak. «Bebek, buradan bir çıkabilsen,» dedi bana, «beraberinde bu sırtın anısını da götürmeni isterdim, tırnaklarını gömmeyi biliyorsun, gömleğimin bir parçasını bile değil, bir tutam saçı, bir zaman kutsal bir mağaradaymışsın gibi ikimizin karnından da lekele-

ri yıkayıp çıkarmak için yatacağın bu sırttan başka hiçbir şeyi. Ölünceye kadar, sevgilim.» Sonra dediğim gibi, kemerini sıkıp bir akbaba falan taklidi yaparak eşiğe yerleşti, hareketlerinin garipliğini anlamıyordum. Ama kolunun altındaki delik dikkatimi çekti. Kendime dedim ki, anlamamı sağlamaya çalıştığı şey buydu. Onun yanından dışarı çıkabilirdim, Adem'in kaburgası gibi. Buna dikkat etmekten geri kalmadı, keyfi kaçmış olmalıydı, ama hareketsiz durdu, öteki yola bakarak, kaçmama izin vererek. Kılıcını masada unutmuştu, ama belki de unutmamıştı. Beni ayartmak ya da bir şey öğretmek için koydu onu oraya. Elimi uzattım. Kımıldamadı. Elimi değdirmekle kalmayıp kılıcı alabildiğimi de farkettim, kınından çekebildiğimi, kaldırabildiğimi. Bu çabalama günleri ve geceleri adalelerimi sertleştirmişti. Ayağa kalktım, birkaç adım attım, sıcak nemli uyluklarımı yeniden hissettim, yıkadığı ayaklarıma baktım, tırnaklar yeniden beyaz, katıydılar. Kolları hâlâ havada, şimdi veda sözcükleri mırıldanıyordu. Dışarıdan kadınların seslerini, makasların gürültülerini, tepsilerin patırtılarını duydum. Sokak kapısından odama uzanan akışı hatırlamaya çalışıyordum. Tüm hatırlayabildiğim küçük bir yatak ve çiçekli bir vazoydu. Arkasından bir tür buhar çıkıyordu ve elleri damlamaya başlıyordu. Bacaklarım dayanamıyordu. Ayaklarım kesildi, her yanımdan kemikler çıktı, kalçam yerinden kaydı, vücudumun ortasını açıp ellerini içimden yukarı ittiğini hissettim. Derken ürkek bir anlatımla bana baktı. «Hayır tatlım,» dedi, «insan sevgiyi böyle ifade etmez, minnettarlığı da öyle. Bu tür manevralarla sadece yeniden düşersin tuzağa. İhtiyarın sana öğrettiklerini unutma.» Kemerini sıkmaya başladı, ama durdu. Birkaç kişi koşarak geçti.

Bağırtılar, emirler yoktu. Tüm duyabildiğiniz, sarsıntıya damlayan su damlalarıydı. Kollarına alıp yüzüme salyalarını akıtarak öptü beni. Sonra dizlerimin arasını açtı ve gözlerini dikip sert sert soluyarak durdu orada. Döndürüp koltuğa kaldırdı beni. «Bir kez daha,» dedi, «son kez olabilir.» Soyunup üstüme oturdu, gözü hep kapıda. Bir yılan gibi uzanıp ıslık çalarak kayana kadar öylece kaldı. «Aşkla,» dedi ve cümleyi bitiremeden gülümsedi. Sonra gözlerini kapadı, yatakta sırtüstü yatıp ellerini oynatmaya başladı. Girişte ben de durup ona bakmak için döndüm. Yeşil şortlarını yüzüne kapamıştı. Bilmiyorum. Emin değilim. Belki kalacağımı umuyordu.

—Efendim, uzlaşılması zor olan şey— diyor genç koca— gerçekleri hemen öğrenmekteki sabırsızlığınız ve her şeyi karıştırmaktan duyduğunuz zevk. Sözgelimi, karım her zaman narin, uzun boylu ve soğuk, uzun düz saçlı, esmer, handiyse siyah olmuştur, yarım bir gülümsemeyle gizlediği üstün bir havası vardır, insana alayla bakarak sona erdirir gülümsemesini. Tutukladıklarında kot pantolon, deri bir ceket ve sandalet giyiyordu. Sizse bana daha yaşlı bir kadından sözediyorsunuz, kıvırcık saçlı, yüksek topuklu ayakkabılar giyen. Yoksa doğru duymadım mı sizi? Sizi yalanlamazdım, ama diyorsunuz ki, geldiği zaman «yüzüklerini», saatini ve gerdanlığını çıkarıp bir zarf içinde sakladığınız fotoğrafla birlikte çekmeceye koydunuz. Yüzükler? Deli olmalısınız. Böyle dememi bağışlayın. Onu şişman belliyor, üzerine etek giydiriyorsunuz, dudaklarını daha iri yapıyor ve açıklamalarınızı ciddiyetle ele almak için, bir piyade çavuşunun kalçalarını veriyorsunuz. Ancak bunun da ilgisi yok, çünkü söylediğiniz sonraki şey «sarı örgü-

lerini» kestikleri ve iddia ediyorsunuz ki üvendire göğüslerine zarar vermedi pek, çünkü «öyle göze batmıyorlardı». Peki akciğerlerinden birinin çalışmadığını, soluk almadığını ama tam da soluksuz kalmadığını ve sıkı bir buruşukluk «bir siğil gibi» yüzünde kalana kadar yüzünün morarmaya devam ettiğini söylerken ne tür yaralardan bahsediyorsunuz?

Hayır, tabii ki şaka yapıyorsunuz, uymayan yerler ve tarihlerle aklımı karıştırmak istiyorsunuz. Son birkaç ayrıntıyı da belirtmeme izin verin. Çünkü bizzat uyardığınız gibi, fazlasına zaman da kalmadı. O bahar günlerinde planlar yapıyorduk, herkes gibi, deniz kıyısına gitmek için. Beyaz kola işçileri için düzenlenmekte olan bir arsa satın almıştık. Bir kamp çadırı kuracak, arkadaşları ağırlayacak kadar büyüktü. Kimlerden bahsettiğimi biliyorsunuz. Kışın, sular yükselince, mülkümüz yokoldu. Bir parça kâbus. Kimse boğulmadı, ama arazinin bir daha yukarı çıkmayacağını ve yaz artıklarıyla denizin dibinde kalacağını düşündük, su altındaki çadır yığını, güneş şemsiyeleri, şezlonglar, hasır şapkalar, kürekler ve küçük renkli kovalarla. Basılı propaganda yoktu, dediğiniz gibi. Hem olsaydı bile, sık sık kışa giriyor ve evimizi nereye kuracağımızı düşünerek çamurlu yolda durduruyorduk arabayı, dalgaların çatırtılarıyla ürkmüş, iyot, tuz ve ıslak kum kokusunu derin derin soluyarak.

Her şey sakin gidiyordu, ama normal diyemem. Ekonomi son sınıfını da bitirdi karım. Ben küçük sınıflarımı okutuyor, haftada bir de kızıl bilgelik haplarını öğle gazetelerinden birine postalıyordum. Lastarria Caddesi'ndeki kat güzel ve güvenliydi. Bu yıkıntıların daha üst katlarına kim yuvasını yaparsa yapsın gizliden gizliye şaşkınlık kanıtı olan bir güven-

liği paylaşıyordu. Bunun panosuz pencereler ve gevşek kapı kasalarıyla bir ilgisi olduğunu düşünürüm. Gece yarısından sonra bir polis baskını ki, şehrin diğer kısımlarında kimseyi uyandırmazdı, bizim binamızda patlayan ve saatlerce yankılanan bombalar gibi geliyordu. Kitapların, tabloların, şarapların ve kalın püroların topluluğundan bahsediyorum. Yeni bir yaşamdan bahsediyordu herkes. Sanki herkes tablolarla ya da şiirlerle ya da müzikle koşuşup duruyordu —ve forumlar, çok sayıda forumlar. Pratikte, bizi gururla dolduran gönüllü işi, bütün gün yapıyorduk. İyi bir yaşam, yeni bir şey yok, ama pek çok vaat.

İkimiz, büyük bir odadan fazla bir şey olmayan, sandalyeleri kamıştan, masa örtüleri kırmızı-beyaz desenli bir vagon-lokantada yemek yiyiyorduk. Yaşamımız, yumuşak ve güzel kokulu, boğazdan aşağı inerken bir parça yakan ama sonra soğuyan bir gizemlenen birkaç küçük beyaz şarap maşrapasıyla canlanıyordu. Biliyorduk ki, sürekli bir yere gitmiyorduk belki de, çünkü patlamalar, bilirsiniz ya, hep daha sık ve daha büyük oluyordu, ama yolu birlikte koştuğumuzun farkında olmak alevlendirdi bizi. Yeni güçlere sahip olduğumuzu keşfettik. Her zaman onun konuşmasını duymak istedim, ama pek seyrek verdi bana bu zevki. Beni karanlıkta tutmaya yarayan sevecen bir gülümsemesi vardı. Şehriyeler, tabaklarımızda yağ, domates ve reyhanla ışıldıyordu, bardaklarımızı kaldırdık ve ben söyleyeceklerinin, gelecekle ilgili büyük planlarıma uymasını diliyordum. Boşuna. Bir tıkanıklığın, düşlerde tökezlediğimiz gibi ani bir düşüşün önsezisini duymamız mümkün. Ama henüz terketmedi beni, tahrik edildi, o kadar, başı omzumda, aynı anda hem yakın hem uzak, nasılsa saat-

ler boyu, geceler boyu birleşmiş, birlikte hareket ederek ve dönüşlerle ayrılarak.

Zor günlerdi. Şehrimiz değişmişti. İnsanlar öbür yola bakmayı tercih ediyorlardı. 1975, ilham vereceği yerde, bizi ezen söylentilerin ortasında sona erdi. Arkadaşlarımız gittiler. Gitmeyenler, görünmemenin yollarını aradılar. Bir yokolma isteği hepimize bulaşmıştı. Ve dayanmak zorundaydık, kalanları korku ve paranoyanın gerçek yüzüyle korkutmak değil. Eğer birbirimizi ararsak, iyi olduğumuza, zor yıllardan sağ çıktığımıza birbirimizi inandırmak içindi bu; ama o kadar da kötü değildi, önemli şeyler yapmak hâlâ mümkündü, ölümcül olamıyordu karanlık, insan dehşete bile alışıyor ve kavrıyordu onu, yani, dehşeti kabulleniyor ve yoksamaya başlayabiliyordu. Dehşetten ve utançtan o aylarda kim bahsedebilirdi? Bazıları bahsetti ve yokoldu. Cesaret etmekten, yıkıcı eylemlerden, grevler ve protestolardan bahsetmek için birbirimizi aradık, ama her şey bizimkinden gizli duvarlarla ayrılmış başka bir ülkeden haberler gibi geldi bize. Kendimizi, cidden ürkütülmüş bir şehri paylaşmak zorunda olduğumuza inandırmaya çalışıyorduk. Kafalarını kaybedenler, diktatörlüğe dönmenin savunulabilir olduğuna inandırdılar kendilerini, eğer bunu utanç duymadan ve alaycı bir optimizmle yaparlarsa. Diktatöre yaltaklanmak dualarını, kendilerine yaltaklanmaya tırmandı.

Mümkün olan biricik yolu izledik. Yalnız dostların arasında işleyen bir işaretler dili konuşmayı öğrendik. Tüm bu gülümseyen, bağıra bağıra kimsenin ölmediği, kimsenin kaybolmadığı, her şeyin güzel ve düzen içinde olduğu yalanını söyleyenler, insanın gözlerini sakındığı ve ağzını kapadığı yüzde

dev bir sinek tuzağı kurdular. Kimileri, iyi bilindiği gibi, her şeyle uzlaştırdılar kendilerini, ötekilerse öç alma hakkını saklı tuttular. Hem bana öyle bakmayın, çünkü yeni bir şey söylemiyorum size.

Onu tutukladığınız gün, gitmeye hazırlanan bir doktorla öğle yemeği yemiştik. Biraz şaşkın görünüyordu. Başı birden büyümüş gibi bir izlenim bıraktı bende. Saçı havaya kalkmış da olabilirdi, gözleri gözlüğünün arkasında pörtlemiş, ya da ağzı iyice açık. İkinci kaçış denemesiydi bu. İlk seferinde havaalanına kadar gitmişti, güvenlik kontrollerinden geçmiş, arkadaşlarına veda etmiş ve uçağa binmişti. İki sivil ajan onu koltuğundan aldılar. Saçından sürükleyerek değil, başkalarına yaptıkları gibi. Kollarını kavrayan parmaklar kerpeten gibi güçlüydü. Şimdi kendini her şeyin iyi gittiğine inandırmak istiyordu. «Beni o sefer sorguya çektiler,» dedi, «çünkü beyinsiz bir komşu beni ihbar etmişti. Direniş için mesajlar taşıdığımı söylediler. Ama, itiraf etmeliyim ki, bayağı saygılıydılar. Hatta nazik.» İnanmadık. Nazik bile olabildiklerine, bir insanı uçaktan indirmenin pek de kötü olmadığına, bunun hoş görülebileceğine ve hatta anlanabileceğine inanmak istiyordu. Bıraktık konuştu. Şarap bana buruşuk çehresinin, kalın gözlüklerinin, büyük bıyığının arkasında farklı bir yüz gösteriyordu. Sanki henüz derisini yüzmüşler ve devinimleri taze taze acıyan yaraların seğirmesine dönüvermişti de, o haliyle seyrediyordum onu. Sözcükleri, söylenmeyen özürlere sarınmış olarak çıkıyordu. Dili ve dudakları arasında değişip duruyorlardı. Gözleri hiçbir şeyi gizlemiyordu, gözlerinin içinde onun kararsızlığını görebiliyorduk, ama aynı zamanda etkilenme ve sözcüklerini yüzeydeki değerleriyle alıyor olmamız olasılığına karşı bir tür panik de vardı. Bana

öyle geldi ki, soğuk yemeğini yutarken zor bir yaşantı yaşıyordu. Belki de kalanlara, ülkeye inanç duyduğumuzu ve o yaz yemeklerinin geçmişteki gibi öğle uykularıyla izleneceğini ve yeni aşıkların ve tazelenmiş gezginlerin bu öğle uykularından kalkacaklarını göstermek için içiyorduk. Kucaklayıp veda ettik, birbirimizin gözlerine bakmadan.

Daha sonra bir sinemaya gittik. Film, çözümü olmayan bir ahlak sorununu anlatıyordu. Bir rahip, dinin dogmasına uyarak, çocuğu doğurmasını önlemek için kızkardeşinin yaşamını kurban ediyor. Kısır bir döngüydü; adam yapabileceği tek şeyi yaptı, acı çekecek ama tereddüt etmeden. Korumak ya da mahkûm etmek, yapılan ama asla karşı durulmayan ya da tartışılmayan, ne de hatta üçüncü kişilere bahsedilen, eylemlere dönüştürülmüştü dünyamızda. Dolayısıyla, adam daha baştan yitikti ve görevi, yenilgisini saygılı bir güvenlilik taklidiyle gizlemekten ibaretti. Kimse saymıyordu onu. Yine de, düşündüğünüzde, kahramanlığı, başarısızlığının bilincinde olmayı sağlamak için tüm şüpheyi yok etmekten ibaretti. Daha çok güç gerekiyordu. Bana ne düşündüğümü sordu, ben de gerçeği anlattım. Öyle bir noktaya gelmiştik ki, burada beni ilgilendiren, trenlere, gemilere ve taksilere inip binen, dans eden ve yemek yiyen ya da pencerelerden atlayan, şeref ya da şerefsizlik kazanan bu insanların ahlakı değil, ama onları başlangıçlarından sonlarına götüren nesnel şeylerdi. Film, karın içinde ilerleyen bir lokomotifin dumanıyla etkiledi beni, bir Boston katedralinin lüks boşluğuyla, Viyana'da bir parktaki bisikletlerle, uşağı küçük mutfaktaki ocağı yakan bir köy papazının ölüm döşeğiyle, bayraklar ve baltalarla donanmış Nazi bandolarının gürültüye boğduğu görkemli caddelerle. Bel-

ki erkekli kadınlı, kendimiz için endişelenmeye başlayacağımız gün gelecekti ve olaylar değişmemiş bırakacaktı bizi. Şimdi, önemli olan küçük arabamızdı. Diğerleri için, bir uçaktaki geçişti, yani er geç yere inecek bir uçaktaki.

Eve gitti. Ben de gazeteye.

Geç döndüm. Orada yoktu. Daire aranmıştı. Ertesi gün de dönmedi. Onu aramaya başladım. Epey deneyimli olduğum bir işti bu. Uzun bir zaman aradım durdum.

—Karın ortaya çıkacaktır, üzülme— diyor üniformalı olanı, dosyayı kaparken—. Kaç kez geldin buraya? Sayısını unuttuğunu söyleyebiliriz sanıyorum. Ama öyleyse bana, çekinmeden gerçekten bilmek istiyor musun? Gerçekten ilgileniyor musun? Ne için? Erkek erkeğeyiz. Ona ne olduğunu biliyorsun çünkü. Birazını, hiç olmazsa; tümünü değilse bile.

Araya araya dolaştığın, ne tür biri? Bir ikindi vakti dairende bıraktığın aynı kişi mi? Sen ve avukatın, falanca isimli bir kadının, evinde tutuklandığını ve bir mobilya parçası gibi, hapishaneye gönderildiğini iddia ediyorsunuz. Tanıklara göre akşam üzeri oldu bu, bayağı garip bir ışıkta. Güneş battı mı, şehrimizde neler olur, hepimiz biliriz. Andlar'la kıyı tepeleri arasında vatandaşların çevreyi görmelerine neden olan yansımalar düzenlenir. Bu sivil polislerin onu alıp mavi bir Fiat'a koyduklarını söylüyorlar. Hanımefendi en küçük bir karşı koymada bulunmamış; tersine, durgun görünüyormuş, biraz dolaşıp geri dönmeyi planlayan biri gibi. Trafik sıkışıkmış, sizin kaldığınız cadde her zaman pek işlek değilse de,

o öğleden sonra Nois Vander Pandomim Trup'unun gösterisi yüzünden biraz tıkanıklık varmış.

Onu kim götürdü? Zamanını harcıyorsun. Ailenin yaşlı bir üyesi olarak söylüyorum sana. Anlattıklarımdan daha fazlasını bildiğimi düşünüyorsun. Ama yanılıyorsun. İşin aslı bu. Yeminle söylüyorum. Tamamen gerçek. İçin rahat etsin. Yeni bir insan gibi çıkacaksın buradan, açık seçik bir kafayla, hafiflemiş bir yürekle, masum. Yaşamak, dostum, unutma —yapabilirsin bunları. Ben hiç unutmayacağım ve acı çekip duracağım, çünkü sen ve ben farklıyız. Sevilmeye layık olduğu şekilde sevdim, hâlâ da seviyorum onu, o kadını. Sense onu unutmaya layıksın. Eğer o çıkmazını anlamış olsaydı, sen ve ben burada konuşuyor olmazdık şimdi. Sen bir mahkûm değilsin. Buraya gelmekte ısrar eden birisin sen. Ve eğer bir parça dayak yediysen, bu senin iyiliğin içindir. Aklını başına topla. Dersini öğren, çünkü ben benimkini daha öğrenmedim. Onu bulmak istediğini söylüyorsun. Ara onu. Bulursan senindir. Ama niye bulamadın? Dünya küçüktür. Bir gün eve dönecek. Aynı deri ceket, aynı küçük blucin ve sandaletler. Küçük bir kız. Yine de dikkatli ol. O zaman kız olmayacak. Gözlerinden ayırdedeceksin bunu, ya da daha doğrusu, gözlerinin çevresinden, gerçekte bitkinlik değil, bilgelik olan küçük bir bezginlik göreceksin, çünkü bizden çok şey öğrendi, ve ağzında, bu yıl yaşadığı yıllar dikkatini çekecek. Diline iyi bir bak. Ne kadar ısırılmış olduğunu göreceksin. Boynu kırılmış ve sen bunu önden göremeyeceksin. Süveter ya da pantolon meselesi değil bu. İçini gözlemle, incele. Oğlum ölmeden bile önce, odanın çevresinde bir davul gibi gümbürdettiğin şey, bir bal çemberi olan şey, bildiğin gibi; gecenin saatlerine ve gündüzün arzularına reh-

berlik eden bir güneş denli altın, ve olduğundan daha geniş bulacaksın. Ama başka bir sözcük de görür aynı işi: daha gizemli, ürkek ve belki bir parça gözü yaşlı. Çünkü benden, gerisini yadsıdığı tüm aşkı miras kaldı. Sana tamamını anlatmak istiyorum. Kabaca. Olması gerektiği gibi. Onu oğlumdan miras aldım. Doğal bu, tatlı. Birbirimizi anlıyoruz, öyle değil mi? Sen sadece araya giriverdin, davetsiz misafirlik. Bir ilgin yoktu bununla. Oğlum öldüğünde onunla ben oğlumun sadece anısını değil, onunla yapmak isteyip de yapmaya zaman bulamadığı şeyleri de canlı tuttuk. Onu niye buraya getirdim sanıyorsun? Sizler düşünmezsiniz, yenilmiş bir ordunun bir parçası olduğunuza inanır ve savaş esirleri gibi davranırsınız. Ezilirsiniz. Hayal gücü yok sizde. Onu buraya inançsız bir zulmedilmiş kadının tüm günahlarını temizlemek ve şefkate ders vermek için getirdim, yeni bir yaşama doğru adım adım rehberlik ederek ona. Yani benimle yeni bir yaşama, çünkü ben layığım ona, ben kazandım onu. Ama kaybettim. Birkaç şey öğrenseydi ya! Onu sevmek ya da dövmek, onu okşamak ya da işkence etmek —korkak suçlamalarınla icat ettiğin şeyler değil bunlar. Seni hiç dövmedim, yalan mı? Niye dövmedim biliyor musun? Haketmedin de ondan, bokkafalı. Seni dövmek bir duvarı dövmek olacaktı. Daha bile kötü. Çünkü bir duvar ağlamaz ama sen ağlarsın, seni ibne. O ortaya çıkacak. Ama sen değil. Komik, ha? Hayır, bokkafalı. İkiniz birden ortaya çıkacaksınız. Sorun, nerede ortaya çıkacağınız. Ben de bu sorunu çözmenize yardım edeceğim. Dinle. İşin kötü yanı, benim ihtiyar hanımın aklı ermez. Hiç ermedi. Kızın orospu olduğunu söylüyor. Komik, ama bir yerde böyle bir şey, çünkü bir gün gelip de beni kabul etse bile, evimi terkedip onunla

yaşayamayacak olmam mantıklı ve doğal. Dayalı döşeli bir daireye yerleştirecektim onu, ona harçlık verecektim ve arada bir —arada bir!— Valparioso' ya gidecektik, sapa ama nezih bir pansiyona, tuzlu hava almak üzere, ben denizci içecekleriyle dolu, o benle dolu. Benim gibi bir adam mesleğine ve müessesesine minnettardır. Senin türün, bizim işin erdemiyle, subaylar olarak görevimizle varolur. Sopa kullanarak ve bıçak fırlatarak sokaklarda gezinen manyaklar varken masum bir çocuk nasıl uyuyabilir? işte yanıt: çünkü müessesenin ve evin mihraplarında kendi mutluluklarını kurban etmek isteyen bizim gibi yaratıklar vardır. Ne düşündüğünü çok iyi biliyorum. Bu mutluluk asla var olmamıştır. İçinde, senin, onun ve benim birleşmediğimiz bir alan olması gerektiğini anlarım, yan yana yürüdüğümüz halde birbirimizi görmediğimiz, hatta birbirimizle konuştuğumuz ve sağırlar gibi anlamsız şeyler söylediğimiz günlerin bazı bölümleri olması gerektiğini. Bunu farketmek için çok zeki olman gerekmez. Hele de benim konumumdaysan. Bazen bütün her şeyi uydurduğumu düşünürüm, bu kadının var bile olmadığını, ya da sokakta öfkelendiğim biri olduğunu ve buraya sıra dayağına çekmek için getirdiğimi ve bunu yaptıktan sonra, programı aksatmadan her zamanki çemberine geri götürdüğümü. Belli ki, böyle olmadığını biliyorum. Ben, şahsen, gözlerim yaşlı, elleri bağlanmış ve bacakları bütün alaya açılmış olarak teslim ettim onu. Bu, öyleyse, tarihi uzun bir tutkudur ve ayrıntılarının toplanması gerekir, böylece soruların bir gün yanıt bulabilir.

İlk olarak, karının nerede olduğunu bilmek istiyorsun. Karının tutukluluğunun yasal olup olmadığı, ya da avukatının getirdiği mektupların hâlâ tuvalet-

te mi yoksa lağımdaki dosyada mı oldukları artık ilgilendirmiyor seni. İkinci olarak, serbest bırakılıp bırakılmadığını bilmek istiyorsun, bir elçilikte korunmaya alınıp alınmadığını ya da bir uçağa konup konmadığını ve eğer konmadıysa, ne zaman gidiyor olacağını ve eve dönüp dönmeyeceğini, yoksa iltica mı etmek zorunda kalacağını. Hep mantıklı olasılıklar. Üçüncü olarak, en ciddi soruyu sormaktan geri kalıyorsun: küçük kadıncığın iddia ettiğin gibi burada idiyse, ona kötü muamele yapıldıysa, görevdeki personele teslim edildiyse ve onlar birbirlerinin üstünde si...ilerse onu, o benden günden güne, geceden geceye umutsuz bir tutkunun sözcüklerini duyduysa, ama —bu ama önemli— sözcüklerin aşkıma ve okşamama boğulmuş olduğunu duyduysa, travmatik denebilecek bir tarihi olaylar zincirinden sağ çıktıysa, bir zamanlar özgür olan onun, seni sanki hiçbir şey olmamış gibi tanıyıp kabul etmesi mümkün mü —sızlanıp merhamet dilemekten başka hiçbir şey yapmamış olan seni? Senin bütün yakınmalarına, küfürlerine, hakaretlerine cesaretle karşı duran kudretimi, inançlılığımı ve dürüstlüğümü tattıktan sonra seni kabul etmek isteyecek mi? Ya da soruyu ters çevirelim. Genç bir adam, ki kısa evliliğinin, hepimizin içinde yaşadığı çarpık koşullar yüzünden sona erdiğini kabul etmeliyiz, perişan değilse de titrek görünüyor —herhangi bir kişisel suçlamadan bahsetmediğimi tekrar ediyorum— eşinin başının yasalar ve yöneticilerle derde girdiğini biliyor ve bunun sonucunda rejimin zaferlerini ve felaketlerini bizzat yaşamak zorunda kalıyor— böyle bir genç adam unutabilecek mi, unutmuş taklidi yapabilecek mi, kendisini çekecek ve anlayacak ve evcil faaliyetlerine —politik olanları kastetmiyorum— yeniden başlayacak mı,

sanki her şey temizlenmiş ve arındırılmış gibi? Sanırım, deneyimin sesi, yanıtı açıkça veriyor. Ona verilen zararın doğasına ve bunun sonuçlarını anlamak için mızıka şefi olman gerekmez. Yalan mı? Açık olalım. Konuşmalarımız sırasında yanaklarımdan yaşlar aktığını gördün. Seni serbest bırakan bu kâğıdı hemen şimdi imzalayacağım, bu durulmayacak bir duygu, evlat ve göğsü kıllı bir erkek adam nasıl kontrol edeceğini bilmiyor. İşte görüyorsun, birbirimizi tanımaya başladık, hatta inanıyorum ki birbirimizi anlamaya bile başladık. Onu tekrar görmeyeceğiz. Bunu dinle ve çöpe atma, çünkü ne öğüt ne de düşüncedir bu. Seninle konuşan, bir kâhin değil, evlat, seninle benim ağzımdan konuşan o. Tanıyamayacağın bir şehrin sokaklarında rastlayacaksın ona, pek sevdiğin bir meydanda bir sıraya oturmuş göreceksin onu ve o sana el etmeyecek ve meydandaki bütün insanlar geriye yürüyor olacaklar. İnan bana. Kendi zafer günlerini, gecelerini geçirdin. Ben de benimkileri. Bana daha pahalıya mal oldular ve ben sefasını daha çok sürdüm. Asla geri dönmeyecek birisi o. Öğrendikleri yetecek ona, bu yüzden artık sana gereksinmeyecek, bir daha benden de korkmayacak. Duaları ve küfürleri nereye götürdü onu? Bu sadece onun işi. Sana gelince, niye buradan gidip teröristlerinin beklediği ine dönmüyorsun —sıkılmışlardır, kuşkusuz. Eğer gelecekte benim eşitim olmayı denemek istiyorsan, beni bulamayacaksın. Senin kırk yargıcın olacak. Belki birkaç tane fazla. Bazıları ikinciler için geri gittiler. Ben değil. Ben beklemeye devam edeceğim. Küçük bir değerlendirme gösterisi. Hepsi bu.

Hadi, yokol, şimdi. Karın —seninki, duyuyor mu-

sun?— ortaya çıkacaktır. Üzülme. Ama üzülmek istiyorsan, peki, serseri, onu öldü say.

KORO

Subay, dışarıda zayıflamak ve sakalını içeriye doğru büyütmekten ibaret olan bilmecesini gösterdi bana. Gözleri coşkuyla, mizahla ve kedimsi kibirle parlamasını öğrenmişti. Sık sık, uzun kollarının derisini, ellerinin kemiklerini, inciklerinin pırıltısını ve büyük, her işe yarayan ayaklarını inceleyerek güneş alan sırada çıplak oturdu. Öğleyin, kanal tek bir kızıl ışık olduğunda ve yamaçların çamuru kuvars halkalarını pekleştirip kopkoyu gözeneklerini aydınlattığında, subay sahile indi, sert kayalar üstünde sırtüstü yatıp gerindi. Su, soğuk dalgacıklar halinde ona ulaşıyor, kayaların mavi ateşiyle yanarak geri dönüyordu.

Adam müthiş bir saygı duyuyordu karıma, ama bazı insanların sellere, toprak kaymasına duydukları türden bir saygı. Belki özel bir bağ birleştiriyordu onları, sözgelimi, soluk ya da şahsen dile getirdikleri sorun gibi. Gerçek şu ki, gençlikten bahsedildiğinde, karımı düşünüyordu.

İnsanın yaşamındaki en mutlu günler sahilde oynayan küçük çocukları seyrederek geçirdikleridir, dedi adam; bu düşünce belli belirsizce söylenmiş de olsa, sözcüklerinin ciddiyeti ve arkadan gelen sessizlik su gibi bir devinim verdi onlara ve bir yaz ikindisinde çam korusunda ve rıhtımda usul usul, tatlı tatlı hışırdayan rüzgâr gibi geldi.

Diplomalarımı yere koyuyorum, geç kalmış bayan yolcuyu beklemekteyim, mobilyaları ve perdeleri düzenliyorum, bütün tabloları düzeltiyorum.

İnce bir şarap patikası kapımdan, havadaki veda eden ele uzanıyor,

Çektikleri resimlerim çıkmadı; daha doğrusu bulanık çıktılar. Yüzümün, kendini tümden tamamlamazdan önce zamanı olduğunu, herhangi bir üyenin değişebileceğini ya da işimin bitirileceğini ve daha beter olacağımı düşünerek avuttum kendimi. Gözümü açmış olmalıydım. Gözlerim celladın bakışlarını geri çeviriyordu. Göze göz, dedi cellat, kukuletayı başıma geçirirken ve bandı dudaklarıma.

Yaşamı için savaşıyor, dedi seyirciler, ben yeni portreme son dokunuşları kondururken. Boyadım ve sildim ve devam ettim boyamaya ta ki tüm renkler yok olana dek; sonra palet bıçağına gittim ve kazıyıp durdum. Şişko küçük beyefendiyi anımsadım, namusuyla satın alınmış, Halk Mezarlığı'na diri diri gömülmüş ve tabutunun cilalı tahtasında acemi uyanışıyla gözünü ansızın açışının izlerini bırakmış.

Palet bıçağıyla kat kat delmek mümkün bir modelin boş kabuğunu. Yani, bıçak dibe çarpana ve portreden kan boşalana kadar.

Ama eğer dünya karşı koyarsa palet bıçaklarına ve fırçalara ve meyve taşımazsa, kökleri nereye koyarız?

Kuşlar mezara doğru azimle uçuyorlar, bulutsuz bir alacakaranlıkta usulca geçerek kuru dalların arasından. Besbelli başaşağı büyüyor ağaç. Toprak ve gökyüzü yer değiştiriyorlar. Hiçbir şekilde bilemeyiz

kimin korunduğunu ya da kimin umudu olduğunu ya da öfkeyle çarpan bir kapıdan kimin çıktığını.

Bir şey belli: mümkün, son derece mümkün, tümünün korunmuş olabileceği. Ve bunu anlayamıyorum.

Şimdilik, trapezinkinden başka bir biçim kabul etmiyorum: ölüm atlayışının nedeni ve boşluğu orada saklı.

Kapalı bir uzamda geliyor, gidiyorum, kaldırımları kaplayan ve çıkışları kapayan kalabalık arasından ite kaka.

Dizlerinin üstünde, gençler kendilerini geceden korumayı öğreniyorlar. Postlarla halıları ve kâğıttan çiçeklerle kaplanları takas ettiler. Birbirlerinin gözlerine bakıyorlar ve gördükleri bir sevecenlik uyandırıyor onlarda.

Bana dedin ki: kendi kendine tekrarla bu sözcüğü, seni tepeden tırnağa doldurana dek gözlerin kapalı tekrarla bunu, bir çan gibi çalarak içine girene ve bütün dünya onun içinde yok olana dek; evrenin çemberlerini parmaklarınla çiz ve kollarının genişliğine büyüt onları, omuzlarının, boynunun ve kafanın, öyle bir büyüt ki, evren kucaklasın seni, sen de evreni.

Bando sözcüğünü seçtim ve içime girip çıkan askerlerle doldum, sessizliğimin tüm genişliğinde, çevremde rap rap yürüyen ve pirinç borular çalan.

Sonra **akşam** sözcüğünü seçtim, en tatlı ve en huzurlu ve ağaçlara, yıldızlara ve pırıldayan birkaç uçağa bakmak için duraklayan dünyayla doldum.

Dönüş yolundayım, tek başıma, yaşadığım evleri düşünüyorum, çerçeveler için birkaç imge arayarak.

Pırıl pırıl, tertemiz bir evde kiremitli bir koridor anımsıyorum, bir serin yaz ikindisinde. Işık: yeşil, içerideki ağaçları ve bitkileri canlı canlı yansıtarak.

Daha sonra, dar bir oda, bir kapıdan, bir sedirden daha fazla değil, ve ampuller limoni projektörlerde sönmeye devam ediyor. Bacaklarımı bitiştirip oturmuş, annemin kürk mantosuna sarınmış, akordiyon çalıyor ve kutuyu öyle hiddetle sıkıyorum ki pantolonumun dikişleri atıyor. Kalın dudaklı, kara gözlü bir arkadaş yanıbaşımda ağlıyor.

Işıklar söndü; yüksek tavanlı, mobilyasız bir evde mumların ortasında okuyorum. Sokağın adı Maruri. Bugün Neruda'yı düşünüyorum. O sıra son Matias Pascal'ı düşünüyordum ve güneşlikleri açınca, güneşin kıyı tepelerinde batmakta olduğunu gördüm, tuğla evlerin alçak çatıları üstünde bir mangal gibi bir an durarak. İnsanlar bana dikkat etmeden geçiyorlar ve ben Ruhsal İlahi'yi okuyarak havada yatıyorum.

Bir tavan arası odasında, kuşluk gibi bir şey, alçı büstler saklanıyordu, sabahleyin güneşe çıkardım onları. Balkondan açık seçik görebiliyordum sisi ve okyanüsu. Dalgalı saçlı ve siyah sakallı bir genç adam beni seyrediyordu. Gözlerimi açtım, gitmişti. Daha sonra, beyaz bıyıklı bir kedi onun yerini aldı. Dağlara bakan büyük bir pencerem var. Bir esinti aniden pencereyi açıyor ve bütün yeşil perdeler dalgalan-

maya başlıyor, ne yapacağımı ya da ne diyeceğimi bilmiyorum ve perdeler hep daha sert çarpıyorlar.

Halı kırmızı.

Merdivenli bir evde yaşıyorum ve yemek odasını arayarak inip çıkıyorum duvarlar boyunca. Masada oturuyorum, yanımda mor bir şişe var, boş bir bardak, bardağın içine bakınca korkunç kıllı olduğumu ve derimin vahşi sarılıkta olduğunu görüyorum. Karşımda biri vardı.

Neruda şimdi tozlu karanlıktaki aynı pencerenin önünde buluyor kendisini. Önünde koca bir köpek aniden havlayarak zıplıyor ve Neruda kederle ıslık çalarak dönüp uzaklaşıyor.

Yeterince açık seçik hatırlamıyorum, merdivenleri hiçbir yere çıkmayan bu evleri. Ancak dışarıdan aydınlatılmış kaldırımları hatırlıyorum ve bir bayan mahkûmun omuzunda ağır altın çerçeveli bir ayna taşıyarak üzerinden geçtiği plastik halıları. Kapısını bulamadığımı hatırlıyorum. Başka deyişle, o eve gömüldüm.

Hiç dinlenemedim, dinleneceğim de yok.

Yorgan ve battaniye yığınlarıyla kaplı bir pirinç karyolada uyuyorum; bir palmiye ağacı avluya kumanda ediyor, palmiyenin dibinde bir köpek kaşınıyor. Yıldızlarla çevrelenmiş, çan kulesinin çanı yok.

Komşular ağır ağır birbirlerine ateş ediyorlar. Bir helikopter sabırla damları kol geziyor.

Erken kalkıyorum, geceleyin kimse öldürüldü mü diye soruyorum, evet diyorlar, fırıncının madeni kapısının yakınında biri.

En güzel ev bir ağaç tepesinde inşa edildi bu baş yönetici tarafından, baykuşlar tarafından kuşatıldı, çığırtkan güvercinler ve tavukcu şahinler. O, terasında tünemiş, sıtma ağacının büyümesini seyrediyor ve çekirdekler savuruyor havaya. Toprak soluk alıyor. Gözalıcı bir çise tarlalara düşüyor. Sabaha doğru ev kayboldu.

Herşey vahşi gelinciklerle kaplı.

Asmalar bacaklarıma tırmanmaya başladılar ve çok geçmeden karnımı ve göğsümü kapladılar.

Dünya tanıdık oldu, yerini kenarlara bırakmaya da başlıyor: ağaçlarımın kabuğunda birlikte büyümeye, birlikte yaşlanmaya devam ediyoruz. Miras aldığım bu isli kürekle devrediyorum toprağı. Tüm derinlik ıslaklığına yaklaşıyor ve gölgelerinin zenginliği hızla kökten köke taşınıyor. Bahçelerim hızla büyüyor ve yeraltında bana eşlik eden sessizlerin arasında meyve veriyor. Büyüyorlar ve anlıyorum onları. Büyümek, şimdiden dağların yamaçlarına tırmanan filizlere uzanmaktır.

Sabahleyin bir inek çıkıyor ortaya, bir turist gibi, kır açıklığı içinde; inek möölüyor ve köy yanıt veriyor. Bir çobanım ben, zil elimde titriyor, ama derin derin soluyorum ve içimde bir çam dalı kıpırdanıyor ve biberler çiçekleniyor ve bir domates hızlı bir kuşun gagasında kanayarak yarılıp açılıyor.

Nasıl bir kader sunuyor bu yaz bize? Hem niye bir kader aramak? Belki de sorunun kendisi aydınlatılmadı! Koruda ekili olduğumu söylemedik mi ve yerin dürtmesine karşılık verdiğimi?

Bir sağanakta ısrar ediyoruz; bisiklete binmiş yoldan aşağı inen kızlarla açık arazi üzerine fırtınada

ve şimşekte. En iyi donatılmış ordulardan daha güçlü bacaklar var. Ter kokuları gardenya gibi.

Aniden peyzajda bir değişiklik dikkatimi çekiyor: insan açık seçik görüyor kimin yaşam için dövüştüğünü ve kimin yaşamı boş bir ağ gibi geri çekerek istif ettiğini.

Bir cam evdeyim ve ayağımdaki geçit yok oluyor. Gökyüzü çatırdamaya başlıyor. Bodur elmanın heyecanı kırmızı ve yeşil düğümleri içinde kumda patlıyor. Bu umaduran dünyada her şey yağmurun ritmiyle soluyor ve arada sırada başka bir şeye dönüşüveriyor, diğer yağmurların anısı gibi ağaç gövdelerine ve dallara yapışan, seher trenlerinin yolu sıra giden başka ormanlara ve başka eğrelti otlarına.

Yaşam için dövüşmek, böylesi zamanlarda, yıllarımı, erkeğe teslim oluşumu ve kadına hamileliğini tanımayarak harcadığımı anlamaktır, özgür ve açık seçik bırakmam gereken cesaret ve sevecenlik üzerine bir kurnaz tacir gibi pazarlık ederek, herkesin dokunabildiği ve kimsenin kıramadığı plastik kâtip olduğuma inanarak.

Ne kazandım? Portrelerimde keskin hatlı bir yüz, alkışsız sahneye gelip gitmeme izin veren bir dans adımı, kadifeye yazılmış şu belge:

Savur ilk taşı

Her yer ismimle kapanıyor, aynalar ve sırtlar, anlamsız o halde silinmiş devinimler, garip garip beni gözleyen ve güneşin duvarlara hangi yönden vurduğuna bakmak için dönen genç erkekler.

Yeryüzü şarkı söylemeye başladı: önce, usul usul dünyaya düştüğünü hissettiğim yağmur o, sonra, mavi kuşların evin ıslaklığı içinde uçuşu, ağaçların ara-

sında yavaş bir soluma, suyun bir yüzyıldan diğerine taşınması, terkedilmiş havaalanları ve kışlalarına dönen orduların ayak sesleri.

Tanıdık yaşam bu, bir kez daha ürkekçe bestesini çalışan, akşam üzeri eş dost toplantısı, az daha yaşlı, sürgünde iletişim kurmak için duyulan gereksinimle getirilen işaretler ve hareketler lehçesini öğrenerek ve çevremi saranlar çocuklar ve isimlerini göğsüme yazıyorlar ve flütler ve kuzenler diyarındaki terkedilmiş evimden bahsediyorlar.

Ne oldu?

Kır manzarasında bir değişiklik: şimdi anlamaya başlıyorum her şeyin söylendiğini ve önümde sadece birkaç yaşamın kaldığını. Yaşamadığımız ve karyolanın çevresine taştan bir sınır gibi dizip durduğumuz yıllar anımsanabilir mi? Öyle sanıyorum, çünkü onlar isteyince çağırdığım imgelerinle dolular. Ama benimle ilgisi yok bu istemenin, sen yaptın onu. Gün boyu yürüyüp duruyorsun şaşırtarak beni parmak uçlarından filizlenen çiçekler ve evdeki lambadan sarkıttığın bitkilerle: asmaların tepelerini kımıldatan son meltemle geçtiğin ve sonra beni usul usul boğarak, külleri yumuşatarak, dumanı pencerelerin dışına yükselterek orada kaldığın söylenecek.

Kaç kez içimde doğduğunu bilmiyorum, ama gerçek bu. Saz bir sandalyeye ya da memleket işlerinden ihtiyarlamış küçük bir kraliçeye, hem arılara hem de meleklere saldıran bir tel dokumacısına benzeyen havanla, çocukların ve hayvanların çevrelediği gümüş takımların parıltısını dağıtmaya başlıyorsun, dostları ve aileyi şaşırtıyorsun. Öğleden sonra kilise çanları alarm çaldığında ve buz bardağın dışına sıçradığında bir balık gibi içiyorsun ve ben, sırtüstü yatmış, senin bu yoldan tekrar yuvarlandığını

görerek gülümsediğimde ve her şey yokluğunda keşfedilmiş güzel bir sözcüğe, tabağımdaki bir güle, balkonda çarpan serin çarşaflara dönüyor.

Demek seviyorum seni ve yeniden gülümsüyorum, işte böyle geçireceğiz yazı, sen geri dönerken, ben öğrenerek, yiğit sandığım anılarla dolmuş ve mutlu, fotoğraflar ve tablolarla çevrelenmiş ve resim çerçevelerinden çıkıp aşağı inen ve yaşayacağımız yenilenmiş ev olan çocuklarla.

Tanıdığım dünya çiçekleniyor, dedim ya, karanlık çam gövdeler arasında asılı kalan karın birinci çoğul hareketi bu, yüklerini kutlayan dalların üstünde yüzerek, bir kıvrak ve alacalı gün batımı ki tam batım sayılmaz ve hatta alabildiğine tüylenmiş doğuştur, orman dans ediyor yarı yol yukarıda ve karın ve sessizliğin ritmi içinde her şey sallanıyor ve karşılık veriyor, uzakta değil, derinde ve gölün üstünde doğan ışık sevinçle kör ediyor bizi, okşadığım elinin içi parıldıyor, çünkü hiçbir şey ayırmıyor bizi ve birden küllenen güneş bir kez daha bacadan çıkıp uçarak geliyor.

Toprakla anlaşma yapmak için geldim: onun sessizliğine ihtiyacım var, onun da benim aşkınlığıma. İnsanlar bir görünüp bir yok oluyorlar çevremde.

Bugün evim sarı şapkalı kahverengi bahçevanlarla dolu. Şimdi hepsi gölgeyle örtülmüş. Söğüt, dalgaların arasındaki bir sandal gibi mırıldanıyor ve yapraklar gidiyor, yapraklar geliyorlar. Hiçbir şey anlamlı gelmiyor çiy-bahçevanların beklediği yumuşak tepelere doğru kımıldayan ve ilerleyen fısıltılı akşamdan başka.

Sabırsızım ve yaşamımın parçası saydığım bu şeylerin nasıl gelecek yüzyıllarda başka bir kamu görevlisinin yaşamı olacağını biliyor ve direnmeye

devam ediyorum, ya da oturmaya ya da seyretmeye, beni ihbar eden mobilya parçaları arasında. Beni görmek için geri dönecekler. Ne var ki öbürü bir şey görmeyecek. Bilecek ki birisi seslendi şafakta ancak bilmeyecek bilinmeyen ıslık çalanın nerede olduğunu.

Genç ananın yüzünde birden beliren gölgeler gibi taşıyorsun beni.

Belki yeniden doğuyoruz ve sen şimdiden rahminde taşıyorsun beni. Belki beni ışığa çıkaracak vaktin yok, belki ışık seni seven ve seni isteyen ve sana arkadan atlamak için sabırsızca bekleyen başka biri için saklanıyor.

Gücümü anlayan herkesin içinde var olurum, ama uzun sürmez bu, içinden gülümsemeyi tercih eden ve beni tüketmeye zaman bulamadan çekip giden herkesin içinde.

Beni yıkan herkes gücünden ve güzelliğinden bir şeyler verdi bana. Minnetsizliklerinden utanan ve beni düşünmemeyi tercih eden, ya da projektörü söndürdüklerinde beni düşünen ve uyuyormuş gibi yapan herkesin içinde yaşıyor, kalıcı oluyorum. Ezilmişler arasında kutsanmışlar arasında olduğundan daha çok dostum var.

Bir kadın haftada bir yüzümü kuruluyor ve bezde bakışlarımdan iz kalmıyor. Kurban edilmeye layık olmadığımı söyledim dindarca, buna değen başka birini araması gerektiğini, o başka biri ki, sonunda, kana, hüzne, umuda ve aşka layık olduğu izlenimini bırakabilir.

Tespih taneleri gibi dönen yuvarlak bir çiftiz.
kımıltısız bir güneşiz, bataklıklardan soluk alan
durmuş yelkenliler arasında uçan kuru bir çiçek
güneşliklerin ardına gizlenmiş bir gün

güneşi vurmak için bekleyen iki avcıyız
keskin şimşek, dağılıyor, kargılar savuruyor, havada esirler alıyor.
bir dil sarkıyor
bir su bulutlar dünyası aydınlanmaya başlıyor, senin yüzünde öyle açık, onların ellerinde öyle kapalı
yılanlarla kaplı bir geyik
kahvaltı eden bir kuş ve yastığını diken sincap
dağın kıyısıyız biz ve gökyüzünün tüm yanılmış şafak ışınları
bir şüphe anı, bütün bir yaşam yanıyor
bir koca kızıl erimiş çan
son uçağın gölgesi, bir göktaşını yola çıkaran kasırga
kuru çamlardan bir kiliseyiz biz ilk dumanı soluyan
gölde uzun bir ıslık, bir güçlü meltem
bir sabah sağırlaştıran patlama ve bir çekiç olan kraterin biçimi
gökte alevler saçan iki akrobat
köklerin dışarı çektiği iki dil gibi anlarız birbirimizi.

Direniş bizi tanımlayan sözcük: öğle güneşinde kurusun diye asılmış üniformalar.
bir gizemli şifre memleket takvimlerdeki yitik rüzgarların kaynaştığı
bir uyanış o, bir mezartaşı, bazen su, bazen köpük, bazen de kar
pirinçten ağaçların bir ormanı o, zümrütün uçsuz bucaksızlığı üstünde yanan bir kuş sürüsü.

Derinden soluyorum, dikkat ediyorum: rıhtımda arzulu bir genç kadın bana işaret ediyor.

Denize açılmak zamanıdır, kızıl yelkenler çekiliyor Doğu'da.
Kim ayırdı denizi vahşiliğinden?
Neden yorgun ordular gibi geliyor geceler?
Acaba kimde son ateşlerin kontrolü?
Şehrimizin kapılarında dövüşüyorlar.

SIRTLAN GİBİ

Poli Delano

Bazı günler, özellikle sabahlar var ki, gerçekten anlatılmaz bir mutluluk duyuyorum. Belki sırtlanın hissetmesi gereken şeye benziyor bu; dışkıyla beslenen, yılda bir kez zina yapan ve hâlâ gülebilen çirkin bir yaratık. Çok mümkün görünen bir şey var ki -yadsıyacak değilim bunu- bir yerlerde, bütün hüzünlerimizde, bizi çevreleyen bütün karanlıkta, küçük bir kahkaha için her zaman yer bulunur. Ve şu «birisinin açlığı ötekinin ziyafetidir» sözünü kendi kendime her yinelediğimde gerçeklik de kafama az bir şey bilinçlilik sokmaya çalışıyor ve bin yıllık şairin dediği gibi, «Hiçbir şey daha kötüsü olamayacak kadar kötü değildir,» siz de bütün bu siyahlığın, öbür adamın daha karanlık talihsizliğinin gölgesine dokunmaya bile başlamadığını farketmek zorunda kalıyorsunuz. Bu yüzden, yakınmaktan herhalde vazgeçeceğim.

Sözgelimi bugün, o günlerden biriydi ve ben, istemesek de hep geri döndüğümüz bu yeri, bu şehri usul usul yiyip bitirmeye durmuş aynı zehirli hava-

nın akımları içinde soluyan ağaçları, ağaçların dallarını, ağaçların dallarının yapraklarını, ağaçların dallarının yapraklarındaki böcekleri, bütün bu canlıları gerçekten benimmişler gibi hissederek gezinebiliyordum sokaklarda; ama iplerin ucundaki önemsiz kuklalar olmak yerine, sanki dünya bize gerçekten eskisi gibi aitmişçesine, uyanık, bir kaygının, tüten bir kap ardında duyabileceğiniz akıp giden bir duygunun merakıyla.

Evden erkenden çıkıp sabahları çoğun gittiğim yönden farklı bir yol tuttum. Belki bu kararın arkasındaki itici güç şuydu: daireden iyice usanmıştım artık, çünkü, itiraf etmeliyim ki, sizinle konuşan arkadaşınız bürokrat bir kere ve izahatlardan ve 'günaydın efendim'den ve rezil bir meşinle kaplı sandalyede kıçımdan ter akmasından ve sekreterlerin patronlarına parıldattıkları şu diş macunu gülümsemelerine duyulan hayranlıktan —kıskançlıktan neredeyse rengi atmış halde— ve bir mühendis değil, zavallı bir kâtip olduğum aklına gelince hep «Kahve, mühendis bey?» diyen oğlan Charlie'den iyice usandığım için. Belki öbür neden de parktı, şakıyan kuşlar, şimdiden kucaklaşmış birkaç çift, gecenin sağanağından hâlâ nemli temiz çimen, her gün on, on bir arasında masamın arkasındaki perdesiz pencerelerden boşanarak beni acımasızca kavuran vahşi güneş ışınlarına hiç benzemeyen hafif hafif okşayan bir meltem ve bu yürüyüş tıpkı eski günlerde olduğu gibi acelesizce, handiyse boş boş dolanırcasına, karşıma çıkabilecek her şeye hazırlıklı, sanki şu an pek yaşamıyormuşum gibi ve sanki hasta değilmişim gibi geçiyordu. Ha, size rahatsız olduğumu söylemeliyim.

Parkı geçip çok şık bir caddeden üç dört blok aşağı yürüdükten sonra Konsolosluk'a vardım. Hızla,

kararlılıkla, samimiyetle ilgilendiler benimle —İsveçlilerin çoğun yaptığı gibi— yine de birkaç beklentim vardı çünkü İsveç pasaportumun yabancılar için olanlardan, beni İskandinav sanmanızı istemem— süresi dolmuştu ve Dışişleri Bakanlığı kâğıtlarımı hâlâ düzeltmemişti. Pratik amaçlar için, boştagezerler statüsüne indirilmiştim. Durumumun inceleneceğini ve on gün içinde dönmemi söylediler.

On bire doğru oradan ayrıldım ve kendi kendime gülümseyerek daireyi öğlene kadar asmaya karar verdim. Yürümeye başladım, o aynı kavranılmaz, neredeyse öforik ruh halinin idaresi atında, o kadar ki benim yüzümden arılar bile ortalıkta vızıldamıyorlardı ve bugün dünya benim olduğu ve ben de kral olduğum için en ufak ayrıntının uzun uzun tadını çıkararak; çok geçmeden, bana hâlâ memleketimdeki istiridyelerin işe yaramaz anılarıyla işkence eden bir deniz ürünleri lokantasının geniş kapısıyla yüzyüze buldum kendimi.

Duraksadım diyemeyeceğim: bir saniye bile düşünmeden, bütün ilaç paramı harcamak isteğiyle içeri girdim. (Deniz mahsulleri o kadar pahalı olduğundan değil, ama cebimde şakırdayanlar pek bir şey tutmuyordu.) Daha erkendi, ben ilktim ve o saate kadar günün tek müşterisiydim. Tezgâhı, sonra masaları gözden geçirdim ve bir beyefendi gibi davranmaya karar verdim, yani bir masaya oturdum. Derken ihtiyar kadın bana doğru geldi. Menüde ne var? Bu erken saatte sunabileceği tek şey yarım kabuk üstünde bir istiridye çeşidiydi, bol limon, yanında da iki soğuk bira. Daha sonra, bir Tongolele gibi alnına fırçalanmış bir tutam beyaz saçla, tombul, ateşli bir genç kız yaklaştı, -ruhum kadar parlak gülümseyerek- masanın örtüsünü düzeltti.

«Plak dinlemek kaça?» diye sordum.

«On sent, senor.»

«'Kaybetmesini de bilirim, geri dönmesini de' falan diye bir plak var mı?»

«Gidip bir bakayım senor.»

Ve şatosundaki bir lord gibi, pikabın oraya gitmeden, kör bir adamın micro'da (otobüslere Şili'de böyle derler) söylediği şarkıyı dinliyordum; bir başka gece Garibaldi Meydanı'nda Mariachis'ler arasında, tek başıma içmekten hiç hoşlanmadığım için, gizliden gizliye olanaksızı, tanıdığım ve bir şişe tekilayı paylaşacak biriyle karşılaşmayı umarak dolaşıp durduğum sıra beni şaşırtan aynı şarkı. «Ah bir kez daha, bir kez daha dönmek kollarına» sonra pek iyi hatırlamadığım bir dize ama şöyleydi: «lalara-lara lara, bilirim kaybetmesini, bilirim kaybetmesini, geri götürmeyecek misin beni, götürmeyecek misin götürmeyecek misin.» Beni etkileyen bir şey vardı şarkıda: ısrarlı, aceleci ve emreden bir ton. «Dönmek istiyorum, dönmek dönmek» diyordu. Çünkü ben de dönmek istiyordum. Bir kadının kollarına değil, dağlardan okyanusa, çölden Antartika buz sahrasına uzanan bir ülkenin kollarına.

Müzik bittiğinde neredeyse ağlayacaktım, ama kendimi tuttum ve Tongolele başka bir şey dinlemek istiyormuyum diye sormak üzere bana yaklaştığında, gerçek bir uzman gibi, Angelica Maria'nın bir şarkısını aramasını söyledim ve dedim ki, umarım 'aşkımız nasıl gidiyor' lu şarkısı olur. Bunun bulunduğunu söyleyip hemen makineye yöneldi. Ama biliyorsunuz, kimseyle eğlenmeye çalışmıyordum: ilk şarkıyı, dedim ya, Insurgentes'den dönerken ki şu bir saatten fazla süren dayanılmaz yolculukların biri sırasında otobüste dinlemiştim, öteki de evlenmeye

hazırlanan bir İtalyan kızının gözüktüğü TV'deki sabun reklamının ses bandıydı ve ilk kez Santiago'da, gripten yattığım sıra seyretmiştim ve daha sonra, uzun bir yolculuktan sonra bu şehrin imgelerini almak için döndüğüm zaman: Reforma Bulvarı üzerinde uçan Özgürlük Meleği, yayını Chapultepec parkındaki ağaçlara doğru nişanlayan Diana, çalıştığım yerin çevresindeki korkunç binalar vs. vs.. Döndüm, dedim, çünkü Mexico City'yi henüz bir taşra şehriyken çocukluğumda da ziyaret etmiş, ülkeyi kuzeyden güneye gezmiştim, ovalardan ormana, Gulf kıyısından Pasifiğe. Tümü akrepler ve yılanlarla, opal ve ametistlerle dolu dağları ve o yeşil dalga dalga vadileri görmüştüm.

Angelica Maria şarkı söylemeyi bitirmeden önce -bu arada hangi şarkıyı söylediği pek anlaşılmıyordu- önüme harika bir yuvarlak tabak içinde istiridye koydular. Memleketimin istiridyelerine pek benzedikleri için şaşırttılar beni, bunlar az daha iriydiler, hatta şu «Yalnız İhracat için» istiridyelerinden bile daha muhteşemdiler: bu sonuncuları bir seferinde Angelmo'da, arkadaşım Horacio'yla herkesin gözü önünde, sallandıkları ağdan çeke çeke mideye indirme şansına sahip olmuştum: Horacio 'El Mercurio' nun bir sayısında, Rancaqua'daki alçak gönüllü evini ararlarken kaçmaya çalışınca gözcü bir asker tarafından vurulduğunu okuduğumdan beri adı ruhuma, boğaza takılmış bir balık kılçığı gibi batıyor.

Ve tam lanetli yaşamımın ilk istiridyesine bir kaç damla limon sıkıyordum ki, ihtiyar bayan kasadan gelip, «Nerelisiniz, Arjantin mi?» dedi.

«Şili,» dedim.

«Oh, bütün Şilililer böyle güzel konuşuyor.»

O sırada günün ikinci müşterisi geldi lokantaya uzun boylu, sarı saçlı çok solgun görünüşlü. Konsolosluk yakınlarında olduğu için ihtimal bir İsveçli.

Girgin olmak ya da yalnızlığımı unutmak istediğim falan yok, ama masamın önünde duran lokanta sahibi ve bana selam veren İsveçliyle ve ben hâlâ ilk istiridyemi mideye indirebilmekten yoksun, ve kadın adama Şilili olduğumdan bahsederken ve adam sıkıntı içinde ona Valparioso'yu avucunun içi gibi bildiğini söylerken işler öyle bir hal aldı ki birbirimizi aynı masada karşılıklı oturur bulduk; ben kibarlık yüzünden hâlâ yiyemiyordum, o da benimki gibi bir siparişle iki bira bekliyordu; Tongolele'ye ne şarkı çalmasını söyleyeceğimi pek bilemiyordum şimdi, birincisi, başka şarkı bilmediğim, ikincisi de, sınırlı imgelemim (müziksel istekler sözkonusu olunca) beni sadece tangoya, inanmak istediğim ve böyle parlak renkli bir makinanın içerisine uymayacak -yine de yanıldığımı itiraf etmek zorundayım- bir müzik türüne kadar götürdüğü için.

Maskelere her zaman meraklıydım, biliyor musunuz? Sözgelimi dairemdeki sekreterler hakkımda bir şey bilmezler, sekiz saatlik işini çalışkanlıkla yapan dakik bir memur. Belki Tongolele için bu aynı kişi, takım elbiseli ve kravatlı, pahalı siyah deriden portföy taşıyan ve dinlemek istediği müziği çok iyi bilen bir adamdı. İhtiyar kadın için, bir ayrım simgesi olarak göze çarpan şey öncelikle bir aksandı ki, bundan gurur duymam gerekiyorsa da, bütünüyle yapmacıksızdı. Peki İsveçli için kimim, diye sordum kendi kendime. Aslında, kim olduğumu ben çok iyi biliyordum: Niye güldüğünü, ya da o anki mutluluğunun nedeninin ne olabileceğini anlayamayan bir orman sırtlanı.

«Valla,» dedi İsveçli, kusursuz bir Meksika aksanıyla beni şaşırtarak. «Gözlerinden iyi arkadaş olacağımızı okuyorum. Valla, ben yanılmam.»

Nereli olduğunu ve özellikle, hiç bir fikir yürütemediğim için, kaç yaşında olduğunu sormak istedim. Bununla birlikte -dedim ya, benim için ilginç bir gündü- sorduğum tek şey tango sevip sevmediği oldu, belki Tongolele tarafından başka bir yaklaşmanın muhtemel tehlikesini sezdiğim için.

«Tango? Tango'yu sevip sevmediğimi mi soruyorsun? Dinle bak.» Ve alçak bir sesle, özentisizce şarkı söylemeye başladı 'çıplak toprakta nasıl dans ediyor' lu olanı, bana mükemmel gelen bir ritim ve tonlamayla. Gözlerimi ona diktim ve o Manuel'di, İsveçli değil, gerçekten Manuel'di ve artık lokantada değildik ve eski Medellin'deki liman sokaklarından aşağı boş boş yürüyorduk -neşeli bir muhabbette üç şişe şarap içip son kuruşumuzu da hiç birimizin daha önce gitmediği Casino de Vina'da kaybettikten sonra- sarhoş, yorgun ve çok mutlu, şarkılar söyleyerek, üçümüz birden, Brezilya Caddesinden aşağı inerken ciğerlerimizin tepesinde, «Hadi, kadın, istemem hüzünlenesin, gece yeni başladı, niye o kadar kötü hissedesin?» Tabii çok zaman önceydi bu, ama İsveçli, Manuel'di, aynı pötlek gözlerle, yüksek kahkahasıyla; Manuel, üçüncü çocuğunun -bu sefer kızdoğduğu günden beri bir başka balık kılçığı; profesörken nasıl «Marksist» diye işinden atıldığını ve nasıl geçinmek için Santiago'da otobüslerde marmelat ve dikiş iğnesi sattığını yazdılar bana.

İsveçli tangoyu bitirdi, bir başka tangoyla onun çabasını eşitlememi bekliyormuş gibi bana baktı. Ne var ki, çocukken dilbilgisi okulunda öğrettikleri ulusal marşın dışında hiç bir besteyi sürdüremeyecek,

hatta sözleri bile anımsayamayacak şu sefillerden biriyim ben, bu yüzden suratına inen şamar benzeri bir soruyla yiğitçe dikkatini dağıttım.

«Ne iş yaparsınız?»

«Ben mi? Ben mezar kazıcısıyım,» dedi İsveçli. «Fransız Mezarlığı'nda çalışıyorum. Hiç gittiniz mi oraya?»

Gitmediğimi söyledim.

«Bir gün uğramalısınız, çok güzel bir yerdir.»

Mezarlıkların güzel yerler sayılmasını tuhaf bulabilirsiniz, ama birden, belleğin tufanıyla taşınıp, iki aydan fazla yattığım hastanenin karşısındaki Santiago Genel Mezarlığının ayrılmış eski bölümünde iyileşen adımlarla gezindiğim o öğleden sonraları yeniden ziyaret ettim. Bunu daha önce düşündüğümü hiç sanmıyorum... Ama şimdi, daha geniş bir açıdan geriye bakınca, mezarlığın güzel bir yer olduğundan şüphem kalmıyor, evlere benzeyen ufak bir türbeler şehri, hepsi minyatür haldeki şatolar, saraylar ve Rapunzel benzeri kuleler, sanki peri masallarını dramatize etmek için en iyi mekanın kopyasını çıkarır gibi; o koca eski ağaçlar, orada burada güneşle delinmiş derin gölgeler, o kurumuş ve solmuş çiçekler -çiçeklerin ve sülfitlerin özü- belli ki sakin bir yer arayan sıkıntılı gençlerin bakışları, koyu siyah giysiler ve şeffaf tüller içindeki kadınlar, sinsi kediler ve şimdi birayla istiridyeler arasında boşuna uyandırmaya çalıştığım ağır bir parfüm. Birden, Fransız Mezarlığını ve kaçınılmaz belirsizliği ziyaret etmek için neredeyse delice bir arzu sarıyor beni.

«Mezarlıklar harika yerlerdir,» diye devam etti İsveçli. «Hayat dolu yerlerdir.»

«Hayat dolu?» Sesimin tonu, merakı ve sözcüklerin gizleyemediği bir tür ısrar önce uyardı, sonra da

azdırdı bu sabah beni boğan paradoksal mutluluğu.

«Elbette hayat dolu!»

Bakışlarını gözlerimin içine dikince, bana bir an ruhlarımızı paylaştık gibi geldi ve birden, bir şey açığa çıktı, çünkü ben de bir seferinde aşkın ölümden çok daha güçlü olabildiğini hissetmiştim. Sonra sakince, sesinde hafif bir titremeyle, şişkin gözbeneklerini yıkayan en ufak bir gözyaşı olmaksızın, Sybila'nın orada gömülü olduğunu ve ona mezar kazıcısı olarak iş verilmeden rahat edemediğini söyledi.

Canı sıkılmış iyi bir bürokrat gibi saatime baktım. Öğle vardiyasını kaçıramazdım, kaldı ki özürüm de yoktu.

«Her gün konuşurum onunla,» dedi İsveçli, «küçük şeyler anlatırım ona, ya da daha çok, gülerim, ağlar, inlerim...»

Öyleyse varsın, diye düşündüm, bir kaç hafta önce bir pazar günü Chapultepec parkında gezinirken bir konuşmacının kulağıma gelen sözlerini hatırlayarak; Göl Evi'nin önündeki dinleyicilere sesleniyordu adam, satırlar şöyle gidiyordu: «Ağlıyorum, inliyorum, lanet okuyorum, o halde varım» Demek -dedim kendi kendime- bu kahrolası İsveçli varmış, ya ağlamayan, inlemeyen ve lanet okumayan benim varolma ihtimalim var mı, diye düşündüm; bütün bunlar doğruysa, o zaman bana olan şey de varoluştu. Derken parlak bir fikir geldi aklıma, yapmam gerekenin çok tersi bir şey.

«Baksana,» dedim, mutluluk dilimin çevresinde yelken açmış gibi neredeyse gülerek. «Biraz daha istiridye alalım!»

«Ve iki bira daha!» dedi İsveçli.

«Söyleyeceklerime alınma ama, bana Sybila'dan bahsetmesen... Başka hiçbir şey söyleme onun hak-

kında. Bir gün Fransız Mezarlığına seni ziyarete gelir, onunla da tanışırım. Ama şimdi, yiyip içelim ve birlikte tango söyleyelim.»

Tam Tongolele siparişlerimizi almak üzere masamıza gelmişti ki, kırlaşmış saçlı bir çift (adam, milletin gözünü bacaklarındaki yeşilimsi damarlarla karşı karşıya bırakan bir şort giymiş, kadın da kırışıklarını saklayacak bir gölge yaymaya pek yetmeyen koca bir hasır şapka takmıştı) yanımızdaki masayı tuttu; şu ana kadar istiridyelerin tadı ve boğazdan aşağı kayan biranın tazeliğiyle ilgisi olmayan öteki gerçeklerin tümüne sırt çevirmiş şu tatlı havamızı darmadağan edeceğe benziyorlardı. Siparişlerimizi aldıktan sonra Tongolele onlara menüyü uzattı.

«Taze meyva suyunuz var mı?» diye sordu kadın.

Kuzey Amerikalı olmalılar, diye düşündüm, kuşkusuz tanrılar tarafından yoksun bırakıldıkları yaşam kaynağını arayarak bir kıtadan diğerine taşınan şu turistlerin değişmeyen resimleri. İşte buradaydılar, Meksika'nın bu küçük köşesinde, dilin bilebildikleri bir kaç sözcüğüyle önlerine gelene saldırarak.

İsveçliye baktım. Birlikte yiyorduk, bu gerçekti. Oysa yarım saat önce kim olduğunu bile bilmiyordum. Ve yıpranmış Gringo bana gülümsediği zaman daha adını bile bilmiyordum, ama ne farkederdi? Eğer İsveçliyse adı gayet tabi ki Johanson olacaktı, bu yüzden sormak zahmetine katlanmadım.

«Hey Johanson,» dedim, «Valparaiso'da ne yapıyordun?»

Aslında, istiridyelere karşın, biradan biraz içiyordum: Johanson'un Valparaiso'da ne yaptığı gerçekte önemli değildi; önemli olan, ona asla sormayacağımı bildiğim şeydi, bunu anlatmasını dinlemek is-

temiyordum çünkü, ama bunun Valparaiso'yla bir ilgisi olmadığını biliyordum. Sybila'ydı bu. Nasıl, nerede ve niçin tanımıştı onu. Nasıl, nerede ve niçin ölmüştü.

«Kanaryan var mı, Johanson?» diye sordum.

«Nereden biliyorsun?»

«Şuradan, bir kaç sene önce Santiago'da bir barda, bir şaire rastladım. Bir alkolik ve ayrıca bir yalnızdı. Çalışabilmek ve günden, saat dörde kadar az çok makul bir durumda çıkabilmek için her sabah altıyla dokuz arasında bir şişe pisco içmek zorundaydı. Bir yalnızdı çünkü herkes terketmişti onu: karısı, çocukları, sahip olduğu bir kaç arkadaşı, hatta köpeği bile. Böylece, Johanson, adamcağız şiirlerini ya da yazdığı bir kaç öyküyü dinleyecek birini arayarak meyhaneden meyhaneye koşuyordu. «Kimsem yok, amma şiirlerim var» derdi parıldayan gözleriyle. Bir gün, öğle yemeği sırasında öykülerinden birini dinlemeye dayanamadım: çok dikkatli, güzel modülasyonlu ve iç gerilimlerle dolu bir okumaydı. Dinle bak, kadının adı Sybila, erkeğinki de Virgil'di.»

«Çok ilginç.»

«Çocuksuz bir karı koca.»

«Çok ilginç.»

«Ama bir çift kanarya aldılar ki, bunlar bütün sevecenliklerinin ya da bütün hayal kırıklıklarının nesnesi oldular.»

«Çok ilginç.»

«Ve öykünün sonu neredeyse nakavt etti beni, çünkü Virgil ve Sybila, Sybila ve Virgil karı koca değillerdi, kanaryaydılar, zaten öykü de, iki ihtiyar, kafesin çevresinde dans etmeye, şarkı söylemeye (muhtemelen yüksek perdeden ve titreyen seslerle) başladıkları zaman bitiyor, şöyle: «Virgil'le Sybila, Sybila'

yla Virgil iki cici çocuktular ve hiç ölmeyeceklerdi, Virgil'le Sybila, Virgil'le Sybila, Sybila'yla Virgil.»

«Çok ilginç.»

«Niye her dediğime 'çok ilginç' deyip duruyorsun, Johanson? Az bir şey deli gibi gelmeye başlıyorsun bana.»

Tongolele, geniş ve susuz kalmış Gringoya (makyaj sıcaktan akıyordu) meyva suyunun taze olduğunu ama elektrikle damıtılmış suyla yapılmadığını, bu yüzden Tehuacan, köpüklü maden suyu içse daha iyi edeceğini açıklamaya çalışıyordu. Yüzünden, kendisine söyleneni biraz kavradığı anlaşılan Gringo, sonunda birada karar kıldı.

«Niyesi, benim adım da Virgil,» dedi Johanson. «Ve bir çift kanaryam var. Ölmeden önce Sybila, onlara çocuklarımızmış gibi bakmamı istemişti, biliyor musun? Çocuklarımızmış gibi iyi baktım onlara ve her zaman Sybila'ya nasıl olduklarını, ne yaptıklarını anlatıyorum, hangi şarkıları söylediklerini, çünkü gerçekten şarkıcıdırlar.»

«İngilizce biliyor musunuz?» diye sordu bize Gringo.

Şahsen anlamamış gibi yaptım. Biraz İngilizce bilirim, ama şimdi bununla uğraşacak halim yoktu. Gelgelelim, Virgil Johanson bildiğini söyleyip onlara sorduklarını anlattı: enchilades suizas'ın neden yapıldığını, quesadillas'ı, mole'li pilavı ve kokteyldeki istiridyelerin yeterince taze olup olmadığını. Kısa bir süre sonra soracak şeyi tükenince adam bir konuşma başlatmaya çalıştı:

«Şehir çok değişmiş,» diye seslendi bize, dehşetli bir güvenle. «Çok, pek çok. Ben yirmi sene falan önce buradayken, tamamen başka bir şehirdi. Gerçekten başkaydı.»

Evet. Tabii ki söylemeyecektim ona, otuz yıl önce de burada bulunduğumu ve o vakitten beri çok, pek çok değiştiğini, çünkü o zaman daha on yaşındaydım, bu da şehrin niye farklı olduğunu kendiliğinden açıklıyordu.

Tongolele hızla geçerken, masamızda bir an durup diyor ki:

«Senor, sevdiğiniz şarkıyı yine çalacağım.»

Gringo'nun kocası soruyor, «Kei dihou?» ve sorusunun sağır kulaklara düştüğünü görünce, İngilizce olarak tekrarlıyor, «Ne dedi?». Buradan siktirip gitmesini söylemeyi ciddi ciddi düşünüyordum, küçük Juan'ın daha iki yaşındayken dediği gibi; bizi yalnız bıraksanıza; Allah'ın cezası caddeye çıkıp isteyen birini sıkın, ama bizi rahat bırakın, Virgil Johanson'la beni, daha konuşacak bazı şeylerimiz var. Yine de duyduğum aşk dibe çökmedi; gerçekten aşk mıydı? Ve düşündüm ki, ya bu iki turist, ülkemi cezalandıran trajedi için suçun kendi paylarına düşenini taşıyorlarsa... Evet, kavramaya başlıyordum ve birden, bir ışık parıltısı gibi, onlara daha sonra ne söyleyeceğimi biliverdim. Ama bu olmadan önce, Johanson bana Tehuantepec'deki istakozları anlatmaya başladı, dev salyangoz kokteyllerini, at boynu istiridyelerini ve bir çeşit tutkuyla benim yeşil deniz kestanelerine, Talcahuano istiridyelerine, bütün altına, fildişine, bize bugünün zehirli denizince getirilen mauna düzlüğüm kasidelerimi dinledi; biraz daha bira içtik ve çok güldük, o da işe dönmeyecekti; Sybila'nın onu özleme ihtimali olsa bile, ama anlardı o: arada bir bir iki bardak içki, öyle büyük günah değildi. Hatta küçük bir günah bile sayılmazdı. Hatta belki erdem bile olabilirdi «Ah geri dönmek, geri dönmek, geri dönmek kollarına yeniden»... çünkü iyi bir arkadaş-

la yenen öğle yemeği, kişi için, ağaçların kabuklarını soyan ve dakik parçaları uzun, karmaşık isimlerle gösterilen bütün makinelerden daha faydalıdır, öyle değil mi, İsveçli? Dairenin canı cehenneme; çark pervanelerine ve sivri vitese ve Allah'ın belası su muslukları ve kahrolası vida dişlisine ölüm, çok yaşasın kabuğundaki istiridye, bira, tereyağında dövülmüş sardunyalar, balıklar ve Yucatan'a ya da Şili'ye yolculuklar; deniz mahsulleriyle, misk kokularıyla, bir limon damlasıyla kıvrılıveren sulu istiridyelerle dolu uzaklardaki tüm adalara kadar; açgözlü bir midyeyi doldurmak için acımasızca seçilmiş talihsiz istakozlara kadar; ah, İsveçli, çok yaşasın balık ve kabuklu balık ve avcılığa ölüm, çok yaşasın gerçeği arayan gezginler, tembel hippilere ölüm, çok yaşasın akşam alacasındaki buzlu viski, orospu çocuğu karaciğere ölüm, çok yaşasın kamburlar, Yanke turistlere ölüm, çok yaşasın dünyadaki iyi insanlar, ibne burjuvaziye ölüm, ömrü bol olsun kasideli konuşmanın ve ölümü tez olsun kabul odalarının, çok yaşasın bizim gibi hayat dolular, bütün ciddi aptalllara ölüm, çok yaşasın patlayan kahkaha, kötü tebessümlere ölüm, çok yaşasın yaşam, Johanson ve ölüme ölüm!

Ve tam sorumu Gringolara fırlatacaktım ki, kambur içeri girdi.

«Bak, Johanson, şunlara bak!»

Farklı mide bulantısı anlatımları yüzlerini boyadı. Kadın dehşete düşmüş gibiydi; adamı hiddetlendiren şey de kibiriydi: tatlı tatlı öğle yemeği yemeye çalışırken, böyle bir yaratığın, onunla biricik sevgilisinin bulunduğu bir yere girmesine nasıl dayanırlardı. İğrenç! Mide bulandırıcı. Berbat.

Kambur, bir dilenciydi; dizlerine kadar inen her yanı yağ ve pislik içinde bir tür gömlek giyiyordu, omuzuna dolanmış bir ipin ucundan üç çift ayakkabı ve ufak bir pamuklu çanta sarkıyordu. Uzun saçları taranmamıştı, yağlı ve tozluydu; siyah sakalı, siyah ışıltılı gözleri ve pırıl pırıl beyaz dişleri vardı. Kamburu görkemliydi; hatta simetrik, pek seyrek görülen mükemmellikteydi. Kamburuna dokunmak için ani bir istek duydum, çünkü şans getirir ve bugünlerde buna çok ihtiyacım vardı. Boksörcülük oynar gibi birkaç kere hopladı, sonra yaklaşıp, elini Gringoların masasına uzattı. Kadın şefkat ve acıma arayarak, onlarla güçbirliğine girmemizi isteyerek bize baktı; zavallılar için birazcık merhamet, bakın neler geliyordu başlarına! Adam, Tongolele'yi ya da bu korkunç doğa düşüğünü buradan defetme yetkisi ya da cesareti olan birini arayarak odaya göz gezdiriyordu, ama o anda, kambur korkunç boğazsı bir iniltiyle ısrar ettiği için, bir dolarlık faturayla her şeyi korumaya karar verip elini cebine soktu.

«Bak, Johanson, şuna bak!»

Hemen o an, istiridyelerimizle biralarımızın gelmesiyle, beyaz ceketli bir garsonun ortaya çıkıp dilenciyi kolundan yakalaması ve küçültücü bir sesle bir şeyler söyleyerek kapıya doğru itmesi bir oldu. Kambur masamıza baktı, gözlerimiz karşılaştı. Ne korku ne de kızgınlık gösteriyordu. Sanki her zaman biliyordu daha iyisine layık olmadığını, bu kötü davranışın ve cezalandırmanın kaderine kaydedilmiş ilk cümleler olduğunu. Bakışında bir şey, bir mutluluk hali yayıyor gibiydi; tüm davaların önündeki kararlı inançlarını, iyinin ve kötünün ötesinde dolaşan bir ruhun bir tür zalimliğini. Ve sırtımda bir ürpertinin kıvrıla kıvrıla yükseldiğini hissettim, çünkü göz-

leri onun eşiti olduğum, ona el uzatmanın, ona bir hayat bağı iletmenin bana bağlı olduğu sezgisini yansıtıyordu. Ayağa kalktığımda, minnettar bir anlatımla, geniş bir gülümsemeyle döndü, sanki sandalyemden niye kalktığımı o an anlamıştı.

«Hayır!» dedim garsona, kolundan tutarak. «O benim konuğum. Adı Nicodemus'dur, bize katılmaya geldi. Garsona bir istiridyeyle iki bira daha getirmesini söyleyin.»

«Nasıl isterseniz, senor,» diye yanıtladı garson.

Niye Nicodemus adını seçtim, bilmiyorum. Bunun gibi bir adamın bir ismi olmayabilir (erdemlerinden bir başkası) ama ona uyacak bir isim varsa Nicodemus'du bu; doğanın ve insanlığın yanlış davranışına uğramışların ismi, şu geceye özgü dehşetli kahkahaları sefil çorak toprağın gölgelerinde duyulabilen dışlanmışların ismi. Bağışlanmışı belirtmek için çok iyi keşfedilmiş bir isim.

Masamıza dönerken Gringo çifte baktım. Bir daha bizle konuşmadılar, burada olan korkunç şeyler hakkında yorum yapmaya başlamadan önce bize son bir bakış atmaya bile cesaret edemediler; ne biçim bir ülkeydi burası! Ve derken, gözlerimi onlara dikip, sesimi yükseltmeden, kenetlenmiş dişlerimin arasından «Katiller!» dedim.

Kambur oturdu. Yeni siparişin gelmesini beklerken biralarımdan birini sundum ona. Bir dikişte köpüklü bardağı bitirip şüpheli bakışları İsveçliyle benim aramda değiştirerek yeniden doldurdu. Sonra yumuşak istiridye etini kabuklarından birer birer höpürdeterek, hep bize bakarak, ama konuşmadan yedi. Neden bahsedebilirdi ? Derken etkili bir kahkaha çınladı ve kendimi ilk kez bayağı rahat hissedip ikisine de bazı şeylerden bahsetmek istedim, ama sesim

dehşet içinde gömüldü ve kendimi ağzımda sessiz sözcükler geveliyor buldum; gözlerinde anlayış ve dostluk vardı, oysa içindeki çığlıkları, benim için konuşmak isteyen iniltili acıyı, stadyumdaki o gecelerin, makineli ateşinin, yanan etin kokusunun, ölümün yanıbaşında olduğunu bilmenin korkusunu duymuyorlardı; İsveçli, Nicodemus, duymuyorsunuz beni, ama sizinle konuşuyorum. Bir adam, yirmi sekiz yaşlarında, zayıf, sarışın, neredeyse melek görünüşlü, soyunma odasında bana yaklaşıp dedi ki, «Buradan çıkabileceğimi pek sanmıyorum, companero. Sen çıkarsan, n'olur karımı görmeye çalış. Ona güçlü olmasını, çocuklara iyi bakmasını söyle,» ve evini nasıl bulacağımı ezberletti bana. O soğuk ve berrak Eylül gecelerinden birinde, soyunma odasında onunla beş kişinin adını duyurdular, bir daha da göremedim onu. İsimler okunduktan sonra hep makineli tüfekleri duyardınız -biliyor musun, Johanson?- hep makineli tüfekleri. Bir gün beni sorguya aldılar. Elektrik darbeleri öyle bir geliyordu ki, bütün dişlerini bir anda çekiyorlarmış gibi oluyordun. Tamamen vazgeçiyorsun, Nicodemus, bir solucan gibi büzülüyorsun, illelebet havasız kaldığını hissediyorsun ve derken havasız kaldığını hissediyorsun ve miden bulanıyor ve boğucu bir duygu alt ediyor seni, göğsün umutsuzluk içinde sıkışıyor, hâlâ titreyip duruyorsun, son derece duyarlıklı, cesaretin paramparça. Ama bana pek bir şey yapmadılar, düşündükçe hâlâ sırtımı uyuşturan başka işkencelere mahkûm olmadım. Bir iki tüfek dipçiği ve kırık bir kaburga benim yegane cezalarımdı. Ve tabii, elektrik şokları. Bir şey değildi bu. Sonra, Nicodemus, bir cephanelik saklamadığıma herhalde inanınca, bizi bir kamyona bindirip döşemeye bağladılar. Askerler espriler patlatarak tepemizde

yürüyorlardı. yolculuk boyunca bir tanesi kafamıza bile işedi. Bizi şehrin dışına çıkarıp açık bir arazide serbest bıraktılar. Yirmi kişi falandık. «İşte kondunuz yere,» dedi askerlerden biri, «çıkıp koşmaya başlayın şimdi.» Ben dikenli bir çalılığa yüzüstü düşüp silah seslerini dinledim. Derken motor gürledi ve kamyon yokoldu. Hava kararmaya başlamıştı, geceyi bu çalıların içinde geçirmeyi düşündüm, sokağa çıkma yasağından sonra ortalıkta görünmek ölüm demekti. Kimsenin adını çağırmaya cesaret edemedim. Kimlerin düştüğünü ve kimlerin benim gibi, stadyumdaki inilti dolu soyunma odalarından daha arkadaşça bir dikenli çatı altında kendini ölümden korumaya çalıştığını bilmiyordum. Ne ayıp, Johanson, beni duyamıyorsun. Korkmuş da olsam, stadyumdaki genç sarışının karısını aramaya başladım. Evlerine vardığımda, ihtiyar bir kadın öyle bir kadının orada yaşamadığını söyledi, nerede olabileceği ya da onu nasıl bulabileceğim konusunda hiçbir fikri yoktu, ama istersem bir mesaj bırakabilirdim, kimbilir belki de... ona kadının kocasının vurulduğunu söyledim, ihtiyar dizleri üstüne düşüp gözyaşlarına boğuldu. Gitmeye karar verdim; utançla, tiksintiyle, korkuyla doluydum ve neredeyse düşünmeksizin, bilmeksizin, sanki garip bir güç beni enerjiyle doldurmuş gibi, İsveç Konsolosluğu'na gidip iltica istedim. Kambur ikinci birasını bitirdi, bana baktı ve tek söz söylemeksizin masadan kalktı geğirerek ve küçük küçük sıçrayarak, üç çift ayakkabı butlarına ve poposuna çarparak, kendi yoluna gitti. Kambura dokunmak isterdim.

Johanson öylece duruyor, biraz şaşkınlık biraz hayret içinde beni seyrediyordu. Gözlerim, görüntüsü yitene kadar Nicodemus'u izledi.

«Kirlian'la ilgili bir şey duydun mu hiç?» diye sordu İsveçli.

Hayır, duymamıştım, ama tabii, dinleyecektim, evet, Johanson, insanlığın tarihinde şans eseri büyük değişiklikler yaratan şu dahilerden biri. Newton'la elma? Neyse işte, böyle bir şey. Peki ya bu? Bu icat edildi, ya da keşfedildi, parlak ateşleri gösteren fotoğraf. Bunun ne demek olduğunu anladın mı? Hayır, vallahi anlamadım, parlak ateşler, ha? Evet. Evet, her canlı gövde ışın yayar, anladın mı? Kirlian fotoğrafçılığını mükemmelleştirdikleri zaman ölümün tanımı bile değişecek, çünkü -dinliyor musun?- kalp atışının durması, solumanın kesilmesi, ölüm demek değil, ya! Bir yaprağın kenarlarını makasla kestikten sonra elektrofotoğrafını almak ve kesilmiş kısımlar da dahil olmak üzere bütün yaprağın biçiminin ortaya çıkması konusunda ne düşünüyordum? Kavrayabiliyor muydum? Neyse, bütün bunları bana niye anlattığını merak ediyorsam açıklayacaktı. Çünkü parlak ateş fotoğrafları kullanarak yapılan bazı deneyler ortaya çıkarmıştı ki, bazı insanların parmak uçlarının yaydığı enerji alanları bir mıknatısınkine benzerdi: birbirlerini iter ve çekerlerdi. Gördüm mü, anladım mı gerçekten? İşte bu yüzden, bazen iki insan el sıkıştıklarında birbirlerini sevip sevmediklerini gizliden gizliye anlarlar, inanılmaz, değil mi? Belki aynı şeyin gözlerle olduğuna da inandırabilirsin beni.

«Dinle Johanson,» dedim. «Bundan bahsetmeyelim. Şu an, yalnızca yaşamdaki küçük şeyler önemli benim için. Seninle ülkenden konuşmak istemiştim. Stockholm'ün kışından, karlı göllerden, buzlu bölgelerdeki bot gezintilerinden, sabahları güneş ışığından, çatılardaki yeşil yansımalardan, akşam çökerken Strandvagen'in heyecan verici hüznünden, dö-

nemeçleri aydınlatan ışıklardan, öğleden sonra saat üçte Gamla Stan'daki ortaçağ sokaklarından. Çok şey anlatmak istiyordum sana, ülken hakkında belki senin de uzun bir süredir görmediğin çok şey. Ama benim için de bir önemi yok bunun, lütfen anla beni. Önemli olan, güneşli bir sabahın anlamı, bir istiridye tabağının anlamı, ya da ölen bir kadının ısrarlı anısı; ya da belki, bir şarkının müziği ve sözleri, basit tekrarlarla, bilinçli akla giren; bir kelebeğin uçuşu, Johanson, belki biraz, biraz olsun şans getirir diye bir kamburun kamburuna hafiften dokunuvermek, bugün yaşadığım gibi, bol bol istiridye yiyerek, bol bol içerek -şimdiye kadar kaç tane içtik, Johanson?- ve seninle karşılaşmak. Şimdi biraz ağırlaşmış hissediyorum kendimi, bakarsın kolayca ayağa kalkamam, ama gayret ederim; alacakaranlık köşenin hemen arkasında, kuğu günün son şarkısını ilan etti; gidelim, beni Fransız Mezarlığı'na götür; sırtlan için bir kahkaha daha atalım; hem artık Sybila'yla tanışmak öyle kötü gelmez bakarsın.»

St. ELIZABETH

(«F» adlı romandan bir bölüm)

Claudio Giacomi

Sel gibi boşanan yağmur, yarım saatin gelenekleri. Barbara'yı bulmayı umarak Altın Madeni'ne geldim, ama serbest değildi. Her neyse, kalıp fırında kızarmış et ısmarladım, kupkuru, berbat çıktı. Midemdeki gazdan kurtulmak için bir şişe Pepto Bismol'e ihtiyacım olacak. Ama en kötüsü, aylardan hâlâ Mayıs.

Yağmur ve alacakaranlık. Madenin engin, gri tozları şehrin üstüne çökmüş. Bu bulutların, oralarda olduğu gibi, kendinizle başbaşa kalırsınız, eğer kışsa, nazik akrabalarınızla ve dostluk dolu bir ortamda **picarone** yersiniz.

Çalıştığım yeri hiçbir zaman sevmedim. Müessese akla gelebilecek en berbat yer... Paramariconeler Birliği diyorlar[1]. Çalıştığım büro da bürokrasi

(1) Pan American Birliği, ve, Paramariconeler Birliği (İbneler Birliği). Sözcük oyunu.

olmanının en kötü harabesi. Gordo'nun varlığı dayanılmaz bir şey benim için, hiç değilse o koca deri sandalyesinde sinirle soluk soluğa uyandığı zaman. Sirayeti kabul ediyorum, çünkü etrafımızdaki her şey kaba ve duygusuz, ama burada hiç olmazsa oğlumun iyiliği ve eğitimi için birşeyler yapıyorum, bu konuda ona ya da annesine hatta F'ye bile bir şey söylemesem de. Kendime sakladığım sırlarım var, o kadar ki gerçeği söylediğimi kırk yılda bir duyabiliyorum.

İşime biraz daha değer verseydim, üzerinde biraz daha dursaydım, şu sıralar tükenmez ve aramaya değer soylu bir şeyim olsaydı, bir uyarı, bir dürtü, çocukların, insanların geleceği filan gibi bir şey, ama nerede, insanlık bile kendi sınırlarına yaklaşıyor.

Dün, F yeraltındaki adamı hatırladı. Altın Madeni'ndeydik. Kendi kendine İngilizce konuşarak yaptı bu düşünüşünü, en ufak şüpheye yer kalmayacak şekilde: «Akılcılık, efendiler, bir hastalıktır, her şeyiyle bir hastalık...» Ama Ingrid bile dönüp baktı ona.

Benim şimdiki akılcılığım düşünmek için zamanım, hem de epeyce zamanım olmasından kaynaklanıyor. İyi bir mali durumun sonucu açık bir kafa ve uykusuzluktur. Daha önceleri elden ağıza yaşarken düşünecek zamanım yoktu, ama şimdi Gordo'yla kaçakçı Iturbide'in yaydığı iğrenç koku dalgaları var, kendimi masamın arkasında korumaya alıyorum, bulut perdesinin arkasında ise günde üç paket sigara var. Önce sağlığımı mahvediyorlardı, şimdi de benden kurtulmak istiyorlar. Tanırım onları... Şimdi az buçuk rahat bir hayatım var, geri dönen za-

manın bilincindeyim ve birlikteyim onunla, sadece biraz baş dönmesi yapıyor.

Pazar. Bu sabah bir hamamböceği burnumdan aşağı inip uyandırdı beni. Ona söylesin diye F'yi çağırdım, ama Eliane cevap verdi: «**Meşgul.**»

Büyük bir üzüntüyle, F bana dedi ki, bunun nedeni adaletsiz bir savaştır ve fazla üzülmenin alemi yoktur. Bana izah ettiğine göre adam başına 200 hamamböceği düşermiş. «Atom bombalarından yakayı sıyırdılar, herkes bilir bunu.» Ben de onun müzik notunun D olduğunu söyledim. F hamamböcekleriyle D arasındaki ilişkiyi anlayamadığını söyledi. «Biraz düşünelim,» dedim. «D -İspanyolca'da re- İtalyanca'da da kral demektir ve G major -**sol**- başucu, gün gibi açık, Eliane gibi; G minor -**sol menor**- yıldızlarla, en aşağı noktadaki güneşle ilgilidir, senin gibi...» F sözümü kesti: «Sakın deme bana kral olduğumu, gecenin güneşi olduğumu, Elaine olduğumu, gündüzki ay olduğumu...»

Arada olur böyle... **duro di testa**, kalınkafalı. Ona izah ettim, D major tüm müzisyenlerce sevilen ve en parlak ton olarak kabul edilen, itibarlı, kral gibi bir tondur diye...

«Kraliçe, yani kraliçe tonalitesi...»

«**Re** İtalyanca'da kral demektir ve D de, öğreneceğin gibi ve olduğuna ve olduğuma inandığım gibi, şimdi antik ve yüzyıllık **liason** bizi birleştiriyor, **in somma**...»

«Devam et, devam et...» verdiği yanıt buydu ve acelesi olduğunu söyleyip özür diledi, çekti gitti.

Perşembe. Elektriksel bir fırtına ve bir bombardımana benzeyen, yankı dolu bir gökgürültüsü. Bu yağmurlar yarım saatten fazla sürmüyor, hemen bitiyorlar, çünkü kendilerinden bıkıyorlar ve sonra

yeni yıkanmış hava geri geliyor. Şemsiyeler açılıp kapanmaya devam ediyor ve arada rüzgarın alıp götürdükleri de var. Bir panik havasıyla geçen insanlar kendilerini **Washington Post**'la kaplıyorlar. Fırtınayı andıran rüzgar bunları alıp caddeden aşağı süpürüyor. Sahibinin ardından koşan bir şemsiye görmek hoşuma gider, ama hayır, bunu hiç göremezsiniz, zaten mesele de bu ya.

Tadı tuzu yok buradaki varoluşun. Aşırı güç birikimi, F'nin teşhisi bu. Her köşeden kandırılıp, dünyayı değiştirmekle ilgili görüşlerini bildirmek için mıknatısla çekilircesine şehre gelirler, ama şehir değiştirir, değişiklik teklif etmek için gelenleri ve sonunda hiçbir şey değişmez. F'ye göre iki ordu vardır: bozulmuşlar ordusu ve karşı tarafta, fırsatçılar ordusu ve kargaşadan yararlanacak birisi her zaman vardır.

Para sıkıntısı, buradaki uyanık kafalar için başa gelebilecek şeylerin en utanç vericisidir. Bir suçtur yoksul olmak. Ama iktidarsızlık daha beter bir şeydir yazın çok sesli bir fırtınayla yağmur yağdığı zaman, yıl yaşlanırken saçları ve dişleri dökülen, kendini boğan bir seldir bu. Bunların gözleri bir dış dünya eşitliği arıyor gibidir ve yalnız çürümeyle dünyanın sonunu görürler. İşte böyle böyle koyulursunuz hazırlanmaya bir görüntüler evrenini kapatacak olan yaşamın sonunu görmeye. Yağmur şimdi diner, yarım saatten fazla yağmaz hiç. Burada, aynen orada olduğu gibi, yağmurlu öğle sonlarında, kendi kendinize oturup beklersiniz, ama orada dostça bir atmosfer içinde şiirden söz edersiniz, kışsa eğer, börek filan yiyerek.

Alacakaranlık çöktü çöküyor, sinirli yüzler, damlayan saçaklar. Bu arada Barbara mümkün olama-

yacağını düşünüyor. Ben de öyle. Ve ardından... «beni daha sonra arar mısın?»

Bugün, çözümün bir gece içinde çok parlak bir şekilde milyoner oluvermekte yattığına karar verdim. Mucitlerin biyografilerini yazmak yerine, beş ve sekiz yaş arasındaki çocuklar için oyuncaklar icat etmem gerektiğini keşfettim, ya da sadece icat etme yeteneğimi sınamak için, şimdilik işe yaramaz icatlar peşinde koşmalıydım. Kül tablalarında zeytin ağaçları yetiştireceğiz, eskiden tek başıma yaptığım gibi, dedim.

Pennsylvania Caddesi'ndeki Go-Go kız barında F ile öğle yemeği. Biz içeri gireli beri, sahnede kendini rock müziğinin ritmine bırakmış olan kadın bana göz kırpmakta. Çok sıkışık bir yer. Ya yangın çıkarsa? Bu düşünceme kulak misafiri olan F hemen kalkıp gitmek istiyor, kapalı yerlerden pek korkar. «Karşı kaldırma geçelim, Altın Madeni'ne,» diyor. Ama ben, «Ben ısmarlayacağım,» diyorum.

Sonunda, küçük sahnenin önünde bir yere oturup yemekleri söylüyoruz, yani köfte söylüyoruz. Sıra son gösteride ve Cindy anons ediliyor, geçerken bana sürtünüyor. Basamakları çıkıyor ve tüm sahneyi varlığıyla dolduruyor. Yine aynı şey; sallanmaya başlamasından başlayarak gözlerini benden ayırmıyor ve arada bir benden yana porno filmlerdeki bakışlardan yolluyor. Her zamanki gibi pis bakışıyla, F dikkat etmemi söylüyor: «Aman dikkat, yüzüne gözüne bulaştırma, herkese gülümser o, gösteri icabı...»

Hayır, kavrayamıyor. F anlayamaz, böyle işlerde hep morali bozulur. Sonradan Cindy bir parmak hareketiyle beni çağırdığı zaman garip bir şey oldu... Go-go dansının en kedi-vari kısmındaydı. F

gelip bana dikkatli olmamı, kedi hareketlerinin herkes için olduğunu, herhangi bir anlama gelmediğini söyledi, ama ben aldırmayıp tabağının başında bıraktım onu. Doğal olarak, kalkıp elimi, bana sahneden geniş bir gülümseme atan beyaz popoya uzattım. F oturmamı söyledi. Bazen ne onu, ne de gevezeliklerini ve kuramlarını anlayabiliyorum.

Cuma. Öğleyin Altın Madeni'nde aceleyle çiziktirilmiş notlar ve şiir, düzeltilip temize çekilmiş şekliyle:

Şili: Tanıklarla utandırmak? Asla.

Geri dönüş: Aklına bile getirme, ya da kısa bir süre için geri dönüş (parantez içinde).

Avrupa: Mümkün değil.

Montreal: Daha tatlı bir hayat imkanı.

Beceriler: Büro işi, çeviri.

Daha fazla para kazanmak lazım. Çaresiz ek: Çeviriler. Bir müşteri dosyası hazırlayıp Gordo'ya gönder bu boku, yoksa o bana gönderecek.

Aşk hayatı (duygusal problem, ilk şekliyle): iptal edildi. Bazı sorumluluklarla başım dertte, sermaye yapmak için pek az zamanım var.

Daha fazla enerji ya da zaman yitirmeden. Kendimi F'nin olumsuz dalgalarından kurtarmak için. Günleri daha ekonomik bir yaklaşımla kavramak için. Ve bir müşteri dosyası yapmak için.

ABD

Pek çok para
Pek çok yoksulluk
Pek çok araba.

Pek çok kuyruk sallayan kız
Ama sen asla
asla
asla
dokunamazsın...

Bir kaligram yaparak bu üç asla'ya parmak şekli verip Cindy'nin dehşetli, gülümseyen ve titreyen bir kıçla beni beklediği sahneye doğru uzatmayı düşünmüştüm ki, yüksek bir ses duydum: «Çek ellerini»... Bir miktar çelik kanca beni ensemden kuvvetle yakalayıp caddeye, gülüşen kalabalığın ortasına fırlattı. Bu ücretli fedai kısaca kanıtlamıştı bir baş belası olduğunu. Ama F öfkelenmişti, ama bundan da çok, utanmıştı çünkü şu fedainin üstelediği parayı bulmak için dışarı çıkıp para araması ve geri gelip herkesin —aralarında BID'in idarecileri ve Paramericoneler Birliği'nden yanlışlıkla oraya düşmüş bir iki kişi vardı— ortasında faturayı ödemesi gerekiyordu. Hepsi de F'nin ihtirasla nefret ettiği kişilerdi. Onu hiç bu kadar öfkeli görmemiştim. Çıkarken, onlara dik dik baktı ve yarı açık kapıdan içeriye bağırdı. «Köleler sürüsü! Dalkavuk parazitler!...»

Bu öğleden sonra bankaya gidip biraz para çektim, bir taksiye atladım ve F'nin Pennsylvania Caddesi'nden aşağı uzun adımlarla yürüdüğünü görünce taksiyi durdurdum. Şoför, gözleri dışarı uğramış tatlı bir zenciydi. Ona yüz dolarlık bir banknot verip üstünü almadım. Bana garip garip baktı, sonra arkasında o berbat yanmış lastik kokusunu bırakarak gaza bastı. F'yle pastırmalı sandviç yemeye Altın Madeni'ne gittik. İçeri girince İngrid'le karşılaştık, bir Hint gömleği giymişti ve o sırada çıkmak üzereydi.

F onu davet etti, ama o Gioconda'nınkinden daha anlaşılmaz bir gülümsemeyle karşılık verip, tek kelime söylemeden yanımızdan geçti, uçuşan gömleğinin hışırtısıyla bizi sıyırıp.

Üç gün sonra.

Ingrid baston yutmuş gibi yürüyor. F onun çağının suçlarından arındığını, bu yüzden Auschwitz'den geliyormuş gibi saçlarını kestirdiğini söylüyor. Mavi bir cildi var, gözlerinin altında mor halkalar ve nihayet, beyninde bir korku filmi yaratan, kalıcı bir korku gülümsemesiyle biçimsizleşmiş bir yüzü. F'nin teşhisi koyu şizofreni. Bazen, yarı boğulmuş bir gülümseme gelir Ingrid'in yüzünün aşağılarından. Kendini biraz toparlasa güzel bile olabilirdi, hiç olmazsa kelini örtmek için peruk filan taksaydı. En küçük bir fiziksel temastan bile korkar. Bütün gününü Altın Madeni'nde geçirir ve kimse ağzından tek kelime alamazdı. Bana kalırsa o, saçı kesik olsun olmasın, Barbara'ya âşık. F, on yaşındayken babasının ona tecavüz ettiğini söyledi. «Baştan başa bir gizdir **Viola**.» F de St. Elizabeth'de staj yapan bir psikiyatri öğrencisinden öğrenmiş, Lester'dan. Dusseldorflu zengin bir aile. Baba akademik dünyada şişko bir balık, Alman idealizmi öğretir. Profesör Emeritus, gelgelelim parasının büyük kısmını, kız on yaşındayken sebep olduğu sarsıntıdan kurtulması için yine Ingrid uğrunda sanatoryumlara yatırmak zorunda kalmıştı. Herr Profesör, son sömestresinde ona bir İsviçre sanatoryumunu kabul ettirmişti, kız oradan saçlarını kesme fikriyle ayrıldı. F, kızı daha önce, sekizinci katta, on üç kedili bir stüdyosu olduğu halde ziyaret ettiğini söyledi. «Makas altına yatmadan önce modeldi,» diye izah etti durumu. «Belki de bu yüzden burnu bu kadar havadadır,» dedim. «Bana

Cosmopolitan'dan bir kapak gösterdi... Kapak kızıydı, seksi, ipeksi, uzun saçları, etkileyici... Yaptığı resimleri göstermek için davet etti beni, hani şu Altın Madeni'nin duvarına astığı, hatırladın mı?»

Nasıl unuturdum ki... İncecik fırça darbeleriyle işlenmiş birkaç küçük kare.

«İçinde bir transistör düşün...»

Saf gerçek. Kareler, sarılmış kablolar ve her renkten bağlanmamış kurdeleler yığınıydı. Kızın babası aynı binada, altıncı katta yaşıyor. Kızının kesin emirleri nedeniyle onu görmeye hiç çıkmıyor, ama günde yirmi kez telefonla arayıp şundan bundan vazgeçirmeye çalışıyor onu. Onu meslektaşlarından biriyle, Princeton'da gelecek vaad eden bir profesörle evlendirmek istiyor. F'nin ziyarete gittiği gece, baba dokuz kez aradı. Ingrid'in telefonları geri çevirmemesi şartıyla, birbirlerini görmemek üzere anlaşmışlar. O akşam asansörde babasına rastladığı için canı sıkılmıştı Ingrid'in. Yüzünü görmeyeli 199 gün olmuştu. F ziyarete gittiği gece, Herr Profesör'ün telefondaki ağır soluklarını duyabiliyordu, ama Ingrid hep Almanca sözcüklerle, soğukça keserek bitiriyordu konuşmayı. Her seferinde tiksintiyle yerine koyardı ahizeyi, adamın söyledikleri yüzünden, sanki tellerden akan zehirli bir maddeyle doluydu ahize, kara tütünle kummel'den berbat olmuş ağır nefes, bütün bunlar Ingrid'i son derece kötü bir ruh haline sokmuştu. St. Elizabeth'de stajını yapan Lester, savaştan sonra Almanlar arasında ırza tecavüzün çok yaygınlaştığını söylüyordu, bir de Fribourg'da okurken, Almanların bayılmaları için normalden dört kat daha fazla anestezi gerektiğini duymuştu. İşte bu nedenle Almanlar hiç gevşemezler. Gündüzleyin örnek vatandaş ve hayvanseverdirler,

ama geceleyin intikam düşlerler ve sonunda hepsi birden iyice çıldırırlar ve çılgın olmadığı açıklananlar da gidip devlet dairelerini işgal ederler.

Ansızın, F yüzüme karşı, Altın Madeni'ne Barbara'yı sevdiğim için gittiğimi söyledi. Tam tersi, diye cevap verdim, hatta inanmazsa, Barbara masanın hemen yanından sert, kalkık poposunu sallayarak geçerken onu izlemesini söyledim.

Salı. Altın Madeni'nde F'yle birlikte, her zamanki gibi aç ve meteliksiz. F, Barbara'nın ona getirdiği pastırmayı iki ısırıkta mideye indiriyor. Ingrid köşede. Bütün öğleden sonrayı önündeki kahve fincanına bakarak geçirdi. F ona yaklaşmak istiyor ama o, öfkeli bir bakış atarak izin vermiyor buna. Her zamankinden daha kederli ve daha korkunç. F bana, onu ziyaret ettiği son seferi anlatıyor, onu romansla etkilemeyi denemiş: sözgelimi, **Cosmopolitan**'ın ön kapağından bu zamana dek neden bu kadar değiştiğini sormuş. O da anlatmış, **Cosmopolitan** fotoğrafçısı onun sırtından servet yapmak ve onu pazara itmek istemiş, önceleri her şey yolunda gidiyormuş, ama fotoğrafçı onu çıplak poz vermeye zorlayıp baştan çıkarmaya kalkışmış. F, sevişmenin güzel bir deneyim olabileceğini fısıldamış ve sözlerini hayata geçirerek yavaşça yaklaşmış ona, ama arayı kapamaya kalmadan on üç kedi birden üstüne atlamış. Onu tırmalamışlar, ama öyle sanmış ki, kediler birden büyüyüp boğazına sarılmak için kızdan işaret beklemeye başlamışlar; sonra aniden gülmüş kız, soğuk soğuk, ama o, kedilerin gürültüsünden kızı duyamıyormuş. «Kedileri durdurması için yalvardım! Ama önce iyi davranacağıma dair söz vermemi istedi, ben de verdim... sonra ona kesilmiş saçları ve eğitilmiş kedileri konusunda ciddi olmadığımı söyledim, son-

ra hiç de kötü niyetim olmadan saçlarını tekrar uzatmasını önerdim, **Cosmopolitan**'ın kapağındaki gibi. Bunun üzerine öfkelendi, kediler yine üstüme sıçradı...»

Bana öyle geliyor ki, kızı çıldırtan F idi, ya da hiç olmazsa son darbeyi vuran oydu. Şimdi F gözlerini Barbara'dan bir an olsun ayırmıyor. Sekizinci kata yaptığı ziyaretin nasıl sona erdiğini sordum. «Benim hakkımda yanılmış olduğunu söyledi... bırak makasları ve kedileriyle kalsın,» dedi ve uzun bir sessizlikten sonra, «Cunegunda'nın Asya steplerinden geldiğini görebilirsin, sert greyfurtlarıyla...» Silesia'dan diye düzelttim. «Aynı şey, sarı örgüleri ve köylü havasıyla...»

F'ye Barbara'nın sanat çalışmalarını tamamlamak için benden beş yüz dolar borç istediğini söyleyince aptallaştı. Barbara'ya bunu düşüneceğimi söylemiştim..... O zamandan beri F, Barbara'ya benim Cunegunda'm diyor. Çok eğlenceli, ama bence hiç de mizah dolu değil. «Dikkatli ol, görünüş aldatıcıdır,» diye uyardı beni F. Ona aynı boku veriyormuş gibi hissettim kendimi. Ben olmasaydım açlıktan ölürdü o. Kime öğüt verir, kimi sinirlendirirdi?

Cuma. Karanlıkta yükselen marijuana dumanlarından ve tam-tam seslerinden yarı sersemlemiş, Dupont Meydanı'nı geçiyordum. Uzaktan, oturmuş, neşesiz bir halde Washington Post'u okuyan F'yi görebiliyorum. Bazen yüzüne bakarak Şili hakkındaki haberlerin iyi mi, kötü mü olduğunu anlıyorum. F gazete okumadığım için ayıplıyor beni. Gazete okumanın Hegel için günlük felsefe dersi olduğunu söylüyor. Kendimi gerçek ve somut dünyaya bağlamak için gazete okumam gerekiyormuş. Ama onun kendisini bağlaması için pek de yetmiyor bu. Ona moral vermek için, gözleri pörtlemiş taksi şoförünü

anlatıyorum. Beni duyunca felsefe dersini bırakıp başını ellerinin içine alıyor. Çığlıkları ve patırtısı sona erince, bana kötü kötü bakıp parayı sokağa atmanın çılgınlık olduğunu söylüyor ve tartışmayı kesmek için şu noktaya değiniyor: o para daha iyi bir iş için kullanılabilirmiş. Bir dahaki sefere beni böyle aptalca içgüdüler sıkıştırdığında, faturaları onun 2521 Pennsylvania Caddesi'ndeki posta kutusuna göndermem daha iyi olurmuş. Bunca parayla iki ay yemek yiyebilirmiş, falan filan. Ben de hepsinin bu kadar olmadığını, ayrıca caddeden geçerken uyuyan üç şarapçıya üç yüz dolar verdiğimi, bunun da adam başı yüz dolar ettiğini söyledim. Ağzı sonuna kadar açık bana bakıyor. Ona dedim ki sen **cono**'yu **cana**, **colmo**'yu **calma** (1) anlıyorsun. Sinirleniyor ve Hegel felsefesi konusundaki konferansını dinletiyor bana. Manşetlerden birini gösteriyor: RESMİ KAYNAKLAR U.P. nin MİLLİLEŞTİRİLMESİ KONUSUNDA ENDİŞELİ.; gerçek dünyada kalmak zorunda olduğumu, böyle yaşamaya devam edemeyeceğimi, zor zamanlar geçirdiğimizi filan hatırlıyorum, yine de onu Altın Madeni'nde pastırmalı sandviç yemeye davet ediyorum ve öfkesi sanki büyü yapmışım gibi geçiveriyor. «**Como, cama**'da kendini arar, şurası apaçık ki su süzgeçten her geçişinde renk değiştirir,» diye yanıt veriyor.

«Bir Washington Post okuru için garip bir dil,» diyorum.

Öfkeli Afrika tam-tam'larından uzaklaşırken, F ben gelmeden önce, kendisini Dar-es Salaam otelinde düşlediğini söylüyor. New Hampshire Caddesi'n-

(1) Ses oyunu, yalnız saçma heceler.

den hızla aşağıya indik. Altın Madeni'ne yaklaştığımız zaman yüzü normale döndü.

«Biraz acıktın, ha, **compa**...?»

«Sahiden acıktım, biraz değil, karışık söyleyişlerin sayın Sancho'su.»

«**Palo** kendini **pala** ile keser.»

«**Pera** da **pero** ile durur...»

Kahkahaya boğulduk, yolumuzu yarış otolarına doğru çevirdik, karbon monoksit dumanlarına aldırmadan, bakıp duran insanlara ve bize yukarıdan, tepeden tırnağa tam bir dehşet içinde bakan mücevherli, kelebek gözlüklü iki kadını hiç umursamadan.

Cumartesi. Ölüp gömülmek adetinden usandım. İçinde bir başka aşk şarkısını durultabileceğiniz yan yatmış mezartaşlarıyla dolu, çürüyen cesetlerin izlerinden yoksun onca arazi. Niye bu kadar mezar biraraya toplanır? **Anorexia nervosa** bağırsaklarımı büküyor.

Dün gece 14. Cadde'deki Porno Bölgesi'ne kadar yürüdüm. Aklınıza gelebilecek en berbat manzara. Bana Kanlı Mary'yi getiren kadın garson çığlık atmaya başladı, çünkü terli poposuna elimi atmıştım, ama elli dolarlık bir karşılık uzatınca ona, hiçbir şey olmadı. «Bütün vücudum, bunun iki katına,» dedi bana. Siyah olduğu için karanlıkta ancak gözlerinin akını görebiliyordum ama çiçek açmış bir gömlek giyiyordu ve sutyeni yoktu.

Votkaya dayanamam. Bunu sevmediğimi anlayınca Porno Bölgesi'nde bardakları domates suyu ve ancak birkaç damla votkayla dolduruyorlar, bu da hiç fena olmuyor. F'yi çağırdım, sosyolojik açıdan baktığı için porno semtlerine benden daha çok ilgi duyardı. Batı'nın çürüyüşü derdi bu olaya, ama gelemedi. Onu görmek için Pittsburgh'dan gelmiş olan

Eliane'la berabermiş. Sabahleyin üç yumurta yedim, yumurtaları bastırmak için de üç kaşık dolusu Pepto Bismol, ama bir saat sonra gaz yakaladı beni, tavana çarpıp duran şişirilmiş bir balon gibi oldum.

Bazen kendilerini kolladıkları olur, şükürler olsun mezarlıkların soyluluk ve alçakgönüllülüğüne, sıra sıra kurulmuş, ağaçlarla gölgelenmiş olarak. Hep bayrak asarlar çitlere. Ama bu düzensiz beton yığını, bu imgelem yoksunluğunun anıtları ebedi bir fermanla basitçe yok olmalı. Abrakadabra.

Bardaki siyah fahişeye sanatla ilgilenip ilgilenmediğini sordum. Kocaman ağzıyla bir kahkaha attı, gözlerinin beyazı dişlerinin beyaz sırasıyla birleşti. «Sanat?... Sanat?... elbette...» Ve bana sahneyi gösterdi, bir jinekoloğu canlandıran genç bir adam, kadının arzulu yüzüne fışkırtıyordu. Kiralık fedai bardan siyah kadını çağırıyor. Fedai paylaşıdığı için kendini mazur göstererek aceleyle gidiyor: «Garip bir adamdır bu...» Tek garibin kendisi ve bu mide bulandırıcı meni kokan yer olduğunun farkında değil. F haklı... Batı'nın çürüyüşü, ya zavallı Hegel'e ne dersiniz, bunları görse öyle korkardı ki günlük felsefe derslerini hepten unuturdu... Oğlum için bir şeyler yaptığımdan emin olsaydım, Gordo'yla kaçakçı Iturbide'i kim umursardı... tarih sonuna yaklaşıyor. Ben sadece bir şahit olabilirdim, o kadar; bu günün korkunç yanılsamasının bir tanığı. Bu şehirde, güç aşırı, ruh parça parça, aynı yalanın parçası olmayan tek ilaç yok. Tarih sona eriyor ve ben acıyorum tarihin yolunu enlemesine geçen kişiye: Akılcılık bir hastalıktır, her anlamda bir hastalık, çaresi yoktur, Gordo'nun küfürleri ve Iturbide'in eleştiri-ötesi homurdanmaları üzerinde düşünmeksizin iki saate kadar uzayan öğle yemeği dışında Gordo büyük deri

koltuğunda sere serpe yayılmış, körük gibi horlayarak öğle uykusuna yatar ve uyandığında nefretlik olur.

«Peki bütün hafta ne yaptı bu bok yiyen?... Bülteni hâlâ hazırlamamış.»

Bulaşıcı hastalıklı deli diplomatlar, bana kalsa kıçlarına sokardım bültenlerini. Ben daha berbat bir delikteyim, umut yok, duygular kötü, ama her zaman mümkün olan bir şey değil... Sadece hiç kimse olmakla kurtulurum. Galapagos'da kaplumbağalara bindikleri zaman daha iyiydi... zarafet her şeyi kurtarabilir; Fransa'ya gidelim, Barbara. Dün gece düşümde M.H ve J.Z. ile Caleu'daydım, bahçedeki yabanıl erik ağaçlarının altında yürüyorduk... Ya da hayır, Caleu'ya M.H. tavsiye ettiği için gitmiştim.

«Bu yaz ne yapacaksın,» diye sordu.

«Bilmem...»

«Nereye gidiyorsun, yoksa Santiago'da mı kalacaksın?...»

«Bilmem, bilmem ki nereye gitsem...»

«Caleu'ya git,» dedi kurnaz bir göz kırpmasıyla. «Parayı düşünme. Don Carmelo armut hasadında, sen de ona yardım teklif edersin, ha? Bedava pansiyon...»

Kötü bir şakaydı. Armut hasadı filan yoktu ortada, ne de o kadar armut ağacı vardı. Bana öyle geliyor ki sadece yeşil elmalarla yabani otlar gibi büyümüş bolca altın sarısı eriklerden vardı. Bu erik ağaçları yüzünden miydi, bilmiyorum, ama Caleu bizim için Arcadia'nın bir türüydü. Bu yıllar, istedikleri zaman bir kerpiç duvar kadar sağır olabilen M.H. ile J.Z.'nin etrafında dolaştığımız yıllardı. Üç sıra koltuğu olan, üstü açılır kapanır eski bir Packard'la Caleu'nun şoförü ve Caleu'nun tek motorlu

taşıtının sahibi geldi. Barış İstasyonu Prensliği'nden bizi almaya. Arabanın hâlâ çalışıyor olması Manuel Godoy'un mekanik hünerlerinin kanıtıydı, gerçek adı buydu. Kocaman direksiyonun arkasında, kollarla meşgul, Manuel Godoy bizi aldı, ama şaşkınlıkla baktı bize ve hayretle, J.Z., Manuel Godoy'un Carlos IV. ün sarayındaki cesaretini açıkladığı zaman kendisinin Barış Prensi ve Alcudia Dükü olarak sorgulandığını duyunca şüpheli bir şeyle baktı. Yorulmuşa benzemeyen M.H. şafak vakti dışarı çıktı, nehre yaklaşıp mavi Novalis çiçeğini aradı ve öğleden sonraları Don Carmelo'nun gezinti evinde **Les Nourritures Terrestres'i** yüksek sesle okuyarak yürüdü koridorlar boyunca. Sonu gelmeyen, örümcek ağı gibi karmakarışık monologlarında, M.H. ve J.Z. birbirlerini alt ettiklerini söyleyerek övünürlerdi. İkisi de güzel sözlerini sık sık mitolojik isimler ve Helenistik çağa ait örneklerle süslüyorlar, konuşmalarının ninniye benzer ritmi yüzünden kendimizi Coastal Cordillera'daki Caleu denen vadiye, zamanın bulunmadığı bir gerçekliğe taşınmaya bıraktık. **Que se fizo el Rey Don Juan? Los infantes de Aragon, que** se **ficieron?** (1) Birdenbire, kendimi Paris'te gördüm, sadece düşlerde bulunduğum bir şehir, bir karnaval alayının ortasında, Piero della Francesca'nın duvar resimlerindeki renklerden uzun ipek bir gömlek içinde. Alaydaki herkes kadındı, hepsi de Josephine Baker'a benziyordu; F'yle ben palyaçolar gibi giyinmiştik. Alay yavaşça Elysee meydanına doğru yürüyordu. Alacakaranlıktı. Kimse konuşmuyor ve kimse birbirine, bakmıyordu, herkes resmi bir şekilde Follies Bergere'e

(1) Jorge Manrique'in (1440-1479) Coplas'ından. Ne oldu Kral Don Juan'a? Ve çocuklarına Aragon'un, ne oldu onlara?

yürüyordu. Sonunda, gümüş sifonlu bir su yatağına geldik. Orada hepimiz eğilip sihirli iksirden içtik. Sonra alay dağıldı, sessizce birbirini arayan ufak gruplara bölünerek, ancak bir daha biraraya gelme olanağı yok. Bir ufak grup, F'yle ben aralarında, Latin Quarter'ın kıvrım kıvrım arka sokaklarına gittik. Soran gözlerle bize baktılar. De **quoi sagit il?** diye sorduk, ama kimse nasıl karşılık vereceğini bilmiyordu, ayrıca bizi duyabilecek kadar kalabalık da değildiler, sadece meraklı gözlerle baktılar bize. «Bunlar yapay cennetler,» dedi Vera Korene'ye benzeyen uzun boylu, gizemli bir kadın. «İçeri girmek ister misiniz?» Arkasından gittik. Lağımdan aşağı inip suların akışını izleyerek hendeğin üstünde yattık. Öbür kıyıdan Don Carmelo bize bakıyordu, sanki niye orada olduğumuzu soruyordu. Tek başımıza bırakılmıştık ve yükselen su ayaklarımıza vurmaya başladı. Durmak istedik, ancak yorgun kollarım ve bacaklarım kımıldamadı. Tiksinerek, erkekliğimin simgesi olan penisimi gördüm, bir delik ve kan lekesi içinde kayboluyordu. O sırada, alaydan biri gelip F'nin kulağına, Elaine'in başka bir yapay cennette olduğunu fısıldadı. «Ama seninle birlikte, seni bekliyor.» Hâlâ tiksinerek, deliğe baktım, ama F farkında değildi galiba.

Gordo'yla kaçakçı Iturbide'e dikkat et. Yaklaşma onlara. Ne işe kalkıştıklarını biliyorum. Benden kurtulmak istediklerini biliyorum. Parasızlıktan, bürokratik saçmalıklardan üstü kapalı yakınmaları, falan filan, hepsini biliyorum, hepsini... tanırım onları... Benden kurtulmak ve parayı iç etmek istiyorlar. Hepsinden önemlisi, kaçakçı Iturbide'e sırtını dönmekten sakın, çünkü omuzundaki oklar ve iğnelerle seni gözler. Geçen hafta, üç günlüğüne gittiğim için

hüzünlü bir anlatımla kucakladı beni. Biliyorum ki gömleğinin kolunda bir şırınga vardı ve Gordo benimle el sıkışmaya çalışırken, kaçakçıya işaret verdi ve... sssssss! İğneyi arkamda hissettim.

Porno barından sonra 14. Cadde'deki Pavyona gittim. Adieu, adieu, çıkarken fedaiyle kara orospuya allahaısmarladık dedim. Garip garip baktılar. Eğer F, Batı'nın çürüyüşüne üzülüyorsa, Pavyona neler olduğunu görmesi lazım, üç sene önce geldiğimizden bu yana; o zaman en çekici şey, korse giymiş, sarı lüleli şişman bir kadındı, müşterinin kafasının üstündeki bir trapezde dengede durmaya çalışıyordu. Artık bir trapez sanatçısı yok, ama İnce Joe hâlâ ortalıklarda, her zamanki gibi Birleşik Devletler bayrağına sarınmış ve dik piyanoda ragtime şarkıları çalıyor. Pavyondaki insanlar da değişmiş. Birayla sarhoş olan fakir öğrenciler yok artık, ama konuşkan Kübalılar, parlak polyester giysiler içindeki turistler, soğuk bakışlı ve alabros traşlı yöneticiler var. Dinlenme odalarının yanında oturdum, Noel arifesinde de aynı masadaydık, üç yıl önce, ah, zaman nasıl geçiyor. F için şişko inekler, benim içinse zayıf inekler dönemiydi bu, bir fotokopi makinasıyla birkaç sefil dolar kazandığım zamandı. F, parlak kırmızı bir spor arabayla Pittsburgh'dan beni görmeye gelmişti. Bundan kısa bir süre sonra, Şili'ye gitme umutlarıyla, profesörlüğü bıraktı, ama işleri yolunda gitmedi. Kuyruğu bacaklarının arasında geri döndü. İşlerin zorlaşmaya başladığı sıralardı bu. İş bulamadı. Her yerden geri çevrildi. Milliyeti nedeniyle herkes şüpheyle bakıyordu ona. Şilili olmak için zamanın hiç de parlak olmadığını söyledi bana. Saati 2.25 dolardan bulaşık yıkamak zorunda bile kaldı. Dibi bulmak iyi oluyor, dedi, dipte çok şey öğ-

reniyor insan. Bunun üzerine sesi kısılana kadar yeminler ediyordu ama ben hâlâ inanmıyordum ona. Neyse, çok şeyler, öğrenerek dipte kalması uzun sürmedi, canı cehenneme dedi ve sokaklarda yaşamaya başladı ki, üç hafta filan sürmüştü buraya gelmesi. Elaine'in onun zor günlerine tanık olmasını istemiyordu ve Greybhound istasyonunda onu beklemek üzere Pittsburgh'a gittiğimde, sıcaklık 40 dereceydi. Bana dediği ilk şey şu oldu, «Burası Senegal'in başkentine benziyor!» Keşke doğru olsaydı... Sanmıyorum ki Noel arifesindeki o geceyi unutabilsin. Yanımızdaki masada aşık suratlı bir İrlandalı vardı, bir taburdan daha fazla gürültü yapıyordu. Bizimle konuşmak istiyor gibiydi, bir sevgi ya da tanıma işareti bekleyerek kuyruk sallayan şu köpekler gibi. Birçok aptalca girişimde bulundu, ama F soğuk bir bakışla masada kalması ve bizi rahatsız etmeyi kesmesini belirterek geri çevirdi onu, ama devam etti. Garson kızlar ona daha fazla hizmet etmek istemiyorlardı, kızlardan bir tanesini dinlenme odasına diye takip etmişti, kadın az sonra deli gibi fırlamıştı içeriden. Dört aşçı işi temizleyip adamı sokağa atmak üzere dinlenme odasına girdiler, ama adam onlara kırmızı kart gösterdi. Sonra kendi haline bıraktılar, o da çıkıp masasına döndü. İnce Joe, coşkuyla **Ain't Misbehavin'in** temposuna yüklenerek meseleyi halletti, az sonra her şey normale döndü, yalnız arada bir komşumuzdan gelen anlamsız ifadeler rahatımızı bozuyordu; bazı sözcükleri seçebiliyorduk ama, sözgelimi, sıçmak, s...mek gibi ve makineli tüfeğin sesini çok andıran bir sesi. Bir kez daha başladı buna, konuşma başlatmak için masamıza doğru geldi, İrlanda asıllı olduğunu söylüyordu bir yandan: «Ben İrlandalı Amerikanım...»

Ama F saniyede durdurdu onu: «Eee, n'olmuş yani!» Sandım ki adam bize vurmaya kalkışacak. Dişlerini gıcırdattığını gördüm. Ama hiçbir şey olmadı. Azarlanmış bir köpek gibi, kocaman gövdesini duvara dayayarak karışık monologlarını sürdürdü. Dışarı çıktığımızda çanlar çalıyordu, gece yarısıydı ve sıkı bir kar yağıyordu. Araba aramaya başladık, 14. Cadde'nin kalabalığı arasında karda kayarak iki blok yürüdüğümüzü hatırlıyordum. Kahve içmek için bir bowling salonuna girdik. Yarım saat sonra köşeyi dönerken, Pavyonun önünde bir seyirci kalabalığı ve sirenleriyle geceyi yararak gelen polis arabaları gördük. Gidip birine neler olup bittiğini sorduk. Pavyonun dinlenme odasında adamın birinin şakağına mermi sıkıp intihar ettiğini söyledi. F sarardı. «Belki onunla konuşsaydık...» ama bitirmeme izin vermedi. Adamın bir tabancası olduğunu ve tabancayı birilerine karşı kullanmak zorunda olduğunu, onu ya da dinlenme odasındaki kadını vurabileceğini, ama sonunda kendini vurduğunu söyledi bana. Ertesi sabah erkenden, F günlük gazetesini almaya gittiği zaman uyandım. Kapıyı açarken, şiddetin elma turtası kadar Amerikan olduğunu söyledi ve yumuşak bir sesle, uyuyamadığını ekledi.

Nerede eski günlerin yoksul öğrencileri? İnce Joe daha hevessiz çalıyor şimdi. O da onları özlüyor galiba. Polyester turistlerle geveze Kübalılar ve soğuk bakışlı ve kerpeten elleriyle Scotch bardakları nı tutan idareciler, yalnız dolar diyorlar, dolar dolar...

Pazartesi. Öğleyin uyandım. Telefon bütün sabah çaldı, bıraktım çalsın. Çalsın... Şüphesiz Gordo ya da kaçakçı Iturbide'dir. Pepto Bismol almak için eczaneye gittim, ama eczacı yanlış ilaç aldığımı söyledi, Serpasil almalıymışım. Bana garip garip bakıp

dedi ki, «Bir dolar elli beş sent... günde dört tablet yemeklerden sonra.» İşte ilkyaz kadınları altın Caleu vadisine çiçekler saçarak gidiyorlar... Hepimiz kraliçeleri olacaktık, dört deniz kralının... İştahınız açıldığında, aynı oralardaki gibi, kendi başınızın çaresine bakarsınız, şu farkla ki orada dostların arasındasınızdır. Paramericonelar Birliği'nden birkaç yetkili bu binada yaşıyorlar, fuayede rastlaştığımızda asansörde benimle çıkmak zorunda kalmamak için ya hızlanıyor, ya da yavaşlıyorlar. Diğer zamanlarda ise hızlanan ya da yavaşlayan benim. Bürokratik inek boku, bilirim onları... Kaçakçı Iturbide gibi iğnelerini yenlerinin içine sakladıklarından zerre kadar kuşkum yok. BID'de sekreter olan ince bir Kolombiyalı kadın da binada yaşıyor ve artık bakmıyor bana, çünkü Nefertiti'ye benzediğini söylemiştim. Altın Madeni'nden geçerken F'yi gördüm, oturmuş, heyecanla solgun bir genç adamla konuşuyordu. F, nerelerde olduğumu sordu. Iturbide'in sabah onu aradığını söyledi, sağlığımdan endişeleniyorlarmış, Bültenin baskıya girmesi gerekiyormuş ve daha hazır değilmiş, falan filan. Bana Ingrid'in yok olduğunu söylüyor, sanmış ki belki Ingrid'le ben... Barbara yaklaşıp soruyor, «Nerelerdeydin?»

«Orinoco'da» dedim. Ama anlamadı galiba. Ne istediğimi soruyor bana, ben de «Ne zaman?» diye karşılık veriyorum.

«Yarın,» diyor. Altı aydır aynı şeyi söylüyor. F ben gelmeden önce ne konuştuklarını anlatıyor bana ve ben yalnızca zeki olanların melankoliye kapıldıklarını farkediyorum, bu belki de iki zamanda yaşamalarından, geçmiş ya da gelecek, şimdiki zamanda cehennem azabı çekerler.

«Biz de Durero'nun aynası **La Melancolia**'dan bahsediyorduk,» diye izah etti F. «Ingrid şeye benziyor... uzun, kalın saçlı olunca... Aynı ciddi ifade, aynı derin bakışlar.» Melankoli olan tek şeyin akşam altıda Tiffany'nin yeriyle New York'daki Empire State Building olduğunu söylüyorum. «Ama biz New York'ta değiliz, hem akşamın altısı da akşamın altısı değil,» diyor F.

Ve Lester ekliyor, «Kaldı ki Andy Warhol'un sekiz saatlik kısa filmindeki Empire State.» Bu genç adamın düşüncesi öyle neşeli geldi ki sığır pastırması getiren Barbara'nın tepsisini yere vurdum. F'yle Lester garip garip bana baktılar, bu sırada Barbara pisliği temizlemek için eğiliyordu ve poposunu avuçlamak için vahşi bir arzu duydum. F bana Ingrid'in sorununun ekonomik bağımsızlıktan yoksun olması ve Herr Profesör'ün şantaj yapmasıyla ilgili olduğunu söylüyor. Lester de ekliyor, babasını onu çok değersiz bir yaratık olduğuna, kendisi olmadan kızın bu dünyada kaybolup gideceğine inandırmış. Lester diyor ki, Barbara Altın Madeni'ndeki sergiyi açtığı zaman, satışlardan elde edilecek parayı California'ya gidip San Fernando Vadisi'nde biraz mülk almak amacıyla kullanmak istiyormuş, mülkü bir trans meditasyon merkezine çevirecekmiş, ne var ki hiçbir şey satamamış... her tablodan üç bin dolar istiyormuş. F dedi ki, «Üç bin?... Deli olmalı bu.» Lester: «Kim bilir, belki yirmi yıl içinde tabloları deli bir milyonerin ilgisini çeker de şöhret oluverir.» F katılıyor bu görüşe: «Sonra resim yapmak için sekizinci kattaki galeriye yeniden taşınır ve Herr Profesör'ün başka bir cinsel girişimini engellemek için adamın bir ayağını karyolaya zincirler.» Lester: «Altın bir zincir...» Karınları ağrıyana kadar güldüler. Lester'ın

bir dişi yok. F: «Ama sergi fiyaskosundan sonra tamamen kendi içine kapandı... melankolik, konsantrasyonel katatonia, benim kanaatim bu...» Lester aynı fikirde. Barbara pastırmayla döndüğü zaman elimle yana itiyorum onu. Bakışları bile gastritimi azdırıp gaz yapmaya yetiyor. İki ısırıkta F pastırmayı demir midesine indiriyor. Serpasilimi çıkarıyorum. Barbara gitmeden soruyorum ona: «Yarın?» ve düşünüp düşünmediğimi soruyor bana. Ona Andre Lothe'nin **Peyzaj Kuramı**'nı getireceğimi söylüyorum. Başlangıç için basit küçük peyzajlar yapmak istiyor, kurdeleleri ve transistör telleriyle çılgın Ingrid'e benzemez o. Solgun, genç adam kalkıp hoşçakalın diyor.

Yalnız kalıp da adamın **ritornella** konusunda ne denli çılgın fikirleri olduğunu görür görmez, F pörtlek gözlü taksi şoföründen bahsetmeye koyuluyor, böyle devam edemeyeceğimi, zor zamanlar geçirdiğimizi, para saçarak dolaşmanın çılgınlık olduğunu, sahip olduklarıma dikkat etmem gerektiğini söylüyor. Onu yatıştırmak için, oyuncak icat ederek milyoner olma planımdan bahsediyorum... «Oyuncak?»... «Evet, beşle sekiz yaş arası çocuklar için oyuncak,» diye izah ediyorum. Orinoco'da bir ikindi vakti, havadaki uçağı görmek için sırtüstü yüzen bir bukalemun gibi, F garip garip bakıyor. Her zamanki gibi çabucak konuyu değiştiriyor, ama sonra Gordo'yla kaçakçı Iturbide'den bahsetmeye başlıyor; kanaatimiz şuydu: Gordo götün tekiydi belki, ama Iturbide iyi bir kimseydi ve benim için üzülüyordu. Hepsini daha önce de duydum, Gordo her zaman işimin aslında varolmadığını, beni sadece Iturbide «Ah zavallıcık, ona yardım etmeliyiz...» dediği için tuttuğunu söyler ısrarla. Konumum belki çok varoluşsuz olabi-

lir, ama o konumun bir işgalcisi var; Gordo geleli beri Iturbide bir terör kampanyası başlattı, konumum geçiciymiş, bütçeyi biraz kısmaya karar vermiş. Bilirim ben bu bütçe hikâyelerini... Beni sepetlemek istiyorlar... Hem F kaçakçı Iturbide'le hangi ara o kadar samimi oldu? Anladığım kadarıyla bu da komplonun bir parçası ve benim işimi o kapmak istiyor. O da mı komplonun bir parçası? Artık dayanacak halim kalmadı... Oradan oraya koşmak... Bağışlarlardı beni... hayır kaçmamak daha iyi... sadece varmak, kerkenezlerin uzun bir uçuştan sonra yerleştikleri yere varmak. Vallahi, beyler, şu akılcılık her anlamda bir hastalık sürgünde, evsiz barksız, vücutsuz...

«Bu yüzden,» dedi F, «vücudundan başlamalısın... yemek yemelisin... makul ol, kendini toparla biraz.» Diyor ki beni telefonla aradığı zaman, arayanın o olduğunu anlayabileyim ve sıkılmadan konuşabileyim diye bir parola kullanacakmış... İki kez çaldıracakmış zili, zırr! sonra kapatıp tekrar arayacakmış. Bu demek olacakmış ki bir pislik yok. «Anladın mı?...» Bana sessiz durmamı söyledi. «Son olarak, şu senin Cunegunda'yla beş yüz dolar hikayesi neyin nesi?» diye sordu. «Son zamanlarda aynada kendine baktın mı hiç?» Ayağa kalktım, ve bütün ufaklığımla, büyüdüm ve onun iki büklüm bir cüce gibi küçülmesini izledim.

«Cehenneme kadar yolun var!» diye bağırdım gürleyen bir sesle.

«Peki orada kalmamı mı istiyorsun?» diye sordu sakince.

«Nerede?... Orası neresi?»

«Ora işte, cehennem...»

Sonra tekrar küçüldüm, her şey fırıl fırıl dönüyordu etrafımda, ve aşağıdan gördüm onu, kocamandı.

Polifemo'ya benzediğini söyleyip yeniden oturdum. Sessizlik içinde birbirimize baktık, ve çok geçmeden gülmeye başladık. F bir pastırma daha istedi, yanında da dondurulmuş Heineken, ve uyardı beni görünüş aldatıcı olabilir diye. O beş yüz dolar üzerine düşüneceğimi söyledim. Sonra F dedi ki, «İşte bu yüzden senin Cunegunda sana o kadar dostça davranıyor,» ve bununla ilgisi olmayan bir şeyler anlatarak devam etti konuşmasına .Sanatsal çalışmalar? İyi de ne sanatı... inanma!... Onu her gece Altın Madeni'nden almaya gelen bisikletli arkadaşlarıyla çıktığı zaman göreceksin. Cunegunda'yı, kapanış saatinde görmelisin onu masum saç örgütlerini açtığı, köylü eteğini dar deri pantolona, deri çizmelere ve metal düğmeli deri bir cekete çevirdiği zaman. Ellerinde bira kutuları, millete karşı geğiren, zaman geçirmek için nişan tahtasına bıçak fırlatan o serseriler güruhunu görmelisin. Sonra baskını sıkıştırıp liderin motosikletinin arkasına atlamak için çıkıp geldiği zaman görmelisin Cunegunda'yı. Adam gamalı haçlı bir Wehrmacht kask giyiyor. Görmelisin o korkunç manzarayı... nişanlar, üvendireler, bıçaklar, zincirler, gamalı haçlar, kilitler, muştalar, ve gürültü, gürültü ve sülfür izi Attia'nın çetesi harekete geçtiği zaman... aklını kaçırdığını söyledim, cehenneme kadar yolu olduğunu söyledim, ve bu kez gerçekten gitti.

Sonunda konuşabileceğim makul bir insan buldum. Adı Abraham Lincoln, Illinoisli, bir kulübede doğmuş, aynı Abraham Lincoln gibi. İnce bir sakalı var, uzun boylu ve sıska, aynı Abraham Lincoln gibi, siyah bir paltoyla silindir şapka takıyor, ama buradaki herkes Abbie diyor ona.

Geldiğimizde, F'yle Eliane benimle parka girip, gecelik valizim ve diş fırçama beyaz konağın önünde bıraktılar beni. Lester'ı, St. Elizabeth'de staj yapan oğla-

nı gördüm, merdivendeydi. «Ya sen, sen ne yapıyorsun burada?» diye sordum. Mahçup bir gülümsemeyle, işkence görmüş olanlar için bir kabul komitesi tertip ettiğini ve beni karşılamanın onun için bir şeref olacağını söyledi. Sonra Lester nazikçe beyaz elbiseli yetkililerin bulunduğu ufak bir odaya götürdü beni, adımı, yaşımı, doğum yerimi sordular, annemle babam hakkında bilgi istediler, göğsümü ve sırtımı yokladılar, sonra hiç hastalığım olup olmadığını sordular. Hiç duraksamadan akılcılığın bir hastalık olduğunu söyledim, efendiler, dedim... sözcüğün her anlamında bir hastalıktır akılcılık. Düşüncelerimin doğruluğunu övdüler. Beyazlı görevlilere konakta ayıba uğramış bir ileri gelen olup olmadığını sordum, bu soruya nazikçe misafirler arasında öyle bir ayıba uğrayan çok az kişi olduğunu söyleyerek cevap verdiler. İtiraf etmeliyimki konağın dışı içinden çok daha fazla etkiledi beni. Ertesi gün Lester'e odamda eksikliğini duyduğum çok şey olduğunu, hepsi bir yana yatağın çok sert olduğunu söyledim. Bunların tümünün misafirlerin iyiliği için olduğunu, böylece yumuşaklık ve rahat yaşama alışmayacaklarını, böylece daha iyi bir fiziksel durumda bulunacaklarını söyledi. Sözlerindeki bilgeliği övdüm ve ona dedim ki şu andan itibaren yatağımı odadan dışarı çıkartıp çıplak döşemede uyuyacağım. Bana böyle abartmaya gerek olmadığını, bunun misafirler arasında rekabet yaratacağını ve eşitci bir toplumda bundan kaçınmak gerektiğini söyledi. O sırada, Abbie, Lester'dar önemli bir beyanname için kâğıt kalem istemeye geldi. Lester bizi tanıştırdı. Birbirlerini iyi tanıyor görünüyorlardı. Abbie beni soran gözlerle iyice bir süzdükten sonra nereli olduğunu sordu. Hiç duraksamadan, evet dedim, belirli planlarım olmadığını söyledim; sonra hayır dedim, sonra falan filan... Abbie'nin de işkence görmüş

olduğunu hemen fark ettim, ve huş ağaçlarının altındaki patikada yürürken Pink'la Pank arasındaki savaşa hazırlanmam gerektiğini söyledi. Bana kalırsa, bunun bazı hayal kırıklığına uğramış insanlar ve toplumu bölen oportünistlerle ilgisi var, F'nin de belirttiği gibi. Biz konuşurken arkamızda bir grup oluşmuş ve onu alkışlamıştı. «Onları cehenneme yolla, Abbie...» diye koro halinde bağırdılar. Abbie huş ağaçlarının topraktan taşmış kocaman köklerinin oluşturduğu doğal platformun üstünde durdu. Orada, daha kârlı olmadığı için **cherimola** ekmeyip **annona reticulata** eken Californialı yetiştiriciler aleyhinde ateşli bir söylev verdi. Dinleyiciler çılgınca alkışladılar. Köklerden aşağı inince, onunla Quillota cherimolaları hakkında konuştu. Barış Prensi'nin Coastal Cordillera'nın vadilerine ve ovalarına ve Caleu'nun altın ülkesine götürmek için ucubesi ile gelip bizi alacağı yerin hemen yakınında, ama Barış Prensi ile hiç de ilgilenmedi. **Cherimola**, onun sabit fikri...

«**Cherimola?**» diye sordu bana inanmaz ve ardına kadar açılmış gözlerle.

«Bütün **Cherimolalar!**» diye yanıtladım ve o heyecanla koluma girdi ve ülkemin çok uygar bir ülke olduğunu söyledi. Yürürken, Abbie beni dökme demirden bir parmaklığa götürdü, yabanıl yeşillik içinde yarı gizli bir kapı görülüyordu. Diğer taraftan trafik gürültüsü geliyordu. Abbie bana her şeyden önce kapının önündeki adama dikkat etmem gerektiğini söyledi. Ne adamı? Kimseyi görmediğimi söyledim, bunun üzerine bana o adamın görünmez adam olduğunu söyledi, görülmemesinin tek ve kesin nedeni buydu. Bunu akıldan çıkarmamı ve F'nin Temsilciler Meclisi'ne bir protesto göndermesini rica etti. İstemeye istemeye oradan uzak

laştık, konağın kuzey balkonuna doğru yürüdük, ama tam o anda yemek zili çaldı. Abbie'ye **anorexia nervosa**'nın ortadan kaybolduğunu söyledim. Kaldıki F. **anorexia**'nın sinirlerle ilgisi olduğunu söylerken haklıydı, ona göre, şeytan yaşlı olduğu için daha çok bilirdi, şeytan olduğundan değil yoksa. Burada bile lahana çorbası, iki somun siyah ekmek -Caleu'da yediğimiz ekmekten- istemekten geri kalmadım.

Buraya ne zaman geldiğimi anımsamıyorum. Galiba F'yle Eliane thermidor'un ortasında getirdiler beni buraya, anahtarı G majör olan sabah şarkısını. Bana hazır olmamı, öğleden sonra bir Versailles faytonuyla beni aramaya geleceklerini söyledi, ama fayton sarsak bir taksiye, faytoncu da gözleri fırlamış terli bir zenciye dönüşüverdi. Bazen böyle gider işler, garip şeyler olur. Beni geniş konağın girişinde bırakıp hoşçakal dediler, Eliane'in burnu akıyor, F kederli.

Tam yerinde, ve kesinlikle, Abbie bana Pinklerin yurtsever, Panklarınsa süper yurtsever olduklarını söyledi, ama Panklar o kadar süperdilerdi ki, sonunda, antiyurtsever ve ülkenin sahip olduğu kötü imajdan onlar sorumlu olmuşlardı. Huş ağacının altındaki podyuma doğru ilerledik, konuşmayı duymak için can atan bir grup bizi izliyordu. Her beden ve şekilden, genç yaşlı misafirler vardı. Bazı misafirler durmaksızın park patikalarında yürüyor, bazıları gidecekleri yere varmak için aceleyle, bazıları ise heykeller gibi ayakta duruyor ya da oturuyorlardı. Bazıları yüksek sesleri görünmez adama bağlıyorlar, bazıları da tatlı tatlı gülümsüyorlar. Koşan başka biri var, kollarını çırpıyor ama henüz uçtuğunu görmedim.

Abbie yeniden platforma çıktı ve ulusun geri kalan kısmına ikinci sınıf vatandaş gibi davrandıklarını söyleyerek Californialı yetiştiricilere saldırdı. Maliyeti

azaltmak için, ekmesi daha az zahmet gerektirdiği ve hassas **cherimola**'dan daha uzun bir serin tutma dönemi olduğundan, **reticulata** cinslerini tercih ettiklerini söyledi. Grup **reticulata** aleyhinde sloganlar attı, sonra kışkırtmaya başladılar onu: «Onları cehenneme gönder, Abbie!...» Bazıları kendinden geçmişti, ama o kadar hevesli olmayanları da vardı. Yirmi adım kadar uzakta, zalim yüzlü bir misafir, kendi etrafında yarım bir dönüş yapıp pantolonunu indirdi ve sivilceli kıçını gösterdi bize. Abbie o kaba kişiye geldiği mağaraya geri dönmesini haykırdıktan sonra pek bir değişiklik göstermeden söylevini sürdürdü. Bence bu kaba kişi bir panktı. Nedeni o zamansız kıç mıydı bilmiyorum ama Abbie dinleyicilere Temsilciler Meclisi'ne vereceği Kanun Teklifi konusunda tek söz etmeden ansızın konuşmasını tamamladı. Ama konuşmanın en garip kısmını bana sakladığından kuşkum yoktu. Onu alkışlayıp **reticulata**'ya lanetler yağdıran gruptan uzaklaştık, sonra yavaşça koluma girip Demosthenes'le Caton'u gıpta ettirecek bir belagatla düşünce sellerini bıraktı aksın. Gece yarısına kadar süren konuşmasını tekrarlamak çok zor bir iş olur ama ülkenin tüm tarihi, paleolitik zamanlardan bu yana izlediğini söylemek yeterli olur. Organize ve anorganize suçların bir arada yer aldığı tek ülkenin bu ülke olduğunu izah etmek temiz bir saatini aldı. Sözcüklerinden toparlayabildiğime göre, ülkenin ismi bile yok... Birleşik Devletler deniyor... Neyin Birleşik Devletleri? Dedi ki bu ülke başka milletlerin isimlerini edinmekten bile geri kalmaz... Hem başka birleşik devletler de vardır, Brezilya Birleşik Devletleri, Meksika ya da Venezüela Birleşik Devletleri falan, bütün ülkeler birleşik devletlerdir ve Birleşik Devletler bir hükümet biçimini gösterir, ancak bir ülkenin ne adıdır ne de adı olacaktır, bu sadece

dipsiz bir Pank düşgücü yetersizliğinin göstergesidir, ülke yeni bir başlangıç için önceki tarihini gömdüğü zamandan bu yana. Kendilerine Mayflowerlandia diye bilirlermiş, nasılsa bu Mayflower'a binenler ilk kolonistler değilmi?... Calomega, Micromegas, ya da Ramona, Ramana Cumhuriyeti ise bir ülke adı olabilirler ama Birleşik Devletler değil, bir ülke adı değil bu ve biz burada ülkesinin ismi bile olmayan bir ülke ile karşı karşıyayız, bu ülke diğerlerine zorbalık ediyor ve dünyayı Pink ve Pank olarak ikiye ayırıyor, ve eğer Pank değilsen cehenneme gitmen gerekiyor... O gece yemek yemedik, gece kötüydü çünkü tavuklu turta vardı.

Ne kadardır buradayım bilmiyorum. Güç bela bir sabah hatırlıyorum. Telefon iki kez çaldı, zırr! zırr! ve durdu, sonra yeniden çalmaya başladı. Parola..... ama F değildi. Eliane'ydi. «Ben Dulcinea,» dedi o kristal sesiyle kulaklarıma. Notasının G majör olduğunu söyledim. Çok hızlı konuşuyordu, aceleyle, F'nin çok telaşlandığını, bütün şehirde beni aradığını söyledi, bu süre zarfında ben uyuyordum, polise haber vermişler, çünkü sokak ortasında göz yaşartıcı bombalarla savaşırken bana bir şey olmasından korkmuşlar, sonra benim daireme gelmişler, kapı açıkmış ve mucize eseri bir şey çalmamışlar... ben Anayasa Caddesi'ndeki gösterilerde kaybolmuşum. Hemen ardından F çıktı telefona ve aynı soruları sordu. Biraz sonra daireme geldiler, bana bakmaya, F sessiz sessiz baktı bana. Onu hiç bu kadar kederli görmemiştim. Öyle yorgun bir sesle konuşuyordu ki açlıktan öldüğümü fark ettim, ayakta zor duruyordum. «Bir bak haline,» dedi bana. Traş olmamı, sonra Novena Caddesi'ndeki İtalyan lokantasına gideceğimizi söyledi. «Ben ısmarlıyorum.» dedi ama Eliane kötü kötü bakıyordu, hayır anlamında, orasının canını

sıktığını söyledi. Onun yerine Pennsylvania Caddesi'ndeki Trieste'ye gitsek daha iyimiş. Pencereden uzaklaşmalarını önerdim, kaza değildi bu... Onları bugün bu zamana getirdim, çünkü düşmanlarım Voodoo'lu Büyücü doktorlarla anlaşma imzalamışlardı. «Peki sen nerelerdeydin?» diye sordu F ısrarla. Ona kaybolmadığımı, İsa Efendimizin yanına kaçtığımı, beni eve getirenin de bizzat kendisi olduğunu söyledim. Dedim ki, kaybolmadım, kırlarda ve bahçelerdeyim, yakınında ilginç pastoral manzaralar vardı, keçilere su veren insanlar, çalılarda sallanan böğürtlenler, gölgelik çimlerde boylu boyunca yatmış uyuyanlar. Bana kalırsa hepsi Pink'ti ve yapay bir cennette bulunuyorlardı. Genç sarışın bir çocuğun flütle tatlı Lucca Marenzia türküleri çaldığını duyuyordunuz. Şaşırtıcı bir şey oldu, genç sarışın çocuk ansızın İsa Efendimiz oluverdi ve eve kadar bana eşlik etmeyi önerdi. Büyük bir kalabalık vardı... bir parkta toplanmış.

F, Trieste'ye gitmeyi çok severdi çünkü orası «100 desibelde cansıkıcı müzik» çalmayan nadir yerlerden biriydi (biz içeri girerken Wurlitzer, **Una Furtiva Lagrima**'yı çalıyordu) ama F aynı zamanda kendi İtalyanca bilgisinin müşterileri ve lokanta sahibini şaşırttığına inanıyordu, lokanta sahibi zengin bir kadındı, palto bölümünden F'ye kaş göz işaretleri yapardı. Mal sahibi arkadaki mutfağa doğru zigzaglı yolculuğunda adadların arasından mücevherlerinin şıngırtısıyla bir o masaya bir bu masaya yaklaşarak ilerler ve bir Anicette'i ya da bir yudum kahveyi bizimle paylaşmak için yürümeyi durdurdu. Müşteriler aç gözlülükle bakarlardı ona, o yanlarından geçip giderken gücenik yüzler masamıza doğru dönerlerdi. Bu durumlarda, F'yle Eliane malzemelerini bulmuş olurlardı, ve yemeği her zaman, zengin ama belli ki hödük olan müşterilerle alay ederek bitirirdik.

Garson hayli resmi bir biçimde ne istediğimi sordu, ben de dedim ki: «**Picarones.**» F orada **picarones** bulunmadığını söyleyip menüyü elimden aldı. Benim için istiridye, kendileri için de ossobuco ve calamari, ve bunları bastırsın diye bir sürahi Bordelino söyledi. Ben istiridyeye dokunmak bile istemiyordum, istiridyenin zehirli olduğundan emindim, ama Eliane vallahi değildir diye yemin etti. «Ye de gör,» dedi, «ben tadına bakayım..... Göreceksin, hiçbir şey olmayacak Dulcinea' ya... ah, ne leziz...» Ah, dudaklarını yaladı... sonra bana dört kaşık dolusu servis yapmasına izin verdim, çünkü onu susturacak başka nedenim kalmamıştı.

Az sonra, mal sahibi selam demek için masamıza yaklaştı. Onunla Eliane iyi arkadaştılar. Mal sahibi en sevdiği müşterilerine hayat hikayesini anlatırdı. Udineli olduğunu söylerdi, Triesteli olan merhum kocasına rastlamış ve Udine'de evlenmişler, ardından birkaç yıl Remini'de yaşamışlar, orada bir lokanta açmışlar, başlangıçta lokantanın adını Udine ya da Trieste koymak niyetindeymişler, ama sonunda, daha bilinen bir isim olduğu için Trieste'yi seçmişler; ama Silvio **il mio marito**, ömrünün sonuna kadar hep dermiş ki, Udine daha zarif... sonra mutlu son gelmiş, Amerika yolculuğu, ve Murano'dan, son çatalına ve son kristal kadehine kadar bütün Trieste'yi yanlarında getirmişler. Aynı hikayeyi tam beş kez dinlemiştik, ve şimdi olayların geriye doğru olup olmadıklarından, Remini'de evlenip evlenmediklerinden ve Udine yerine Trieste'yi seçip seçmediklerinden emin değildim. Her neyse, Adriyatikli insanların kalın, güneşte yanmış derisi vardı kadında, ama bu kez, Anisette kadehini almak için durduğunda, önce F konuştu ve Paola'yla Francesca de Remini arasındaki talihsiz ilişkinin hikayesini anlattı, bu yetmezmiş gibi Eliane, vaşak da

benimle Genoveve de Brabante hakkında konuşmaya başladı. Numaramız harika sonuçlar verdi, bu yolla kadının coğrafi göçlerinin zaten işlenmiş olan hikayesinden, kurtulduk. Kadın uzaklaştığı zaman deliler gibi gülüyorduk. F birden ciddileşti, boğayı boynuzlarından tutmak zamanı geldiğini hatırlattı bana; kendimi düşmanlarımın menziline atacak zaman değildi, zulmediliyordum çünkü. Dedim ki, onlar her yerde; ama tek işleri beni düşmanlarımdan korumak ve düşmanlarımı makul bir uyanıklık durumunda tutmak olan katiplerin çalıştığı bir konak bildiğini söyleyerek içimi rahatlattı. Düşmanların oraya giremeyeceklerini anlamama yardımcı oldu. «Mümkün değil! Giremezler, giremezler,» dedi bana, Eliane de ekledi: «Mümkün değil, giremezler.» Tartışmalarının anlamını düşündüm. Eliane hazır olmamı rica etti, altın bir Versailles faytonuyla öğleden sonra beni aramaya geleceklermiş.

Bugün, beni Trieste'de tatmak istemediğim istiridyenin önüne koysalar tertemiz ederdim tabağı. Ödeme saati geldi, F mal sahibinin daha önce bir **beau geste** olarak ikram ettiği üç Anisette'i hesaba kattığını görünce neşe aniden söndü gitti. Bu kadarla da bitmiyordu. Kendi içtiği kadehi de eklemişti. Ama öyle görünüyordu ki F hemen üstesinden geldi bunun, hiçbir şeyin keyfini kaçırmamasına karar vermişti. Şaka yapmaksızın hesabı ödedi ve sonunda, İtalyana'ya yönelttiği koca bir şamatayla, onu dinlemeyen, ama anlayan bir tavırla başını sallayan, gözleri hesaba dikili, kaba, sıradan ve tombul suratlı garsonu taradı, **«ne mezzo del comin di nostravita»** (1). Garson gider gitmez, F yeniden ciddileşti. İçkilerin parasını ödemesinin Batı'nın

(1) «Hayat yolumuzun ortasında,» Dante'nin İlahi Komedya'sından.

çürüyüşüne yan bir yardım mahiyetinde olduğunu açıkladı: «Ve biz, biz dahiler çok mutluyduk! Onu anlatmaktan alıkoyduğumuz için öyküyü bize yükledi, kartal! Bize içkileri yükledi!» Hoşnutsuzluğunun altını çizmek için yumruklarını hafifçe masaya vurdu. Elliane aynı fikirdeydi. Dedi ki, gerçeklikte, patron bir **degueulese'ydi** (2), ve kendi gibi **degueulese** için mükemmel bir ülkedeydi. Mal sahibi arkadaki mutfaktan baskın yaptıradursun, biz alıp başımızı çıktık oradan. F için Trieste'nin sonuydu bu... bu yere bir daha ayak basmayacaktı.

Arada bir beni görmeye gelirler. Son seferinde, F bana misk kokulu bir kamelya getirdi, Dulcinea da, Wisconsin Caddesindeki ithal malı yiyecekler dükkanında satılan mantarlı böreklerden, bunları çok sevdiğimi bilir çünkü. Geniş geniş konuşabilelim diye beni Cumartesi günü görmeye geleceklerini söylediler, ama ben Cumartesi günü Abbie'nin köleliğin kaldırılması üzerine aşkın bir söylev vermek için Gettysburg'a gitmek zorunda olduğunu söyledim. Benden onunla gitmemi istedi, ben de gideceğimi söyledim.

(2) Yoldan-çıkmış.

GÜZELİM BUENOS AİRES

Jose Leandro Urbina

Ilk iki hafta, geceleri soğuk duş alırdım, çünkü vücudum terden sırılsıklam olur, çarşaflar ağırlaşır ve ölümle ilgili düşler getirerek boynuma, koltuk altlarıma yapışırlardı; derece % 90 nemle yukarı fırlardı. Bitişiğimdeki odada, ince tahta bölmenin öte yanında, bir sarışın sanatını icra ediyordu, Eydie Gorme'nin bolerolarıyla ince ritimli pançolar arasında değişen iniltilerle; bu sırada alt katta, hiç görmediğim ilginç bir orkestra, Astor Piazzola'nın üslubunda, akordiyon ve davul için bestelenmiş Boite Malavaje'yi kalın bir ağdayla seslendiriyordu. Gözlerimi yumdum ve parlak, rengârenk bulutlar ardarda soldan sağa doğru geçti: bir kılıç, bir taç, büyükbabamın yüzü, tabutun camı arkasında kemik göz kapakları gibi kenetlenmiş dişler, gözlerden çeneye akan lacivert damarlar, ah, sevgilim, burada, sahilde tek başımayım. Ufak bir ampulden çıkan kirli ışık fiskiyesi, alçıdan tavanı aydınlatarak, koridora açılan kapının kirişlerinden akıp gidiyordu; derken sivrisinek uzun ya-

rım bir Z yaparak vızıldıyor, sanki Reconquest Caddesi'nde ekmek, peynir, zeytin satan küçük dükkânlardan gelmiş gibi ve kırışmış, nemli çarşafa sarınıp kımıltısız duruyorum, ama iğnesi butumu delip uzun bir koyu kızıl çay deresi emiyor ve ben onu ezebilmezden önce, hazmetmek için ağır ağır karanlık bir köşeye uçuveriyor. Sarışınla ben sızlanıyoruz ve holün öbür tarafındaki odadaki kadın, çığlıklar atıyor, kendini ne sanıyorsun sen ,yarın tekmeyi yiyeceksin kıçına, delirteceksin bizi (ben yarı deliyim madam) ve gecenin bu saatinde banyo yapan şu Şilili; gözü dönmüş piç, sen de burada oturup tek laf etmiyorsun çünkü korkudan ödün bokuna karışıyor. Alâ, bir dahaki ay köye dönüyorum, tek başına kal da gör gününü. Geri dönemem, Lavalle'e inemem, sıcağın coşkun kalabalığına karışamam, sinema ve cin, James Caan'dan, Lacaan ve Peroon'dan bahsedeceğim bir cafe masası arayamam, hamburger ve spesiyal peynir yiyemem, espresso da içemem.

Üstelik karnım aç. Babam mirastan elli dolar verdi bana, halam da bu parayı, dağları geçerken, polisler yolumu keserlerse beni meteliksiz bırakmasınlar diye ceketimin kol astarına dikti; iki haftada 25 dolar harcadım ve henüz bir iş bulamadım ve ne yapacağımı bilmiyorum; her zaman saat beşe kadar uyurum, o saatlerde hava ızgara-ve-ter-kokuları yükünün birazını boşaltmış olur ve suyla yağın kokusu Plate Nehri'nden meltemle yükselip kâğıtları ve naylon torbaları küçük kör boralara toplayarak, koşar caddelerden aşağı ve bu sırada adamın biri kravatını düzeltir, ıslık çalar, kararsızca etrafına bakınır ve ben berbat otel basamaklarını tırmanıp, öğleden sonra saat bire kadar soğuk rutubete dalarım. Ama sıcak bırakmaz beni. Anlarsınız ya, dağlardan geli-

yorum, yanaklarınıza güller konduran kuru bir rüzgârdan, buradaysa soluksuz kalıyor ve heyecanlanıyor ve kızıyorum, hatta küplere biniyorum. Damarların basınçla genişlemesi eski hikâye, Julio, liman burası, buralılar baharatlı yiyecekler yemezler, çünkü yerlerse fena olurlar. Sadece tuzlu biftek, anlıyor musun? Bu da olabilirdi, çok yemek kabus görmeye neden olur, bir tür rahatsızlık bu. Babama sekiz sayfalık bir mektup yazıp anlattım bunları, ailemdeki uzaklara giden ilk kişiyim, biliyor musunuz? Biraz beyaz, çok ince lifli kâğıt aldım. Odamdaki küçük masanın üstünde beraberimde getirdiğim birkaç kitabı düzenledim, Punta Arenas'dan aldığım bir kaç Alman kalemi de yanında; iki de kâğıt destesi ekledim bunlara, biri mektuplar için; gözü yaşlı mektuplar için pelur kâğıt, öteki saman rengi ağır kâğıtlar da romanım için. Anlarsınız ya, kültürel çevreyi de tanımak lazım, kitapçıları gözden geçirmek, yeni çıkan her kitabı okumak ve neyi yazmak zorundaysam onu yazmak, kusursuz bir üslupla, kısa ama insafsız ve karmaşık. Belki yeterince yetenekli değilim, ama bir görev gibi bu, başaramasam bile. Halen, topu topu 25 doların var, tasarılarım için yeterli olmayacak bu. Bakacağız, kilise fareleri kadar fakir de olsalar; sağda solda birkaç arkadaşım var; kapıya geldiğinizde şaşırırlar, sinirlenirler, ya yiyecek otlanmaya gelmiştir ya da para isteyecektir. Arkadaşım Pedro Gutierrez aktördür, her övgü dolu sözüm ona pahalıya malolduğundan yakınır. Durumu sağlam birkaç kişiden biridir, onunla konuşmaktan hoşlanırım ve onu cesaretlendiririm, ancak burada insanlarla ilişki kurmak zor, bir polis muhbiri gibi kulağınıza pislik fısıldayarak kuşkular ve endişelerle yiyip bitirirler sizi. Bir içki alıp işime koyulurum. Bu işte, aşk bu iş-

te. 12.30'da sokağa çıkıp Lavalle'e giderken Plaza de Mayo'dan geçerim, bir dergi, bir gazete alır, bir pencerenin önüne yerleşip bir fincan kahve içerken bunları okurum.

Morg cesetlerle dolup taşıyordu. Oğullarıma ulaştığımda güçlükle tanıdım onları. Çabuk çıkar bu orospu çocuklarını buradan, yere ihtiyacımız var, dedi bir çavuş, amcama ve kızdığından çok korkuyordu ve amcam dedi ki peki, efendim.

Hafif bir cekete ihtiyacım var, burada insanlar görünüşünüze çok dikkat ediyorlar; neyse ki çamaşır yıkamasını, ütü yapmasını biliyorum. Ayna biraz dalgalı ama traş olmak için fena sayılmaz. Derim incedir. Daha yaşlı görünüyorum, otuz falan; Mart'ta yirmi üç bitecek. Bazen yüzüme bakarak uzun bir zaman harcarım, sır tarafından düzeltilip ve ağlayacak gibi olurum ve klozetin üzerine oturup ağlarım bir süre, sonra sifonu çekerim. Ellerim titremeye başlıyor. Seni hatırlıyorum, elim çembere alıyor senin ihtiyatlı memelerini, dudakların yarı aralık ve ağzım uyluklarına doğru kayıyor, arkasında bir servet bırakarak, esmer teninde inciden bir yol. Bütün bunlara sen alıştırdın beni. O kız (sarışın) şarkı söylüyor, nağmelerde dökük bolerolar, koltuk altlarını Jean Lapin' le parfümlüyor. Tabii, bunlardan hiçbirini sana anlatmıyorum, ne kardeşimi kusuncaya kadar tekmelediklerini, ne de babamın çenesini kırdıklarını; kimseye ağlayarak gitmek istemem, kimsenin sempatisini istemiyorum. Bir kahve içmek istedim, sen de gitmek üzere olduğunu söyledin ve ben oturdum ve sana teşekkür ettim ve gecenin o pırıl pırıl saatinde kaç kişinin dışarıda olduğu üzerine bir şeyler söyledik ve sen benim tekdüze aksanıma dikkat ettin, Şilili sin, ha? Ve bir kahve daha ısmarladım ve konuştuk.

Çok korkunç muydu? Sürgüne gitmek zorundaydım, sana orada ne olduğunu anlatamam, çünkü dilim pelteleşiyor ve kuruyup kalıyor ağzımın içinde. Yeni hükümete yol aç. Köpek inleye inleye çıldırdı, havlayarak ve çırpınarak, çünkü ihtiyarla kardeşim yerde yatıyorlardı, elleri kafalarının arkasında ve annem hıçkırıklara boğuluyordu ve ortanca kardeşimle ben, tavanarasında saklanıyorduk. Derken, geceleyin, onları götürdüklerinde, saçlarımızı kesip kuru kuru traş olduk, yani tükürükle ve paslı bir Gillette'le. Derken kardeşim gitti ve ben bir sigara yaktım. Kibritin ışığı içinde, uzakta bir çift ayak keşfettim; bir kedinin iskeletiydi, kurtlar tarafından kemirilmişti. Burnum tozla doluydu, yağmurun kokusuyla, kedi sidiğiyle, «Kötü bir Poe öyküsü» diye düşündüm ve çatıya çıkıp çakıl taşlarının üstüne uzandım gece, şehir merkezinden gelen makineli tüfek sesleriyle yankılanırken zamansız yıldızları inceledim, hadi, hadi dostum, cepheye gel ve bul beni, kavgaya katılmak istiyorum. Kış sonunda soğuk bir geceydi. Anlatmak daha iyi, değil mi? Né iyidir sessizlik, kocaman çöp yığını içinde boğulup duruyorsun, kulaklarına kadar çıkıyor çöpler. Anlamıyorsun, sadece oturup musluğu açmak meselesi değil. Farklı bir gömlek giymem gerekiyordu, ama onunla burada karşılaşacağım aklımın ucundan geçmezdi, kahve içmeye geldiydim, üstelik daha soyunmadım da, yerleşmeyi deneyemedim, param tükeniyor, işim yok, iki haftada bir çamaşır yıkamak berbat bir şey, yeni giysiler giymeyi tercih ederim, onları yıkayıp özel durumlar için saklamayı, durumum daha iyi olduğunda, şimdi değil. Annemin verdiği bir pançom var, flora ve fauna kitabım, bir yemek kitabı ve Santiago'nun, şehrimin bir haritası; katıksız romantizm, ondan bir şeyleri beraberiniz-

de götürdüğünüzü, o ideal ülkenin bir parçasını, kafalarımızdaki, işaretlerinin bir anlık görüntüsünü yakalamayı güçbela becerebildiğimiz ya da yakaladığımızı sandığımız ya da yakaladığımızı düşlediğimiz o mitik yeri sanki yeniden inşa ettiğinizi hissediyorsunuz, çünkü şimdi her şey çok daha az belirgin, beni anlıyor musunuz? İşte bu yüzden bacaklarından da hoşlanıyorum, eteğin altındaki uyluk çıkıntısından ve bacak bacak üstüne attığında çorapların küçük fısıltısından, bu sırada kulağıma konuşma sesleri ve bardaklarla fincanların çıtırtısı ve caddenin pencereden giren mutlu mırıltısı geliyor. Bu tip çorapları severim, bu eski çikolata türünü, dizleri birbirine bastırılmış, ayini dinleyen mahallemdeki kadınlar gibi. Sonra bana öyle geliyor ki bu şekilde gitmeni istemiyorum, bir şeyin olmasını istiyorum, eğer başımı koyarsam, omuzunun yumuşak ve tatlı olabileceğini ve bir Buenos. Aires cafesindeki psikanalitik cinsellik tartışması için gereken ironiye öyle iyi uydurulmuş o gergin dudakları, ki konuksever olmaya bile dönebilirler bakarsın. Böylece de ki açım ve bildiğim bir yer yok ve beni iyi yiyeceklerin olduğu bir yere götürebilir misin ve gülümsüyor ve diyorsun ki niye olmasın? Kahve fincanının altına bir fatura bırakıyorum ve çıkıyoruz.

Beyaz gömlekler ve boyunlar ve çıplak kollar ve nemli koltuk altları ve sinemanın hızlı neon ışıklarını öyle parlak yansıtan alınlar nehrine daldığımız zamandı bu ve lokantalar, sıcak nefeslerini yorulmak bilmez vantilatörlerinden gecenin ortasında Avellaneda'daki havuzun suyu gibi sıcak, nemli, bayat havaya veriyorlardı; ve dirsekten dirseğe ilerlerken sanki gergin akıntı, adalelerin inip kabarması, meraktan doğan bu nazik birleşmeyi ve insanların

üstündeki kokulu bir et artığının titreyen görüntüsünü kesemiyor ve her şeyi anlatıyor; korku, yokluk, arzu, olmayan ve yaklaşan şey; çünkü çözülemeyen kehanetler açıklanıyor gökyüzünde: Armandia Lidderdalei, Platessas, kılıçlar ve gemiler; çünkü amansız saatler hâlâ ürkütüyor beni, «sokağa çıkma yasağı» düşüncesi ve «olağanüstü hal», Peron geri gelse bile, demokratik ve halkçı Arjantin-Dünya Gücü'nün kurulma süreci başlatılsa bile; birden, sayısız itiş kakış ve pörtlemiş gözler ve büzülmüş ağızlar ve ayaklar ve eller ve seslerin ciddi mırıltısı, tüylerimi ürpertiyor.

Elini omuzuma koyup ertesi caddenin vahasını haber veriyorsun ve köşeyi dönerken, silkinerek, ani, geçici bir sesizliğe; sesini duyuyorum «Av Borusu» nu seçtiğini bildiriyorsun, ne çok pahalı ne çok ucuz, dolayısıyla iki bardak Rio şarabı üzerinden birbirimizin gözlerine bakabiliriz.

Yemek odasının ortasında oturuyoruz, kırmızı örtülü ve mumlu bir masada, sen seçtin, çünkü ben köşeleri tercih ederim ve beyaz ceketli garson francala, veal cutlets à la napolitaine, soufflèd patates ve kırmızı şarap siparişleriyle mutfağa koyulduğunda ilk kez çevreme bakıyor ve izlendiğimizi farkediyorum. Çeneni ağır ağır, narin narin oynatıyorsun, dikkat edilmeden geçilmeyi seven bir kötü şöhretle, şu macera arayarak şatolarını terkeden ve seçkin kavalyelerinin, şirketlerinin büyüklüğüne önem vermeyeceğini uman Metro Goldwyn Mayer prenseslerinden biri gibi. Bir yandan, kırk yaşlarında bir adam seni izliyordu, pencerenin önündeki bir masaya iki delikanlı ve bir kadınla oturmuştu. Şakakları kırlaşmış ve küçük memur bıyıklı şu ihtiyarlardan biriydi, ba-

na küçümseyici bir bakış attıktan sonra, senin içinde kaybetti kendisini; sen ona aldırmadın. Derken, ilk şaraplarımızı içtiğimiz sıra delikanlılardan bir tanesi bara giderken yanından geçip, «Nasılsın, küçük çiçeğim?» dedi, selam olsun diye, «İşler nasıl, hindi?» diye karşılık verdin kuru bir sesle. O zaman Buenos Aires'de garip bir saldırganlık hissettim, oysa bunun, gerçek etkiyi, sözel örtünün altına saklayarak bir tür ilişki kurma yolu olduğu duygusunu taşıyordum. Neyse, tam o sırada elinde bir tepsiyle garson geldi ve biz sindirme ayinine giriştiğimiz, bardaklarımızı tokuşturduğumuz sıra, çevremizdekiler yok oldular ve kala kala sadece gözbebeklerinin ve dişlerinin ve dudaklarının şarap ve mum ışığıyla kabaran pırıltısı kaldı. Gerçekten, bunu söylemek istiyorum, ama söyleyemiyorum. Şili'de nevrozumun parçası olan bir kadın olduğunu, bana geceleyin uykuyla, mermi sesleriyle ve soğuk terle geldiğini -giderek daha çok ona benzemeye başlıyorsun; gözkapaklarının düşüşü, gevşek devinimler ve Goll'ün şiiriyle ilgili bir şey: «Niye hiç yalnız değilsin benimle/Derin kadın, uçurumdan daha derin/Geçmişin kaynaklarının tutturulduğu?» Ama unutmak daha iyi, bu kadarla kalmıyor çünkü. Yarı boş lokantayı terkettiğimizde iki eski arkadaş gibiyiz, kol kola ve sessiz, çünkü birbirlerine çok şey anlattılar ve daha anlatacak çok şeyleri var. Corrientes boyunca yürüyorduk ki birdenbire durdun ve uzun uzun birbirimize baktık ve gözlerinin derinliklerinde bir şeyler kımıldadı, elimi tuttun ve ilk metro istasyonuna indik. Orada, uykulu kubbe altında, bir trenin ışığının parıltısı ters yönde hızla geçerken, ilk kez saçındaki parfümü soludum. Hafifti, ama bir elektrik şokuydu. Bana baktın, şaşırdın, bir şeyler söylemeye çalıştın, ama trenimiz geliyordu

ve sözcüklerin, fren gıcırtısıyla, platform kiremitlerine vuran hava hücumunda kayboldu.

Trenden bir kalabalık indi, öteki şehirler kimbilir kaçıncı uykularında uyurlarken, insanların bu saatte şehir merkezine geliyor olmaları beni hayrete düşürdü. Sokağa çıkma yasağıyla neye benzerdi Buenos Aires? Uçsuz bucaksız ve suskun bir iskelet, nehir kıyılarına gömülmüş ağzıyla, pencerelerin arkasındaki, televizyonun, radyonun, ya da soğuk bir şişe biranın başındaki on milyon vatandaşla.

Tren hareket edince ışıklar bir an kesildi, geldiğinde bana bakıyordun. «Bütün bunlar sana çok mu garip geliyor?» «Bilmem ki.» «Simgesel yara ne demektir, bilir misin?... Simgesel yara gibisin. Senin durumunda olsam herhalde çıldırırdım, herhalde hemen bir psikanaliste koşardım.» «Deli olduğumu mu düşünüyorsun?» Bütün bu konuşmalardan, size gece yarısından sonra duş aldığımı ve merhum büyükbabamın düşünü kurduğumu söyledikten sonra, şaşırmazdım. Neyse ki her şeyi söylemedim, neyse ki hâlâ suskun yerler var bilincimde, asıl kolların müthiş düzlüğüne hiç ulaşmaksızın çevresinde hep dönüp durduğunuz sarp spiraller, fetişlerimizin ve gölgelerimizin, edimlerimizin ve sözcüklerimizin tasarlandığı, durulduğu yer. «Sence bir psikanaliste ihtiyacım var mı?» «Psikanaliste gitmek için deli olmana gerek yok; aksine, her durumda gidebilirsin onlara, biliyor musun?» Aslında ben grup terapisine alışkınım. Bir milyon insan bir araya geldik ve haykırdık: Allende, Allende, halk sana inanıyor. Bir bürodan az daha büyük olan bir yerde küçük deliliklerimizi giderdik, şu sıra hiçbir şeysiz kaldığımız doğru, çığlıklardan ve cesetlerden ve kemiklerimizdeki ağrılar-

dan başka bir şeyimiz olmaksızın. «İyi bir psikanalistsin, Mariel. Seninle geçirdiğim şu saatler boyunca endişe ve korkuları bir yana atabildim, yaşamın anlamını bir parça geri aldım.» Konuşurken kötü bir roman yazdığım duygusunu inkâr edemem ama yapmak zorundaydım bunu, duygusal olmak zorundaydım. «Garip. Her şey çok garip.» Elini benimkinde hissettim ve tren Federico Lacrozce'de durduğunda, ışıklar göz kırpıp dururken, bana yaslandın, «Beni bırakma» dedin.

Ve demiryolu istasyonunun kemerleri içinden caddeye çıktık; şanlı ölüsüyle La Chacarita vardı ve pizacılar ve küçük bakkallar ve yeşil parkların nemli toprak kokusu ve geniş, ağaçlı caddelerden aşağı garip bir hızla iniyorduk. Bacaklarının ritminde bir valsin çınlamasını bile duyabiliyordum. «Yanaklarında güllerle ve saçında yasemin/pek de yakışır sana tarçın çiçeği.» Çünkü âşık olduğum zaman böyle olurum, mahallemdeki Wurlitzers gibi, çünkü şimdi bile ruhun başka sesleri yoktu ve Buenos Aires'in aşk hareketlerini henüz öğrenmemiştim. Kaldığın binanın kapısına geldiğimiz sıra işte bu yüzden çözemiyordum gülümsemenin gizini ve dedin ki, benimle tanıştığına sevindin, beni tekrar görmek isterdin, sana niye telefon numaramı vermiyordum; bense titriyordum, bir tür hareket yaptım ve bana bir şans vermen gerektiğini düşündüm, bir kahve ve bir cin, çünkü ay çok güzeldi ve Buenos Aires onuncu kattaki dairenin balkonundan çok muhteşem görünmeliydi. Derken omzumu silktim, yenilmiş ve tam caddenin yalıtılmışlığına ve otele doğru yürüyordum ki beni geri çağırdın, kahve içmek istersen, biraz cinim var, çıkalım mı? Sorun çıkmazsa çıkalım, hiç çıkmazmıyım.

İşin garip yanı, yaşadığın yeri hemen hemen son ayrıntısına dek imgelemiş olmam. Resim penceresinin önündeki sedir, ortada bir kahve masası, üstünde ufak teyp, çok satan kitaplar ve bir psikanalitik rüya yorumları kitabı olan bir raf, banyo kapısının arkasına asılı dantelle süslenmiş siyah bir ipek sabahlık, yatak odasından geçerken göze ilişen geniş bir pirinç karyola. «Bu gece bu yatakta yatacağım» dedim kendi kendime, çarşafların kokusunu alabiliyordum, vücudunun ve benimkinin, başlarımızın sabahleyin üzerinde olacağı yastıkların. Lütfedilmek bunun gibi bir şey olmalı, beni on milyon başkasının üstüne yükselten Tanrı'nın şu ihsanı, bana cafe kapısını ve masanın yolunu gösteren işaret. Sonra, cinimizi içerken, kendimi böyle mutlu hissetmeyeli çok zaman olduğunu, Buenos Aires'deki ilk kız arkadaşım olduğunu söylüyorum, ama bunun ne demek olduğunu açıklamak zor, çünkü tam bunun gibi bir şeyi daha önce hiç yaşamadım, kuşağımın en mutlak yüzeysellikle en ateşli tarih ve yaşam söylevleri arasında salınıp kaldığını şimdi gözüyaşlı bir düş kırıklığına karşı mücadele etmemiz gerektiğini, çünkü bir zamanlar, Latin Amerika'da yüzyılın en anlamlı politik projesini yönetecek altın gençliktik, oysa şimdi çemberler içinde dönüyoruz, baştan aşağı yenilmiş; geleneklerimiz ve dilimiz kaybolmuş; gerçeklik bizim için dümdüz olmuş ve toprağa dönme zamanı gelince, sokaklarımızdan ve dağlarımızdan uzakta, bir kız arkadaş bulmak, parçaları toplamaya başlamak için ilk sağlıklı fırsattır. Gülümsüyorsun, parmakların saçlarıma dalıyor, başını omuzuma koyup kısık küçük sesinle bana bir şeyler söylüyorsun ama ben kendimi şimdiden senin içinde hissetmeye başladığım için onun yalnız müziğini, içten devinim-

lerinin yumuşak mırıltısını duyabiliyorum. İnsanın kendisini dengeli yapması gerektiğini söylüyorsun, dengenin zorunlu olduğunu, daha sonra acı çekmek için böyle bir fırsatı tepmenin anlamsız olduğunu; derken boynunu öpüyor, gerginleştiğini hissediyorum ve sen konuşmaya devam ederken ben seni öpüyorum, ellerim bacaklarını okşuyor, sen konuşuyorsun ve iç çekiyorsun ve usul usul yatay bir duruma geçiyoruz, ta ki sen birden kahveyi ateşte unuttuğunu hatırlayıp da kalkana dek. Ama zamanım var, seninle sedirde sevişmek isterim, usulca, kendimi dirseklerim üstünde kaldırıp, güneşin Nehir'den yükseldiği ve ilk mavimsi ışığın, vücutlarımızın biçimini aydınlatmak için pencereye vurduğu anın yoğun ritmini kırmadan seni seyrederek. Ama sen mutfaktasın, kahveyle bisküvi hazırlıyor, bir dilim peynir kesiyorsun ve ben kollarım yastığın arkasında, oturuyorum, gözlerim yarı kapalı ve birden bunların hiçbirinin olmayacağını farkediyorum. Çünkü mutfaktaki hareketlerini izleyen kulağım kilitteki anahtarın sesini de algılıyor ve ne olduğunu görmek için gözlerimi açıyorum, holün ışığına karşı bir siluet halinde, asker bıyıklı, kır saçlı bir adam.

Önce paniğe kapılıyorum, aklıma ilk gelen, bunun bir tuzak olduğu ve ikinizin de polis olduğunuz ve arkamda pencere olduğu ama onuncu kattı, derken adamın yüzünün ilk kinli anlatımdan sonsuz acılı bir anlatıma geçtiğini görüyorum. Kapıyı arkasından kapayıp senin odana gidiyor. Sonra sen mutfaktan çıkıyorsun iki fincan kahve ve gözlerinde bir soruyla. Sana bakıyorum, bunalmış. Diyorsun ki: geldi mi? Ve uzaktan bir hıçkırık sana yanıt veriyor. Kahve fincanlarını masaya bırakıp, bana bakmaksızın yatak odasına gidiyorsun. İkinizin konuştuğunu

duyuyorum sanki kenetlenmiş dişlerin arasından. Adam ağlıyor. Sedirden kalkıp en az bir beş dakika bir gerizekalı gibi dikiliyorum orada. Derken ayakkabılarının döşemeye düştüğünü duyuyorum, birer birer ve yatak yaylarının ritmik gıcırtısını, çalmaya değer bir şey aranarak etrafa bakıyorum. Sonra senin için üzülüyorum. Hafiften inlediğini duyuyorum. Eski tweed ceketimi alıp, son bir şövalye hareketiyle, ayakuçlarımda terkediyorum daireni. Dışarda, Buenos Aires pırıl pırıl. Metro istasyonuna varınca, içeri girmeden önce, durup sana bakıyorum Nehir şehri. Tünelin merdiveninde bir sarhoş şarkı söylüyor: Ah, güzelim Buenos Aires. Saat altıya, istasyon açılana kadar beklememiz gerek. Hey, sen, buraya inip bana bir sigara ver, diye bağırıyor sarhoş, bir şişe şarabı sallayarak. Yanına iniyorum.

PUTAMADRE

Ariel Dorfman

«Daha zamanı değil,» dedi putamadre. «Asla saat sekizden önce başlamazlar.»

Üçü birden adımlarını yavaşlattılar, adımlarındaki gururlu, cesur ve kararlı havadan vazgeçmeden, ayakları onlara doğru iz üstünde olduklarını söylercesine, gece iyi geçecekmiş gibi ağır bir şekilde yürümeye başladılar, öyleyse bu acele neden, çocuklar. Küstah gururlarını, kusursuz özgürlüklerini, yabancı bir ülkedeki bu bilinmeyen şehrin kaldırımlarına ustaca hakim olduklarını vurgularcasına, daha iri yarı olan ikisi ellerini iyice ceplerine sokmuşlardı; sayısız askeri talime alışmış adalelerinin gizemli ipliksi akıcılığını duyuyorlardı, adaleler bu gringo yamacını çabasızca çıkıyor, ve gevşek halleriyle birazdan koyulacakları ciddi bir çalışma ve terleme işine, bir erkek işine hazırlanıyorlardı. Ne var ki, üçüncüsü kendinden o kadar emin değildi, kıpırdanıp duruyordu. Ait olduğu yeri bulmaya çalışarak ötekilerin yanında bir öne çıkıyor, bir geriye gidiyordu. Önce öbür yanda yürüyordu, sonra dolaşıp putamadre'nin yanına geldi, sonun-

da dirsekleriyle ikisi arasında bir yer açtı kendine; konuşmanın hiçbir hecesini kaçırmamak için, başını öteki iki denizcinin omuzlarına dek kaldırıyordu. Kendi görüşlerinden bir iki tanesiyle ortaya atılmak üzereydi ki, putamadre hızla bir boğa güreşçisi gibi dönüp düzgün beyaz dişlerinin pırıltısıyla gülümseyerek sertçe durdu. Parlak bir sarışın, sanki içindeki kasırga, ateşli uyluklarını öne itmiş gibi, poposunu sallayarak yanlarından geçti. Küçük delikanlı da başını çevirdi, dengesini sağlayıp onun gibi birden durmak için elinden geleni yaptı, ama beceremedi. Hafifçe putamadre'ye çarptı.

«Seni şapşal velet!»

Putamadre, tek bir toz beneği, tertemiz mavi denizci giysisini kirletmesin diye, ince bir dikkatle üstünü fırçaladı. Caddenin aşağısında gözden yiten sarışının eşsiz dirilikteki poposunu inceledi; gözleri hünerle, bronzlaşmış bacaklarına kadar, o deriye sıkı sıkı sarılarak, o vücudu uzak bir ter gibi kaplayarak, kadının üzerinde dolaştı.

«Senin yüzünden, Valdes,» diye sitem etti putamadre, «şuradaki sarışın kızı kaybettik.»

Chico Valdes, bu yargı doğru mu, yanlış mı, tartışmak istemedi. Kadın daha çok ilgilendiriyordu onu. «Yani şey miydi...?»

Putamadre yanıt vermeden önce sarışının kalabalıkta iyice kaybolmasını bekledi. «Öyle,» dedi, içini çekerek. «O da bütün öteki kadınlar da öyledir, bokkafalı. Değil mi, Jorge?»

Jorge'un elleri hâlâ ceplerindeydi. Kadınla pek ilgilenmemişe benziyordu. Sakince onayladı: «Bütün kadınlar orospudur. Annemle kızkardeşim hariç.»

Putamadre, ağzını sudan çıkmış bir balığınki gibi açıp dudaklarını gerdi, bir parça büktü, gözlerini alay-

la kıstı. «Tabii, tabii, unutmuşum, Annenle kızkardeşin farklıdırlar. Bağışla.» Kepini çıkarıp reverans yaptı. «Sizi kutlamama izin verin, majesteleri.»

Chico sırasının geldiğini gördü. «Bütün kadınlar birilerinin annesi ya da kızkardeşidir,» dedi. Bunu da putamadre'den duymuştu ve o sıra Kolombiya'nın doğu sahillerinde geziyorlar, kıyıya çıkma fırsatı bekliyorlardı, iki hafta önce— iki hafta ve sonunda çıkmış lardı, **Amerika Birleşik Devletleri.**

Jorge başını kaldırıp onu süzdü. «Sen ne anlarsın bu işlerden, ha? Ne zamandan beri aklın eriyor?»

«Yürüyelim,» dedi putamadre, ısrarla. «Yolu kapatıyoruz.»

Jorge aldırmadı. «Ha, Chico? Ha? Ne zamandan beri?»

«Hiçbir zamandadn beri,» dedi putamadre. «Karaya bunun için çıktık ya, bir şeyler öğrensin diye.»

«Pekala,» dedi Jorge. «İyi. Ama önce bezini ıslatmadan bir erkek gibi taşıyamaz aletini, ancak ondan sonra bir fikir sahibi olabilir bu konuda.»

«İsterse hepsini halleder,» dedi putamadre. «Yaşamının önemli bir gecesi bu. Bırak eğlensin.» Aşağıdaki körfezi, geminin aristokratik siluetinin, büyük beton yapıların seçilebildiği limanı içine alan bir hareket yaptı koluyla. «Hem San Francisco'dan daha iyi bir yer bulunur mu? Yeniden Valparaiso'da olmak gibi. Tıpkı memleket gibi. Buralılar inanamayacağınız kadar iyidirler. Şili'den daha çok eğlenilir burada. Hem daha romantiktir...»

Chico, cebinden çıkardığı haritayı incelemeye dalmıştı. yönlerini saptamaya, durdukları köşenin neresi olduğunu bulmaya çalışıyordu.

«Haritayı ne yapacaksın, ahmak, yanında ben varken,» dedi putamadre, haritayı çekerek. «Burayı avu-

cumun içi gibi bilirim. Balıkçı Rıhtımı'na gidiyoruz, ama ötekiler gibi limandan geçmek yerine, şehri dolaşacağız, buradan dümdüz gidiyoruz, birazdan ünlü teleferiği sürebilirsiniz.» Tepenin doruğunu işaret edip o yöne doğru yürümeye başladı. «Bu yoldan,» dedi. «Geary ya da Powell Caddesi, hangisi hatırlamıyorum, ama ağzımız ne güne duruyor, sorarız —yalarız da— ama şimdi çok değerli bir soru soracağız,» Karşıya geçmek için köşede ışığın değişmesini bekleyen uzun boylu, genç kadına doğru yürüdü, ve iki arkadaşına doğru sinsi bir bakış atıp sorusunu İngilizce sordu: «Afedersiniz, miss, Balıkçı Rıhtımı'na bir taksi bulmak istiyoruz. Ne yönde acaba?» Telaffuzunun düzgünlüğü ötekileri şaşırttı.

Kadın yanıtlarken, putamadre gözlerini kadının yüzüne dikmişti. Chico onun bakışlarını görünce rahatsız olduğunu hissetti, böyle mavi, böyle solgun, böyle berrak gözler putamadre'nin kıpırtısız, keskin bakışlarını kaldıramazdı. «Teşekkür ederim,» dedi putamadre, sonunda; ve bir an durakladıktan sonra: «Çok şekersin.» diye ekledi. Kız onlara bir Colgate gülümsemesi atıp karşıya geçti. Putamadre arkasından bakarak dikildi orada. «Dediğim yermiş.»

«Gidelim öyleyse,» dedi Jorge.

«Gidelim tabii,» dedi putamadre. «Ama durun: Balıkçı Rıhtımı, Puerto Montt'a benzer, yalnız daha temiz ve daha moderndir, oradan Ghrirardelli Meydanı'na ineriz. Orası karı kaynar, sokağın her yanında açıp açıp gösterirler. Hem hippiler de eskisi kadar pislik yapmıyorlar artık.» Putamadre önlerine geçip yürümeye başladı. Chico Valdes'in koluna girdi. «Sana bir sır vereceğim, Valdes. Bir ilişkinin en tatlı anları, kızın yandığını farkettiğin zamandır, daha ister, seni azıcık itmeye çalışır, soluk soluğa kalır, işte bu zaman mallar

meydana çıkar. O an gibisi yoktur, Chico. O an sanırsın ki, gördüğün bir filmdesin, bütün hikayenin nasıl gideceğini bilirsin. Zaten gerisi de gevşemedir. Anladın mı?»

Putamadre, İngilizce'ye ilk adımlarını Vina del Mar'daki MacKay Hazırlık Okulu'nda atmıştı. Sonraları, ailesi Chicago'da otururken dilini geliştirmişti. Ama Eylül darbesinden birkaç ay önce memlekete dönmüş, hemen Denizcilik Akademisi'ne kaydolmuştu. «Bizim vatandaşlarda da ne burun var, değil mi? İyi bir eğitim almamı istediler, ama sonucu biliyorlardı, bir beyefendinin günleri sayılıdır ya, sonunda her şey bitiyordu az kalsın. İşte bu yüzden geri dönmek zorundaydım. Ayıp bir şey. Bir dula takılmıştım. Hiç o kadar iri bir kadınla yatmadıydım. Devasa bir gringa. Kendimi kollarının arasında bulduğumda ne yapacağımı bilemiyordum. Ama bacakların arasında pek farketmiyor, ister cüce olsun, ister deve. Önemli olan ne kadar istedikleri, gömmeyi bildikten sonra mesele yok...»

«San Francisco'da ne kadar kaldın?»

«Çok değil. İki kez geldim buraya. Bir kere Los Angeles'a giderken, bir kere de dönerken. Ama malum yerleri öğrenmeme yetti tabii.»

«O kadar iyi biliyorsan, fahişe olmayan iyi kızlar arayalım,» dedi Jorge ısrarla. İlk kez demiyordu bunu. «Üstümüzde bu üniformalar varken çantada keklik hepsi. Gidip bulalım.»

«Bu üniformalarla çantada keklik.» Putamadre elini kaldırıp iki parmağını açık ağzına götürdü, sanki esnemek istiyordu, ama elini ilgisizce havada salladı. «Çantada keklik. Gidip bulalım. Bu yol iste. Valdes'le birlikte olduğumuzu görmüyor musun. Valdes'in amcasına, bu oğlanı bir erkek olmuş olarak Şili'ye getirece-

ğimize söz verdik ya. Kolombiya'da, Ekvador'da kıyıya çıkmamıza izin vermediklerini bilmiyormusun, Acapulco'da limana bile girmiyorlar, çünkü koca ağızlı tavuk boklarıyla dolu gemi, bu yüzden hiçbir yere uzanamadık. Bazuka gibi dopdolu olduğumuzu, yükümüzü boşaltmak zorunda bulunduğumuzu göremiyor musun, üstelik sadece bir gecemiz var. Ya ben başımı alıp deminki gibi minik bir arkadaş bulursam kendime, siz ne yaparsınız sonra?» Durağa geldiklerinde putamadre onlara bakarak durdu, ellerini beline koydu. «Şimdi burada karar verecek olan, Chico Valdes. Burada onun görüşü işler.»

«Benim için mesele yok,» dedi Chico, ama başka bir şeyler demesine kalmadan tramvay gelip çanlarını çalarak durdu.

«Madem öyle» dedi putamadre, «binin çocuklar.» Yukarı çıkıp bilet parasını ödedikleri sıra da konuşup durdu. «Sizi özel bir yere götüreceğim, özel imkanları olan bir geneleve. Lucia'nın Yeri diyorlar. Uluslararası bir yer.»

«Uluslararası?» dedi Jorge. «Uluslararası mı?»

«Meksikalı bir kadın açmış. Herhalde annesinin adını verdi. Şaşırdınız, değil mi?» Putamadre parayı uzattı. «Üç tane, lütfen.»

«Boşuna Castilia'da büyümemişsin,» dedi Jorge. «Sen bir dahisin, putamadre, bazen bok dolu oluyorsun ama, dehanı takdir etmek lazım.»

«Yükünü işte orada boşaltacaksın, Chico,» dedi putamadre. «Pan-Amerikan bir atmosferde. Oradaki en tatlı yavruyu alacağız, önce hepsini sıraya dizeriz, istediğini seçer, sonra ona Şili erkeğinin tüm marifetlerini gösterirsin.»

«Şey, reddettikleri olur mu, reddedebilirler mi?» Chico Valdes soruyu çıkarırken hayli güçlük çekti,

ama çıkardı, ürkek, utangaç, ama çıkardı, denizdeki bir periskop gibi. «Birden şey aklıma geldi, acaba...»

«Asla reddetmezler,» dedi Jorge.

«Paran bolsa mesele çıkmaz,» diye onayladı putamadre, baş parmağıyla işaret parmağını birbirine sürterek. «Hayatta her şey alınıp satılır, moruk, sevgi de dahil. Fahişeler de bu iş içindir.»

«Düşer ve kirlenirsin,» dedi Jorge, Belmondo tavrıyla.

«Ne demek yani, düşüp kirlenmek? Yüksek bir iştir bu, namı boldur, kızlar toplanır, tıbbi muayeneden geçirilir ve polis tarafından denenirler. Chico Valdes de rahat rahat canının çektiğini si. ip lekesiz çıkacak.» Putamadre kolunu sevgiyle omuzuna attı. «İşte bu yüzden bana emanet edildin. İyi bir denizciyim ben, sözümde dururum.»

«İyi iyi,» dedi Jorge. «İçin rahatlıyorsa küçük orospularını savun. Emirleri sen veriyorsun, kaptan. Bu gemi Lucia'nın Yeri'ne gidiyor. Ama sonra alışveriş hakkında kendi görüşlerimi söylemekten geri kalmam.»

«İstediğini söyle,» dedi putamadre. «Özgür bir ülkede bunun için yaşıyoruz. İyi ve boş fındıklarımızla akademi gemisi Esmeralda'ya dönüyoruz, bir daha Tahiti'ye kadar si.. şe izin vermeseler de farketmez, orada kusursuz yerli etleri bizi bekliyor.»

Jorge koltuğunda yana döndü. Dikkatle Chico'yu inceledi. «Ya sen, Chico, sinirli misin?»

«Sinirlenecek ne var? Soyu güçlüdür onun. Öyle bir amcası olduktan sonra, karada ölüm yok onun için.»

Chico yanıt vermedi. Pencereden, tatlı sıcak akşamın San Francisco'ya çökmesini seyrediyordu, İnsanlar yürüyor, alışverişlerini yapıyor, evlerine gidiyor-

lardı, sanki hiç aceleleri yoktu, sanki kendilerini evrenin sahipleri sanıyorlardı. «Birleşik Devletler, canına yandığımın.» Putamadre'nin çoşkulu sesiydi bu, eli heyecanla Chico'nun omuzunu sarsıyordu. Putamadre hayran hayran anlatıyordu. Dünyanın merkeziydi burası, yeryüzünün en güçlü ulusu. Ve bunun üstünde, ana vatanı korumuş olan ülke, çünkü korkakların geri kalanı savaşa son verdikleri zaman hep yankee'ler olmuştu, füzeleriyle ve destroyerleriyle ve uçak gemileriyle savaş istasyonlarını her yere koşturmuşlardır, putamadre şahsen güven duyar onlara, çünkü tanır onları, çünkü bu konuksever topraktа tam üç yıl yaşamıştır, gringolar güvenebileceğiniz biricik müttefiklerdir, yakın Şili dostudurlar, hem yanında böyle bir dev oldu mu hiçbir şeyden korkma artık.

Burada, Chico'nun gözüne duvardaki bir poster çarptı. Ona dayanılmaz şekilde çekici gelen şey kırmızı harflerle yazılmış Şili adıydı; putamadre'nin henüz dediği şeylerin sapkın bir yankısı gibi, damla damla. Sözcüklerin gerisini okuyamadı, ama öteki renkler, bayrağındaki gibi mavi beyazdı. Araba hızla gidiyordu. Şimdiden tepenin doruğuna varmışlar, inişe geçmişlerdi, uçsuz bucaksız. San Francisco körfezi ayaklarının altında ışıldıyordu.

«Bakın,» dedi farkında olmadan. Putamadre birden yutmuştu kasidelerini. Şimdi hepsi birden başka posterleri görebiliyorlardı, cadde boyunca aşağı inen birbirinin aynı pencereler gibi; son sergide tükeniyordu bu; aynı kompozisyon ufak bir gringo grubu tarafından -iki delikanlı ve bir sarışın- sinirli zayıf hareketlerle, yeni bir duvara ancak yapıştırılıyordu. Araba biraz aşağıda durdu. Kadının, posterin kenarlarını nasıl özel bir dikkatle, neredeyse hayranlıkla yapıştırdığını hissedebiliyorlardı. Bildirinin ne olduğundan şüp-

he yoktu. Hoşgeldiniz diyora benzemiyordu pek. Kendi gemilerini tanıdılar, akademi gemisi Esmeralda'yı, fırtınalı bir kan denizinde mavi pruvasını idare etmeye çalışıyordu, ambarları ve direkleri, cesetlerle, bağlanmış şekillerle, kadın ve erkeklerin inleyen parampar-ça acısıyla doluydu. Sözcükler de aynı derecede etkiliydiler. İŞKENCE GEMİSİNİ DURDURUN, yazısını okudular. ŞİLİ'Yİ BOYKOT.

«Orospu çocukları,» diye söylendi Putamadre, her heceyi vahşice vurgulayarak. «Hem de ABD'de. Orospu çocukları.»

«Vazgeçmiyorlar bir türlü,» dedi Jorge.

Ani bir sarsıntıyla araba yeniden hareket etti.

Putamadre kumandayı ele aldı. «Biz iniyoruz,» diye emretti. «Çabuk.»

Arka kapıya doğru seğirttiler, ancak kondüktör kuru bir sesle bir sonraki durağa kadar beklemeleri gerektiğini söyledi. Putamadre'nin gözlerinde tehlikeli bir şey ışıldadı, ama kendini tuttu. Sonraki iki blok boyunca tek söz söylemedi.

Caddeye dokunmalarıyla, putamadre'nin hızla öteki istasyon tepenin yamacına yönelmesi bir oldu.

«Ne yapacaksın?» diye sordu Chico.

Putamadre tınmadı bile, almış başını gidiyordu. «Hey, putamadre,» dedi Jorge, «ne yaptığını sanıyorsun?»

«Birkaç kişinin kıçına tekmeyi basacağım,» diye seslendi putamadre yavaşlamadan. «Şili Donanması'nın akademi gemisi bu limandayken, pis posterlerine göz yummayacağımızı göstereceğim bu orospu çocuklarına.»

«Bekle, sakin ol biraz,» dedi Jorge. Putamadre'nin dinlediği yoktu. Öbür ikisi çaresiz, arkasından gittiler. «Dinlesene, psst, eşşoğleşek, bekle bir dakika.»

Putamadre durmadı. Dönüp bakmadı bile. Onu yavaşlatmaya çalışan Jorge'un kolunu itti.

«Söyle şuna, Chico,» diye yalvardı Jorge. «Sorun çıkarmaması lazım, üniformalı.»

«Üniformalısın,» dedi Chico. «Başımız belaya girer.»

«Kumandan dedi ki kışkırtmaya gelmeyelim,» diye destekledi Jorge, şimdi neredeyse putamadre'nin yanında koşarken, yüzüne bakıp tepkisini ölçebilmek için az bir şey önde. «Mesele çıkarırsak, bütün gazeteler yazar, daha beter oluruz.»

Putamadre başladığı gibi sertçe durdu, ikisine döndü. «Bok yiyen korkaklar, pezevenkler, orospu çocukları. Bu sakallı götverenler, satılmış komünistler Şili adını ağızlarına alıp boka bularlarken nasıl içiniz rahat eder? Bir avuç piç oğlu piç ülkemizden nefret ediyorlar, çünkü biz kendimizi özgür yapmayı biliyoruz. İbnelerle işim yok benim. Pekala, öğrensinler şimdi, özgürlük kavgamızın hâlâ devam ettiğini. Bu kolları, bu yumrukları da öğrensinler. Bütün posterleri yırtıp bütün kemiklerini kıracağız onların. Şehri şeyle dolduruyorlar... şeyle...» Sözcükler yetişmedi... «bokla,» dedi sonunda. «Silahlı Kuvvetlerimizin hakarete uğramasına göz yummayacağız.»

Jorge yavaş yavaş konuştu, sesinin titremesini engellemeye çalışarak. «Saçlarının bir teline dokunacak olursak,» dedi, «onlara elimizi sürecek olursak, gerisini sen düşün artık.»

«Kadınlar da var,» dedi Chico. «Kadınları dövemeyiz.»

«Rica ederim bir kez daha düşün, putamadre, bir sakinleş hele. Bu iş, oğlum: unut gitsin! Şehir bizi seven, bize hayran olan, Şili'de ne olduğunu anlayan insanlarla, bizi destekleyen insanlarla dolu. Ötekileri değil,

bunları düşünmeliyiz, ötekiler bir avuç bir şey. Dost bir ülkedeyiz, anlıyor musun?»

Putamadre bir şey demedi. Yüzü öncekinden daha az kırmızıydı, gözlerinde, sözcükleriyle dışarı taşan aynı hırs vardı. Caddenin yukarısına baktı, üç kişinin başka bir poster astığını görebiliyordu. Güneş ışınları o sırada kadının sırtından beline dökülen uzun sarı saçların üstünde parıldadı. Sandaletlerine dek uzanan uzun bir etek giyiyordu. Yanındakiler sakallı ve uzun saçlıydılar, bir tanesi hippilerin taktıkları şu metal çerçeve gözlüklerden takıyordu.

«En azından gidip konuşalım,» dedi putamadre sonunda. «Böyle yalanlarla milleti kandırmalarına izin veremeyiz.»

«Vakit yok, ayılaşma,» dedi Jorge. «Yakında işin aslını öğrenirler, işlerinin başına döndükleri zaman, baba parası yemeyi bırakıp çalışmak zorunda kaldıkları zaman. Annem böyle derdi, haklıydı da.»

Putamadre hâlâ vazgeçmiyordu. «Tam önlerinden geçelim. Korkmadığımızı görsünler. Ben İngilizce konuşurum. biliyorsunuz.»

«Sonumuz kötü olacak,» dedi Jorge. «Bize bir şey olursa, Chico başının çaresine bakamaz. Amcasının bakışlarını düşün bir. Kaptan Valdes öfkelenir.»

Birden putamadre gülümsedi, filmlerde gülümsedikleri gibi, yenilmişin acısı, ama gerçeği öğrenenin üstünlüğüyle. Başını kaldırdı, derin bir nefes aldı, ve ızdıraplı bir anlatımla arkadaşlarına baktı. «Pekala, onlara hiçbir şey yapmayacağız. Söz veriyorum. Anck...» -ve gözlerini kapayıp baştan düşündü- «ancak... nerede yaşadıklarını öğrenmek istiyorum, bakarsınız yine geliriz buraya. Merak etmeyin, vallahi, sözümde dururum ben. Burada kalın, ben onları evlerine kadar takip edeceğim. Siz biraz dolaşın, bu caddeden aşağı

giderseniz rıhtıma çıkarsınız, sonra Ghirardelli'de buluşuruz.»

Jorge'la Chico poster yapıştıranların uzaklaştıklarını gördüler, köşeyi döndüler.

«Kendini Sherlock Holmes sanıyorsun,» diye itiraz etti Jorge. «Saatler sürer bu.»

«Sizinle anlaşalım. Bir buçuk saate kadar bir şey bulamazsam, vazgeçerim. Sekizi çeyrek geçe, ne dersiniz, Ghirardelli Meydanın'da, üst balkonda.» Putamadre çoktan yola koyulmuştu, kararlı, kendinden emin. Geriye döndü. «Söz veriyorum, uslu duracağım. Ellemeyeceğim onlara... bu seferlik, yani.» Durdurmalarına kalmadan köşeye doğru koştu, Kuzey Amerikalıların gittikleri aynı yöne döndü.

«Deli bu herif,» diye mırıldandı Chico.

«Deli olabilir, ama adresleri alacak. Hem isimleri hem adresleri. Bekle ve gör.»

Fazla beklemeleri gerekmedi. Sekizi yirmi beş geçe kararlaştırılan yere geldi. Jorge'la Chico terastaki bir masada oturuyorlardı.

Putamadre uzaktan kollarını kaldırıp selamladı onları.

«Oturuyorsunuz, ha? Canavar rehberiniz olmadan nasıl gidiyor işler?» Üçüncü iskemleye oturdu.

«Bilgi topladın mı?»

«Topladım mı? Ne içiyorsunuz? Böööl Bırakın bu sütlü şeyleri, çikolatalı gazoz içelim, burada dünyanın en iyi çikolatalı gazozunu yaparlar. Hem geceye hazırlar bizi. Gelsin kaloriler!»

Putamadre bizzat ısmarlamak için ayağa kalktı.

«Manzara görün, keçiler,» dedi kutlu bir heyecanla. «Şimdi Şili'de bok gibi soğuk vardır, buradaysa millet San Francisco körfezine düşen son güneş ışınlarını seyrediyor, ne dersiniz?»

«Onlara bir şey yapmadın, değil mi?» dedi Jorge, bunca açıklanmayan coşku gösterisiyle karşı karşıya kalmanın rahatsızlığıyla.

«Çikolatalarınızı yiyip işinize bakın,» diye şakıdı putamadre. «Ben sözümde dururum, değil mi? Hiç yalan söylediğimi gördünüz mü? Hiçbir denizci şerefini lekeler mi? Ha? O bayanın sol memesinin başına bile dokunmadım. Hem de mini miniydi memelerinin uçları, vallahi.»

«Peki heriflere?» diye sordu Chico.

«Onlara? İbnelere yani. Onlarla ellerimi kirletmem ben. O herifler bütün günlerini okuyarak harcarlar, tek adaleleri gözlerindedir.» Uzun kaşığını bardağa sokup bir dondurma topu çıkardı. Bütün bütün ağzına attı dondurmayı. «Vay be, aynı Valparaiso'da olmak gibi, ama 2000 yılının Valparaiso'sunda, bizim de böyle binalarımız, köprülerimiz olduğu zaman. Denizin mavisine bakın bir, evet efendim, Golden Gate. Şu da, aşağıdaki şey de Sausalito. Müthiş partiler veriyorlar.»

«Anlatsana be.»

«Anlatacak bir şey yok. Adı Marlene Jennings. Bekar, yalnız yaşıyor. Öğrenci. Ziyaret etmek ister misiniz? 126 Dolores Caddesi, numara 2 E'de kalıyor. Dolores Caddesi. Burada her şeyin ismi İspanyolca.»

«İyi de nereden biliyorsun?»

Putamadre arkadaşının yanağını okşadı hafifçe. «Zavallı çocuk. Çünkü takip ettim onları, bokkafalı. Bu gringolar erken yemek yerler. Günlerini böyle evde yemek yiyerek geçirirler.»

«Peki sonra?»

«Peki sonra? Peki sonra, peki sonra, peki sonra, valla öyle işte. Takip ettim işte, bu eve girdiler, ve alt kattaki küçük dükkanda birkaç soru sordum.»

Chico boğazını temizledi. «Onlar da cevap verdiler, öyle mi?»

«Aynan öyle, yo değil, Valdes, bu hayatta hiçbir şey bedava öğrenilmez. Kasadaki ihtiyar bayanı biraz tavlamam gerekti. Şili erkeğinin çekiciliğiyle biraz gururunu okşadım.»

«O da her şeyi yumurtladı.»

«Öyle sayılır. Adını, ki bu çok önemliydi. Küçük gringa'nın takvimini, ki bu da elzemdi. Gece eve kaçta geldiğini bilmek istersiniz, mesela.»

Jorge, körfezin bir kıyısından ötekine geçen bir yelkenlinin seyrini izliyordu. «Peki onların adları?»

«Onlar?»

«Yoldaşları.»

«Adlarına sıçayım onların. İki elleriyle bir şeylerini doğrultamıyorlar. Üçlünün şarkıcısı kız asıl... Nasıl öğrendiğimi bilmek isterseniz, tatlı sıcak bir kadıncık derim size, o at suratlı, davul götlü gringalardan biri değil. İnce, güçlü bir sesi var, tam bir piliç... ne tatlı olurdu onunla çırılçıplak duş yapmak. Yazık ki bir vurucusu var, bir komo, ama fikrini değiştirmeyi deneyebiliriz, değil mi? Niye olmasın? Şili erkeğininkini bir kez tattıktan sonra bir daha vazgeçemez kolay kolay.»

Jorge kamışla çikolatasının dibini emdi.

«İyi, sen eğlendin, kaldığı yeri biliyorsun. Şimdi gelelim bizim meseleye, biz daha eğlenemedik.»

«Ya,» dedi Chico, «geç oluyor.»

«Sen gidip hesabı öde, Jorge,» diye emretti putamadre. «Ben kalkardım, ama sen daha yakınsın.»

Jorge itiraz etmedi, her ne kadar kasanın önünde uzunca bir kuyruk varsa da. O gider gitmez putamadre Chico'ya eğildi.

«Ee, Valdes, nasıl hissediyorsun?»

«İyi hissediyorum, ne oldu ki?»

Putamadre düşünceli düşünceli dudağını büktü. «İlk kez si.. ikten sonra, değişirsin. Aynı kalmazsın.»

«Korkmuyorum.»

«Akademili denizciler asla korkmazlar,» dedi putamadre. «Annen sana pek iyi bakamamış, o kadar.» Hava kararıyordu. Küçük meydandan tek tük ışıklar geliyordu. «Sana bir şey sormak istiyorum, Chico. Şimdi, hemen, olur mu?»

Chico bir şey demedi.

«Ben senin dostunum, Chico. Senden bir sınıf öndeyim, ama bana güvenebilirsin. Bilirsin, beni ilgilendirmeyen işlere burnumu sokmam. Eğer dediklerim sana yanlış geliyorsa, olsun, söyle bana, erkek erkeğiyiz, söylersin ve unuturuz. Ama bu gece sana yardım etmek için, henüz fırsat varken, bir soru var ki sormak istiyorum.

«Zaten çok konuştuk,» dedi Chico. «Yolculuk boyu, gün boyu, hep kadınlardan konuştuk.»

«Beni anlamadın.»

«Hikaye dinlemekten bıktım. Valparaiso'dan çıkalı kırk günden fazla oldu, ve sen her gün başka bir hikaye anlattın.»

«İşin uzmanından dinlemek senin için iyi olur diye düşündüm, ayrıntıları öğrenirsin, her şeyin ne doğal olduğunu görürsün, utangaçlığın geçer diye.»

«Tamam, utangaçlığım geçti. Kesinlikle biliyorum dedenin çiftliğindeki o köylü kızını arkadan nasıl si.. iğini, bakire olması ihtimaline karşı bir mendil bulundurmanın gerekli olduğunu. Sonra Nilda, memeleri müthiş büyük olan kız, sonra...»

«Sakin ol, sakin ol. Başka bir şey anlatmak istemiyorum sana. Anlamıyorsun ki. Sadece bir soru sormak istiyorum.»

Chico masadan kalktı. Jorge döndü, ve merdivene doğru yürüdüler.

«Chico'nun nesi var?» diye sordu Jorge. «Bir şey mi dedin ona?»

Putamadre kolunu tuttu onun. «Sen içine ettin, ibne herif. Erken döndün. Bunu bana bırak... Bak, sen arkamızdan gel, biraz oyalan, sanki başka bir şeyle ilgileniyormuş falan gibi. Birkaç sihir dakikası ve... presto! Valdes'i büyük patlama için hazır edeceğiz.»

Jorge, putamadre'ye parasının üstünü verdi, gözlerinin içine bakarak, bozuklukları avucuna boşalttı. Yavaşça yaptı bunu, arkadaşını süzerek.

«Çok şom ağızlısın, putamadre. Ne dedin çocuğa?»

Putamadre gerilemedi. Paranın üstünü sakladı, bozuklukları cebine bıraktı. «Bak, Jorge, akademide kaç kere yol yordam gösterdim sana, şimdi hocalık yapmaya kalkma. Sadece bir şeyi öğrenmek istiyorum, o kadar.»

«Neyi?»

Putamadre, Chico'dan tarafı işaret etti, körfezin üstündeki muhteşem günbatımına dalmış, korkuluğun üzerinden eğiliyordu. Hafif bir meltem yeri serinletiyor, aynı zamanda suyun üstündeki yelkenleri dolu dolu şişiriyordu.

«Bize hiç bahsetmediği bir şey var, ufak bir sorunu var.»

«Ah, hâlâ oradamısın?»

«Oradayım, ya. Kız, kız neye benziyordu, görünüşü yani, neye benziyordu?»

«Hiç vazgeçmiyorsun, değil mi, putamadre. Neye benzediğini bilmiyoruz. Kaptan Valdes sonunda öğrenmeyi başardı sanıyordum.»

«Kaptan Valdes, Chico'nun bundan bahsetmek istemediğini söylüyor. Tabii, Chico utandığı için, o gece olup biten şeyler...»

Jorge bir sigara yaktı. «Peki Chico hiç bahsetmedi mi sana?»

Putamadre derin bir soluk aldı, ciğerlerini yumuşak deniz havasıyla doldurdu; sıcak hava serinliyor, hava hâlâ güneşin tadından izler taşıyor, İlk gece-kokularını duyabiliyordunuz. «Tabii ki anlattı. Her şeyi anlattı.»

«Her şeyi?»

«Hemen her şeyi. Şu kadarını biliyoruz: onunla yatmak istemedi. Güzel bir iş değilmiş, kız savunmasızmış falan, neticede yapamamış yani. Kızın da kendi fikirleri, seçme hakkı varmış falan. Ne bokluk! Uzun zamandır bu piliçle beraberdi, konuşuyordu herhalde, ahmak olmalı bu. Hem sonra başka biriyle yatabilirdi.»

«Kızı sana anlatmak istemedi ama.»

«Ağzını açmıyor ki. Açacağı da yok. Üstelik, her şey çok karışıktı, hatırlasana. Ben şahsen hatırlamıyorum, aynısını mı iki kez yatırdım, yoksa başka ikisini mi. Chico'ya sırasını verdim, ama istemedi.» Putamadre, Chico'ya baktı, körfezin kararan mavisine sarınmıştı hâlâ, şehrin ilk ışıkları öte yanda durgunluğu dağıtıyordu, ışıkların arkasında yeşil ve kahverengi tepeler yükseliyordu. San Francisco gökdelenleri yavaş kara birer şimşek gibi suyun üstünde oynaşıyordu. «Ama anlatacak bana, her şeyi anlatacak bana. Bu putamadre için hiçbir şey karanlıkta kalamaz. Her şey ortaya çıkacak.»

«Yerinde olsam kendi haline bırakırdım onu. Patlama noktasına geldi zaten. Fazla yüklenme.»

«Valla seninle aynı fikirde değilim. Belki daha anlayamadın. Ben benim. Nazikce ele alacağız çocuğu» Jorge'a göz kırpıp Chico'ya doğru yürüdü, dirseklerini parmaklığa dayadı. Bir süre hiçbir şey demedi, manzarayı paylaşıyordu, gemileri, gelip geçenlerin seslerini, onlarınki gibi sonsuz zevk düşkünü gözlerin altından geçen kadınların eteklerini. «Surat asmana gerek yok, Chico.»

«Surat asmıyorum.»

«Evet, surat asıyorsun, haksız da sayılmazsın. Bak, Chico, ben kendimi bilirim, kendimi bilirim ben, aynaya bakıyor da olabilirim. Ağzım hep motor gibi çalışır, bu doğru, başkalarına kendilerini ifade etme şansı vermem.»

Öteki gözlerini bir martıya dikmiş, yok olana kadar sonsuz düşsü uçuşunu izlemeye çalışıyordu. «Herkesin bir kişiliği vardır, bu şekilde her zaman yardım edemezsin.»

«İş olsun diye konuşmuyorum anlasana. Seni dinlemeyi tercih ederdim. Birisini dinlemeye ihtiyacım var.»

«Mesele, putamadre, anlatacak çok şeye sahip olman, zaten bu yüzden çok konuşuyorsun. Bana gelince, hiç deneyimim yok benim, ben yaşamadım. Hele de ihtiyar ölünce, yaşamım iyice durdu sanki. Sadece annem ve ben, o evde.»

«Tamam, ama Denizcilik Akademisi'ne girmek, iyi bir kırıştı. Amcanın büyük rolü oldu.»

«Amcam her zaman donanmada bir subay olmamı istedi, kendisi gibi biri. Babam bu işin geleceği olmadığını düşünüyordu.»

«Vallahi bundan iyisi yoktur, Valdes, yapabileceğin en iyi şey bu. Üstelik en iyi gelecek bunda var.» Putamadre çevresine bakındı, sanki sonraki söyleye-

cekleri için dinleyicileri arıyordu. Ellerini ensesine koyup yukarı doğru gerindi, adalelerinin çıtırtısını, göğsündeki gerilmeyi duyarak, dirseklerini dikkatle havaya doğru açtı.

«Benim için hepsi bir,» dedi Chico. «Bu da ötekiler gibi bir yer işte.»

«Ne demek ötekiler gibi? Yerlerin kraliçesidir bu, hayır, yalan söyledim, yalan. İmparatoriçedir. Ve şimdi, her zamankinden çok, ülkemize göz- kulak olmalıyız.»

«Ülkemize,» diye tekrarladı Chico.

«Ülkemize tabii. Anlamıyorsun ki, Chico, bizler kahramanız, ulusal kahramanlar... Zekanla, Chico, duyarlılığınla, bir gün Eğitim Bakanı olabilirsin. Her şey açık bize, her şeyi kovalayabiliriz.»

«Sen de kendini Dışişleri Bakanlığı'na adarsın, değil mi?» diye sordu Chico, alayla.

«Ben kendimi her şeye adarım, dış işlerine, iç işlerine, pam pam işlerine, ne gelirse artık.»

Güldüler, ve aralarında asılı olan belli, yorgun elektrik yok oldu, sanki biri devreyi kapatmış gibi. Yürümeye başladılar, acele etmeden, az sonra basamakları iniyorlardı. Arkalarından Jorge geliyordu, zıplaya zıplaya giden bir topun peşindeki çocuğu seyre dalmış.

«Valla, putamadre, zerre kadar sinirli hissetmiyorum,» dedi Chico.

«Hissetmeyeceksin tabii,» diye yanıtladı putamadre.

«Benim derdim, sözcüklere pek inanmamam. Konuşup duruyoruz, ama konuşmak hiçbir şeyi halletmiyor ki. Uyuşturucu almaya benziyor, öyle değil mi? Colombia'da kıyıya çıkacaktık, sonra Ekvador'da kıyıya çıkacaktık. Ve Acopulco,ama bu resmi ziyaret değildi.

Acopulco'da becerecektik. Hiç boş durmamaya çalıştım, tavsiye ettiğin gibi, kızı düşündüm, kafamdan üzerinde gezindim, tepeden tırnağa.»

«Yavaşça, çok yavaşça,» dedi putamadre. «Ama en önemli şeye dikkat etmeden.»

«En önemli şeye dikkat etmeden. Kendimi bırakıyorum, o kadar, hazırlanıyordum, gevşiyor, derin soluklar alıyordum, böylece her şey yolunda gidiyordu. Bazen uyuyamıyordum, putamadre, geceleri. Şu tropikal ısı. Ama hiç kıyıya çıkmadık. Sadece resmi kabuller. Bir şey var biliyor musun? O dansların birinde, Colombia'da, kızlardan birinden gerçekten hoşlanmıştım, şu genç bayanlardan biri.»

«Ama onlarla yatılmazdı,» dedi putamadre. «Onlar iyi insanlardır, bizim gibi insanların kızları.»

«İçlerinden birinden çok hoşlandım,» diye ısrar etti Chico. Caddeye çıkan merdiveni iniyorlardı. Uzun bir yoldu. Adımları neredeyse askerce yankılanıyordu, uyum içinde, çok iyi zamanlanmış. Cilalı siyah ayakkabıları, törendeki gibi pırıldıyordu. «Kıyıya hiç çıkmadık,» diye tekrarladı Chico. «Karaya, evlere, kahrolası rıhtıma bakarak durduk orada. Kıyıya izin yok, çocuklar. Tehlikeli, çocuklar. Şili aleyhtarı gösteri var, çocuklar, ulusal güvenlik, çocuklar. Ve sen sen de maceralarını anlatıp durdun.» Gözünün ucuyla ona bakıp hemen ekledi: «Hoşuma gidiyor, putamadre, çok hem de, ama nasıl olduğunu bir düşünsene, kendimi nasıl hissettiğimi. Burama kadar bok doluyordum sanki. Hatta alıştırma yaptığımız zaman bile, sen bize kalçalarımızı nasıl oynatacağımızı gösteriyordun, eğilmiş sanki en sevdiğin kız altındaymış gibi kalçanı oynatıyordun. Kendimi çok cahil hissettim.»

«Doğru,» diye yakındı putamadre. «Tamamen haklısın. Üvendireden farksız bir aletim var, ama ağzım

daha çok bir boğa boynuzu gibi. Allah bizi de böyle yaratmış, n'apalım?»

Chico toparlanıp saatine baktı. «Saat sekiz demiştin, dokuz olmuş. O aptal gringanın peşine düşmeseydin şimdiye dek varmış olurduk.»

«Aptal filan değildi o. Tilki kadar kurnazdı, bir baksan anlardın.» Chico yanıt vermediği için, putamadre fırsattan faydalanıp konuşmasını sürdürdü. «Gelelim seninle konuşmak istediğim meseleye, tek bir soru sormak istiyorum sana, sonra gideceğiz, akademiyi karıştırmadan, ciddi söylüyorum.»

Chico bu kez gülümsemedi. Caddeye gelmişlerdi; sanki geride bir şey unutmuşlar gibi durdular.

«Bu gece doğru kadını seçmen hayati önem taşıyor,» diye devam etti putamadre. «Bunun için birkaç ayrıntı daha lazım bana.»

«Bir kadın olsun, yeter,» dedi Chico. «Çember çizmeyi bırakalım artık.»

«Kızların yanında rahat olmalısın, Valdes. Sana önce de söyledim. Açık açık konuşuyorum işte. O kızın, o geceki kızın neye benzediğini bilmem lazım. Sana bunu soracaktım işte.»

Chico derin bir soluk aldı. «Sana dedim ya, istemeyen bir kadınla sevişmekten hoşlanmıyorum. Eski moda görünebilir, ama tecavüz etmek gibi bir şey bu, bana öyle geliyor.»

«Ama kimse sana tersi gelsin demiyor ki. Herkesin bir zevki vardır. Bunun için özgür bir ülkede yaşıyoruz. Bana kalırsa, bu piliçler layık olduklarını bulurlar. Tabii ki ihtiyacım yok düşük bir kadınla yatmaya. Benim kendi yemlerim vardır.»

«Belki ama o gece sen de herkes gibi gittin yatağa.»

«Dağıtıyorlardı, salak, taze et, bedava. Ben diyorum ki buna ihtiyacım yok. İyi bir fırsattı, ben de değerlendirdim. Böyle şeyler savaşlarda hep olur. Talan hakkı kazananındır. Onlar kazansaydı, ipini koparan piç, kuzenlerimize atlayacaktı, hem Denizcilik Akademisi'nde de değil, evlerimizde.»

«Elimden gelmedi işte,» dedi Chico.

«Gelmesi lazımdı diyen yok ki, salak. Sadece düşünüyorum ki aletini ferahlatmak için müthiş bir fırsat kaçırdın. Üstelik kıza iyilik yaptın filan sanma, sonunda biri nasıl olsa si.. cek onu. Ve seni temin ederim si. mekten başka düşüncesi olmayacak... Hem o gece kızlar hiç de fena iş çıkarmadılar, efendi efendi verdiler, biz de onları saldık sonra, neden bahsettiğimi biliyorum.»

«Fena iş çıkarmadılar mı?» dedi Chico.

«Bunların hepsi orospu,» dedi putamadre. «Benimki zevkten dört köşe olduydu.»

Chico ellerini cebine sokup, önündeki çakıl taşını tekmeledi, taş elektrik direğine çarptı. Metalik bir ses çıkarıp geri sekti. «Putamadre sana inanmıyorum, bu kadarına inanamam.»

«İster inan, ister inanma, gidip kendini s.k. Sana biyolojik bir şey olduğunu söylüyoruz. Küçük düğmeni doğru çalıştırırsan, ovmasını biliyorsan, kalçanı tatlı tatlı, yavaş yavaş oynatıyorsan, aletini dik tutabiliyorsan, Havvacık infilak eder, oğlum, infilak, tüm yapacağın bu. Bu sersem karıların hepsi orospudur. İsterler, moruk, isterler.»

«Putamadre,» dedi Chico, «bir şey rica edebilir miyim?»

«Ne istersen, Valdes. Rican bizim için emirdir.»

«Putamadre, hemen gidelim.»

«Olur. Gidelim. Uzak değil. Nob Tepesi'nin orada.» Putamadre bir kez daha atağa kalktı. «Ama o kızın neye benzediğini bilmek çok işime yarardı... Bu deneyimden layıkıyla çıkmak için, anlarsın ya? Saçları, Valdes, hiç olmazsa bu ayrıntı, ki amcana doğru seçimi nasıl yaptığımı anlatabileyim.»

«Bıraksan da kendi seçse ya?» dedi Jorge'un sesi birdenbire, onlara yetişip belli etmeden konuşmanın sonunu dinlemişti.

Putamadre öfkeyle döndü. «Sen karışma.»

«İstersem karışırım,» dedi Jorge. «Valdes benim de arkadaşım. Ben de senin kadar tavsiye verebilirim ona.»

Aynı ölçüdeydiler, ama putamadre biraz daha ufak gibiydi. Yukarıdan konuştu, emirler yağdıran bir amiral gibi. «Kaptan Valdes benimle konuştu. Bu görevde bana güveniyor. Sorumluluğum var, bir denizci olarak şeref sözü verdim, elimden geleni de yapacağım. Hatta elimden gelenden de fazlasını, bu işi mükemmel yapacağım. Bu yüzden sen karışmıyorsun, ve Chico, sen de artık yumurtluyorsun şu kızın saç rengini. Hemen şimdi, küçük ibne, bu işi halledeceğiz. Bu bilgi de olunca, zafer kesindir.»

«Hiçbirinin önemi yok,» dedi Chico. «Her şeyi unutalım.»

«Valdes,» dedi putamadre. «Valdes, sarışınsa bilmek isterim. Sana önemsiz bir ayrıntı gelebilir, ama benim için önemli, ve yeterli. Söyle de gidelim hadi.»

«Rahat bırak onu.»

«Sen kapa çeneni. Bu Chico, amcası ve benim aramda bir şey. Sen kendi yapacaklarını düşün ve başkalarının işine karışma... Valdes!»

«Aptallık bütün bunlar,» dedi Chico. «Anlatacak bir şey yok.»

«Sarışın mıydı? Sarışın mı, esmer mi? Hiç değilse bu kadarını söyle.»

Chico bir an tereddüt etti. Hava kararmıştı, neon ışıklarında küçük kara sineklerin kaynayan kümeleri görülebiliyordu.

«Sarışındı,» dedi Chico, sonunda.

«Sarışındı.» Putamadre'nin suratını geniş bir gülümseme kapladı, yağlı saçını yumuşak bir hareketle geriye attı. «Pekala, Valdes, bu çok iyi, çünkü görevimizi kolaylaştıracak. Hadi gidelim, bok kafalılar, ne halt etmeye duruyoruz burada.» Yürümeye başladılar. «Doğuştan sarışın?»

«Doğuştan,» dedi Chico. «Üniversitede okuyor. Ya da okuyormuş. Atmışlar. Meleze benziyor.»

«Görüyorum ki epey biliyorsun,» dedi putamadre. «Bir de si.. verseydin... tamam, bırakalım bunu. Olmuş bitmiş, geçmiş artık. Cesareti olan beni izlesin.»

Birkaç dakika sessizlik içinde yürüdüler. Putamadre ıslık çaldı, şarkı mırıldandı, lamba direkleriyle boks idmanı yaptı, San Francisco'nun harikalarından bahsetti. Sevinçten sarhoş olmuş, onu titreten bir güçle dolup taşıyordu. Öbür ikisi konuşmaksızın onu izlediler.

«İşte burası, demedim mi,» dedi putamadre, övünerek. Sahadaki basketbol maçını seyreden bir grup çocuğa da sorarak iyice emin oldu. «Babanızın ne anıları vardır...»

Bina yüksek, modern, heybetliydi. Tertemiz cam kapıların arkasında lüks bir lobi vardı: zarif bir çiçek ve eğreltiotu sırası duvarı kaplayan ayna boyunca uzanıyor, müstesna ve yüksek bir çevreye ait olduğu izlenimini veriyordu. Tek eksik, bir kapıcıydı.

«Daire 3 B,» diye duyurdu putamadre, ve o zile bastı.

«Burada mı?» diye sordu Jorge, hayran hayran.

«Burası baba yerdir, sizi adi bir geneleve götürmüyorum.»

Tam o anda dahili telefonda bir kadın sesi duydular: «Adınız nedir?»

Putamadre İngilizce olarak yanıtladı, oraya birkaç yıl önce geldiğini, üç kişi olduklarını söyledi.

«Pekala,» dedi ses, bir zil onlara kapıyı açtı.

«Siz burada bekleyin,» dedi putamadre, eşiği geçerken. «Gelip alırım sizi.»

«Seninle geliyorum,» dedi Chico Valdes.

«Hep birlikte gidiyoruz,» diye atıldı Jorge, «yoksa hiç gitmeyiz.»

Putamadre yanıt vermedi. Asansör geniş, sessiz, hızlıydı. 3 B dairesinin kapısı açıktı. Putamadre yavaşça kapıya vurduktan sonra içeri girdiler.

Donuk bir ışıkla aydınlatılan koridorda onları bekleyen yoktu. Yarı aydınlıkta iki kapı görebiliyorlardı, ikisi de kapalıydı. Bir kapının arkasından bardak seslerini, düzenli mırıltıları, ve bir konuşma üzerine bir kadının keskin, yüksek kahkahasını duyabiliyorlardı. Sanki hayli uzak bir mesafedeki bir şarkının ilk notaları onlara ulaştı. İspanyolca. Cuando te veo con la blusa azul... Seni mavi evinde her görüşümde... Neşeli bir şarkıydı bu, ama nostaljik bir yanı vardı, süzgün ya da belki yenilmiş bir neşe, parıltılarla geliyordu. Gözlerim seni bulur, ama istemez... Mis ojos sin querer van hacia ti... Putamadre parlak bir jestle geçti koridoru. Ama sesi alçak, titrek çıkıyordu, sanki mezarlıkta ya da hastanedeymişler gibi.

«Ne diyorsunuz, ha? Burası bar ve salondur, biraz dans eder, malları gözden geçiririz. Kızlara içki ısmarlamak zorundayız. Cüzdanımız şişkin, dolarlarımız bol

ya. Sonra oraya gireriz,» ve öteki işaret etti, «yatakları orada kontrol edeceğiz.»

«Niye bekliyoruz» diye sordu Jorge. «Girelim hadi.»

«Bir saniye bekleyin, azıcık sabır, erkekler. Burada beklememiz lazım. Eminim Lucia şahsen kabul edecektir bizi. Her zaman ilk o çıkar bakmak için.»

Tam o anda barın kapısı sertçe açıldı. Koridora giren esmer, ince uzun, bayağı koyu renklerle, ama bayağı stil giyinmişti, yaşını kestirmek zordu, sanki olgunluğa erişirken o halde kalmaya ve hiç yaşlanmamaya karar vermişti, ancak vücudunun belli kısımları da vardı ki bu karara pek uymuşa benzemiyorlardı. «Gelin, gelin,» dedi İngilizce olarak, «rahatınıza bakın.»

«Biz İspanyolca konuşuyoruz,» dedi putamadre. «Hablamos espanol.»

«İspanyolca hoşgeldiniz, o zaman,» dedi kadın, ağır bir Meksika aksanıyla.

«Lucia burada değil mi?» dedi putamadre.

Kadın ansızın farklı biçimde baktı onlara; kendilerini, loşluktaki bu keskin gözler tarafından dikkatle inceleniyor hissettiler. Kadın birden bir şeyi hatırlamış gibiydi. «Hayır, Lucia burada değil,» dedi. «Bakersfield' de.» Ancak sözcükleri başka bir yerden geliyordu, boştu, sanki başka bir şey düşünüyordu. Parmak uçları hâlâ kapının tokmağındaydı, ama onları içeri almak için kapıyı açmıyordu. Tersine, çekip kapattı kapıyı. Zaten donuk olan ışık daha da donuklaştı; müzik duyumu, duman, içeride çemberler çizen özel yoğunluk, bakışlarını yakaladıkları dans eden, içen, gülen kadınlarla erkekler de öyle. Hâlâ açık seçik duyabildikleri tek şey, şarkıcının yalvaran, ısrarlı sesiydi: Por Dios no te pongas mas, la blusa azul. Tanrı aşkına, giyme şu

mavi bluzunu. Ve sesler korosu: Por Dios no te pongas mas, la blusa azul. «Limana bugün mü geldiniz?» diye sordu kadın.

«Dün geldik,» diye yanıtladı Jorge. «Ama birkaç saat öncesine kadar kıyıya çıkamadık.»

«Tabii,» dedi kadın, «ve doğruca buraya geldiniz.» Garip bir şeyler oluyordu, hayli soğuk bir şey duvarları kaplıyor, odanın köşelerini dolduruyordu. Kadın düğmeye doğru gidip ışıkları açtı. Keskin bir parıltıyla gözleri kamaştı ve birden kendilerini iki kapı arasındaki boşluğu kaplayan bir aynada gördüler. İşte oradaydılar, üniformaları tertemiz, adaba uygun, mükemmel beyfendiler. Yakışıklı, kusursuz, dayanılmaz. Sessizliği ilk önce putamadre bozdu. Kendini aynada konuşuyor gördü ve hayran kaldı kendi berraklığına.

«Doğruca buraya değil,» dedi. «Önce biraz yürüdük. Sekizden önce başlamazlarmış, bu yüzden acele etmedik.»

«Daha önce de geldiniz demek,» dedi kadın. «Sizi hatırlamıyorum.»

«Ben iki kez geldim,» dedi putamadre. «İkisinde de Tomasa'yla. Ben de seni hatırlamıyorum.»

Kadın sakince duruyordu. Sol elinde yakılmamış bir sigara vardı, ama yakmaya niyeti yok gibiydi. Onlara yaklaşmadı, kapıyı açmadı. Aralarındaki mesafe soğuk ve yabancıydı, sanki iğrenç bir kedi cesedi üçüyle kadın arasına asılmıştı ve hiçbiri bu yeri geçmek için ilk adımı atmak istemiyordu.

«Tomasa bu gece burada mı?» diye sordu putamadre.

«Tomasa Meksika'ya döndü.»

«Neyse, herhalde başkaları vardır,» dedi putamadre. «Çok fena, onu çok severdim... Neyse girelim hadi.»

Ama kımıldamadı, kadının onları davet etmesini bekliyordu.

«Siz Şililisiniz.» Bu bir soru değil, ama bir iddiaydı.

«Şililiyiz,» dedi putamadre. «Bundan da gurur duyuyoruz. Bol paralı ve iyi vakit geçirmek isteyen Şililileriz.» Ötekilere baktı. «Öyle değil mi?»

«Haftalardır karaya ayak basmadık,» dedi Jorge.

«Peki bu üniforma, hep giyer misiniz bunu? Yoksa bazen evde bırakır mısınız?»

«Biz denizciyiz,» diye izah etti Jorge. «Sanma ki çete üyesi filanız.»

«Elbette,» dedi kadın. «Görüyorum ki oldukça kibarsınız, bayanlara nasıl davranılacağını biliyorsunuz. Üstelik geldiğiniz geminin adı da çok tatlı. Meksika'da bir arkadaşım vardı, onun adı da Esmeralda'ydı.»

Ancak kımıldamadı, kapıyı açmak için en küçük bir hareket bile yapmadı, gülümsediği filan da yoktu. Sanki dördü birden otobüs bekliyorlar ve zaman öldürmek için çene çalıyorlardı.

Putamadre iş bitirici hamleyi yapmaya karar verdi. Kaldı ki, bu girişimin sorumluluğu ona aitti. «Neler oluyor? Kızlar yok mu? Hepsi meşgul mü?»

«Mesele o değil.»

«Çünkü meşgullerse, daha sonra gelebiliriz. Acelemiz yok.»

«Bunu söylemek kolay olurdu,» dedi kadın, hafif ters Meksikalı sesiyle. «Ama mesele bu değil.»

«Harika,» dedi putamadre. «Öyleyse, tamam.»

Tam o sırada öteki kapı açıldı ve bir çift göründü, gülerek koridoru geçtiler, salona yöneldiler. Saçları dökülen elli yaşlarında bir gringonun kolunda harika bir sarışın vardı, güçlü, olgun, ikinci bir deri gibi duran yeşil bir giysiye sarınmış, beyaz bir panterdi, parfüme batmıştı, vücudunun her yanı sıcak enerji dal-

galarıyla sarsılıyordu —ağzı, göğüsleri, kalçaları—, bir doğa şahaseriydi kadın. Gözden yitene dek üçü orada dikilip onu seyrettiler.

«Olmaz,» dedi kadın. «Üzgünüm, çocuklar.»

«Ne?» dedi putamadre. «Ne demek üzgünsün?»

Sarışın, başını kapıdan uzattı. «Hey, ne oluyor? Herkes seni soruyor, Sylvia. Sen partinin hayatısın.»

«Şilililer,» dedi kadın.

«Ya,» dedi sarışın. «Şilililer. Denizciler.» İnanılmaz ölçüde kedimsi bir deviniyle koridora süzüldü. Patlak gözlerle ona baktılar, birer birer, sanki birisi onlara şampanya banyosu yaptırıyordu, sanki birinin boğazında sıcak sıcak köpürüyorlardı.

«İspanyolca konuşamıyor, ama anlıyor,» dedi kadın. «O izah edebilir. Anlatsana şunlara.»

«Bu bir grevdir, çocuklar,» dedi sarışın. «Üzgünüm.» Jorge'a yaklaştı, elini tuttu, sanki garip bir nesneymiş gibi inceledi. Hayat çizgisini gösterdi, sonra avucunun ortasına bir X işareti çizdi.

«İspanyolca söyle,» dedi kadın. «Kendi dillerinde söyle.»

Sarışın öteki kolunu putamadre'nin boynuna doladı. Bir süre böyle kaldı, iki kolu da meşgul, iki denizci arasında bir köprü gibi. «Gel hele buraya, yalnız çocuk,» dedi Chico Valdes'e, İngilizce olarak, Chico kımıldamadı.

Putamadre kadını bileğinden tuttu. «Pekala, yavrum, adın ne senin?»

«Huelga,» dedi sarışın, bu şekilde, Kastilyaca. Sözcük bir yanke aksanıyla çıktı, ama bir çan kadar, ya da güneş altındaki bir buğday kadar belirgin, sanki sözlüğün önünde saatlerce telaffuz çalışmıştı.

«Huelga?» diye tekrarladı Jorge, sanki dili anlamamış gibi.

«Huelga,» diye ısrar etti sarışın. «Huelga'dayız, bu ne demektir, bilmiyor musunuz?» Üniformasının göğsüne bir H harfi, sonra da öteki harfleri çizdi. «Huelga, grev demektir.»

«Ama nasıl?» diye karşı çıktı putamadre. «İçeridekiler, peki onlara nasıl hizmet ediyorsunuz?» Elini kızgınca kadının bileğinden çekti. «Hiç duymamıştım böyle bir şey... bu, bu... çok komik.»

«Grev herkese karşı değil,» dedi Sylvia denen kadın, yavaşça. «Sadece size karşı.»

«Bize karşı? Denizcilere karşı?»

«Hayır, size karşı, Esmeraldalı Şilililere karşı. O kadar.»

«Burada, Frisco'da size hiçbir şey yok bu gece,» dedi sarışın, putamadre'nin alnındaki saç perçemiyle oynayarak.

Putamadre başını sallayıp kadından bir adım geri çekildi. «Bize karşı? Yalnız bize karşı?»

«Başka bir gün, gemi gittiği zaman gelirseniz, sizi ağırlamaktan sevinç, duyarız. Üniformalı olmayın yeter, San Francisco'ya ne zaman gelirseniz gelin, burası kendi evinizdir. Ama bu gece değil.»

Chico Valdes ilk kez konuştu. «Akademi gemisi gittiği zaman,» dedi yavaşça, «biz de gideceğiz. O demir aldıktan sonra burada kalamayız.»

«Tamam işte, bunu anlatmaya çalışıyorum ya.» Kadın, her şeyi görmüş, her şeyi yapmış dingin gözleriyle onları inceledi. «Bu yoldan, beyler.» Kimse kımıldamadığı için, kendisi eşiği geçip asansöre doğru gitti. Düğmeye bastı. «Grevdeyiz. Her şey iki gün önce kararlaştırıldı. Esmeralda'yı boykot. Demokratik haklarımız doğrultusunda bir karar.»

«Demokratik,» diye patladı putamadre. «Fahişeler, demokratik? Dünya çıldırmış...»

İçeride plak bitiyordu. Sarışın alçak bir sesle, feci bir aksanla şarkıya katılıyordu. Por Dios no te pongas mas, la blusa azul. Tanrı aşkına giyme şu mavi bluzunu.

«Gidecek miyiz?» diye sordu Jorge. «Bizi böyle fırlatıp atmalarına göz mü yumacağız?»

Asansör gelmişti. Sylvia denen kadın kapıyı açıp ilk kez gülümsedi onlara, her hangi bir şeyden çok anne gibi, bir bebeğe gülümseyen bir madonna gibi daha çok. Uzun siyah saçı, siyah gözleri ve o deriyle handiyse bir Şilili kadına benziyordu. «Hayat bu, çocuklar» dedi. «Her gün bir şey öğreniyorsunuz.»

Putamadre dairenin kapısına yürüdü. Yumrukları zalimce açılıp kapanıyor, dudakları titriyordu. Ama konuştuğu zaman sesi yavaş çıktı, güçlü ve düşünceli, bariton bir kovboy gibi. «Öyle görünüyor ki müşterilerinizi en iyi şekilde böyle ağırlamıyorsunuz,» dedi.

Sarışın, Jorge'un elini bıraktı. «Güle güle, çocuklar.»

«Müşteri ağırlamak böyle olmaz gibi görünüyor,» diye tekrarladı putamadre, sırayla Sylvia'ya ve sarışına bakarak.

«Daha önemli şeyler var,» dedi Sylvia, ve asansörü işaret etti. «Evinize dönün, beyler. Zaman harcıyoruz. Bu gece olmaz.»

Putamadre arkasını döndü. İki arkadaşına bakıp sesini yükseltti. «Hükümet yumuşak olunca neler oluyor görüyorsunuz, değil mi? Fahişeler bile ayaklanıp komünist kesiliyorlar.» Başıyla bir işaret yaptı, bir kuşatma harekatını yönetiyordu sanki. «Gidip başka bir yer bulalım. Frisco kerhane doludur.»

Sylvia'nın sesini duydu, yorgun, sabırsız, katı. «İşinizi görecek hiçbir yer bulamazsınız. Sizinle yatacak tek bir kız yok San Francisco'da. Servet sunsanız da

faydası yok. Ne en ihtiyarı, ne de en ucuz sokak fahişesi. Hiç kimse. Şimdi, siz en iyisi bir sinemaya gidin, ele kuvvet, çocuklar.»

Putamadre sırasını aldı. Sarışına yürüyüp dedi ki: «Bir gün geri gelip en iyisi neymiş sana göstereceğim, bebek. Umarım o zamana dek posan çıkmaz.» Sonra yavaşça asansöre yürüdü. Bir beyefendi gibi, önce iki arkadaşının girmesine izin verdi. Arkadan o girdi, ve Sylvia kapıyı arkalarından kapadı. Çok kısa bir an için, yuvarlak asansör penceresindeki yüzünün kahverengi olgunluğuyla çarpıldılar, unutulmuş bir Aztek tanrıçasının portresi gibiydi. «Yine görüşeceğiz,» diye söz verdi putamadre. Sonra, müthiş ağırbaşlı, düğmeye bastı, ve kadın kayboldu. Sessizlik içinde indiler.

«Seni düşürüp kirletir,» dedi Jorge ansızın, ve bir tekmeyle kapıyı açtı.

Putamadre hiçbir şey söylemedi. Garip bir durgunlukla gülümsüyordu.

«Onlara bir şeyler söylemeliydik,» diye devam etti Jorge. «Ne olursa olsun, onlara bir şeyler söylemeliydik, putamadre, bir şeyler söylemeliydik.»

«Dediği doğru mu sence?» diye sordu Chico. «Sence bütün şehirde...»

Caddeye çıktılar. Putamadre üçüncü kata doğru bir bakış attı, ama hiçbir şey duyamıyorlardı, müziği bile. Bir sigara yaktı, kibriti duvarda alevlendirip. «Saat kaç, Chico?» dedi.

«Fahişeler içimize sıçtılar,» dedi Jorge. «Suratımızın ortasına sıçtılar.»

«Saat dedik, Chico,» diye emretti putamadre yeniden.

Chico, hepsi görebilsinler diye saatini uzattı. On'a geliyordu. Putamadre bir sokak lambasının altında durdu. Üçüncü kata doğru bakmaya devam etti, siga-

rasının dumanının, 3 B'nin balkonlarına doğru yükselmesini izleyerek.

«Bizi böyle kerizlemelerine göz yumduk,» dedi Jorge. «Süprüntü, en rezil çöp, adinin de adisi bize bunu yapıyor, bir fahişe, bir fahişe.»

Putamadre düşünceli düşünceli başını salladı. Dinginliği olağan dışıydı. «Saçları sarıydı, değil mi?»

Chico Valdes yanıt vermedi.

«Bizim gringa gibi, ha Chico? Sadece şuna cevap ver: gringaya benziyor muydu?»

«Gringa?» diye sordu Jorge. «Ne gringası?»

Chico, Jorge'a aldırmadı. Direk putamadre'ye baktı. Sesinde bir serinlik vardı. «Öyle, bir şeyler var. Aynı uzun saç.»

«Az çok aynı ölçülerde miydi, Chico? İnce, tatlı götlü, avuçlanacak epey et, minik meme uçları, ha?»

Chico yanıt vermedi.

«Ama kimden bahsediyorsun?» diye araya girdi Jorge. «Söylesene kimden bahsediyorsun?»

«Sorularıma cevap vermek zorunda değilsin, Chico,» diye devam etti putamadre. «Az çok ona benzediğini biliyorum, öyle değil mi?»

Chico dedi ki, sakince: «Öyle, az çok.»

«Lütfedip de söyler misiniz bana, neden bahsettiğinizi?» diye sordu Jorge.

«O gringa, o akşamki, salak -Marlene,» dedi putamadre sabırsızca. «Başka kimden bahsedecektik? Posterli olandan.»

«Ha, şu gringa,» dedi Jorge.

«Öyle,» dedi putamadre, «iyi bildin. O aynı gringa.»

«Seni anlamıyorum, putamadre,» dedi Jorge. «Kimsenin bayrağımızı, ülkemizi bu şekilde küçük düşürmesine izin vermemişizdir.»

Putamadre ona aldırmadı. «Çok geç sayılmaz,» dedi. Çok uzak da sayılmaz.» Ellerini Chico Valdes'in omuzlarına koyup derin bir soluk aldı. «Ne düşünüyorsun, Chico?»

«Düşünmüyorum,» dedi Chico. «Bir şey düşünmüyorum.»

«Mesele üniformaysa, unut bunu,» dedi putamadre. «Karanlıkta kimse farkı anlamaz.»

«Düşünmüyorum,» diye yineledi Chico. «Hem mesele üniforma değil. Bununla bir ilgisi yok.»

«Valdes,» dedi putamadre, «Valdes, amcana söz verdim.»

Jorge yeniden atıldı. «Neden bahsettiğinizi söyler misiniz bana. Tek bir şey anlamıyorum.»

Putamadre ona bakmadı. «Chico, yine mi beceremeden döneceksin? Bu pezevenklerin ne yapmaya çalıştıklarını anlamıyor musun. Fahişeleri bile yoldan çıkardılar. Anlamıyor musun, Chico, anlamıyor musun? Senin o vicdanın hiçbir işe yaramıyor ki.»

Chico başını salladı.

«Memleket yolculuğunu düşün, Chico,» dedi putamadre. «Kırk gün, kırk gece daha. Çıldırırsın, kardeşim... Böyle üstümüze sıçmalarına göz yumamayız. Mutlaka vermeliler bunun hesabını, ne şekilde olursa olsun. Bak, söylüyorum sana, tek bir ışığı açmamıza bile gerek yok. Sadece sessiz, Chico, o kadar. Bir sözcük söylemek yeterli.»

Chico hâlâ başını sallıyordu, sanki çıkabilecek sese güvenmiyordu. İnatçı bir at gibi, başka hareketleri unutmuştu sanki.

«Uzak değil, Chico. Hiç endişelenme. Barrenechea burada, ben de her şeyi ayarlarım. Tamam mı, Jorge?»

«Ne tamam mı?» dedi Jorge.

«Hâlâ anlamadın,» dedi putamadre, sanki genç kalmış birine açıklamada bulunuyordu. «Konuşmanın ana fikri gringa. İşte bundan bahsediyoruz. Chico'ya yardım etmeliyiz burada. Şili'ye bir erkek olarak döneceğine söz verdik, sözümüzde durmalıyız.»

«Söz veren sensin,» dedi Jorge. «Söz möz vermedim ben.»

«Ama bir dostu savaşın ortasında yalnız bırakamazsın...» Putamadre sigarasını attı. «Chico, yalnız yaşıyor. Her şeyi biliyorum, arka yoldan nasıl gidileceğini, nasıl içeri girileceğini filan hep biliyorum. Bu gringo'lar yazın pencere açık yatarlar. Chico, dairesinde bekleriz onu. Bu gece eve yalnız gelecek, on bir civarında. Ter dökmek yok, onunla aramızda hiçbir bağ yok. Onu tanımıyoruz bile. Çok kolay, değil mi, Jorge?»

«Kolay değil,» dedi Jorge —sesi titriyordu. «Ama olanaksız da değil.»

«Amcanı düşün, Chico, bunu düşünmeni istiyorum. Şili'de demir attığımız o utkulu an ve bir erkek gibi hissedeceksin kendini, gerçek bir erkek gibi. Chico bokyiyen, görmüyor musun, düşmanla uğraşırken iki kez düşünemezsin. Merhamet evde başlar. Bu orospulara günlerini göstermek için tek bu lazım. Eğer hep öteki yanağını da çevirirsen, seni habire boka batırırlar. Bize tükürüyorlar, bizi aşağılıyorlar, bizden nefret ediyorlar. Buna daha ne kadar göz yumacağız. Chico, ne kadar? Göze göz, göte göt. Benim felsefem bu.»

Chico başını sallayıp duruyordu, yere bakıyor, putamadre'nin bakışlarından kaçıyordu. Ayağının dibinde tüten sigaradan ayırmadı gözlerini.

«Barrenechea,» dedi putamadre. «Artık arkadaşlık meselesi değil bu. Vatandaşlık görevi. Barrenechea, sen anlat ona, izah et.»

Jorge hafifçe gülümsedi. «Gidelim, Chico,» dedi. «Bir gün geldi, hepimiz erkek olduk. Daha iyi hissedeceksin. Putamadre haklı: kolay.»

Putamadre yerdeki sigarayı ezdi. Sonra, bakışları karşılaşana dek Chico'yu omuzlarından tuttu.

«Ne düşünüyorsun, Chico? Gidelim mi? Ha? Eğlenelim mi gringa'yla, sarışın Marlene'le?»

Chico'nun yanıt vermesini beklediler.

FERNANDO ALEGRİA: Romancı, şair, eleştirmen; yirmiden fazla kitap yazdı bazıları çeşitli dillere çevrildi. Bunlar arasında; **Atım Gonzalez, Şili Baharı, İnsan Irkını Soymak İçin Talimatlar.** Son romanı olan **Coral de Guerra,** Meksika'da Editorial Nueva Imagen tarafından yayımlandı (1980). Stanford Üniversitesi'nde Latin Amerika edebiyatı öğretiyor.

POLİ DELANO: Çeşitli yazın eserleri verdi, bunlar arasında **Maske Değişimi (Cambio de Mascara;** Casa de las Americas Edebiyat Ödülü'nü aldı, 1973) **Ölmek Yasak (Sin Morir de Todo,** 1975) **Bir Şişede iki Kertenkele (Dos Lagartos en una Botella,** 1976) ve **Bu Kutsal Yerde (En Este Lugar Sagrado,** 1977). Meksika'da yaşıyor.

ARİEL DORFMAN: **Donald Duck'ı Okumak** (1971) adlı tanınmış kitabın yardımcı yazarı. Aynı zamanda **Süpermen ve Sevgili Dostları, Yalnız Kovboyun Son Macerası** gibi çizgi romanlar ideolojisi üzerine çeşitli çalışmalar yayımladı. İki roman yazmıştır: **Düşmana Dikkat (Moros en la Costa,** 1973) ve **Üçüncü Dünyadaki bir Ülke için Turist Rehberi (Nueva Gula Turistica Para un Pais del Tercer Mundo,** 1979). Hollanda'da, Amsterdam Üniversitesinde edebiyat profesörüdür.

JUAN ARMANDO EPPLE: İspanyol Amerikan edebiyatı üzerine çeşitli makaleler yazdı, edebiyat dergileri ve yeni Şili anlatısı antolojilerinde kısa öyküleri yayımlandı. Oregon Üniversitesi'nde Romans Dilleri doçentidir.

ALFONSO GONZALES DAGNİNO: Doktor, tıp ve kamu sağlığı konularında çok sayıda makale yayımladı. **İlk Günler (Los Primeros Dias)** ilk anlatı çalışmasıdır. Madrid'te yaşıyor.

CLAUDİO GİACOMİ: **Zor Gençlik (La Dificili Juventud, 1954)** adlı öykü kitabının yazarı, Şili'de Belediyeler Ödülü'nü aldı. **Amadeo'nun Düşü (El Sueno de Amadeo)** kısa öyküler ve denemeler seçkisidir, 1959; **Tuzaktaki Adam (Un Hombre en la Trampa, Gogol) Gogol** üzerine bir deneme, 1960. Giacomi, New York'ta gazetecilik ve çevirmenlik yapıyor. Bugünlerde F adlı romanı üzerinde çalışıyor.

ANIBAL QUİJADA: Yalnızca bir kitap yayımladı. **Dikenli Tel (Cerco de Puas)**, 1973'deki darbe sırasında ve darbeden sonra Şilililere yapılan işkencenin en etkileyici tanıklığı olarak gösteriliyor. Meksika'da sürgündedir.

JOSE LEANDRO URBİNA: **Kötü Şirket (Las Malas Juntas, 1979)**'ın yazarı; dergilerde ve İspanya ve Latin Amerika antolojilerinde çeşitli öyküleri yayımlandı. Kanada'da öğretmenlik yapıyor.

"İster Şili'de ister sürgünde yazılmış olsun, bütün bu yeni yazın aynı yönde ama kırık bir kanatla uçmaya çalışan bir kültürün anlatımıdır. Ülkenin içinde yazanlar, seslenmek istedikleri uluslararası kitleden yalıtılmış olarak yetiştiler. Sürgün yazını ise bu kitleye ulaşmış bulunuyor, ama doğal yuvasından uzak bir yerde (...) Bu yazarlar, yazında yeni anlatılan bu kollektif tarihin bir bölümünü paylaşacak geniş bir okur kitlesine sesleniyorlar."

Bu antoloji, sürgün yaşamındaki tüm zorluklara karşın, Şili halkı adına etkin bildiriler üreten bir grup yazarın dile getirdikleridir.